ורוחה נשנשלה ונעשותה בלא קשר זהו לכתחלה ע"כ: **חותכין יבולת במקדש** פירשו רש"י וה"ר יהונתן ז"ל יבולת דמתניתין הוא שם המוס ויבלת דקרא הוא שם התואר על מקבל עורת דלא כתי' עורון וכן שבור תואר דלא כתיב שבר ע"כ וז"ל רש"ק ז"ל בשרש יבל ובמשנה חותכין יבולת במקדש אבל יבלת דקרא הוא תואר לבהמה שיש לה יבלת כמו חרוץ שהוא תואר והכתוב במשנה הוא שם דבר ליבלת עצמו ע"כ: וגרלה דלא אתו למימר שמשתנית גירסת יבלת דמתני' מקרא יבלת דקרא בנקודות אלא רוצין לומר דאע"פ שיבלת דקרא הייט שם תואר לבהמה דומיא דהך אחריני מ"מ יבלת דמתני' הוא שם המוס עצמו דשא ליכא לפרושי שחותכין הבהמה שיש בה היבלת אלא המוס עצמו הוא שחותכין כך נלע"ד. אבל ק"ק לפירוש זה לשון רש"י ז"ל שכתוב שם יבלת דקרא קרינן יבלת שאינו שם דבר וכו' דמשמע שקריך לתת קצת הבדל גם בקריאה: ולשון רש"י ז"ל בפי' התוספ פרשת אמור עורת שם דבר של מום עורון בלשון נקבה ע"כ ועיין ברב המגידי ז"ל ובספר קרבן אהרן שם סוף פרשה ז': אח"כ מצאתי בביאורים שעל רש"י ז"ל שיסד מהר"ר ישראל ז"ל וז"ל פי' רש"י ז"ל שורת שם דבר של מום עורון בלשון נקבה וכפ' בתרא דעירובין פי' רש"י ז"ל דעורון אינו שם דבר אלא כמו הגדת או יבלת דהא קרא כתיב שבור ולא כתיב שבר וי"ל דהכא דחקה לרש"י ז"ל לפרש כך בלשון שם דבר דאי כמו הגדת הוה ליה למכתב ג"כ שבורה תרוצה אבל לא קשה אי שם דבר הוא ליכתוב ג"כ שבר דבין דלא דומין דבל זה נקבה ושל זה בלשון זכר לא כתב בחד לשון ובעירובין דחקו לרש"י ז"ל דע"כ לאו שם דבר הוא דהא כתיב בדוכתא אחרינא בשנשון ובעורון ואין נראה לחלק בין מום דגבי אדם למום דגבי בהמה ואפשר לחד פירוש דוחיה וחד דרביה עכ"ל ז"ל: ומאי דקשה אמתני' מהתם דפסחים ר"פ אלו דברים נכתב שם ובביאור תוס' ז"ל פ' על אלו מומין דף נ"ח: **אבל לא במדינה**. כתוב בסמ"ג בסי' ס"ה דהך בבות כולהו הוו שעמייהו גורה אטו מאי דאמרי' בסיפא ועוד פי' אמתני' דבסמוך טורף עליו נמי במקדש אבל לא במדינה דלגדדין קתני אבל לא במדינה נמי יבש מפני שמרפא ונמי לח מפני שמוציא דם ע"כ וביד פ"ע דהלכות בכורות ס"ח: **יד כהן שלקה** וכו'. פ' עשירי דהלכות בלי המקדש סי' ע' ומייתי לה פ' קבלה דף י"ט: **כורך עליו נמי** וכו'. גמ' בלישנא בהדא אמר רב יהודה ברייה דר' חייא לא שנו אלא נמי אבל אלמא קסבר תוך ור' יוחנן אמר לא אמרו אלא בכהות בכהות משלם על שלם אלא במקום נגדים אבל אלא במקום נגדים שלם על שלם חיצונות פחות משלם חיצונות וכ"ה דה"מ תנא דמתני' לחיתני כהן שלקה בהלבנו כורך לו אלמא בין במקדש בין במדינה ואם להוציא דם כאן וכאן אסור והא לנקב תנא דמתני' נמי מילתא אגב אורחא אתא לאשמועי' דנמי מבי משוש לשון חכמים מרפא ואפ"ה שרי במקדש: **אבל לא במדינה** פרק כ"א דס"ם סי' כ"ה: **בוזקין** וכו' ביד פ' שני דהלכות תמידין ומוספין סי' כ' ופי' כאן בפי' המשנה בוזקין כמו זוקק" והוא מגזרת כמרלה הבזק ר"ל שהוא כמי שזורק דבר בידו פעם אחר פעם שלא יחליק כדי שלא תמעד רגלו בכבש שמעינית הבשר הזב שם כי הבשר היו. לוברין אותו על הכבש כאשר יתבאר במקומו וכבש שם המעלה שהיו עולין בה לגזבת ע"כ: ובגמ' רמי ליה רב אויקא מספרוניא לרבא תני בוזקין מלא ע"ג הכבש בשביל שלא יחליקו במקדש אין במדינה לא ורמינהי הגר שנתלקלקה במי גשמים מביא תנן ומרבה בה שאני תני דלא מבטל ליה וליכא משום שחוויי נוחות דמלאכה היא בשבת דהוי כבנין דמידי דחזי למאכל בהמה או לטיט החומר לא מבטל ליה התם אבל מלא מבגדרם ברגל לא חזי ומסתמא מבטל ליה וכמדינה אסור: ובגמ' צריך ואי דקא מבטל ליה הא הוייא חילוה ומכי בהולכת עלים למערבה דלאו עבודה היא וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' שני דהלכות תמידין ומוספין. וקשה לע"ד והא בשאר עבודות כגון כשמעלין האברים למזבח הויא חילוה בין רגלי הכהנים לכבש ודוחק לומר שמשלקין אותו המלח בשעת שאר עבודות: **ומטלאין** כו'. ירושלמי ר"פ עושין פסין: **בגלגל**. י"מ בגלגל קטן כאותם שבבתים: **בור הגדולה**. כך שמו מלשון וגולה על ראשה וכמו גולת הוסב: **בור הגדול**. כך שמו ולא מלינו לו עיקר בעזרה חוץ ממקום זה ואפשר שבו היו משקעין את מי הכיור שלא יהיו מימיו נפסלין כי בבור הגולה מאחר שהגלגל כהון עליו היאך יכול הכיור להשתקע בתוכו ע"י מוכני ולא יתכן אלא בבור ארוך מאוד ואפשר לומר שבזה בור הגדול היו משקעין אותו ר"ר יהונתן ז"ל: **ומבאר הקר**. מלשון הקיר ביר מימיה והרמב"ם ז"ל גרלה לגרים חקר בחי"ה שפירש חקר שקר שיון ומכי משמע בגמ' וכדפי' בערוך ערך ביר: ועל מה שפי' ר"ע ז"ל אף במדינה כתב הר"ם ז"ל לא דק שלא התירו אלא זה בלבד לעולי רגלים עכ"ל ז"ל: ופי' הרמב"ם ז"ל וז"ל. והיו על אלו שני הבורות המזבחים נגנלים והתירו להם הכהנים בעלותם לרגל לדלות מאותם הבורות באותם הגגנים ומשאירו העם מהנין לדלות משן בלבד מפני התרת הכהנים ולא העתיקו הדין לבורות אחרים ע"כ. וגרלה שהוא ז"ל היה נורס מבור הגולה בשבת ומבור הגדול ומבאר הקר ב"ם וכן מצאתי מובא אח"כ וכן הגיה ג"כ ה"ר יהוסף ז"ל ותימה הוא דמן הגמ' מוכח דלא קאי התרת הכהנים רק אבאר הקר וז"ל סוף סוגית הגמרא תנא לא כל הבורות הקרות התירו אלא זו בלבד וכשעלו בני הגולה חזו עליה והתירום כהנים שביניהם להם ולא כהנים שבהן התירום להם אלא מכבר אותיהם בידיהם ע"כ ועיין עוד שם וז"ל דנם בגמ' היה לו נידפא אחרת דו"ק: **מין שרץ שנמצא** וכו'. ביל פ"ג דהלכות ביאת מקדש סי' כ': **שלא לשהות את הטומאה דברי ר' יוחנן בן ברוקא ר' יהודה אומר** וכו'. ירוש' אמרו לו לר"י בן ברוקא לא נמצאת מרבה בטומאה א"ל לא נמצאת מטהר בטומאה א"ל מוטב לעבור על מל"ת שלא בא לידו ממלות ל"ת שבאה לידו: **מהיכן מוציאין אותו מן ההיכל ומן האולם**. אבל בעזרה אם נמצא שם מכסהו בפסכתר ומניחו עד שתתחשך עכ"ל ר"ש ז"ל וכתב ה"ר יהונתן ז"ל נאע"פ שהעזרה קדושה כמו ההיכל ובין האולם ולמזבח אסור ליכנס טמא לשם אפ"ה התמירו בקדושת היכל ואולם ע"כ: **ר' עקיבא אומר מקום** וכו'. גמ' א"ר יוחנן ושיטה ר"ם בן גמ וד' עקיבא מקרא אחד דרשו לכתיב ויצאו הכהנים לפנימה בית ה' לטהר ויוציאו את הטומאה אשר מצאו בהיכל ה' לחצר בית ה' ויקבלו הלוים להוציא לנחל קדרון חוצה פי' ויוציאו הכהנים עבודה זרה והקרבנותיה שהן מטמאין באהל מן ההיכל לעזרה ומשם קבלו הלוים להוציאם אל נחל קדרון לוים הוא דמיסמאין מן העזרה ולחוץ ולא כהנים אחרים אע"פ שהיו צריכין לאכנים הרבה אלו להוציא מן ההיכל לעזרה ואלו להוציא משם ולחוץ אעפ"כ לוים אין כהנים לא בן גמ סבר מדאשתני עומאת עזרה מכהנים ללוים ש"מ היכא דאית בעזרה לא מפקי' ליה בעבירה אלא מהדרינן אהיתרא ובשבת נמי לא אחינן שבות. ומר דהיינו ר' עקיבא סבר היכא דלא אכשר בלוים מפקי כהנים דהיינו מן ההיכל. ובעזרה דאכשר בלוים לא ממטאינן לכהנים אבל נשהיי עומאה בעזרה עד אורתא לא: וכתב הר"ם ז"ל מדברי רש"י ז"ל משמע שנורס דברי ר"ע בן גמ אומר מקום וכו' ע"כ: **כופין עליו פסכתר**. בערוך גרים פסקטר בקו"ף ומי"ת: כפי' ר"ע ז"ל ואי אפשר שיהא בה לידי חיובא דאורייתא וכו'. אמר המלקט לשון הגמ' וא"ל ר"ש שוגבה עניבה דלא אתי לידי חיוב חטאת שרו ליה רבנן קשירה דאתי לידי חיוב חטאת לא שרו לי' רבנן ופירש"י ז"ל קשירה דאתי לידי חיוב חטאת במדינה גזירה שמא יקשור קשר של קיימא עד כאן: **שלא התירו לך ס"א לא גרסי מלת לך: סליק פרקא וסליקא מסכת עירובין בעזר היוצר שחרים וערבין: ובעזרתו שהוא רופא חולים ופסחים. נתחיל מס' פסחים:**

פרק א כתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים שסידר התנא פסחים אחר שבת ועירובין כו'. עוד נלע"ד דמשום דתנן לעיל בשלבי מסכת עירובין דסלקין מינה דשרץ שנמצא במקדש מוציאין אותו מן ההיכל ומן האולם ומצין האולם ולמזבח קתני הכא מסכת פסחים דבעי למשרי בה בדיני בדיקת חמץ לגערו ולהוציאו מן הבתים ומכל גבולי ישראל ועוד משום דקתני התם שאם נמצא השרץ במקום שאין היינין על זלזומו כרת ועל שגגתו חטאת דכופין עליו פסכתר והכא נמי קיימא לן שאם נמצא חמץ בי"ם של חג המצות דכופין עליו כלי עד מוצאי י"ט שהורפו מש"ה סמיך לה ותנא מס' פסחים דבעי לאתחולי בדיני בדיקת החמץ ובזעירו דלכתיבנא: וגרלה דלע"ג דדיני פסח שני אינם רק בפרק אחד ממסכת זו דהייטו פ"ט מ"מ נקראת מסכת זו פסחים לשון רבים משום פסח ראשון ומני על הדרך שכתבתי בשם התוס' ברים ערבי פסחים: ומלפיסי התלמוד קראו לכל החמשה פרקים שבמסכת זו דהייטו מתחלת פ"ה עד סוף פ' ט' פסח שני ולא דוקא אלא כלומר דיני קרבן פסח ראשון גם שני דהשיני בזמן הבית מה שא"כ בדיני הד' פרקים הראשונים רוב הפרק האחרון ומעט כולו דהשיני גם בזמן הזה וכן קראם הר"ן ז"ל לדתיבת בסימן ד' ה' דבפ' ערבי פסחים שהעתקתי שם ובתוספות במקומות אחרות: **אור לי"ד** וכו'. ביד פ' שני דהלכות חמץ ומצה סי' ג' ה' ו' ובטור א"ח סי' תל"ח ותל"ג וכתב הר"ן ז"ל לא שני לן פירושא לי תיקון אור ל"ד א"ל לאור ל"ד א"ל אור ל"ד דמוכח בגמרא (הגהה לא מצאתי זה בגמ' כלל ושיקר). דבכל חד מהני תלת ליתני מיכא לפרושי ליל י"ג שמחרתו י"ד ואע"ג דליכא לפרושיהו מני ליל אלאחר י"ד שמחרתו ע"ו בהרי כבר הל זמן איסוריה דדמוכח בגמ' ומצאת עובר עליו ע"כ אבל ברש"י ז"ל אור ל"ד גרסי' וכן כתב ג"כ בגמ' נבי ברייתא דשלמים דיכול יהא נאכל אור לבלשי גרסי' וכן גרלה מתוס' דזבחים פ' איזהו מקומן דף כ"ו ע"ם: ותימה שלא כתבו כלום גבי אור לשמים ואחד דבפ"ק דבריתות והובאה בכאן בגמרא בדים פירקין: (הגהה דרש החכם השלם הרב ר' משה אלשיך ז"ל בפ' בא אל פרעה דף ק"ה ח"ל רמז רמז לו התנא באמת כאמור אור ל"ד בודקין את החמץ לאור האר והוא כי כאשר השאור מחמיץ העיסה כן היא"ר מתמיץ ומפסיד את האדם ומעפשו ועל כן אל עליו חובת ביעור היא"ר מעליו ולא ייחל עד אשר יגדל אז לעת זקנה כי חלילה כי אור לי"ד הלא הוא במלאת לו שנת י"ג ויום א' שמתחיל הי"ד כי אז ייחל היא"ר לפעמו וזהו לאור הנר כי הנר היא הנשמה לו ואור המשך מהנר אחר ה"ג היא היאר הטוב וזהו לאור הנר וזה בהורין ובסדקין ובכל מלשוני לבו ומהבוחות פיותיו ורמז עוד התנא במאמרו בכל מקום שמבשים בו חמץ אבל מקום שאין דרך להבשים בו חמץ אין צריך בדיקה והוא כי הנה עיקום היא"ר נכנס בכל אברי האדם כל א' וא' לפי ענינו בראשו בלבת בקומה זקופה במלחו בעזות מלח בעין בראות רע בחזן לקבל לשון הרע בפיו ובשפתיו ובלשונו ברכילות ולשון הרע ודבר שרה ופה דובר נבלה ולאכול בו אשר אסרה תורה והלב לחשוב מחשבות און וידים שופכות דם נקי ורגלים ממהרות לרוץ לרעה והסיקם בכל יתר האברים והנה לא כל אדם חוטא בכל אבריו כי אם יש הורגל לחטוא בקצתם ולא במאריהם ויש יחטא באחר לא חטא רעהו על כן אמר כי בכל אבר אשר ידע שהוא דרכו להבשים בו חמץ אשר חטא בו צריך בדיקה אך אשר ידע שלא הבשים בו חמץ ולא חטא בו אין צריך בדיקה ואחר הבדיקה אם פבפס ומצא צריך ביעור ואחר הביעור צריך בטול שיבטל את יצרו עד שיבטלנו ממש עד שיהא בטיל והשיב כעפרא דארעא שהוא עד גדר לא יעלור כח להתטילו כי אשאו לגרמם וסגפו ונם כי מן התורה בביטול בעלמא סגי שיהרהר תשובה בלבו צריך גם כן לגערו בדבור ובמעשה בודוויים ותחנות בדמעות שלים ולבער בקום עשה כל דבר רע ועיקר הבדיקה לחפש דרכיו ולחקור הוא בלילה שכל אדם מצוי הוא בביתו ובחומותיו במקום שאין אנשים והוא בלתי טרוד בעסקיו כי אז יש בדד ויתבודד בלישון לילה אחר הלות והמזוזה על הארץ יאבד עם

קונהו ת׳ ויתעלה על כל שמרי חובותיו אשר הוא חייב לו וחסו לאור הגר היא נשמתו שמורה יפה לבדיקה כי יאמר אלוה נפשי נפשי אחותי רעיתי התעוררי עורי ע״ר עד מתי תשתכרי התאבלי ספדי והילילי אבל יחיד עשי לך כי גדול כיס שברך כי אחת היותך בהיכלי מלך מלכי המלכים כל קדושים עמך באורך ירוחו אור ואת עליה על כולנה כל כבודה בת מלך מקרא שאמור ר״ל לילה בזמנור קל״פ פי׳ רש״י ז״ל ולילה אור בעדני והלילה יהי מאפיל לגבדי אור זה לשון אופל הוא כמו יפיף עבן אורו וכן כל כוכבי אור וכן ויאר את הלילה ע״כ: וכתב הר״ן ז״ל בשם הראב״ד ז״ל דמשם״ל נקט אור לומר שבתחלת הלילה שיש בו אור עדיין ראוי לבדוק כדי שלא יתרשל או שלא ישכח וכיון דאותה שעה קושטא הוא שיש בה אור הבא אור משום ליבא מעליא ולא תנא בתחלת ליל י״ד בודקין את החמץ ואם לא מכני מעם זה משום ליבא מעליא לא היה שם התנא חשב לאור ומכאן אתה למד שהביעור צריך להקדימו עם אור היום כדי שלא יתרשל ע״כ: ולשון הרמב״ם ז״ל נקרא לילה אור כמו שקורין דברים הרבה בהפכן וכיון בזה כדי לדבר בליבא מעליא ולא תהיה פתיחת הפסר בשם הערב מן הטדרים ר״ל לילה ע״כ: עוד העלה הר״ן ז״ל דמדאורייתא בבדיקה לחודה סגי לו בבטול להודיה וכל שבדק מן התורה אינו צריך לבטל הלכך שפיר איכא למימר דבדיקה אתי כדי שלא יעבור עליו בבל יראה שמה שהאריכו חכמי׳ בטול אחר הבדיקה אינו אלא מדברים שמא ימצא נשכח יפיפה ודעתיה עילוי׳. ובדיקה מקרלי ינפי׳ לה בגמ׳ ובטול איכא מלן דמשיק ליה מתאביהו שתרגם אונקלוס חבטלון ואיכא מלן דמפיק ליה מקרא דכתיב ולא ירחה לך והכי איתא בספרי לא ירחה שאור בטל בלבך ע״כ: לאור הנר. גמ׳ ת״ר אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה אלא לאור הגר מפני שאור הגר יפה לבדיקה ואע״ג דאמר רבא למה לדיקים דומין בפני שכינה כגר בפני האבוקה ואמר רבא אבוקה לבדלה מעוה מן המובחר מ״מ אין בודקין בה דאמר רב מחמן בר יצחק זה יכול להכניסו לחורים ולסדקים וזה אינו יכול להכניס לחורים ולסדקים ורב זביד אמר משום דזה אורו לפניו וזה אורו לאחריו ואדם שאורו לפניו הוא בודק הלכך אינו יפה לבדיקה ורב ספא אמר משום דהאי בעית פי׳ שמתירא שלא יבעיר את הבית ואין לנו על הבדיקה יפה והאי לא בעית ורבינא אמר טעמא משום דהאי משיך נהוריה ואינו דולג בקפיצות אלא נח במקום אחד והאי נפסק וקופץ תמיד: כל מקום שאין מכניסין וכו׳ גמ׳ כל מקום לאתויי מאי לאתויי מה דת״ר חורי הבית העליונים והתחתונים שאין מוחין להשתמש אין צריך לבדוק וגג היינו אע״פ שהוא נמוך הוגיל ומשופע הוא אין צריך לבדוק וגג המגדל של עץ ורפת בקר ומתבן ולולין ואוצרות יין ושמן שאין מכניסין אין הנשמה ככנס לשם ופתו בידו ואוצרות שמן אין צריכין בדיקה רשב״ג אומר מעם החולקת בתוך הבית ומפסקת שיש הפסק בין שוליה לקרקע דעתה תשמישתה מחיצה לחלוק תשמישי הבית ומפסקת שיש הפסק בין שוליה לקרקע דעתה תשמישתה שיש אויר הרבה צריכה בדיקה: וגמ׳ רמי עלה דהאי ברייתא מברייתא אהריתי ומשני להו: (הגהה כתוב בפר הליכות עולם ר״פ שני דשער הבלישי כל היכו דתני הכל לדרשא כלומר לאתויי חדוש שלא היה בנשמע וכולהו מייתי להו בשמעתתא קמייתא דערכין הכל לאתויי מאי כמו הכל שוחטין לאתויי משומד אוכל נבלות לתתבון ואחרים הרבה אבל כל זימנין דדרים מינים חימנין דלא דרים מינים כגון כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה דדרים לה בגמ׳ כל לאתויי הא דתניא וכו׳ וחללו לספור לנהו דלא דרים כל לאתויי מאי ותימה שאין התלמוד מוליך הדיפה שוה בכל מקום ומדברי הכריתות נראה דכל לא אתי לדרשא בשום מקום ואותן שמדקדק בהן לאו מלישנא ומשמעותא דכל אלא מיתורא כגון הך דכל מקום שאין מכניסין בו חמץ דמשנה יתירה היא דהא בלישה בנא קתני ב׳ שורות בתרתא מקום שמכניסים בו חמץ דמשנע הא מקום שאין מכניסין בה חמץ א״ל בדיקה וא״כ הך דכל מקום יתורא הוא לאתויי הא דתניא וכן כל כיוצא בזה ע״כ: וברים פ״ק לנדה בעתקתי כל דברי ספר כריתות): ולשה אמרו יש נורסין ובמה וכן הוא בבבלי וירושלמי ובעי בגמ׳ מרישא מאן דבר שמיה לפוטרו מן הבדיקה דקא מתמה תנא ובמה אמרו ומשני ס״ק כל מקום שאין מכניסין וכו׳ ואמרי׳ לעיל כל מקום לאתויי אוצרות יין ושמן ומש״ה אמרי׳ ובמה אמרו לקמן צריך בדיקה ומפר׳ מקום שמכניסין בו חמץ והיכי דמי כגון במסתפק וכו׳ כדפי׳ ר״ע ז״ל: בשא שתי שורות. ר׳ יוחנן מכרם לפ כמו שהפתיק ר״ע ז״ל אבל ר׳ יהודה פרש שתי שורות הייו אותה שרואה את הפתח על פני רוחב כל המרתף והשורה שלאחריה: ובא״א שתי שורות וכו׳ כדפי׳ ר״ע ז״ל מוקי לה רב בגמ׳ ושמואל פירש דהייט עליונה ושלפניה ממה בגג התחיות בודק שתי שורות על פני כל המרתף ורב דייק מילות ואותה שלפניה לאו מילות היא וקסבר רב דתנא דמתני׳ בתילות דק בליפניה אבל בעליונה לא דק בליפניה והאי עליונות דקתני למשמע תתאי דתתייתא כגון שליפיה ושתחיה ושמואל עליונות דייק והאי שלמעה לאו עליונה היא והאי תילות דקתני למשמע נוויהה דנוייהה: ירושלמי הלא דהימה דבעי בדיקה שתי שורות במחוללות פי׳ שיש הלל וריוח בין חבית לחבית ויכול אדם להכנים בריוח בין זו לזו אבל בחלונות דהייטו דחוקות מעביר עליהם את הנר ודיו ומשיגין מני ממתני׳ דחייטי׳ לנפל הפת מיד הנשמה ולא אמרי׳ ולאי אכלו א״ר פנחס אני אומר בשעה שסדרן הכנים שם חמץ: ב אין חוששין שמא גררה חולדה. וכתב שם המגיד משנה ומפר׳ רבינו מבית שמכניסין בו לבית שאין מכניסין בו ואינו צריך בדיקה שאם בחת לחוש לכך אף אתה היה חושש כשבודק חגר זו לו עיר זו בחת חולדה וגררה שם חמץ מעיר אחרת לו מחגר אחרת שלא היתה בדוקה באותה שעה ואין לדבר סוף שאי אפשר לכל ישראל לבדוק חמצן בכל אחת. ורש״י ז״ל פירש שאין חוששין כשבדק זו״ת זו ולא לבדוק זו שמא בתוך שבא לזו גררה החולדה החמץ למקום

סבדוק ומריך אני לחזור ולבדוק ע״כ. ופירש רבינו עיקר ויפה כיון שכ״ל ז״ל. וכתב שם מהרי״ק ז״ל ואמי אומר דלעיון דיבא ליבא פלוגתא ביניהם דאליבא דתרוייהו לא חיישי׳ מבית שאין מכניסין לבית שמכניסין ולא מבית שאינו בדוק לבדוק. ואם לייאוב לשון המשנה יומר מתיישב כפי פי׳ רש״י ז״ל ע״כ בקיצור מופלג וע״ש. ואני הדיוט נלע״ד דאפשר דהכרת הרמב״ם ז״ל משום דס״ל דקאי אדקתני ריש״ל כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בדיקה ודו״ק: והקשו תוס׳ ז״ל וא״ת מרישא שמעי׳ דקתני כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה תריץ דהוא מוקמינן בשאין חולדה ובדלעם יכולין להלך שם ע״כ. וגמ׳ דייקינן טעמא דלא חזינן דשקל הא חזינן דשקל חייס׳ שמא עדיין הוא כאן ובעי בדיקה ואמאי נימא אכלתיה מי לא תנן בסוף מסכת אהלות מדורות הנעים שמאים וכמה ישהה בתוכן ויבא צריך בדיקה ארבעים יום ואע״פ שאין עמו אשה וכל מקום שהחזיר והבדלים והחולדה יכולין להלך שם אינו צריך בדיקה שאם הושלך שם חטטוהו ואכלוהו א״ל זירא לא קשיא הא בבשר והא בלחם פי׳ הא לסוף אהלות בבשר לא משיירא הלכך ודאי אכלוהו ומתני׳ בלחם דמשיירא אמר רבא הא מני כלומר מאי קשיא א״ל אורחא דמלתא דמשיירא בבשרא לית לן למיחש התם מידי דבשלמא התם אינור הוה אינור לא הוה ואת״ל הוה אינור אכלתיה וספק אכילה יכול לסוליאנו מידי ספק השלכה אבל הכא גבי חמץ דקשיא לך איכא לחזיקא ודאי דשקל מי יימר דאכלתיה הוי ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי. וכתבו תוס׳ ז״ל בבשר דלא משיירא אור״ת דהייטו דוקא בשר נפלים דרכיך דהא בפ״ק דב״ק תניא חזיר שאכל בשר אכילה ע״י הדחק ע״כ: עוד פריך בגמ׳ ולא חיישינן והא קתני סיפא ומה שמשייר ישיתנו בלעגה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחרינו ושני אביי לא קשיא הא בי״ד הא בי״ב פי׳ רישא דקתני אין חוששין בבודק בי״ג שמצוי פת הרבה בבתים לחולדה בתוך הבתים ואינה חוששת לשייר וסיפא בהדיא תנן בה בי״ד וכיון דלא חזיא חולדה פת הרבה בבתים כמות שהיא רגילה משיירת אמר רבא וכי חולדה נביאה היא לתת לב על כך ולדאות את הגולל ויודעת שלא יאכלו עוד היום אלא אמר רבא מה שמשייר ישיתנו בלעגה שמא תבוא חולדה בפנינו ויהא צריך בדיקה אחרינו דהיכא דחזינן על כרחך חייסי׳, וכתבו תוס׳ ז״ל ולא חייסי׳ לחולדה הא לא פריך דניחוש לחולדה אפי׳ מבית לבית דא״כ אין לדבר סוף דאי אפשר דלא יבדוק אחד קודם חברו ואיכא למיחש שמא הבאיה חולדה מבית שאין בדוק לבדוק אלא ממל״מ סריך דהייטו באותו הבית עצמו כלומר ולא חיישינן לחולדה באותו הבית עצמו: עוד כתבו ז״ל בשלשה עשר לא משיירא פי׳ כעם שאינה משיירת ולהכי היכא דלא חזינן לא חייסי׳ כיון דאפי׳ גרדה פעם שאינה משיירת אבל היכא דחזינן חיישינן כיון דפעמים משיירת וביי״ד לעולם משיירת ואפי׳ לא חזינן חיישינן ובבשר אפי׳ חזינן לא חיישינן דלעולם משיירת ואתי אביי כר״ז זירא ע״כ: ובירושלמי א״ר יונה הכין אורכא (ל״ע) מהני מעיר לעיר ומהלר לחלר ממל״מ ומבית לבית אם חושש את מעיר לעיר אם חושש את מחלר לחלר ואם חושש את מחלר לחלר אם חושש ממקום למקום ואם חושש את ממקום לממקום אם חושש מבית לבית א״ר יוסי אפי׳ כמתני׳ אתיא היא אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום דא״כ מחלר לחלר ומעיר לעיר אין לדבר סוף אם אינה מבית לבית אי אתה חושש לא כ״ש ממקום למקום ואם ממקום למקום אי אתה חושש לא כ״ש מחלר לחלר ואם מחלר לחלר אי אתה חושש לא כ״ש מעיר לעיר יכולין הן כל ישראל לבדוק חמצן כאחת. תו גרסי׳ סתם רבנן דקסרין בשם ר׳ אבהו אין חוששין שמא גררה חולדה וכו׳ יהודה דהתם חוששין. וראיתי מי שפירש דר״ל דלרבנן צריך בדיקה ואין חוששין שמא גררה ר״ל שמא גררה ואכלה אלא תולין דהכיתה בחורה לו במקום אחר ולר׳ יהודה חוששין ר״ל תולין לשקל דודאי גרדוהו ואכלוהו ולא תיקשי לן לשון חוששין דמשמע להחמיר דלשבחן נמי חוששין לשקל ע״כ. אמר המלקט כי׳ כדכתב רש״י בשבת פי׳ שואל דף קל״ח על מתני׳ דקתני התם אא״כ בא ממקום קרוב דקאמר עלה שמואל התם חייסי׳ שמא חוץ לחומה לו דהוי חייסי׳ לקולא חוצמא דבתולה שעיברה לחייסי׳ שמא בחמבטי עיברה וכשרה לכהונה דבמסכת חגיגה וכן בקדושין חוששין משום זנות ואין חוששין משום קדושין כלומר תולין בזנות ע״כ: והובאו דבריו דרש״ל ז״ל בהר״ן ז״ל שם פ׳ שואל: ג ר׳ יהודה אומר בודקין וכו׳. פ׳ ר׳ שמעאל דף ס״ח. ובירוש׳ א״ר יוחנן טעמא דר׳ יהודה כנגד שלשה פעמים שכתוב בתורה לא יראה בסדר בא לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור ובסדר ראה ולא יראה לך שאור ואתם פריך והכתיב תשביתו שאור והכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם ונו׳ ומשני לה. וגמ׳ דילן רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי׳ תרוייהו כנגד שלש לשונות של השבתה שבתורה ראיה מלאה השבתה לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם אך ביום הראשון תשביתו שאור. וזהו למאי דס״ל דר׳ יהודה תלתא בדיקות בעי. אבל בתר הכי מפ׳ דבאחד מלשה פרקים הללו קאמר ר׳ יהודה ובגזרה דילמא אתי למיכל מיניה פליגי כדפי׳ ר״ע ז״ל. ופרכי׳ בגמ׳ ומי גזר ר׳ יהודה דילמא אתי למיכל מיניה והתנן במנחות פ׳ ר׳ שמעאל משקרב העומר יוצאין ומולאין בשוקי ירושלם שהן מלאים קמח וקלי וכרמל שלא ברצון חכמים דברי ר״מ ר׳ יהודה אומר ברצון חכמים היו עושין ולא קא גזר ר׳ יהודה דילמא אתי למיכל כי מעסקי ביה דהא זה שכבר הוא קמח ודאי נקבר קודם העומר. ובעי רבא להרן שמי חדם מתוך שלא התרת לו לקבור כדרך כל השנה אלא בידים קופסים המלוה מן הקרקע דהא אסור לקבור לפני העומר זכור הוא את איסור החדש ע״י שמי המעשה ולא אתי למיכל מיניה ומחיה והרקדה ומי לא היו מוחנין אותו בריחים של מים אלא בריחים של יד לזכרון. והרקדה הוכך הנפה על פניה דהוי שמי ומדכר ומקשי לי׳ אביי אלא הא דתנן התם בהוא פירקא קוברין בית השלחין כדרך חול קודם לעומר בטבל ואוקימנא לה כר׳ יהודה דאמרי׳ מלן שמעת ליה דאמר מיחו ולא מיחו ר׳ יהודה מאי איכא למימר אלא אמר אביי חדש בדיל מיניה שהרי לא הורגלו לאכלו כל השנה אבל חמץ המוזרע הן בכל השנה והא הכא לא יזרו רבנן והתם קתני שלא ברצון חכמים דמשמע דגזר ר״מ דהוא מבני פלוגתיה ל״ק דאמר״ע דבשלמא גזרי׳ הכא בבדיקת חמץ ליכא למיגזר דהא כל עצמו אינו מחזר עליו אלא לשרפו ואין לך זכרון גדול מזה. ופרכי׳ תו בגמ׳ וכל היכא דלא בדיל מיניה מי גזר ר׳ יהודה והתנן לא יקוב אדם בפופרת של ביצה וימלאנה המן שמא יבא להשתפך ממנו ויהא חייב מכנה ור׳ יהודה מתיר ואע״ג דשמן תדיר הכל רגילין בו ומשני התם משום חומרא

דשבת

דשבת

לשנת מיבל בדילי מיימי. וכתב רש"י ז"ל דרבנן אדרבנן ליכא לאקשויי דהא אוקימנא דטעמא דחמץ משום דכל עצמו מחזר וכו' ופרכי' הו בגמ' וכל היכא דבדיל מיניה לא גזר ר' יהודה והתנן בבכורות פ' כל פסולי בכור שאחזו דם לפי' הוא מת אין מקיזין לו דברי ר' יהודה ואין מקיזין לפי' במקום שאינו עושה בו מום משמע וקא גזר ר' יהודה אפו מקום שעושה בו מום ואע"ג דקדשים הכל בדלין מהם ומשני התם מחוך שאדם בהול על ממונו פי' דכהן זה בהול על הבכור אבל אין שום לו ברית ליה במקום שאינו עושה בו מום אתי למיעבד במקום שעושה בו מום ורבנן בברי ס"ש דאי לא ברית ליה כלל אתי למיעבד. והא דקאמר ר' יהודה בפ' שני דביצה אין מקרדין את הבהמה אבל מקרצפין אומר לא גזר קרצוף אמו קרוב שאני התם דאי שביק ליה לערבא בעלמא הוא ולא אמרי' אדם בהול על ממונו אבל הכא נגי בכור דאי שביק ליה מיית אמרי' אדם בהול על ממונו והאי דנגר נגי המן וגבי קרצוף לא גזר להם בלחם מיחלף קירוד בקרצוף לא מיחלף ורבנן סברי מיחלף. וכתבו תוס' ז"ל כל היכא דבדיל מיניה לא גזר ר' יהודה דר"מ אדר' מאיר לא רצה להקשות לעיל גזר נגי אדם ונגי בכור לא גזר דבפ' פסולי המוקדשי' תניא בכור שאחזו דם מקיזין לו במקום שאין עושין לו מום דברי ר"מ ר' יהודה אומר וכו' משום דאיכא לאמויי שאני בכור דאיכא פסידא ע"כ: **ומה שמשייר** וכו'. כגון שהיה עשר ומצא תמצא אבל אם לא ידע כמה היה אע"פ שלא הגיעו אינו צריך לחזור ולבדוק דהא מכן אין חוששין שמא נגרלה הולדה וכו' הרי"ף ז"ל וכן הוא בגמ' וכן פי' ג"כ הרא"ן ז"ל. וכתב עוד והיכא דצריך לחזור ולבדוק פעם אחרת צריך ג"כ לבטל פעם אחרת שהרי חמץ זה שנרדם חולדה מתוך הבית לא מתבטל הלכך צריך בטול ע"כ: ובערוך בערך מעד הביא פירוש שני שהביא ר"ע ז"ל בענין תוך המועד ולאחר המועד וכתב בסוף דבריו והא דתנן בסופא מה שמשייר ישתנו בלעגא לא אהדור אתוך המועד ולאחר המועד שהוא תוך הבסח ולאחר הפסח אלא סליקא לה פלוגתא דר' יהודה וחכמים והדרא לה מימרא לכתפ מהני' דאור י"ד ואתני מה שמשייר אחר שבדק באור י"ד ישתנו בלעגא והבר זה אפשר כגון שהיה במדינת הים וחזר בתוך המועד או לאחר המועד ע"כ: **ומה שמשייר** וכו'. ביד פ' שני הלכות חמץ ומצה כי' ז' ובפ"ג שי' ב' ה' ובטור א"ח סי' תל"ה: **ד' ר"מ אומר** וכו'. בפירקין דף ל' ובקאמר עלה תנן התם ובר"פ כל שעה ותוס' פ' הגוזל בתרא דף קמ"ז: **ר' יהודה אומר אוכלין כל ד'** וכו'. ביד שם פ"א סי' מ' ור"פ ג'. ופי' כל ד' ר"ל שנים היום **בין** שהשנה פשוטה שהיום קצר בין שהשנה מעוברת שהיום ארוך: והשובת שאלה היא בספר הרומת הדשן בסי' קכ"א וז"ל התשובה בקיצור ירמה מתוך ההלכה דלעולם שרי לאכול עד ב' שעות קודם חצות והא דנקט ר' יהודה אוכלין כל מרבע דמשמע דלא תנינן בקודם הצות היינו משום דבימים ביומים לעולם בסוף שעה ד' היינו שתי בעות קודם הצות וק"ל. והמקל לא הפסיד ע"כ ובטור א"ח סי' תמ"ג: **תולין כל חמש**. ואינו אוכל נזרה מכוון יום המעון אבל בד' שעות לא גזרי' דהכל בקיאין בה דזמן סעודה לכל היא: עוד איתא בגמ' כמהלוקת דר"מ ור' יהודה לענין עדות בסנהדרין פ' הון בודקין כך מהלוקת בענין חמץ ולא תימא תנאי ניהו אליבא דר' יהודה ור"מ דתנא דמתני' סבר לר"מ אדם טועה שעה אחת ולר' יהודה אדם טועה שתים והנא דסנהדרין סבר לר"מ אדם טועה שתים ולר' יהודה אלא אמרו אם סי' ג' אלא ודאי כאותו מחלוקת אלא כך הוא כאן אלא הכא שאני שחמץ לכל מצוי ובאינו בקי בשעות טועה בהן אבל עדות מצוה לזריזים פי' רש"י ז"ל שאין אדם בא להעיד על הנפש אא"כ בקי בשעות לפי שידע הוא שאינו לאדם בדרשה ובקירה ע"כ. מ"ש כי קשיא לך לר' יהודה דאמר התם אין טעות בין חמש לשבע משום חנה והכא אמר אפשר לטעות לא תימא תנאי היא אלא כטעמו שם כך טעמו כאן אלא שחמץ לכל מצוי מ"ש משום יום המעונן שאין יכולין לבדוק בחמה ופעמו שפי ומיהו כל שעה רביעית שרי למיכל בה חמץ שהיא זמן סעודה לכל אדם והכל בקיאין בה ואיכא למימרי בה אפי' ביום המעונן: עוד בגמ' אמר ר' נחמן הלכה כר' יהודה מ"ל רבא וימא מר הלכה כר"מ דהתם לן תנא כותיה דתנן ר"פ שני כל שעה שמותר לאכול מאכיל דמשמע וכשאינו מותר אינו מאכיל ואי ר' יהודה הא איכא חמץ דאינו אוכל ומאכיל ומשני הכא לאו שאנא היא משום דקשיא מותר ומכח מאי קושיא מוקמינן לה כרבן גמליאל כמו שפי' ר"ע ז"ל שם במקומו. ופרך ליה וימא מר הלכה כר"ג דה"ל מכריע מ"ל רבן גמליאל נאו מכריע הוא אלא טעמא דנפשיה קאמר כמו שמפורש לקמן ואי בעי אימא רב דאמר כי האי תנא דתניא וכו' דקבע הלכתא כר' אלעזר ב"ר יהודה אים ברתותא שאמר מכוס ר' יהושע אפי' תרומה כל ד' ותו לא וקתני דקבעו הלכה כמותו: ועיין בפי' הרא"ן ז"ל על זו הברייתא. וגירסת מפר' ר"מ אמר משם בעות ולמעלן מדברים ר' יהודה אומר משם בעות ולמעלן מדברי תורה מ"ש דר"מ אף ביום הראשון זה חמשה עשר יכול משתתף ת"ל אף הא כיצד תן לו לפני שקיעת החמה שעה אחת מ"ש דר' יהודה אף ביום הראשון זה י"ד יכול כל היום כולו ת"ל אף הא כיצד חלוק את היום חציו לחמץ וחציו למצה ע"כ. והתם נמי פריך ומחלפא שיטתיה דר' יהודה מהיא דסנהדרין המן הוא אומר אין חמישית מתחלפת בשבעית מ"ר יוסי תמן הדבר מסור לב"ד וב"ד זריזין הם ברם הכא הדבר מסור לנשים והנשים עצלות ומדבעי שיהם למדנו דאין ביעור חמץ אלא בריפה דהא אף ר"מ נקט בלשונה לגון בריפה ושורפים בתחלת שם וכן פי' ג"כ הרי"ה ז"ל אלא דק"ק אמאי לא הזכיר ג"כ ר"ג שגם הוא הזכיר לשון בריפה בדבריו כמו ת"ק דידיה: **ה' ועוד א"ר יהודה**. סייעתא לדבריו דאמר דתנתא זימנא הוו זמן אכילה וזמן תלייה וזמן שריפה ממה שקבלה בידו שבמקדש שתי חלות וכו': **שתי חלות שבהורה**. כך הגיה הר"ר יוסף ז"ל: **פסולות**. ר' חננאל מפ' לה כמו שהעתיק ר"ע ז"ל. ומשקנא דבי"ר אייריב שמחמת עליהם הזבח וגשפך הדם והמתא מיפסלו מפי שנשפך הדם וגם נפסלו בלינה ולכך מעמיד בנשפך הדם שבהעם הראשון שא"ל תניא מתוך שהן מרובות נפסלות בלינה נראה לו דוחק דאיך יתכן דמפני רבוי שלהן לא יצאו אוכלין הלא מותרין לזרים מתוס' ז"ל. וגמ' תנא משום ר' אלעזר כשרות היו כל זמן שמוחות וכו' והקשו תוס' ז"ל מאחר דכשרות היו אמאי משהין אותן עד שעת האיסור ותרלו דהיינו כר"ג דאמר תרומה כל חמץ ולהמי תורה כתרומה והיו אוכלין האחרונה בסוף חמש והכי משמע בירושלמי ע"כ. עוד בגמ' תניא אבא שאול אומר שתי פרות היו חורשות בהר המשחה כל זמן שהיו חורשות כל העם אוכלין מעלה אחת וכו': ובירושלמי נמי תני שתי פרות חורשות בירושלים וירושלים לא במקום שהיו לא לעשות מלאכה ב"ד היא כיון שהתקנין בה מכל המקומות ומשני גרשות כהורשות ולא הורשות ממש רק מהלכין בהן ארוכות וקצרות לסימן: אית תנאי תנו שתי גרות דולקות ואית תנאי תנו שני סדינין א"ל פשתן ולא פליגין מ"ל שתי פרות שתי גרות. בחול מ"ל שני סדינין בשבת: ובעי התם ויקבעו לה תקיעה לסימן ומסיק אם אומר את כן אף כם סבורין שמא להמיד הן תוקעין והן מתקלקלין ע"כ: **על גב האיצטבא**. ס"א האיצטווא בכל מקום שהוא שני כגון בפ' בתרא דשקלים ובפ' לולב וערבה: גמרא תני תנא קמיה דרב יהודה על גב האיצטבא פירוש על הכסא ממש א"ל וכי לאיצטבא הוא צריך תני על גב האיצטבא אמר רחבא א"ר יהודה הר הבית סמוך לכותל היה פי' האיצטבא סביב מקפת ובתוך אותו היקף עוד אחר ותא"ל: ובערוך הביאו בערך אצטווא בו"ו. ועיין במ"ש בפ' לולב וערבה סי' ל'. נפלה נפלה כך נקד הה' הר"מ דילומאנו ז"ל הטו"ת בסב"א: **ר"ג אומר חולין נאכלין כל ד' ותרומה כל חמש ושורפין בתחלת שש**. בגמרא אמרי' דלאו מכריע הוא פי' רש"י ז"ל דבגמא מי הוה תנן ר"מ אומר אחד חולין ואי תרומה כל חמש ר' יהודה אומר אחד חולין ואחד תרומה כל ד' ור"ג אומר חולין כל ד' ותרומה כל חמש הוא הכרעה אבל סתמא דאינהו לא אזכור תרומה וחולין כלל ולא נו דעתם שיהא שום רמז דין לחלק ביניהם לא הכרעה היא אלא דעת אליבא ע"כ: והוס' ז"ל פירשו בסוף פירקין בענין אחר. גם בפ' הגוזל בתרא דף קי"ז האריכו בזה ע"ש: **ר' חנינא סגן הכהנים**. כתב החכם הר"מ דילומאנו ז"ל וכ"ה תניה: וכן הגיה ג"כ ה"ר יוסף ז"ל גם נקד הר"ח ז"ל מלת נמנאי הטו"ן בסב"א: **הוסיף ר' עקיבא מימיהן** וכו'. תוס' שילוניין פ' הדר דף ע"א ורש"ק דזבחים ודס' הקומץ דף ל"ח ודפ' ככוי הדם דף פ"ו ופ"ח. ועיין בדבריהם ז"ל הכא בגמ' שכתבו משום דר' חנינא קאמר מימיהן של כהנים וכו' דמשמע דלא הוו נרסי במילתיה דר' עקיבא מימיהן של כהנים: ומוקי לה רב יהודה בגמ' בגר של מתכת כדפי' ר"ע ז"ל ולפי' רש"י ז"ל דוקא של מתכת אבל שאר כלים דיגם ככלי חרס אכן ר"ע ז"ל תפס לעיקר דעת הרגב"ם ז"ל ופירושו ועיין במ"ש בס"ק דאהלות סי' ב' ג': אמנם מה שכתב ר"ע ז"ל שעשו כמותם אם אב אב ואם ראשון ראשון וכן כתב ג"כ במשנתו דבר"פ שני דעדיות אינו יודע ממין לו ז"ל וכל המפרשים שראיתי עד הנה לא מצאתי כך אם נעשה בשת נעשה אבי אבות ואם נעשה בעמא מת נעשה אב הטומאה ה' ואיר עיני בתיתו לדעת הדבר על בוריו ועל אמתתו אכי"ר: אחר זמן רב מזמן לידי מסמתו של החכם הר"ר סולימאן אוחנא ז"ל ומצאתי שכתב על זה וז"ל ואמי לי אפשר כלל שאם נעשו כלים ואדם בראשון לא יקבלו טומאה כלל ואם הם אוכלים הם שניים ואפי' נעשו בשת עצמו אינם אלא ראשון ע"כ. ובגמ' בעינן ומאי דוחקיה דרב יהודה לאוקומה בגר של מתכת נוקמה בגר של חרס לאינו אלא ראשון כשנעשו בעמא מת ואשמועי' ר"ע דשלישי מותר לעשותו שני ודקשיא לך מאי הוסיף אדר' תניא הוסיף טובא דאינו אתם נגבי בגר קדשים כי אריך שלישי בהדי ראשון ועשהו שני ושמא היה מתחלה לעמא אחרים שהשלישי עושה רביעי בקדש ועכשיו בשהוא שני הוי עמא ולא שהתנה שמו לקלקול יותר מבראשונה ואינו נבי עדותו של ר' עקיבא נבי תרומה קאי דאינו שמן קדש אינו אלא שמן מנחות (הגה"ה פי' שאם ונפסל שרף בקדש בבית הדשן) ונאכל ואינו ראוי להאליק בו ושמן שלישי של תרומה אינו עמא לעמא אחרים אלא פסול דאין שלישי עושה רביעי בתרומה וכי הדר עביד ליה שני ה"ל עמא ומשני רבא מתני' קשיא מאי אריא דתני טומאת מת אי בגר של חרס קאי ובראשון עסקינן למה לי לנקט שקבל טומאה זו מאב הטומאה של מת ליתני שנעמא שתם ואנן קים לן דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ומה לי אב הטומאה דמת מה לי אב הטומאה דשרץ אלא מדנקט מת ס"מ בגר של מתכת עסקינן' ואשמעי' דבגר שהוא עצמו אב הטומאה ודייק רבא בגמ' מדקתני הוסיף ר' עקיבא ס"מ קסבר ר"ע טומאת משקים לעמא אחרים דאוריתא דאי ס"ד דאין משקין מעמאין אחרים אלא מדרבנן מאי הוספת דאוסיף ר"ע דאמר שהשמן שהוא שלישי עשאוהו ראשון ומה בכך הא כר אב הטומאה כי עשאו ראשון לגאי שמן מאי אהני ליה אחר אלא שעמא אחרים וכי תימא לאפסולי נופיה הוא דמהני ליה הא פסול וקאי. ובדרכינן ממאי דלעמא אחרים שעמא אחרים מעכשיו מדרבנן ומשני אי תוספת דרבנן אתא לאשמעי' מאי אריא דנקט שמדליקין אותו בגר אב הטומאה שעשין אותו לאחר שמן ראשון לאוריתא אי נמי לאשמעי' שמדליקין אותו בראשון לטומאה אי בשני לטומאה נמי תהלה הוי כלומר איכא נמי תוספת מדרבנן כי הא שנעשה ראשון מדרבנן ומעמא שד שני ושלישי הא גזור רבנן על המשקין אפי' נגעו בשני ישאו ראשונים לתנן במסכת פרה פ"ח כל הפוסל את התרומה מעמא את המשקין ליות תהלה אלא ס"מ מדמהדר לעמדיים ראשון לאוריתא ס"מ לטמאי אחרים ולעשותן שני לאוריתא קאמר: ובירוש' אית תנויי תנו במתני' בגר שנעמא עמא מת אלא בי"ת משמע שהגר עצמו קבל טומאה מן המת ואית תנויי תנו בגר שנעמא בעמא מת בבי"ת משמע אלא נטמאת הגר בעמא אלא באדם שקבל טומאה מן המת ביד פ' י"מ דהלכות פסולי המוקדשין סי' ו': **ן אר"מ מדבריהם למדנו** וכו'. ירוש' מהו בפסח בי"ר. ופי' החכם ה"ר אלעזר אזכרי ז"ל דבפסח עצמו דהוי חמץ איסור הורה אפי' ר' יוסי לא יפליג עליה דשורפים כדאמר ר' יוחנן לקמיה הכל מודים בשאה עשר שעורפין תרומה טהורה עם הטמאה וירושלמי אזיל לשיטתיה דאמר לעיל לדעת ר"מ ליכא איסור הורה בחמץ רק קרוב לגילה ע"כ. וגמ' בברייתא קאמר ר"מ י"ד אחל לחיות בשבת מבערין את הכל מלבני השבת ושורפין תרומות טמאות וטהורות. בבני ירושלמי א"ר יוחנן מדבריהם למדנו כמשמעו מדברי ר' עקיבא ומדברי ר' חנינא סגן הכהנים. פי' החכם ה"ר אלעזר אזכרי ז"ל דיקא ר"מ דכי היכי דשורפין טומאת תורה לו פסול תורה שם עומאת תורה ס"ל שורפין בי"ד תרומה טהורה כיון דאסורה מדרבנן עם הטמאה מן התורה דאע"ג דשריא טהורה בי"ד מן התורה הא תריץ לקמן דר"מ לטעמיה דמחמיר בדבריהם כשל תורה. ר"ש בן לקיש אמר מדבריהם ר"ל מדברי ר"א ור' יהושע ולא קאי ר"מ אדר' עקיבא ולדי' חנינא דלוקא התם שורפו משום לתרוויהו טומאת תורה לו פסול תורה אבל הכא בי"ד דשרי חמץ מן התורה לא יאפי' דשורפין יחד טהורה עם הטמאה אלא מדברי ר' אלעזר וכו' וז"ל רש"י ז"ל **בגבלי**

א"ר שמעון בן לקיש לא תידמוק לאוקומה הכי דתנאי מדבריהם דקתמר מדברי ר"א ור' יהושע דלאו אמתני' קאי ר"מ אלא בעלמא קאי והכי קתני מדברי סופרים שמעון שסופרים וכו' ומאן ניהו סופרים ר' אליעזר ור' יהושע והאי עדות דר' חנינא ור' עקיבא לא שייך בני פסח ולאידי דבעי לאוקומי שסופרים שחור עם שמא נקט לה עכ"ל ז"ל. ומאלא דמדבריהם הוי כמו תרי זה אצל רבים מדבריהם וכאלה רבים וכמה נמי מדבריהם מדברי סופרים נמלנו והם ר' אליעזר ור' יהושע ע"כ. ובגמ' דילן מפ' הי ר' יהושע ומסיק ר' יהושע דהבית שנשרפה בגת העליונה וכו' דבפ"ח דמסכת תרומות וכתבנו תוס' ז"ל והא דקתני בתחלה מילתיה דר' חנינא ור' עקיבא משום דר' יוסי וסבר דר"מ מר' חנינא סגן הכהנים קאמר כדקאמר בגמ' בסמוך ע"כ: והתם בירושלמי אמרי' דבר קפרא ס"ל כר"ש בן לקיש ובגמ' דילן אמרה ריש לקיש משום בר קפרא: **א"ל ר' יוסי אינה היא המדה** וכו'. פ"ג דהלכות חמץ ומצה סי' ד' [הגהה עיין בהילוכי הרב רבינו אליה מזרחי ז"ל שבסוף ספר סמ"ג על סימן ע"ו וז"ל. קלת מדבריו שכתב הרא"ם ז"ל בהדיא דשלחי מתני' דפ"ק דפסחים מוקמי' לה כר"ש וקתני דשורפין תרומה ולי צריכן בתחלה עד הלילה למה שורפין. אך קשה להא דמוקי תלמודא לתחני' כר"ש אינו אלא לענין זה דס"ל לר"מ ור' יוסי לחמץ לפני זמנו בלאו כר' יהודה אבל לי הוה ס"ל כר"ש דמתיר לאוכלו עד הלילה לא היו שורפין תרומה טהורה לא עם הטמאה ולא זו לעצמה וזו לעצמה ושוב וכו' ע"ש]: **ור' יהושע אומר שתיהן כאחת.** גמרא רמי רב חסדא פסחא אפסחא ומשני ומי אמר ר' יהושע שתיהן כאחת ורמינהי א"ר יוסי וכו' וקתני היאך ישרף אפי' תלוה עם הטמאה שמא יבוא אליהו ויטהרנה ומשני הא ר"מ אליבא דר' יהושע דהיינו מתני' והכי נמי אמרי' בירושלמי דפירקין ודפ"ח דתרומות. וכרייתא ר' יוסי אומרה כדקאמר א"ר יוסי והלי ר' יוסי דמתני' ה"ק ר' יוסי לר"מ אפי' ר"ש אליבא דר' יהושע דמקל כי מקיל בתלוה וטמאה אבל בטהורה וטמאה לא: ר' יוסי ב"ר חנינא רמי תרומה אפסחא פי' תרומה דעלמא אתרומה דכסחא ומשני. מי א"ר יהושע שתיהן כאחת דומחר לעמא תלוה בידים ורמינהי דתנן פ"ח דתרומות תבית של תרומה שנלל בה ספק טומאה ר' אליעזר אומר אם היתה מוכחת במקום תורפה יטיחנה במקום מוצנע ואם היתה מצולה יכסנה ר' יהושע אומר אם היתה מוכחת במקום מוצנע יטיחנה במקום תורפה ואם היתה מכוסה יגלנה גרמא אין בידים לא ואע"ג דתלוה היא ומשני הא ר"ש אליבא דר' יהושע פי' מתני' והא דקתני בידים לא ר' יוסי היא ואליבא דר' יהושע דגבי תלוה דבסחא נמי ס"ק בברייתא ואם היכי נכרוך אפי' תלוה עם הטמאה: ר' אלעזר רמי תרומה אתרומה ומשני כתבנוה

כבר בם במקומו פרק שני דתרומות: **סליק פרקא**

פרק ב כל שעה שמותר לאכול מאכיל. פ"ק דמכילתין דף י"ג. ומתני' לא

ר' יהודה ולא ר"מ דתני ר' יהודה הא איכא חמץ דאינו אוכל ומאכיל דקתמר תולין כל חמץ ואי ר"מ הא כל שעה שאוכל מאכיל מיבעי ליה וכו' כדפי' רש"ל: ובירושל' אמטע דלא דייק מלת מותר ומוקי לה כר' מאיר: **ומותר בהנאתו.** בהנאת אפרו אפילו אחר זמנו מפ' לה בגמ' כדפי' רש"ל. וכתבו תוס' ז"ל וכגון שנפסל מלאכול הכלב דבעיין אחר לא הוה שרי ע"כ וכן פי' רש"י ז"ל ג"כ וז"ל והאי מותר אלאחר זמנו קאי וכגון שהרכו באור יפה קודם זמנו שבטל טעמו ומראיתו ע"כ: **עבר זמנו אסור בהנאתו** ואסור למכור ואם מכר דמיו מותרין דאין תופס דמיו כדתנן בפ' שני דקדושין מכרן וקדם בדמיהן מקודשת תוס' ז"ל. וכל סיכת לתנן בפ"ק או בכל דחמץ אסור בהנאה או שסורפין אותו הוי אלא כר' יוסי הגלילי דלדידיה שרי חמץ בהנאה כל ז' אלא ירוצנו לפני כלבו או ימכרנו לגוי: **ולא יסיק בו** וכו'. תוס' בפ"ק דמכילתין דף ה' ועם מה שמפ' בגמרא לר' יהודה איפכא' וכדפי' רעז"ל מוכן ומיושב סמיכות פלוגתא דר' יהודה ורבנן אולא יסיק בו תנור וכירים: וכתבו תוס' ז"ל אבל לרבנן דס"ל דאין מלותו בשריפה והוי מן הנקבים דאמרי' פ' בתרא דתמורה דאסרן אסור פשיטא דלדידהו אסור ליהנות ממנו בהדי דקא שריף לי' אלא לר' יהודה דס"ל דהוי בשריפה וקיימא לן התם דכל הנשרפי' אפרן מותר איפכא: עד כאן: **ר' יהודה אומ' אין ביעור חמץ אלא שריפה.** בפ"ק דמכילתין תניא ר"ר יהודה אומתי אני אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה אלא בשעת ביעורו פי' רש"י ז"ל דהיינו בתחלת שש וכל שש דאכתי מדאורייתא שרי אבל בשעת ביעורו דהיינו בשבע שהוא מוזהר מן התורה השבתתו בכל דבר: ור"ת הכריח דשלא בשעת ביעורו היינו אחר שש שרוב העולם מבערין בשש כתיקון חכמים והטעם משום דיליף ממותר והיינו לאחר איסורא אבל בשעת ביעורו דהיינו בשש כיון שאינו מצוה לבערו אלא מדרבנן הסבתתו בכל דבר וכן איתא בירושל' בפ' כל שעה ע"כ. ובפ"ק דף ה' אמרי' דר' עקיבא ס"ל כר' יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה: **וחכמים אומרי' מפרר וזורה לרוח או מטיל לים.** ה"ר יהושפ ז"ל מחק מלת אף וכתב בכן מלא: וביד בפ"ג דהלכות חמץ ומצה ובטור א"ח סי' תל"ה וע"ש בספר לבוש החור וכתבתי רוב דבריו בפ"ה בתרא דתמורה ע"ש: ובגמ' איבעיא להו היכי קאמר מפרר וזורה לרוח ומפרר ומטיל לים או דילמא מפרר וזורה לרוח אבל מטיל לים בעיניה אמר רבה מסתברא חמץ דנאסר בהרות קאמר דלא לא מלינו בשום מקום גבי חמץ יש המלה בעי פירור דהייני' שמא תפגע בו ספיקה ותטלנו ולאו אדעתייהו אבל ע"ז דלים המלה אולא דהא אסכתן בכמה דוכתי גבי ע"ז יולך הנאה ליס המלה אלבך סתם יס דתנן גבי ע"ז הוי יס המלה שאין ספינה עוברת שם לא בעי שחיקה ורב יוסף אמר אדרבא חמץ דמיתאים ונימוק ונימק מאלינו לא בעי פירור אבל ע"ז שאין המיס ממסות לוהה בעיא שחיקה בשאר הרות מדלא תני בהדיא ישיל לים המלה. ובריתא תניא כותיה דרבה וכותיה דרב יוסף ומן הירושלמי משמע דמלה קתני מטיל לים או מפרר וזורה לרוח משמע דמפרר לרוח ולים קאי אלפי' לדנים שנים שכן הפקר אסור להשליך בכר שלם ליס וכי קתני ריסא מלמיל נבהמה ולחיה ועופות בין שלו בין דהפקר קאמר. וכתב הרי"ף ז"ל ופרשנא מפרר וזורה לרוח או מפזר ומטיל לים אלמא אפי' לים בעי פירור וכ"ש לאחר הרות וחמיס אל חמץ בעו שחיקה והדר מטיל לים ע"כ: ובטור א"ח סי' תמ"ג. וכתבו תוס' ז"ל אומ' ר"י דרבנן דמתני' היינו ר' יוסי דס' כל הנלמים א"נ מתני דהכא אתי שפיר כרבנן דהתם דאמרו לו אף הוא נשבה ובל ומנדל ממהים ורחמנא אמר ולא ידבק ביבך ונו' והא דשרו הכא היינו משום דבחמץ כתיב לא יאכל ואינו אסור

אלא בדרך הנאה וכה"ג לאו דרך הנאה היא אבל בע"ז לא כתיב אכילה ואסור אפי' שלא בדרך הנאה ע"כ וכן כתבתי בשמו ז"ל שם פ' כל הנלמים שכתבו בשם רשב"ם ז"ל: ומצאתי שנקד הר"מ דינוזאתו ז"ל או מטל המ"ם בלירי והטי"ת דרשיה: **ב חמץ** של נכרי וכו'. נלע"ד דמשום דקתני בתחני' דלעיל ומוכרו לנכרי ומותר בהנאתו דר"ל מותר בהנאת אפרו קתני הכא חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה כלומר דבכר אפשר להתפרש ומותר בהנאתו דריסא דקאי אחמץ שמכרו ישראל לנכרי דמותר ישראל בהנאתו אחר הפסח וה"ה בתחילה כמו שמתפרשת מתני' דהכא לרבא דהא רב אחא הדר ביה כמו שנעתיק בסמוך. וכי היכי דלא תימא דמותר בהנאתו דריסא קאי אמוכרו לנכרי סמך להא מתני' דהכא דמתני' ר"ש היא ואפי' דישראל מישראל שרי אלא משום קנסא כדאיתא בגמ' וכמו שפירש כבר רעז"ל והיא דלעיל דקתני מותר בהנאתו לא אשמעי' אלא דמותר בהנאת אפרו כדפי' כבר ר"ע ז"ל: וביד פ"א דהלכות חמץ ומצה סי' ד' ובטור א"ח סי' תמ"ת. ונראה דחמץ של הקדש של בדק הבית אמי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה שהרי אמרו בברייתא בגמ' בפ"ק דף ה' לא ירשה לך אלא אי אתה רואה אבל אתה רואה של גוים ושל נכרים אם לא קבל אחריות החמץ של גוי או של הקדש על עצמו ועוד אמרי שם בדף ו' חמצו של גוי שהפקידו אצל ישראל ולא קבל אחריות על עצמו עושה לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים כדי שלא יבא להסתפק ממנו אבל של הקדש אין צריך לעשות לו שום מחיצה שהרי הכל פורשין ממנו כדי שלא יבואו לידי מעילה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בס פ"ד. ונראה לנזרת הכתוב היא שחמץ של הקדש בדק הבית שבולו לנמרי של גבוה ואין בו חלק אפי' לכהנים מותר לראותו בפסח ולאכלו אחר הפסח כמו שהתיר כלאים בבגדי כהונה וכמו שהתיר הבערת אם בשבת בבית המקדש כלע"ד ודו"ק. אח"כ מצאתי מפורש בגמ' בפירקין דף כ"ט דפי' רש"י ז"ל דאחר הפסח הוה מזבן ליה גזבר ליהנות אלא ואכלו ליה ומ"ת מ"כ אמאי לא קתני הקדש במתני' כיון שבניהם מקרא אחד נפקי לא ירשה לך דדרשינן מנך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ואתיא כר"ש ושמא יובן מהטעם שכתבו תוס' ז"ל דממה נפשך יש איסור שאם פדאו הרי הוא שלו ואם לא פדאו הרי הוא אסור בהנאה אפי' אחר הפסח מעשה הקדש ומתחייב קרבן מעילה ולכן ג"כ מעשה זה אפשר שלא שנאו במתני'. ובגמ' מוקי רב אחא בר יעקב למתני' אליבא דר' יהודה דאמר חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו שעבר עליו בלאו תוך זמנו שעבר עליו בלאו וכרת ואע"ג דנפקא ליה מקראי דלאחר זמנו אסר קרא דתלתא קראי כתיבי לא יאכל חמץ כל מחמצת לא תאכלו לא תאכל עליו חמץ חל לפני זמנו וחל לאחר זמנו וחל לתוך זמנו בשאור דישראל קאמר אבל לנכרי הרי דיליף שאור דאכילה משאור דראיה כלומר חמץ דגבי לא יאכל משאור דראיה ומותר חמצו של נכרי אף באכילה ואפי' בפסח מן התורה לפי' רש"י ז"ל דדרשי' הכי מה שאור דראיה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים פי' של גוים ושל גבוה אף שאור דאכילה שלך אי אתה אוכל אבל אתה אוכל של אחרים ושל גבוה ובדין הוא דאיבעי ליה למיתני וכו' כדפי' רעז"ל. ובדין הוא נמי דאיבעי ליה למיתני תנא דמתני' דאפי' תוך זמנו מותר בהנאה ואיירי דתנא דישראל לאחר זמנו תנא נמי לנכרי לאחר זמנו רבא אמר לעולם ר"ש היא דאמר חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ור"ש קנסא קנס ליה הואיל ועבר עליו בבל ירשה ובבל ימצא דישראל הוא דאסור מקנסא הלך לנכרי שרי ולרבא ניחא הא דקתני משום לא ירשה דמשום דעבר אחאי קרא קא קנס ליה אבל לרב אחא קשה דהייל למקנסו משום לא יאכל חמץ דהא מיעיט נפקא ליה לר' יהודה איסור אחר זמנו והרי"מא בגמ' דאריבא קאי כדפי' רעז"ל. ומסקי' בגמ' דרב אחא הדר ביה ולר' יהודה אפי' חמץ של נכרי אסור אחר הפסח דלא יליף שאור דאכילה משאור דראיה ומסיק בגמ' רבא נופיה דהא דקנס ר"ש אחר הפסח הואיל ועבר עליה בבל ירשה ה"מ בעיניה אבל ע"י תערובות אפי' שביי' בעיניה ועבר עליה לא קנס למיסר תערובות דליה. ומשמע דגם לרבא לריכין אנו לומר ובדין הוא וכו' וכדאיתא בפי' הרמב"ם ז"ל ורעז"ל. אי לכל הפחות איך לתרץ כדתריץ בירושל' דבירושל' קאמר חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה משמע אבל באכילה אסור הדא דאת אמר במקום שנהגו שלא לאכול פת של גוים אבל במקום שנהגו לאכול פת של גוים אף באכילה מותר ואם התעלה ג' ימים אף במקום שנהגו שלא לאכול מותר מפני פקוח נפש. וכתב הר"ן בפ' אין מעמידין דף שס"ג ע"א שפירש רש"י ז"ל בתשובותיו דמדתנו ליה לפת במנחת ש"מ דלית בפת משום גיעולי גוים משום דלא חייס' לכלים של גוים שיהו בני יומן ואינה ראויה לאיכא לאוקומה כשגיעולי בפני ישראל ובכליו ע"כ בקיצור ובשטי לשון קצת: וכתב הרי"ף ז"ל ומתני' ר"ש היא דאמר חמץ בין לפני זמנו פי' משם שעות ולמעלה עד שתחשך בין לאחר זמנו דהיינו אחר הפסח אינו שובר עליו בלא כלום ובדין הוא דאפי' של ישראל נמי לאחר הפסח מותר אלא קנסא הוא דקנסיה ליה ר"ש הואיל ועבר עליה בבל ירשה ובבל ימצא וכי קא קנס ר"ש בעיניה אבל ע"י תערובות לא קנסיה ע"כ. וכתב עליו הר"ן ז"ל ומתני' ר"ש היא וכו' דאילו לר' יהודה אפי' חמץ של נכרי שעבר עליו בפסח אסור בהנאה בגמ' ע"כ. ור' יוסי הגלילי ס"ל בפירקי' דף כ"ג ודף כ"ח דחמץ אפי' של ישראל מותר בהנאה אפי' תוך הפסח ויליף לה מקרא דכתיב לא ירשה לך אשור אלך יהא: (הגהה כתבו תוס' ז"ל והכריחו דלר"ש נמי דאין שובר עליו בלאו דחמץ לפני זמנו מודה הוא דאסור באכילה משם שעות ולמעלה מדאמרי' וכו' ונראה דנקטא ליה מתשביתו ומאך חלק ע"כ. וק"ק לע"ד דהא בהדיא תנן לקמן פ"ה השותה את הפסח עובר בלא תעשה והתם קתני ר"ש אומר הפסח ביי"ד לשמו חייב ואי"ר מוכרח הוא דס"ל שאסור לאכול חמץ ערב פסח משם שעות ולמעלה שכרי אפי' להניחו בבית אחר שהגיע זמן שהיות הפסח אסור לאו קושיא היא דלא עבר על לאו דלא תשחט על חמץ אלא כשהוא יש לו אור לאחר משבתו חמץ בשעה שהוא שוחט פסחו אבל אם קודם זמן שהוא שוחט פסחו יש לו חמץ אע"פ שבבר הגיע זמן שחיטת הפסח לעבור לא עבר ולכן צריכין להביא לו ראיה מתשביתו או מאך חלק כן נראה לע"ד) **: משום שנאמר לא יראה לך שאור.** נלע"ד דמ"ה קתני מלת משום לרמוז דמשום קנסא הוא וכדמפרש לה רבא וכדכתיבנא אלא דבירושל' וגם בהרא"ם ז"ל אין שם מלת משום וק"ק דה"ל לתנא לומר קנא אלא יראה לך חמץ שהוא קודם בתורה ובירושל' לא גרסי' לא מלת חמץ ולא מלת שאור אלא לא יראה לך סתם ובהרמב"ם והרא"ם ז"ל גרסי' לא יראה לך חמץ וכן שם

במגיד משנה אבל שם בטרמב"ם ז"ל כתוב לשון זה ודבר זה קנס הוא מד"ס מפני שעבר על בל יראה ובל ימצא אסרוהו אפי' הניחו בשוגג או באונס ע"כ: **ג נברי שהלוה** וכו'. **ביד** פ"ל דהל' מו"מ סי' ר' ודעת הרמב"ם ז"ל ורבינו אפרים ז"ל דבעי שיהיה הנעת הזמן קודם הפסח הא לאו הכי אע"פ שכשעבר פסח ולא פלאו ישראל אינלאי מילתא למפרע דסל גוי היה מ"מ כיון שבפסח היה ביד ישראל לפדותו אמרי' הואיל ואי בעי לפדותו הרי הוא שלו השתא נמי אכור ויש ראיה לדבריהם מן התוספתא וכבר הזה ראיתם הר"ן ז"ל דבאמת תוספתא מיירי בדלא אמר לו מעכשיו אבל בדאמר לו מעכשיו אפי' כשקבע לו זמן אחר הכשר מותר ע"כ. וכתב המגיד משנה ואני סובר שרבינו ורבינו אפרים ז"ל ס"ל דמתני' דייקא דקודם הפסח הנעת הזמן מדקתני אחר הפסח מותר בהנאה ומשמע דמיד אחר הפסח מותר ואי אפשר לומר בשקבע זמן אחר הפסח דאכתי עד הזמן ודאי לדברי הכל אינו מותר ויהיה לו לומר הנעת הזמן ולא פלה מותר וכן אין לכרם שקבע לו זמן בתוך הפסח דודאי ישראל לא קבע זמן לפדות אותו בתוך הפסח שיחוייב לבערו אלא ודאי נקודם הפסח הוא ע"כ: וסז ג"כ מהן עשה המגיד משנה למה שמביא הרמב"ם ז"ל סיפא דמתני' וישראל וכו'. **וראה** פשוט בעיני דמתני' כר"ש ומשום קנסא אבל בריאה בנברי שהלוה את ישראל אחר הפסח מותר אפי' באכילה אלא אוידי דלקח בסיפא אסור בהנאה נקט בריאה ולאו דוקא וכדמפרש בגמ' דמתני' דלעיל ובלבתיבתא. ואפשר עוד לומר דמתני' ר"מ היא דאמר בגמ' בבריאתה דישראל שהלוה לנכרי על חמץ אם נהנה ממנו אחר הפסח שיבר וא"כ מתני' דקתני אסור בהנאה הוי מן התורה וזה הדרך למוד מעצמו בל הרב המגיד ז"ל בדומתו עיין שם: **וישראל שהלוה** וכו'. תוס' פ' הסולת דף ל"ז וגם שם בירושלמי דף מ"ט ותוס' בס"ק דקדושין דף ח' והכריחו הם ז"ל דמדקתני על חמצו משמע במשכנו בשעת הלוואה. בטור א"ח סי' תמ"ח. ומלא"ז שנקל הת הר"מ דילוגאמו ז"ל חַבְּצוּ התי"ת בשב"א פ"ח והמ"ם בציר"ו: **חמץ שנפלה עליו מפולת** וכו' משמע דמתני' אפי' לר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה דקוקא לכתחלה בעינן שריפה אם הוא בעין אבל אם בדיעבד נפלה עליו מפולת אם היא נטהה לכל הפחות שלשה טפחים כדמפ' רשב"ג מודה ר' יהודה דהשיב כמבוער כלע"ד. וביד שם פ"ג. והקשו שם תוס' ז"ל ומ"ה והלא פטור לבדוק חור מפני סכנת עקרב וי"ל דהכא יכול לפטות המפולת מ"מ הכא שיש שם חמץ בודאי אינו פטור משום הפסת עקרב דהא מיבעיא לן בפסחים כבר בפי הם צריך חבר להוציאו אז לאו ע"כ. רשב"ג אומר כל שאין הכלב כו' והונאה בגמ' פסחים בפ"ק דף ח' ובמגיעה פ' המפקיד דף מ"ב ובטור א"ח סי' תל"ג: **ד האוכל תרומת חמץ בפסח** וכו' פ' עשירי דהלכות תרומות סי' ו' ואיתא בתוס' פ' אלו טעונות דף ל. וכ"ע"ל דמשום דבעי למיתי בסמיך דכתיב יוצאין י"ח בחלה ובתרומה תנא הך דתרומת חמץ בריש: ומפרש בבבלי ובירושל' דמבכתת תרומת חמץ בפסח כגון שהפריש תרומה והמעלה אז שהפריש חמץ קודם הפסח אבל אם הפרים הרומת חמץ בפסח אינה קדושה דאמר קרא דאפית משמע שתהא התרומה רא"ז ואלו שיריש מיכרין שתהא היא מחיבתן לישראל ואי במפרים תר"ח מה איתר ים בשיריה שתהא דאשיהן עיסה שיריש כי הוו מעיקרא שבל הוו שרו בהנאה ואסורין באכילה שתהא נמי שרי בהנאה ואסורין באכילה משום חמץ ונענין מאי הוו שיריש: נסופ לשון רעז"ל המתחיל בשוגג וכו' שכתוב שם הלבד לאו בתר דמיס אזלינן. אמ' המלקט בגמ' אביי אמר לעולם לפי **דמים** מבלם ומתני' ריש"ג היא דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה והא דבמזיד פטור הייטו משום דס"ל כר' מאיר דאמר חמץ שבו הקדים אתי עושה את יום הכפורים כשבת לשלמין פי' המתחיל כרת פטור מן התשלומין כמו המתחיב מיתה בידי אדם ובכה נמי דאכל תרומה במזיד אע"ג דשגג בחמץ חייל וחייב מיתה בידי שמים על אכילת התרומה פטור מן התשלומין דס"ל דאמרי' קלב"מ אף בכרת ואף במיתה בידי שמים ובדין הוא דלשמעינן במזיד בתרומה בעלמא דלאו חמץ בפסח דפטור מתשלומין משום מיתה אלא משום דיש כאן מילתא בחמץ בפסח דאסמוני' דהיכא דשגג בשתיהן חייב דחמץ בר דמים הוא ושגג דריש דשגג בשתיהן דאי שגג בחמץ ומזיד בתרומה מאי חומא איכא ואי שגג בתרומה ומזיד בחמץ אמאי משלם הא איחייב ליה כרת ומיפא אסמעי' דמזיד בתרומה אפי' שגג בחמץ פטור דמיתה בידי שמים כי כרת דאי מזיד בחמץ והאי דפטור ליה משום כרת הוא דפטר ליסמעינן מילה מתני' בחמץ חולין של תרומה ונתנו שגג חייב ומזיד פטור משום כרת דס"ל ר"ל: **ומדמי עצים**. שיעורו ואפי' דמי עצים אינו משלם ולא נאמר מהשוב זה החמץ כאילו הוא עץ בעלמא נפי שהוא אסור בהנאה ולפיכך אינו משלם אפי' דמי עצים הרמב"ם ז"ל משמע קצת דמפ' לה לפי' בתרומה טהורה. ובגמ' תניא האוכל תרומת חמץ בפסח בין שוגג בין מזיד פטור מן התשלומין ומדמי עצים דברי ר' עקיבא ור' יוחנן בן נורי מחייב א"ל ר"ש לריב"ן וכו' ותניא איכך האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מן התשלומין ומדמי עצים דברי ר"מ בן יעקב ור' אלעזר חסמא מחייב א"ל רשב"י לר' אלעזר חסמא וכו' ומפ' אביי דראב"י ור"ע וריב"ן סולמו ס"ל חמץ בפסח אסור בהנאה ובאה פליגי ר"ע וריב"ן דר"ע סבר לפי דמים משלם וריב"ן סבר לפי מדה משלם אבל ר"מ בן יעקב ור"מ חסמא בהא פליגי דראב"י ס"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה ור"מ חסמא ס"ל כר' יוסי הגלילי דחמץ בפסח מותר בהנאה ותרומת חמץ דכהן נמי רשיה לבריה לפי כלנו מו לאסיקה תחת תבשילו כדין תרומה שמאה בשאר ימות השנה הלכך ישראל שאכלה לו בפסח מיחייב: **ה אלו דברים** וכו' רפ"ה דהלכות חו"מ ובפ' שני בי' ז' ח' ט' ובטור א"ח סי' תל"ג: **ידי חובתו בפסח**. לע"ל דהא דלא קתני ידי חובת מצה וכן נני ירקות ידי חובת מרור משום קרא דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו לקרבן פסח והייטו דקתני בין בחמשת מיני דגן בין בחמשת מיני ירקות בפסח ר"ל עם הפסח בזמן בית המקדש קיים מ"ל לרמוז שמלבד כזית מצה צריך לאכול משום חובת מצה כדכתיב בערב תאכלו מצות חייב לאכול כזית מצה ג"כ באחרונה זכר לפסח והייטו דקתני בפסח פי' בעבור הפסח ולפי זה נאמר דאתב דתני ריש נני חמשת מיני דגן בפסח נקט נמי נני ירקות בפסח מ"ל בפסח ר"ל בשעת אכילת הפסח דהייטו לילה הראשון ולרמוז דשאר ימי הפסח אכילה מצה רשות כך נלע"ד: **בחטים ובשעורים ובכוסמין ובשבלת שועל ובשיפון** אבל אורז ודוחן לא. ומתני' דלא כר"י ב"ג דתניא אריב"ן אורז ודוחן מינו דגן ניהו וחייבין על חמוץ כרת ואדם יוצא בו י"ח בפסח וכן היה אומר דקלא ג"כ חייבת בחלה דכולהו לחם מיקרו: וכתב הר"ן ז"ל ירושל' ר' שמואל בר רב נחמן שמע לה מן הדין קריא ושם חטה שורה ושעורה נסמן וכוסמת נבולתו הטה אלו חטים שורה זו שבלת שועל ולמה נקרא שמה שורה שהיה עשויה כשורה שעורה זו שעורים נסמן זה שיפון כוסמת זה כוסמין נבולתו ע"כ נבולו של לחם ולמדין מן הקבלה כלומר בחמיש מ"ר שימון מן מה דכתיב ויכרו ויכרו למספר אלהיו יכרו כמו שהוא דבר תורה ובגמ' דידן מפיק מקרא דבמין אחר אינו יוצא ידי חובת מצה ע"כ: **ויוצאין בדמאי**. מסופק ר"י אי בעי למימר יוצא דוקא בדיעבד כדאמרי' הואיל ומסקיר נכסיה וחזי ליה ומ"מ עדיין לא מפקר ליה אי נמי יוצאין אף לכתחלה הואיל ודרי לעניים ואכילת מצה נמי נקראת אכילת עניות תוס' ז"ל. אבל מתוך פי' רש"י ז"ל דבגמ' מוכח שהוא פשוט אצלו ז"ל דדוקא בדיעבד יוצא דדמאי ע"ם דבור המתחיל פטול מדרבנן. וי"ם דל"ג מלת ויוצאין. וצריך לדקדק אמאי מיצטריך תנא לאשמועינן טולה הא מתני' בפ"ג שאכלו ובשבת פ' מפנין וכפ' בכל מרכין והכא ועיין במ"ם בפ' מפנין נבי דמאי בשם תוס' ז"ל: שנטלה. **שלא** נטלה כך מצאתי בקבל הר"מ דילוגאמו ז"ל: **והבהנים בחלה ובתרומה** דמצות מצות ריבה: אבל בבבורים אינו יוצא בכהן ידי חובתו תאכלו כיון דאין יכול לאכלם בכל מוקבות דומיא דתרומה וקרא כתיב בכל מובותיכם תאכלו מצות דבעינן מצה בהאכלת בכל מוקבות לאשעוי בבורים שאינם נאכלים אלא בירושלם ומעשר שני לר' יוסי הגלילי אינו יוצא בו י"ח ובגמ' ובבריתא מפ' טעמייהו ואכתבנו בסמוך: **אבל לא בטבל** וכו' טעמא דבל הני משום דס"ל מצה הבאה בעבירה ובירום, א"ר אילא אלא המצות אם עשיהן כמצותן הרי הן מצות ואם לאו אינם מצות הר"ן ז"ל: ובגמ' אבל לא בטבל אפי' בטבל שלא נתקן כל צרכו ע"ל אמרינן דף ל"ז וגם שם בירושלמי דף מ"ט ותוס' בס"ק דקדושין דף ח' והכריחו הם ז"ל דמדקתני על חמצו בטבל אינו יוצא אדם י"ח בטבל שלא נתקן כל צרכו אלא אם כן אכל בכל דהא מני ר"ש היא דאמר דאין איסורו מבוס בל תאכל חמץ אלא משום בל תאכל בבל דהא מני ר"ש היא דאמר דאין איסור חל על איסור דתניא ר"ש אומר אחולל נבלה ביום הכפורים שוגג פטור מחטאת: **חלות תודה ורקיקי נזיר**. מה שפירש רש"ל הוא פי' דבר בעתיה ואפי' לא נשחט עליהם הזבח שלו הוקבבו אינו יוצא בהן. ורב יוסף פי' דאמ' ק"ל שבעת ימים מצות תאכלו מצה הנאכלת ל' ימים יצאת זו שאינה נאכלת ל' ימים אלא ליום ולילה והיכא דלא בשהם עליהם הזבח ס"ל לרב יוסף דיוצא בהן ומתני' בשנשחט עליהם הזבח וסיפא ס"ק למכור בשוק דעבדיו לא נשחט הזבח שפרי לא מכרן יוצא בהן ותניא כותיה דרבה ותניא כותיה דרב יוסף ועיין בהגהת ר"ם לוריא ז"ל בלשון זה שגם הרב בעלאל אשכנזי ז"ל הבינו לאותה הגהה ומחקו מתלמודו: **למכור בשוק יוצא בהן**. דכל למכור בשוק אמר אי מיחבבא מודבנא ואי לא אינה לה אלא ובגמ' פריך ותיפוק לי לתנא בתרא דתניא כותיה דרב יוסף ומוקי לה בשנשחט הזבח תיפוק ליה דהוא מצה עשירה שפרי היו גילוסות בשמן ומשני רביעית היא המתחלקת לכמה חלות דבשמן מעט כזה לא מיקרי מצה עשירה: וכתוב בכל בו סמוך לסוף סימן ח' ל"ע אם נתן מלח במצה של מצה אי מקריא מצה עשירה ויש מתירין ומסמכו על אותה שמינו חלות תודה ורקיקי נזיר דאמרי' עשאן למכור בשוק יוצא בהן ובהנהו ודאי יש מלח משום על כל קרבנך תקריב מלח והרלב"ד ז"ל הניח על זה ואמר אמר אברהם לא אמרו כן אלא לזריזים שיהו אופים אותה מיד ע"כ: עוד כתוב שם בסוף סי' המזכר דמלקתני במתני' למכור בשוק יוצא בהן שמעי' דאפי' אפה סמלה של מצה קודם זמן הביעור יוצא בה להא ודאי חלות תודה קודם זמן הביעור עשאן שהרי אין מביאין תודה בי"ד מפני החמץ שבה עכ"ל וכן כתוב נ"כ בשבלי הלקט סי' ס"ח: **ו ואלו ירקות** פי' ביד ספ"ז דהלכות חמץ ומצה ובטור א"ח סי' תע"ג והוס' פ' לולב ובגזול דף ל"ז: **בחזרת**. גמרא חזרת ריש דכולהו תנן ומ"ר אומעיה מצוה בחזרת: **ובעולשין**. ר' יהודה מוסיף בברייתא אף עולשין שהם וכמי נמי איכא בגמ' דמוסבי אירקות דמתני' ויש מהן אלא שהזיכרו מלת מרור ויש מי שהזכיר ביולאין בהרלפנין והקבו תוס' ז"ל דהיכי נפיק ביה דהא תנן בפ' אלו טרפות דהוי שם לבהמה וכיון שכן אין ראוי לאלת בו דדרכיה דרכי טעם ונשאלו בקובית. ואני ההדיוט הפשתי בספר הערוך ונראה שהוא סובר הרדפנין לחוד והירדוף והרדפני לחוד והירדוף והרדפני הוא שם. המות לבהמה אבל הרדפנין לא הוי שם המות שהביאו בערך א' הרדפנין ובערך אחר הביא הירדוף והרדפני שפירש שהוא שם המות של בהמה וכן משמע ג"כ מפי' רש"י ז"ל ע"ש: **ובחרחבינא**. שמעתי משם מורי ז"ל דהיינו עשב מקורין אותו אסתר המלכה והוא מר קלת ומהעיל שמעא שתי גויות מערות קטנות שמרים אחת לחברתה מלה הנוך לנקב חרחבינא ואלה שהיו מלקטות העשב המ'. ובגמ' כריך ממאי דמרור דקרא דכתיב על מצות ומרורים הוי מין ירק דומא מרריתא דכופיא פי' מין דג והוא שבוטא והוא קוליים האספנים ומשני דומיא דמצות מה מצות גדולי קרקע אף מרור גדולי קרקע ופריך ואימא הירדוף וכו' ואימא הרגיזו בהוא ג"כ מן זרע שהוא שם המות לבהמה ומסיק דומיא דמצה מה מצה בניקחת בכסף מעבר אף מרור שניקח בכסף מעבר. ובעיקן תו בגמ' מג"ל לתנא דיולאין בא' מהמשת מיני ירק אימא מרורין תרי ומשני דומיא דמצה מה מצה מינין הרבה אף מרור מינין הרבה ולתנא דמתני' הוי ממש חמש כנגד חמש: **בין לחין בין יבישין**. דוקא בקלה שלהן כדאמרי' בסיפא ופרושי קמפרש. ובירוש' משמע דגרים בין לחין בין כמושין ואמרי' התם עלה לית תנויי תני אבל לא כמושין אמר רב חסדא מ"ד בין כמושין בקלה מ"ד אבל לא כמושין בעלין ע"כ. ובגמ' בבריתא איכא מאן דס"ל דאפי' כמושין אין יוצאין בהן וכמו שאכתוב בסמוך: לשון המתחיל בפי' **רעז"ל** שלוקין כריך להיות אחר לשון כבושין בחומץ ואחריו לשון המתחיל מבושלים: **אבל לא כמושין** גמ' אין יוצאין בהן כמושין משום ר' אלעזר ב"ר נדוק אמרו יוצאין בהן כמושין ומתני' ר"מ היא דתניא יוצאין בהן ובקלה שלהן בין לחין בין יבשים דברי ר"מ וחכמים אומרין לחין יוצאין בהן יבשים אין יוצאין בהן ושוין שיוצאין בהן כמושין ע"כ. ואפשר דמפ"ה דאיכא פלוגתא ביבשין בין ר"מ לחכמים הדר רבינו הקדום למיתני מלת יוצאין בהן בין לחין וכו' לאמרי' גרמו דבהאי סיפא איכא פלוגתא: **לא שלוקין ולא מבושלין** משמע דשליקה הוי ספי מבשול דאי לאו הכי הוי זו ואין צריך לומר זו וכן משמע בכמה דוכתי והא דתנן במסכת מיר בפ"ג מינין היה מבשל את הסלמים או שולקן אע"ג דשליקה הוי ספי מבשול לא הוו אתם זו ואין צריך לומר זו דקמ"ל דבשליקה אינו יוצא מתורת בשול

בשול תוס׳ ז״ל ופס״ פי׳ רש״י ז״ל אז שולקן שלימו מבושל יפה ע״כ. וכן משמע במתני׳ דבפ׳ שני דעוקצין פי׳ ה׳ ובפ׳ כילד מברכין דף מ׳ ע״ל פי׳ הוא ז״ל שלוק הוי נימוח ספי ממבושל ע״כ ועיין בפי׳ רש״י ז״ל בפ׳ עשירי דמסכת תרומות פי׳ ח׳ ועיין ג״כ במ״ש אני בשם רש״י ז״ל שם פ׳ עשירי סוף פי׳ י״ח: ומצטרפי לבזית ס״א ולכם מצטרפין. וכתב הר״ן ז״ל וא״ל דה״ה דה״מ למתניתא לענין כזית מלה דמצטרפין אלא דנבי מלה פטיפא לו אבל הכא אינטריך סד״א כיון דאמרינהו קפדינן מעמא דחד מינהו בחבריה קמ״ל דכיון דיש לכולן טעם מרירות מצטרפין ע״כ: ויוצאין בקלח שלהן כתב סמ״ג והגהות מימוניות שר״ת דקדק שבקלח יוצאין ולא בשרש: ובדמאי וכו׳ אבל בטבל לא ואע״ג דמעשר ירק דרבנן הוא לה מלוה שבאה בעבירה דומיא דעיין אינו נקוב דאמרן לעיל בפירקין רש״י ז״ל: ולע״ד דאע״ג דמצינן למילף דין ירקות מדין מלה דיוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שיעלה תרומתו וכו׳ הדר תייה הכא גבי ירקות ס״א דירקות כיון דמעשר שלהן מדרבנן יוצא י״ח בהן אפי׳ בטבל או במעשר ראשון אע״פ שלא יעלה תרומתו או במ״ש והקדם אע״פ שלא נפדו להני הדר תייהו הכא לאשמועי׳ דדוקא בדמאי או במעשר ראשון שיעלה תרומתו או במ״ש והקדם הוא דיוצאין ולדיוקא אינטריך ליה ואפשר אלא כיון דשון רש״י ז״ל שכתבתי ודו״ק: ן אין שורין את המורסן ומ׳ האשה לא תשרה את המורסן וכו׳ ממתני׳ שמעינן דמורסן עב וגרוע מסודין ובפס״ז דשבת הוכחתי ג״כ על זה ע״ש: אבל שפה היא מורסן יבש בבשרה. ואפי׳ היא נכוסת למרחץ להזיע לחלוחית הזיעה אינה מחממת. ולע״ד דמשום דתנן במתני׳ דלעיל בין לחים בין יבשים ומפרשי׳ גמ׳ דהיינו דוקא בקלח אבל בעלין דוקא בלחין ולא יבשים מש״ה קתני הכתא אפי׳ מתני׳ דגבי מורסן לעולם אסור דוקא יבש ולא לח. עוד אפשר דאינו שבא לרחוח ולו בסמיכות זו שיכול האדם לשרות מלה או לחלוש אותה ולגלות בה ידי חוצתו אם הוא זקן או שהוא בקיון שנים אם היא כבר אפויה שנוב אינה מחממת ופלוגתא דר״מ ור׳ יוסי היא בפירקין דף מ״ח דלר׳ יוסי במלה מבושלת אינו יוצא אע״פ שלא נימוחה אבל במלה שרויה לכ״ע יוצא בה: לא ילעוס אדם חטין ויתן ע״ג מכתו בפסח מפני שהן מחמיצות. ה״ר יהוסף ז״ל מהק מלת בפסח ובירום׳ מפ׳ דאין איסור זה אלא בכתיתים שמנות אבל בכתיתים דקות ויבשות אין הרוק מחמיצן כלל. א״ב אין מחמיצין אלא עד שיסריחו ע״ג מכתו וסיימו דמייתי עלה הכיא דמלגומא שנסרחה וכו׳ כן פי׳ הירום׳ הזה הכתב ה״ר אלעזר אזכרי ז״ל: ולפי דרכנו למדנו ממנתא זאת רבותא דלשון חכמים מרפא דכתיתא בפ׳ הטוחן דף ק״ג ומצאתי שכתב רש״ל ז״ל שם פ׳ הטוחן דלייק לשון חכמים מרפא מדקתני במתני׳ ויכן ע״נ מכתו בפסח דלמה הזכיר בפסח פסיעה דבפסח איירי בפרש מדקתני מפני שהן מחמיצות ועוד הא ריפא קתני אין שורין את המורסן וכו׳ וכן בכיפא קתני אין נותנין את הקמח לאלוף החרוסת ולא לתוך החרדל בכילן לא הזכיר פסח ואלו אלא שדברו חכמים בלשון רפואה והוי כאילו אמר בהדיא יעשה אדם חטים ויתן ע״נ מכתו לרפואה ודוק ע״כ. ודיוק נכון הוא. והולך לכך משום דאי לא תימא הכי הוקשה לו ז״ל מאי לשון חכמים דקאמר רב הונא התם דשמעי׳ ממתני׳ וכי לא אמלאו יתר רפואות הא במסכת שבת תנן יוצאין בשן של שועל ולכוותה בכמה דוכתי כמה וכמה אלא מדלא קאמר בדברי חכמים ואשר בדברי חכמים מרפא אלא לשון חכמים קאמר משמע דה״פ המדקדק בלשונם ימצא שהוא בלשונותיהם לדבר בלשון לח ונקי שיהא בו ככלל לשון ברכה ולשון עשר ומרפא עכ״ל ז״ל: עיין במ״ש שם בפ׳ הטוחן סי׳ ג׳ וביד כולה מתני׳ בפ״ה דהלכות חמץ ומצה ס״ו ס״ז ס״ח ובטור ח״ח סי׳ תס״ה וסי׳ תס״ו: ח אין נותנין קמח וכו׳ ביד שם ס׳ י״ט ובטור ח״ח סי׳ תס״ד: ואם נתן לתוך החרדל יאכל מיד. מה שפירש ר״ע ז״ל ה״ק רב כהנא ובריתא הניא כותיה ורב הונא ברים דרב יהודה אמר רב נחמן אמר שמואל סבר דאחרוסת נמי שרו רבנן והלכה כמותן וכתבו תוס׳ ז״ל דאע״נ דתניא כותיה דרב בהנא קסבר מתני׳ פליגא ע״כ. וכתב הרא״ש ז״ל ומיירי בשם מעט מיס מעורב בהם בחרוסת ובחרדל אבל בלא מיס מי פירות אין מחמיצין כרבא ודלא כאביי והכהו אמוראי דבירום׳ דאית להו מי פירות לבדן מחמיצין. ושוב מצאתי כתוב שם בהרא״ש ז״ל בלשון מסקנתו ור״מ אוסר ור׳ יהודה אומר שרף מיד מכמע שכך היה נוהם הוא ז״ל: אין מבשלין את הפסח וכו׳ ואע״נ דאיסור בשול דידיה אתמר בהדיא בנוים כל בשול נמכמע ומ״מ יש לתמוה דאמלי אינטריך למימר דהא כתיב כי אם לני אם ומש״ה אית דמפרשי לף כשלגלא מתהלתו כהלכתו שלף בשול שאחר לני אסרה תורה וקאמר השתא שאפי׳ במשקין ומי פירות אסור עכ״ל המאירי. והקשו תוס׳ ז״ל תימה למה שנאו כאן מי מטוס דתנא ירקות שלוקות ומבושלות א״כ מיד ה״ל לנוות בסמוך אחריה ע״כ. ונע״ד דנמה שכתבתי בשם הרא״ש והמאירי ז״ל מיושב קלת דמשום דקתני׳ לגבי קמח מי פירות עם מיס אם נתן יאכל מיד לת״ק קתני שהתא דגבי פסח אפי׳ מי פירות לחודייהו אסור לכ״ע: לא במשקין ולא במי פירות. פליגי בה בברייתא רבנן ורבי רבנן מפקי לה מק״ו ומה מיס שאין מפיגין טעמן אסורין שאר משקין שמפיגין טעמן פי׳ בטותנין בו טעם אינן אלא ס״ל רבי אומר במיס אין לי אלא מיס שאר משקין מנין ת״ל בשל מבושל מ״מ ואיכא בינייהו לני קדר שמבשלין אותו בלא שום משקה אלא מיס שיפלטין משומנו למאן דיליף מק״ו הכא שרי לרבי דיליף ליה מרבוייא הא׳ נמי בשל מבושל הוא ורבנן הא׳ בשל מבושל דרשי ליה לבשלו ואח״כ אלאו או בנספך ע״כ כפי פירוש רש״י ז״ל ולפי התוספות לכ״ע פסול ולגונתייהו היא אי לוקה עליו אי לא: ובירום׳ דעתי׳ דרבי מייתי לה הכא בשם ר׳ עקיבא ודעת רבנן בשם ר׳ ישמעאל: אבל סכין ומטבילין לאחר גייתו וכו׳. לשון ר״ע ז״ל עד דהכי תנן פ״ב דכילד צולין לריך להגיה פרק כילד צולין ואם יש לקיים מה שכתוב ה״פ דהכי תנן בבא בליסית לפרק כילד צולין אלא דלא ניחא בכך לפי שאין כן דרכו של ר״ע ז״ל: ומי תשמישו של נחתום ישפכו וכו׳. כתוב בספר ירחים סימן ק״ה פי׳ ושובר עליהן בכל ירחה ע״כ ואפשר שבזה ידוקדק נתינת טעם דקתני׳ במתני׳ מפני שהן מחמיצות דנראה שהן מלות יתירות. ובגיל פ״ה דהלכות חו״מ סי׳ פ״ז ובפ״ה דהל׳ ק״פ סי׳ ז׳ ח׳. וכגמ׳ תני חדא שופכין במקום מדרון ואין שופכין במקום הארבורן ותניא אידך שופכין במקום הארבורן לא

בשול תוס׳ ז״ל ופס״ פי׳ רש״י ז״ל אז שולקן שלימו מבושל יפה ע״כ. וכן משמע במתני׳ דבפ׳ שני דעוקצין פי׳ ה׳ ובפ׳ כילד מברכין דף מ׳ ע״ל פי׳ הוא ז״ל שלוק הוי נימוח ספי ממבושל ע״כ ועיין בפי׳ רש״י ז״ל בפ׳ עשירי דמסכת תרומות פי׳ ח׳ ועיין ג״כ במ״ש אני בשם רש״י ז״ל וא״ל דה״ה דה״מ למתניתא לענין כזית מלה דמצטרפין אלא דנבי מלה פטיפא לו אבל הכא אינטריך סד״א כיון דאמרינהו קפדינן מעמא דחד מינהו בחבריה קמ״ל דכיון דיש לכולן טעם מרירות מצטרפין ע״כ: ויוצאין בקלח שלהן כתב סמ״ג והגהות מימוניות שר״ת דקדק שבקלח יוצאין ולא בשרש: ובדמאי וכו׳ אבל בטבל לא ואע״ג דמעשר ירק דרבנן הוא לה מלוה שבאה בעבירה דומיא דעיין אינו נקוב דאמרן לעיל בפירקין רש״י ז״ל: ולע״ד דאע״ג דמצינן למילף דין ירקות מדין מלה דיוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שיעלה תרומתו וכו׳ הדר תייה הכא דאם לא הדר תייה הכא גבי ירקות ס״א דירקות כיון דמעשר שלהן מדרבנן יוצא י״ח בהן אפי׳ בטבל או במעשר ראשון אע״פ שלא יעלה תרומתו או במ״ש והקדם אע״פ שלא נפדו להני הדר תייהו הכא לאשמועי׳ דדוקא בדמאי או במעשר ראשון שיעלה תרומתו או במ״ש והקדם הוא דיוצאין ולדיוקא אינטריך ליה ואפשר אלא כיון דשון רש״י ז״ל שכתבתי ודו״ק: ן אין שורין את המורסן וכו׳ האשה לא תשרה את המורסן וכו׳ ממתני׳ שמעינן דמורסן עב וגרוע מסודין ובפס״ז דשבת הוכחתי ג״כ על זה ע״ש: אבל שפה היא מורסן יבש בבשרה. ואפי׳ היא נכוסת למרחץ להזיע לחלוחית הזיעה אינה מחממת. ולע״ד דמשום דתנן במתני׳ דלעיל בין לחים בין יבשים ומפרשי׳ גמ׳ דהיינו דוקא בקלח אבל בעלין דוקא בלחין ולא יבשים מש״ה קתני הכתא אפי׳ מתני׳ דגבי מורסן לעולם אסור דוקא יבש ולא לח. עוד אפשר דאינו שבא לרחוח ולו בסמיכות זו שיכול האדם לשרות מלה או לחלוש אותה ולגלות בה ידי חוצתו אם הוא זקן או שהוא בקיון שנים אם היא כבר אפויה שנוב אינה מחממת ופלוגתא דר״מ ור׳ יוסי היא בפירקין דף מ״ח דלר׳ יוסי במלה מבושלת אינו יוצא אע״פ שלא נימוחה אבל במלה שרויה לכ״ע יוצא בה: לא ילעוס אדם חטין ויתן ע״ג מכתו בפסח מפני שהן מחמיצות. ה״ר יהוסף ז״ל מהק מלת בפסח ובירום׳ מפ׳ דאין איסור זה אלא בכתיתים שמנות אבל בכתיתים דקות ויבשות אין הרוק מחמיצן כלל. א״ב אין מחמיצין אלא עד שיסריחו ע״ג מכתו וסיימו דמייתי עלה הכיא דמלגומא שנסרחה וכו׳ כן פי׳ הירום׳ הזה הכתב ה״ר אלעזר אזכרי ז״ל: ולפי דרכנו למדנו ממנתא זאת רבותא דלשון חכמים מרפא דכתיתא בפ׳ הטוחן דף ק״ג ומצאתי שכתב רש״ל ז״ל שם פ׳ הטוחן דלייק לשון חכמים מרפא מדקתני במתני׳ ויכן ע״נ מכתו בפסח דלמה הזכיר בפסח פסיעה דבפסח איירי בפרש מדקתני מפני שהן מחמיצות ועוד הא ריפא קתני אין שורין את המורסן וכו׳ וכן בכיפא קתני אין נותנין את הקמח לאלוף החרוסת ולא לתוך החרדל בכילן לא הזכיר פסח ואלו אלא שדברו חכמים בלשון רפואה והוי כאילו אמר בהדיא יעשה אדם חטים ויתן ע״נ מכתו לרפואה ודוק ע״כ. ודיוק נכון הוא. והולך לכך משום דאי לא תימא הכי הוקשה לו ז״ל מאי לשון חכמים דקאמר רב הונא התם דשמעי׳ ממתני׳ וכי לא אמלאו יתר רפואות הא במסכת שבת תנן יוצאין בשן של שועל ולכוותה בכמה דוכתי כמה וכמה אלא מדלא קאמר בדברי חכמים ואשר בדברי חכמים מרפא אלא לשון חכמים קאמר משמע דה״פ המדקדק בלשונם ימצא שהוא בלשונותיהם לדבר בלשון לח ונקי שיהא בו ככלל לשון ברכה ולשון עשר ומרפא עכ״ל ז״ל: עיין במ״ש שם בפ׳ הטוחן סי׳ ג׳ וביד כולה מתני׳ בפ״ה דהלכות חמץ ומצה ס״ו ס״ז ס״ח ובטור ח״ח סי׳ תס״ה וסי׳ תס״ו: ח אין נותנין קמח וכו׳ ביד שם ס׳ י״ט ובטור ח״ח סי׳ תס״ד: ואם נתן לתוך החרדל יאכל מיד. מה שפירש ר״ע ז״ל ה״ק רב כהנא ובריתא הניא כותיה ורב הונא ברים דרב יהודה אמר רב נחמן אמר שמואל סבר דאחרוסת נמי שרו רבנן והלכה כמותן וכתבו תוס׳ ז״ל דאע״נ דתניא כותיה דרב בהנא קסבר מתני׳ פליגא ע״כ. וכתב הרא״ש ז״ל ומיירי בשם מעט מיס מעורב בהם בחרוסת ובחרדל אבל בלא מיס מי פירות אין מחמיצין כרבא ודלא כאביי והכהו אמוראי דבירום׳ דאית להו מי פירות לבדן מחמיצין. ושוב מצאתי כתוב שם בהרא״ש ז״ל בלשון מסקנתו ור״מ אוסר ור׳ יהודה אומר שרף מיד מכמע שכך היה נוהם הוא ז״ל: אין מבשלין את הפסח וכו׳ ואע״נ דאיסור בשול דידיה אתמר בהדיא בנוים כל בשול נמכמע ומ״מ יש לתמוה דאמלי אינטריך למימר דהא כתיב כי אם לני אם ומש״ה אית דמפרשי לף כשלגלא מתהלתו כהלכתו שלף בשול שאחר לני אסרה תורה ולקאמר השתא שאפי׳ במשקין ומי פירות אסור עכ״ל המאירי. והקשו תוס׳ ז״ל תימה למה שנאו כאן מי מטוס דתנא ירקות שלוקות ומבושלות א״כ מיד ה״ל לנוות בסמוך אחריה ע״כ. ונע״ד דנמה שכתבתי בשם הרא״ש והמאירי ז״ל מיושב קלת דמשום דקתני׳ לגבי קמח מי פירות עם מיס אם נתן יאכל מיד לת״ק קתני שהתא דגבי פסח אפי׳ מי פירות לחודייהו אסור לכ״ע: לא במשקין ולא במי פירות. פליגי בה בברייתא רבנן ורבי רבנן מפקי לה מק״ו ומה מיס שאין מפיגין טעמן אסורין שאר משקין שמפיגין טעמן אסורין פי׳ בטותנין בו טעם אינן אלא ס״ל רבי אומר במיס אין לי אלא מיס שאר משקין מנין ת״ל בשל מבושל מ״מ ואיכא בינייהו לני קדר שמבשלין אותו בלא שום משקה אלא מיס שיפלטין משומנו למאן דיליף מק״ו הכא שרי לרבי דיליף ליה מרבוייא הא׳ נמי בשל מבושל הוא ורבנן הא׳ בשל מבושל דרשי ליה לבשלו ואח״כ אלאו או בנספך ע״כ כפי פירוש רש״י ז״ל ולפי התוספות לכ״ע פסול ולגונתייהו היא אי לוקה עליו אי לא: ובירום׳ דעתי׳ דרבי מייתי לה הכא בשם ר׳ עקיבא ודעת רבנן בשם ר׳ ישמעאל: אבל סכין ומטבילין לאחר גייתו וכו׳. לשון ר״ע ז״ל עד דהכי תנן פ״ב דכילד צולין לריך להגיה פרק כילד צולין ואם יש לקיים מה שכתוב ה״פ דהכי תנן בבא בליסית לפרק כילד צולין אלא דלא ניחא בכך לפי שאין כן דרכו של ר״ע ז״ל: ומי תשמישו של נחתום ישפכו וכו׳. כתוב בספר ירחים סימן ק״ה פי׳ ושובר עליהן בכל ירחה ע״כ ואפשר שבזה ידוקדק נתינת טעם דקתני׳ במתני׳ מפני שהן מחמיצות דנראה שהן מלות יתירות. ובגיל פ״ה דהלכות חו״מ סי׳ פ״ז ובפ״ה דהל׳ ק״פ סי׳ ז׳ ח׳. וכגמ׳ תני חדא שופכין במקום מדרון ואין שופכין במקום הארבורן ותניא אידך שופכין במקום הארבורן לא

קשיא הא דנפשי׳ וקנו הא דלא קנו פי׳ כשהן מרובות הן נקנות אל מקום אחד ואין נבלעות מהר ומתמיעות וכשהן מועטות לא קנו ע״כ וכירום׳ ממי משמע דרמי להו ומשני להו בגוונא אחרינא: סליק פרקא

פרק ג ואלו עוברין בפסח.

בוין יש לומר דקאי אמאי דסליק מיניה סוף פרקין לעיל דקתני ומי תמיסיו אל נחתום יפסלו מפני שהן מתמיעות ושובר עליהם בכל ירחה כמו שכתבתי לעיל בשם ספר ירחים וקתני הכתא ואלו ג״כ עובר עליהם בכל ירחה לפי׳ רש״י ז״ל ולפירוש האחר שכתוב ג״כ בשמוך אפשר ג״כ לומר דרך זה לחידי דקתני יפסלו להעבירן מלפניו קתני ממי ואלו עוברין פי׳ מן הסלחן כי אלא דאדתי דקדוק זה מן הסוס׳ שדקדקו כן בר״פ אלו מרפות כמו שכתבתי שם. וביד פ״ח דהלכות חמץ ומצה סי׳ ו׳ ובפ״ד סי׳ ח׳ וטור ח״ח סי׳ תמ״ב. וכתבו תוס׳ ז״ל פי׳ הקונטרס לעבור עליהם בכל ירחה ובכל ימלא וגם ריב״א ז״ל מדקדק מלשון עוברין דמשמע עוברין מן העולם ואין נראה לר״ת דמשמע דכל הנך מרבינן מכל מחמצת לא תאכלו ואפי׳ באכילה לא הוה מיחייב לי לאו דרבייה קרא ומסיכא הוה לי ירחה ובל ימצא. ונראה לר״ת דאלו עוברין פי׳ האוכלן ועוברין היינו משל הסלחן דאלו בני מיכל ניהו אבל בל ירחה ליכא וכן פי׳ הרא״ש ז״ל. והר״ן ז״ל פי׳ עוברין מתבערין מן העולם וכתבה ושכר וחומץ וזיתום דתרבעתן חמץ נמור משורש בדברים אחרים דאיריתא ובלשה אחרונות זומן ועמילן וקונן שהן חמץ נוקשה בעינים כלומר חמץ רע שאינו ראוי לאכילה ואינו מעורב עם דברים אין אסור להשהותן אלא מדרבנן: הרי אלו באזהרה ואין בהם משום ברת. פי׳ הרבעת מיני מלינה כגון כוסה וכיוצא בו אין בהם כזית בבלי אכילת פרס שאינו נעשה אלא

דדנן הוא אלא שנתערב ונוקשה בעיניה בלאו ומוקי לה רב יהודה כר"מ דתנא שיאור ישרף דהיינו שיאור דר"מ שהוא שכספה פנים לר"מ ודר' יהודה דהיינו קרני הנביים לר' יהודה ומתו לפני בלנו דהיינו דר"מ לר' יהודה וקאמ' ר"מ שאוכלו בשיאור זה שר' יהודה מתיר בהנאה שופג את המ' והאי שיאור חמץ נוקשה בעיניה הוא דאיתו דאוי לאכילה הואיל והחמיץ קלת ולא נמר ולהחמיץ בו עיסות אחרות כשאור ומי לא חזי וקאמר בלאו וכ"ש חמץ נמור ע"י תערובות דאמיר מנוקשה בעיניה והאי לאו דנוקשה נפקא לן מכל מחמצת לא תאכלו כל רבויא הוא ורב נחמן אוקי לה כר' אליעזר דשמעי' ליה דאמר חמץ דנן נמור ע"י תערובות בלאו וה"ה נוקשה בעיניה ובנמ' מפ' מ"ש לא אמר רב נחמן כרב יהודה ורב יהודה מ"ש לא אמר כרב נחמן ותניא שהיה לרב יהודה דר"א ס"ל דעל עירוב חמץ דנן נמור בלאו אבל נוקשה בעיניה ליה כלל. וכתוב בתור ח"ה שם סימן תמ"ב בשסק הרמב"ם ז"ל כר' אליעזר שכתב תערובות חמץ עובדין עליו בבל יראה כגון שכר המדי וסמוריים בכל דבר כיולא באלו אבל דבר שיש בו תערובת חמץ ואינו ראוי לאכול מותר לקיימו בפסח ונם הרא"ש ז"ל בתשובותיו כתב ג"כ הרמב"ם ז"ל פסק כר' אליעזר והו הכף ממה שכסק בפי' המשנה אבל מגיד משנה נראה שכתב שפסק כחכמים וע"ש עוד בבית יוסף וגם שם בכ"מ פ' שני דהלכות חמץ ומצה וכתב רש"י ז"ל בכוף הסוגיא דבנמ' דרבנן דפליגי עליה דר' אליעזר בכותבה הבבלי אלמא ליה לאו טעם כעיקר לאוריתא מפקי להאי מסברא לחיתר מלעולם לאיסור כר' עקיבא ובגישולי גוים ס"ל לחדוש הוא כרבנן והכי אמרי' נמי לאיכא למ"ד טעמו ולא ממשו דרבנן ע"כ. ועי' נמה שכתבתי בר"פ אלשה מיין ופ' בתרא דע"ז סי' ב' ותבין הענין יפה: **ב בצק שבסדקי עריבה** וכו'. נלע"ד דמשום דבריתא דפירקין קתני תערובת חמץ ונם חמץ נוקשה דשובר עליהן בבל יראה כפי' רש"י ז"ל קתני נמי הא דבלק שבסדקי עריבה דעובר עליה ע"כ משום בל יראה ובתר הכי קתני דין דכולל מפרישין הלה בטומאה דא"ר יהושע עלה דאפי' בל יראה ליכא אלא דק"ק על זה הפירוש מה שכתוב בסמוך בשם תוס' והרא"ש ז"ל וביד בפ' שני דהלכות חמץ ומצה סי' מ"ו ובפ' עשירי דהלכות כלים סימן מ'. ובתור מ"ח סימן המ"ב. וכלישנא בתרא דשמואל מפ' לה רעז"ל ובנמ' איכא לישנא קמא לקולא ואריבא קאי לא שנו בכזית במקום אחד חייב לבער אלא במקום שאין עשוי לחזק אבל אם במקום העשוי לחזק הוא דמסתמא בטליה ואפי' כזית אינו חייב לבער ותניא כלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא וקאמר רב הונא בנמ' שמי קילתא מקמי המירתא ובמסקנא מוקים לבי' להרווייהו אליבא דחד תנא דהיינו ר"ש בן אלעזר ולא קשיא כאן במקום ליפה דהיינו בדפנות העריבה וכאן שלא במקום ליפה דהיינו בשפה העליונה וסתריכו בזה רש"י ות"ם ז"ל ופי' רש"י ז"ל במתני' מקום העשוי לחזק היינו שולי העריבה מקום הנקבת המים שמועיל בלק זה לעריבה לחזיק המים ושאין עשוי לחזק היינו דפנותיה אלא שהתא בתירוץ אבי יחב ופירוש דתנא דבריתא בתרייתא לא קרי מקום שאין עשוי לחזק אלא מקום שאינו מקום ליפה בלל כגון שפה העליונה אבל דפנות קרי מקום העשוי לחזק וקמייתא קרי אף לפנות מקום שאין עשוי לחזק ואע"ג דמקום ליפה הוא ומקום העשוי לחזק קרי שוליים וע"ש עוד. ונסוף דבריו ז"ל כתב בלנה דתרוייהו תנאי שפה שעליונה אפי' פחות מכזית עובר שוליים אפי' כזית אינו עובר דפנות כזית עובר כחות מכזית אינו עובר ע"כ. והא דקתני ואם לאו בטל במיעוטו ולא קתני ואם לאו אינו חייב לבער לאשמועי' דאפי' שהוא במקום ליפה בטל במיעוטו: ויש להסתפק אם רש"י ז"ל וקא מפרשים הוו נרסו פחות מכאן בטל במיעוטו אע"פ שהבל עולה לעניין אחד: וכן מונה ע"י ה"ר יוסף ז"ל: **ואם רוצה הוא בקיומו הרי הוא כעריבה.** כתב ה"ל אלעזר אזכרי ז"ל לפרש הירושלמי דדייק התם הכי דמדאמר ליה לאיתי בפיפא לגיגא דרישא ואם רוצה הוא בקיומו אינו חוצץ ותנא לשון הרי הוא כעריבה לאשמועי' בין לטומאה בין לטהרה ומדוקן מינה הא מקפיד אינו כעריבה לא לטומאה ולא לטהרה ורישא נקיט פגע ואמר דאדרבא איכא למיגף ממגני' דהוי חבור לטומאה מדלא נקט לשון כולל טומאה וטהרה כדתנן בסוף מסכת פרה אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה וה"ל למיתני הכי אם מקפיד עליו אינו חבור והוה משמע בין לטומאה בין לטהרה. והא דמסיים ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה דבר בשעמו קאמר דאינו חוצץ דכיון דרוצה בקיומו הרי הוא כנופה של עריבה ע"כ. ועוד כתב ז"ל לדברי הירושלמי דפליג אריש נקיט דמרגיש התם דקשיא רישא אסיפא דרישא קתני אם מקפיד עליו חוצץ הא אינו מקפיד אף אם אינו רוצה בקיומו אינו חוצץ וסיפא קתני ואם רוצה בקיומו וכו' הא אינו רוצה בקיומו הע"פ שאינו מקפיד חוצץ ומתרץ עשה כמו שרגיל לתרץ תמיד בבבלי בכיוצא בזה כלומר דה"פ דמתני' אם מקפיד חוצץ ואם לאו עשה כאילו רוצה בקיומו והוי כנופה של עריבה ע"כ: **בצק החרש** מפ' בירוש' בצק שנינו: וז"ל רש"י ז"ל בצק החרש שאין ניכר אם החמיץ אם לאו שמטונה הוא כחרש הזה שים לו אונים ואינו ניכר אם שומע אם לאו שאין אדם עומד על בירורו ועל דעתו לישנא אחריא וכו' ע"ש: וביד בפ"ה דהלכות חמץ ומצה סי' י"ג והוא מפ' בהבבלי המשמיע קול בזמן שאדם מכה עליו כבר החמיץ ולפיכך הבצק שאינו משמיע קול ויש כיוצא בו וכו' והרלב"ד ז"ל כתב בספר בבל זמן שהעיסה מלא קולה צעול כשאדם מקיש עליה אבל כשהיא מחמצת אע"פ שאין בה סדקים ולא הכסיפו פניה קולה משתקע בחרש והתרשות גם הוא סימן לחימוץ והוא אם יש כיוצא בו וכו' ע"כ: בפירוש רעז"ל ושיעור זה בכני חומשי שעה כך הוא נפי' הרמב"ם ז"ל וכתוב בתוספות י"ט קשה לי להבין שאם בן שיעור מהלך ליום י"ב שעות שהם שנים חומשי שעה לא ינינו רק לבנים מילין שהם ז' פרסאות ושרי חכמים ז"ל שיערו עשרה פרסאות ליום ע"כ והב"י סימן תנ"ט בשם תרומת הדשן סימן קכ"ג כתב שיעור מיל רביעית שעה וחלק עשרים מן השעה לפי החשבון מהלך ביומי עשרה פרסאות ביום שהוא י"ב שעות ע"כ וכן כתב נ"כ בספר אלחן ערוך שם סי' תנ"ט: **ג ביצד מפרישין חלה** וכו' פ"ג דהלכות י"ט סי' ח' מ'. ואיתא בריתא קרובה ללשון משנתנו בירוש' ס"פ המולח תפילין ובטור א"ח סי' תנ"ז. ונלע"ד עוד מלבד מה שכתבתי כבר בקשור המשניות הללו דמשם"ם סמך אמי מתני' לבצק החרש לאשמועי' לאפי' בבצק החרש לא מקילינן ביה להפרים חלתו ולקרות לה שם קודש אפילו אם כבר כתתה שיעור מיל לו שם כיולא בה שהתמין. והקשו תוס' ז"ל ואימה בשלמא קדש פסול אין שורפין בי"ט אבל יכול ליהנות ממנו בשעת שריפה אבל תרומה ממאה שיכול ליהנות ממנה בשעת שריפה אמאי אין שורפין כמו שמותר להדליק בשמן של חולין להאתו כך ישרוף תרומה ממאה להאתו וכי מפני שמצוה לשרוף מיגרע גרע. ותירץ ריב"א ז"ל דשמן של חולין שותר להדליק לכבאתו כמו שמותר לאכול אבל תרומה ממאה לאסירא בכל ההנאות ממנה שהבערה היא להנאה אלא בשם מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה אם יהנה ממנה בשעת שריפה לכך אין דומה ב"ש בשאר שריפת קדשים מידי דהוה וכו'. ור"י פי' דודאי מותר לשרוף ב"ש תרומה לעוך אוכל נפש אלא דנזרי' לעוך אמו אלא לעוך דשלא לעוך אסור מן התורה דנמרינן מקדשים שאין שורפין קדשים ב"ש ע"כ. ועול כתבו ז"ל אמן שריפן לקרות לה שם קודש אפייה אע"ג דפסקינן כר' אליעזר דהא אי איכא כהן קטן חזיא ליה כדאמרי' פ' עד כמה דאין תרומת ה"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו וכן פסק בה"ג בסדר פסח בשם רב כהן לדק ריש מתיבתא ואפי' ליכא כהן קטן אי איכא כהן גדול שרי דהא חזייא ליה ע"י בטול ברוב כדאמרי' התם רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאה וא"ת ואמאי לא שריגן לאפות אלא שמאה שריכה אלא לאכר אחד מפני שהפת נאפית פת מפני שאסור לעצמה מ"מ כי לא קרא לה שם אמאי צריך לטעמא דהואיל ואור' דטעמא דבילה לא שייך אלא בתנור אבל בשאופה תחת גחלים לא ע"כ: בפי' ר"ע ז"ל והאכיל לכלבים אי אפשר שאין מבערין קדשים ביום טוב ע"כ. אמר המלקט הוא פי' רש"י ז"ל ורוצה לומר לכלבים של כהן אבל הר"ן ז"ל פי' והאכילה לכלבים אי אפשר דתרומה שהיא אוכל אדם אין מאכילין אותה לבהמה כל זמן שהיא ראויה לאדם ע"כ. ועיין עוד במ"ש בשמה ז"ל ר"פ מפנין: **ר' אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה.** מלאתי שנקד הר"מ דיונאתא ז"ל התי"ו בחולם והפ"ה בצירי. וכתב רש"י ז"ל במסקנא וז"ל וכמלומה לי לפירוש הכתוב בריפה דשמעתא הואיל ואי בעי מתשיל עליה לא גרסי' אלא ה"ג ר' אליעזר סבר אמרי' הואיל ור' יהושע סבר לא אמרינן הואיל וה"פ ר"א סבר שרי לאפותה ואע"ג דסוף סוף איכא חדא חזיא ליה אין כאן איסור מלאכה הואיל וכל חדא וחדא חזיא ליה דמלי למישקל מכל חדא פורתא ור' יהושע סבר לא אמרי' הואיל דהא סופו ליטול אחת מהן ולהלה הלכך כיון דסופה שאין עשוי לחזק אבל אם במקום העשוי לחזק הוא דמסתמא בטליה ואפי' כזית אינו חייב לבער ותניא כלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא וקאמר רב הונא בנמ' שמי קילתא מקמי המירתא ובמסקנא מוקים לבי' להרווייהו אליבא דחד תנא דהיינו ר"ש בן אלעזר ולא קשיא כאן במקום ליפה דהיינו בדפנות העריבה וכאן שלא במקום ליפה דהיינו בשפה העליונה וסתריכו בזה רש"י ות"ם ז"ל ופי' רש"י ז"ל במתני' מקום העשוי לחזק היינו שולי העריבה מקום הנקבת המים ושאין עשוי לחזק היינו דפנותיה אלא שהתא בתירוץ אבי יחב ופירוש דתנא דבריתא בתרייתא לא קרי מקום שאין עשוי לחזק אלא מקום שאינו מקום ליפה בלל כגון שפה העליונה אבל דפנות קרי מקום העשוי לחזק וקמייתא קרי אף לפנות מקום שאין עשוי לחזק ואע"ג דמקום ליפה הוא ומקום העשוי לחזק קרי שוליים וע"ש עוד. ונסוף דבריו ז"ל כתב בלנה דתרוייהו תנאי שפה שעליונה אפי' פחות מכזית עובר שוליים אפי' כזית אינו עובר דפנות כזית עובר כחות מכזית אינו עובר ע"כ. והא דקתני ואם לאו בטל במיעוטו ולא קתני ואם לאו אינו חייב לבער לאשמועי' דאפי' שהוא במקום ליפה בטל במיעוטו: ויש להסתפק אם רש"י ז"ל וקא מפרשים הוו נרסו פחות מכאן בטל במיעוטו אע"פ שהבל עולה לעניין אחד: וכן מונה ע"י ה"ר יוסף ז"ל: **ואם רוצה הוא בקיומו הרי הוא כעריבה.** כתב ה"ל אלעזר אזכרי ז"ל לפרש הירושלמי דדייק התם הכי דמדאמר ליה לאיתי בפיפא לגיגא דרישא ואם רוצה הוא בקיומו אינו חוצץ ותנא לשון הרי הוא כעריבה לאשמועי' בין לטומאה בין לטהרה ומדוקן מינה הא מקפיד אינו כעריבה לא לטומאה ולא לטהרה ורישא נקיט פגע ואמר דאדרבא איכא למיגף ממגני' דהוי חבור לטומאה מדלא נקט לשון כולל טומאה וטהרה כדתנן בסוף מסכת פרה אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה וה"ל למיתני הכי אם מקפיד עליו אינו חבור והוה משמע בין לטומאה בין לטהרה. והא דמסיים ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה דבר בשעמו קאמר דאינו חוצץ דכיון דרוצה בקיומו הרי הוא כנופה של עריבה ע"כ. ועוד כתב ז"ל לדברי הירושלמי דפליג אריש נקיט דמרגיש התם דקשיא רישא אסיפא דרישא קתני אם מקפיד עליו חוצץ הא אינו מקפיד אף אם אינו רוצה בקיומו אינו חוצץ וסיפא קתני ואם רוצה בקיומו וכו' הא אינו רוצה בקיומו הע"פ שאינו מקפיד חוצץ ומתרץ עשה כמו שרגיל לתרץ תמיד בבבלי בכיוצא בזה כלומר דה"פ דמתני' אם מקפיד חוצץ ואם לאו עשה כאילו רוצה בקיומו והוי כנופה של עריבה ע"כ: **בצק החרש** מפ' בירוש' בצק שנינו: וז"ל רש"י ז"ל בצק החרש שאין ניכר אם החמיץ אם לאו שמטונה הוא כחרש הזה שים לו אונים ואינו ניכר אם שומע אם לאו שאין אדם עומד על בירורו ועל דעתו לישנא אחריא וכו' ע"ש: וביד בפ"ה דהלכות חמץ ומצה סי' י"ג והוא מפ' בהבבלי המשמיע קול בזמן שאדם מכה עליו כבר החמיץ ולפיכך הבצק שאינו משמיע קול ויש כיוצא בו וכו' והרלב"ד ז"ל כתב בספר בבל זמן שהעיסה מלא קולה צעול כשאדם מקיש עליה אבל כשהיא מחמצת אע"פ שאין בה סדקים ולא הכסיפו פניה קולה משתקע בחרש והתרשות גם הוא סימן לחימוץ והוא אם יש כיוצא בו וכו' ע"כ: בפירוש רעז"ל ושיעור זה בכני חומשי שעה כך הוא נפי' הרמב"ם ז"ל וכתוב בתוספות י"ט קשה לי להבין שאם בן שיעור מהלך ליום י"ב שעות שהם שנים חומשי שעה לא ינינו רק לבנים מילין שהם ז' פרסאות ושרי חכמים ז"ל שיערו עשרה פרסאות ליום ע"כ והב"י סימן תנ"ט בשם תרומת הדשן סימן קכ"ג כתב שיעור מיל רביעית שעה וחלק עשרים מן השעה לפי החשבון מהלך ביומי עשרה פרסאות ביום שהוא י"ב שעות ע"כ וכן כתב נ"כ בספר אלחן ערוך שם סי' תנ"ט: **ג ביצד מפרישין חלה** וכו' פ"ג דהלכות י"ט סי' ח' מ'. ואיתא בריתא קרובה ללשון משנתנו בירוש' ס"פ המולח תפילין ובטור א"ח סי' תנ"ז. ונלע"ד עוד מלבד מה שכתבתי כבר בקשור המשניות הללו דמשם"ם סמך אמי מתני' לבצק החרש לאשמועי' לאפי' בבצק החרש לא מקילינן ביה להפרים חלתו ולקרות לה שם קודש אפילו אם כבר כתתה שיעור מיל לו שם כיולא בה שהתמין. והקשו תוס' ז"ל ואימה בשלמא קדש פסול אין שורפין בי"ט אבל יכול ליהנות ממנו בשעת שריפה אבל תרומה ממאה שיכול ליהנות

וכל ימלא תמן מאי איתי לך מחלפא שיתיה דר' יהושע תמן הוא אומר מותר להעריס דיעלה את הראשון ע"מ לשחוט ולא ישחוט ויעריס ויעלה את השני אע"פ שחושב שלא לשחוט אחר מהן מותר והכא הוא אומר אסור להעריס ושמעי מ"ר לידי כאן שבות פי' נבי אותו ואת בנו שהעלה מן הבור אישור שלאחר דרבנן בעלמא הוא ואפי' בשבת וכאן חיוב חטאת פי' אפיית החלה הטמאה באיסה לאורך אוכל נפש אי הוה שבת הוה מיחייב עליה חטאת בשגגה מ"ר ב"ר בון תמן כדי לחיים על נכסיהם של ישראל הכא מאי איתי לך ע"כ: **ר' רבן גמליאל אומר שלש נשים** וכו'. מתניתין בשלש נקבות ע"מ דדוקא בשיעור זה דשלשה נשים אבל ביתר מכאן אע"פ שעוסקות בא לידי חמוץ דאי לא תימא הכי סדרא דשלש נשים למה לי. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה מהלכות חמץ ומצה שכל זמן שהשם עוסק בצרכי אפי' כל היום כולו אינו בא לידי חמוץ וכך נראה בתוספתא כדברי (הגהה עיין על זה בתוספות הרשב"א ז"ל סי' קכ"ד) ומיהו דוקא בשיעור עיסה שעתה חכמים הכיינו כדי שיעור חלה דאמרי' דכל זמן שעוסקות בצרכי אינו בא לידי חמוץ וכי הימא אי איתא דכל זמן שעוסקות בו אינו בא לידי חמוץ סדרא דשלש נשים למה לי אפשר לומר דרבנן לכתחלה לא סדרו אפי' מהאי טישורא שמא תרפה ידיה מלעסוק בצרכי תדיר אבל אי קים לה שלא אפשר מלהתעסק בה אפי' אפי' מהאי טישורא שרי ז"ל משום דר"ג נקט טישורא בשלש נשים דלדידיה אפי' סלקה ידיה מן הבצק כל שלא שהה יותר מכדי שתי אפיות ושלש הוסקות אינו בא לידי חמוץ פליגי עליה ואמרי דבשלש נשים ליכא למישרי אלא כה"ג בכל אחת עם קה בצרכי תדיר ואינה מניחתו כלל ואין ה"ב לבל שעה שעוסקה בו אינו בא לידי חמוץ ובשאינה עסוקה בצרכי תדיר מ"מ בעסוקה אלא שהוא יותר משיעור עיסה מסתברא דלאפי' טישורא מצלק הרגל דאמרי' אין שם כיוצא בו טישורא מיל אי אפשר דקולא הוא שהקלו בצרכי הרגל לפי שאינו ממהר להחמיץ ואין למדין ממנו לצרכי אחר עכ"ל הר"ן ז"ל: **שלש נשים עוסקות בבצק.** אית דגרסי עקבות הכמ"ך בנקודת לידי. וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: **ר' עקיבא אומר** וכו'. כתב עוד הר"ן ז"ל אפשר דר"ע לא פליג ארבנן אלא אדר"ג לחוד וכדאיתא בברייתא בגמ' אמר ר' עקיבא לחיי לפני ר"ג ילמדנו רבינו בנשים זריזות או בנשים שאינם זריזות בעצים לחים או בעצים יבשים בתנור חם או בתנור צונן אמר לי אין לך אלא מה שבנו חכמים זה הכלל תפח תלטוש בצינן אבל מודה ר"ע לרבנן דבשיעור איסור אחד שממתינת כל אחת לא תבוא עיסתה לידי חמוץ כלל ומודה נמי שבשה עסוקה בצרכה אינו בא לידי חמוץ ע"כ וכן נמי משמע מפי' הרמב"ם ז"ל דלא פליג ארבנן: **זה הכלל תפח** וכו'. סתמא היא ולאו ר"ע קאמר כדמתיבינן לעיל בשם אירוס וכתב הרא"ש אלאזר אזכרי ז"ל והכרח הדבר הוא דולמי כיון דר' עקיבא מודה לרבנן דאין עיסה מחמצת אלא בעוד שעוסקת בה ובהייא בה בורתא וחולק עם ר"ע וסובר דבא לידי חמוץ אי אמי מוצא ואלו ה"ק לא כל הנשים וכו' הלכך ע"כ צריך לעשות כרבנן ורבי שמה שהם משמה כאן בין אם עבר ועשה כר"ג ושהה באופם או בבונג אפי מכלי היסק אחד בין אם עבר ועשה כרבנן תלטוש בצונן הלכה כבן בתירא דהעלת העיסה בצונן מונע חמוצה ואלא כר' אלעזר ור' יהושע דפליגי עליה ופברי לאינו מונע ע"כ. ופי' בערוך בערך לטש תלטוש תוריק בו מים פי' על העיסה שתצטנה פי' אחר אם מתצטנת היא בתוך התנור מכה בידו כבהיא ברויה על הטינה לפי שהטונה כשמתצטנת עולה למעלה מן הסולם ולידי חמץ לא באה לפיכך חייבונו לעשות בצונן כדי להמעיט בה הצטיחה וחוזרת כמו שהיתה ע"כ. אבל מן הברייתא דבגמ' שהעתקתי בשם הר"ן ז"ל משמע שהוא דברי ר"ג: **דא שיאור.** כל שיאור שבאות המשנה הנירסא היא הש"ן בחירק והא"ן בשורק. והובאה בר"ש כל הנאמנות ובפ"ק דחולין דף כ"ג. ושיאור חמץ מוקצה הוא כדמוכח בגמ' וכדאתיבנא לעיל ריש פירקין: **ישרף והאוכלו פטור.** ירוש' רב הוא בשם רב אמר מותר להאכילו לכלבו ואינו אסור בהנאה וישרף היינו יבערנו בשריפה ובהדי דשריף ליה אי בעי ליתהני מיניה: **וחכמים אומרים זה וזה** וכו'. תכמים דמתני' היינו ר"מ דברייתא וחכמים דברייתא הוא ר' יהודה וכתב הרי"ף ז"ל והלכתא כותיה דר' מאיר משום דקרי ליה במתני' בלשון חכמים וטעמיה דר"מ דאין לך כל סדק וסדק מלמעלה שאין בו כמה סדקים מלמטה. פירוש בקיצור ר"מ קרי שיאור את שהכשיפו פניו ואינו חתוך אמונו ולר' יהודה הוי שיאור שהתחיל ליסדק כבר סדקים דקים ככרכי הגבים אחד לכאן ואחד לכאן אבל שהכשיפו פניו לר' יהודה מלה מעלייתא היא מן התורה אלא מדרבנן אסורא לאכול ולר"מ קרי הגבים המן גמיר הוא מועתק מרש"י ותוס' דבפירקין דף מ"ג. וכיון בפ"ה דהלכות חמץ ומצה סימן י"ג ובטור א"ח סי' תנ"ט: **ן ארבעה עשר שחל להיות בשבת.** כיון שם פ"ג סי' נ' ובטור א"ח סי' תמ"ד. וכתוב בבני הלקט סי' כ"א ובחלוק שלם שבועות של שבת נהלקו הגאונים ז"ל יש מהן אומרים שאין מקדימין מעודת הלהרים לאכלה קודם ד' שעות ומביאין ראיה מהא דתניא י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין מזון שתי סעודות ואם איתא דיכול לאכלה קודם ד' שעות ליתני מזון שלש סעודות. ונספר יראים בסימן ק"ה פירשו הא דתני שתי סעודות פירושו שתי שביעיות ואותן שתי שביעות יתלק לשלש סעודות ע"כ. וכן בספר הרוקח סי' רס"ז ומשמע קצת שהיו גורסין בהדיא במתני' ומשיירין שתי סעודות ולא מלאתי כן בשום מפרש אבל שם בספר הרוקח סי' ס"א מוכח שאותה היא תוספתא ודומה לי שהיא הברייתא שהובאה בגמ' בפ"ק דף י"ג שבפקה הלכתא הרי"ף ז"ל שם בפ"ק כמו שהרמוז בסמוך בעה"י. **ילמדנו אחיא** דר"מ דאמר הכא מבערין את הכל מלפני השבת כדי אלעזר דשרי לעיל בפירקין להעריס כדי שלא יבוא לעבור על בל יראה ובל ימצא ודר"מ עדיפא ורבותא שלא מפי מדר' אלעזר דר"א לא אתיר אלא בעצים ולאפות בי"ט רק מפני דהוי לא עביד עבר בודאי על בל יראה ובל ימצא ור"מ שרי שריפת הרומה קודם זמנה מפני שלא יבוא לידי ספק בל יראה דשמא לא ימצא לה אוכלין. וכתב ה"ר אלעזר אזכרי ז"ל ולא תיקשי כיון דר"מ לא אתיר אלא מכני ספק הא אפשר להגלל מן הספק שיבטלו בלבו כיון דמדאורייתא בבטול בעלמא כני דבשלמא נבי חלה דר' אלעזר לא אפשר ע"י בטול דבכשי כהן הוא ואין אדם מקדים דבר שאינו שלו כלאמרי לעיל בירוש' דיל דע"כ אין זה בטול הא מעלה בדעתו אם יבואו אורחים שיאכילם להם ע"כ. ועיד כתב ז"ל וה"ה דר' אלעזר ב"ר לקוק אתי כר' אלעזר שהתירו לשרוף התרומה קודם זמנה כדי שלא יבוא לאחר לידי ספק בל יראה ובל ימצא

אע"ג דאסור לשרוף תרומה טהורה מן התורה כמו שאסור לטמאותה מדכתיב את משמרת תרומותי ובדכתבו תוס' ז"ל וה"ר ז"ל בפ"ק הכא היינו דסוכה הולכת לאבוד ע"כ. עוד בירוש' אתיא דרבנן שאמרו בזמן ובזולתי לדדין אמרי תרומה דוקא בזמנה דשא אסור לשרפה קודם זמנה דברי להסותה אבל מולין לא דוקא אלא אם רצה שורפן בזמן קאמר ואסרו לשרוף ולעשות מעשה בידים ואף כי ולאי יהיה עובר לאחר בבל ירחה ובבל ימצא ממילא דס"ל כר' יהושע דפליג לעיל אר"א ואסר להעריס ולאפות בידים אע"פ שעובר בבל ירחה ובבל ימצא ממילא ועדיפא דרבנן מדר' יהושע דר' יהושע לא אסר אלא כדי שלא ישרוף קדשים בי"ט די"ט עשה ולא תעשה כדאיתא בבבלי פ' במה מדליקין ורבנן לא התירו בידים אפי' שריפת קדשים קודם זמן בחול דליכא אלא אזהרה לאת משמרת תרומותי כדי שלא יעבור בבל ירחה ובבל ימצא. עוד נראה' בגמ' דהתם בירוש' אתיא דר"א ב"ר לדוק כר"ע כמה דר"ע חולק בין חולין לתרומה לעיל רפ"ק לדין ביעור חמץ דתנן ר"ג אומר חולין נאכלין בל ד' והתרומה כל המם כן ר"א ב"ר לדוק חילק הכא בתמתי בין תרומה לחולין ודלא כתאלי דהכא ודאתם דסברי דלא פליג רבנן בחמץ בין תרומה לחולין. כמה דתימר התם הלכה כר"ע ודאתם הכא הלכה כר"א ב"ר לדוק. וכתב הרי"ף ז"ל וקיימא לן כר' אלעזר ב"ר לדוק דקאי כר' אלעזר ב"ר יהודה אים ברתותא דהלכתא סותיה ע"כ. ועיין במה שהאריך על זה הר"ן ז"ל לעיל ספ"ק. וכאן בפי' המשנה פסק הרמב"ם ז"ל הלכה כר"א ב"ר לדוק אבל בפ"ג דהלכות חמץ ומצה כתב והשאר מבערו מלפני השבת שתה שמע אפי' חולין: **ז ההולך לשחוט את פסחו** וכו'. פי' קודם שעות הביעור. וביד שם פ"ג סי' ט' ותוס' רפ"ק דסוכה ובטור א"ח סי' תמ"ד: **לשחוט את פסחו ולמול את בנו.** הא' הקיש לאו אהדדי היינו משום דמילת זכריו ועבדיו מעכבין את פסחו כן פי' רש"י ז"ל פרק כ"ג במיר דף מ"ח אבריתא דמייתי התם וקו לאבין דלא זו אף זו קתני. ובגמ' ורמינהי הטולך לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד מ"ר יוחנן לא קשיא הא ר' יהודה הא ר' יוסי דתניא סעודת אירוסין רשות דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר מצוה והשתא דאמר רב חסדא מחלוקת בסעודה שניה אבל בסעודה ראשונה דברי הכל מצוה אפי' תימא הא והא ר' יהודה ולא קשיא הא בסעודה ראשונה הא בסעודה שניה. ובירוש' מ"ר יוסי ב"ר בון אמר גדול הוא השלום שהוקש במתני' לשני דברים שחייבין עליהם כרת מילת בנו ושחיטת פסחו וסעודת אירוסין עיקרא משום שלום הבית ע"כ. ובגמ' תניא מ"ר יהודה אני לא שמעתי אלא סעודת אירוסין בלבד מ"ר יוסי אני שמעתי סעודת אירוסין וסבלומות וסעודת אירוסין דמתני' שתיהן בכלל: **ואם לאו מבטלו בלבו.** כתב הר"ן ז"ל אינה מלן דפירש לבטו לאו דוקא אלא לומר שאין צריך להמתינו לאכול אבל צריך שיוציא בשפתיו לדברים שבלב אינם דברים ע"כ: **ולשבות שביתת הרשות.** מה שפי' ר"ש ז"ל הוא פי' רש"י ז"ל אבל הוס' והרא"ש ז"ל הקשו אלא מהרא"ל דא"כ הוי שתם משמה דלא בהלכתא דקיימא לן דאין מערבין אלא לדבר מצוה. וכתב עוד הרא"ש ז"ל ובירוש' מפי' מהו שביתת הרשות ההולך אצל רבו או אצל מי שגדול ממנו בחכמה כאן שנה רבי המעשה גדול מן התלמוד דקרי ליה רשות נבי שחיטת פסחו ומלת בנו וסעודת אירוסין ע"כ ואין הנירסא בספרים שלנו כך. ובערוך ערך שבת ירוש' לשבות שביתת הרשות לשבות אצל רבו או אצל שהוא גדול ממנו גדול השלום שהוקש לשני דברים שחייבין עליהם כרת מילה ושחיטת פסח ע"כ. ומצאתי כתוב בספר לבוש החור סימן תמ"ד ז"ל ואם יצא לצורך עצמו לדבר הרשות יחזור מיד ואסור אפי' על פחות מכביצה יחזור כיון שיצא לצורך עצמו ואע"ג דמשמעות המשנה משמע דעל פחות מכביצה אינו חוזר אפי' יצא לדבר הרשות ע"ל דהיינו דוקא שיש בה קצת צורך מצוה כגון ההולך לערב כדי לילך למחר אצל רבו או אצל מי שגדול ממנו בחכמה שיש בה צורך מצוה קצת אלא לגבי לומל את בנו וסעודת אירוסין שהן מצוה ממש ההולך לערב ללכת אצל רבו שאינו אלא מכשירי מצוה רשות קרי ליה וצריך לחזור על כביצה ולא על פחות מכביצה כיון שיש בה קצת צורך מצוה אבל ההולך לצורך עצמו לגמרי אפילו על פחות מכביצה חוזר כ"ל ע"כ: **להציל מן הגויים.** גרסי' בסמ"ך והוא חיל. ליסטים לא גרס' ליה בירוש' לא כאן ולא בפ' שני דלראש השנה ס' ה'. וגם ה"ר יוסף ז"ל מחק מכאן מלות ומן הלסטים וגם ביד לא כתב מלת ליסטים ואית דגרסי מן הגייס ומן הלסטים והוו לסטים ישראל: **יבטל בלבו.** פי' ולא יחזור אפי' אם יש שהות למפני חומר פקוח נפש העמידו דבריהם על דין תורה דסני ליה בביטול: **ח וכן מי שיצא מירושלים** וכו'. ביד פי"ם דהלכות פסולי המוקדשין סי' ח' ומייתי לה בפ' כילד צולין דף פ"א: **אם עבר צופים.** פי' בקונט' שם כפר וקבה לר"ש א"כ הל"ל ומהדתה לכל רוח כדתנן בפ' מי שהיה עמא איזהו דרך רחוקה מן המודעים ולאין וכמדתה לכל רוח ואומר ר"י דבתוספתא דמכלתין מפ' בהדיא איזהו צופים הרואה ואין מפסיק פי' כל מקום סביב ירושלים שיכול לראותה משם הוס' ז"ל. ועוד הקשו הוס' ז"ל על מה שפירש רש"י ז"ל ואם לאו חוזר ושורפו דלתיב בקדש באש תשרף וקשה לר"י מי מדאורייתא הוא מה לי עבר צופים מה לי לא עבר צופים וי"ל דמן התורה יכול לשרפה בכל מקום שירצה דבפ' כל שעה לא מרבינן מסאי קרא אלא פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קליים אבל שאר קדשים שנאכלין לזרים לא מרבינן ומה שהגריבו חכמים לשרוף הני להכא לפני הבירה נזרה אמו קדשי קדשים ע"כ. ומאי דבזה יוקדק להכא ולקמן בפ' כילד צולין קתני לפני הבירה ואילו התם בפ' עבוד יום קתני בבית הבירה אלא לקמן בפ' כילד צולין סי' ט' כתבתי מן הגמרא דלא שנא קדשי קדשים וכ"ש קדשים קליים הלכתא גמירי לה. עוד כתבו תוס' ז"ל לפני הבירה בזבחים בפ' ע"א פליגי מאי בירה אמר רבה ב"ב הגה א"ר יוחנן מקום יש בהר הבית ושמו בירה ריש לקיש אמר כל הבית כולו הוי בירה שנאמר אל הבירה אשר הכינותי ע"כ. ואיתיה נמי בריש יומא. ושתי הסברות הבית ר"ע ז"ל בר"ש שי דפרה. ובפ' כל שעה בדף כ"ד פי' רש"י ז"ל דהיינו חוץ לעזרה ושם היה בית הדשן לבד ע"כ. אבל בתתי' דגמתא שלם או רובו דתנן לקמן בפ' כילד צולין דף פ"א פירש ושתם דברי כדברי ריש לקיש וגם מדברי הרמב"ם ז"ל נראה כן שכתב בפ"ז דהלכות מעשה הקרבנות שלשה מקומות לבריפה אחד בתוך העזרה ובו שורפין פסולי המוקדשין וכו' והמקום הבא בהר הבית ושמו בירה ובו שורפים חטאות הנשרפות אם אירע בהן פסול אחר נתן מן העזרה והמקום השלישי חוץ לירושלים והוא הנקרא בית הדשן ושם שורפין חטאות הנשרפות בזמן שהן

מערפות כמלוחן ע"כ: מעצי המערכה. עיין במ"ש לקמן פ"ז משנה ח' נגי נממא מיטומו. וז"ל הרמב"ם ז"ל בפי"ט מהלכות פסולי המוקדשין ואם עבר הלופים סורפן במקומו ואם לאו אם יש בו כזית אז יורד הוור ישורפו בירושלם ואם הוא פורח אמין לו בית שרפו לפני הביתה מעצי המערכה ע"כ: ר"מ אומר זה וזה בכביצה ור' יהודה אומר זה וזה בכזית גמרא למימרא דר"מ סבר כביצה הוא דתניא ור' יהודה סבר כזית כמי תניא ורמינהי דתנן בברכות פ' בשם שאכלו ועד כמה מזמנין עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה ומשני ר' יוחנן מוחלפת השיטה ומוכח מתוספות דהתם בברכות דמתני' דהתם הוא שהחליף. אביי אמר לעולם לא תיפוך התם בקרבי פליני הכא בשברא פליגי התם בקרבי פליגי ר"מ סבר ואכלה זו אכילה ושבעת זו שביעה ואכילה בכזית ור' יהודה סבר ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואיזו זו כביצה. הכא בשברא פליגי כדפי' רש"ל וגמ' תניא ר' נתן אומר זה וזה כשתי בצים ולא הודו לו חכמים. ובירושלמי אית תנאי תני ומיתלף דר"מ לדר' יהודה ודר' יהודה לדר"מ אבל ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסי נרים כברכת מתני'. מ"ר יודן סימנא מן הסיא דברכות וכו': וחכמים אומרים בשר קדש בזית וחמץ בכביצה. אומר ריב"ם דמפ' בירושלמי מביא דבשר קדש לית ליה תקנה בבטול בעלמא החמירו בכזית אבל חמץ דאית ליה תקנה בבטול לא החמירו עד כביצה תוס' ז"ל. וכיד פ"ג מהלכות חמץ ומצה סי' ט' ובטור מ"ח סי' תמ"ד ונשמו שם על כמה הוא חוזר על בלמ"ד:

פרק ד מקום שנהגו. פ"ק דיבמות דף י"ג. אבל מחלות ולמעלה בכל מקום אסור ומעמ' מפ' בירושלמי דומן הקרבת הפסח מחלות ואילך. וכתב עליו הרב המאירי ז"ל ואע"פ שהפסח בא אחר התמיד ותמיד אינו נשחט אלא משש שעות ומחצה ולמעלה מ"מ כל שנשחטו משש שעות ולמעלה אפי' קודם תמיד כבר ומאחר שהוא כשר לף הוא קרוי זמן הפסח ע"כ. ולף יחיד קאמר התם בירושלמי דבשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכה ופריך מ"ב יהא כל היום אסור כמו יחיד שמביא קרבן ומשני התם משום דרשאי להקריב משחרית אבל בפסח אינו רשאי אלא אחר חצות כדפרישנ לן מבין הערבים ופריך מ"ב קרבן תמיד שהוא לכל ישראל וקרב בכל יום יהא בכל יום אסור במלאכה ומשני שאני תמיד שהתורה הוציאה מן הכלל לכתיב ואספת דגנך ואם כל ישראל יושבים ובעלים מי יאסוף להם דגן ומשמע התם דמלאוריתא אסור ואפשר דמדרבנן אלא דאסמכוה מקראי וכתבו תוס' והרא"ש והר"ן ז"ל וראיה לדף בזמן הזה לכאה הקרבה כיון שאסר אז אסור לעולם ע"כ. ובגמ' מאי אריא ערבי פסחים פי' דקתני עד חצות במנחה מכלל דמחצות ולהלן אסור לפי דקתני עד חצות לאמעוטי' הך הא כל ערבי ימים טובים אסירי דהנא השוטה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה פי' משש שעות ומחצה שהיא מנחה גדולה (הנהה אבל בפי' רש"י ז"ל מן המנחה הטע שעות סמוך למנחה קודם לכן ע"כ ועיין על לשונו זה ז"ל בבית יוסף מ"ח סימן רכ"ח) אינו רואה סימן ברכה לעצמו ומשני התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור סמוך למנחה לא הכא מחצות מ"ב התם סימן ברכה הוא דלא חזי אבל שמותי לא משמתינן ליה הכא שמותי נמי משמתינן ליה. ופי' הר"ן ז"ל מאי אריא ערבי פסחים וכי' כלומר ודאי מנהגא דאיסורא לא אסר לעולם בשום עיקר איסורא מדאורייתא אי מדרבנן והם רוצין להחמיר יותר כדי ליזהר מן העבירה ומשום דש"פ מחצות ולמעלה איכא איסורא מהני מנהגא למיסר אפי' ולהאי מילתא מאי אריא ע"פ אפי' ערבי שבתות וערבי ימים טובים נמי אית בהו עיקר איסורא ומשום הכי ר"ל למכלליהו בהדי ע"פ דהאי מנהגא אסר בהו ומשני דלא אפשר למכלליהו דל"ל והא עדיפא ליה למיתני אי אפשר לקדים איסוריה דהוי מחצות אי משום דחמיר דמשמתינן עליה אבל אפשר דאי נהוג נמי איסורא בערבי שבתות וערבי י"ט מקמי זמן איסוריה ולאי מהני כיון שיש בהן עיקר איסורא מ"ב דכיון דלא חמיר איסורייהו דלא משמתינן עליהו אי נהוג מקמי הכי לאו כלום הוא וכך נראה לי דכיון דבזמן איסורא לא משמתינן ליה אלא דאינו רואה סימן ברכה לעולם לא חמיר לאקבועי מנהגא אפי מינה ורחיה לדבר ממילתא שבת דאמרי' ביה דאינו רואה סימן ברכה ואפ"ה אמרי' בירושלמי דאי נהוג הכי דלא למיעבד עבידתא טבי מסיעורא דאתפסי סדרא אינו מנהג עכ"ל ז"ל: (הנהה כתב הרב ר' אליה מזרחי בחדושיו שעל הסמ"ג בלף רכ"ח וז"ל מקום שנהגו אלא לעשות אין עושין ואי קשיא במאי קמיירי אי בפועין בו באיסור מאי אין עושין דקאמר דמשמע אפי' אחר שנודע להם שעשו הא קיימא לן כל דבר שאינו יודע בו שהוא מותר ושועה בו באיסור נשאל ומתירין לו שאומרי' לו מותר אתה ואינו צריך לא שאלת חכם ולא תרטה. ואי בידעי היתרו ואפי' הכי נהגו בו איסור מאי אריא ערבי פסחים אפי' ימים דעלמא נמי דאמ"ג דבשלה דעתן אבל כל אדם כדהניא בפ"ק דפסחים מאותיתי אסור בעשיית מלאכה משעת האור ופי' רש"י ז"ל אבל קודם לכן אפי' נהגו בטלה דעתן אבל כל אדם ס"מ לאחריני אבל לדידהו לא דלא גרע מגלר. י"ל לעולם בידעי היתרו ונהגו בו איסור והא דקתם ערבי פסחים משום אחריני דאחזי התם נקט לה לאשמועי' דהאי מנהגא דערבי פסחים עד הנית מנהג של עיקר הוא ולא אמרי' ביה בטלה דעתן אבל כל אדם וכל הטולך שם מיתנין עליו חומרי מקום שהלך לשם אבל בשאר ימים דוקא אינהו גופייהו אסירי מידי דהוו כשאר נודרין דעלמא אבל לאחריני לא משום דבטלה דעתן אבל כל אדם ודוקא מנהגן החמה אבל קודם לכן פליגי בה ר' אלעזר בן יעקב ורבינו יהודה לאר בטלה דעתן אבל כל אדם ואמר לא בטלה אלא קודם אור י"ד בלבד דייקא נמי דקתני מקום שנהגו לעשות מלאכה בפ' באחד ולא כיילינהו לכולהו לומר מקום שנהגו בו מנהג אחר ששין ש"מ לפרושי מנהגי לאית בהו עיקר אחא לאשמועי' דהני מנהגי מנהג של עיקר הן וחייבי' לנהוג בם כל הבאים באותו מקום ולא אמרי' בהו בטלה דעתן אבל כל אדם עכ"ל ז"ל): ומתני' מייתי לה פ"ק דיבמות דף י"ד. ומאי דפריך עלה התם פריך בירושלמי נמי ומשני: ואיתא נמי בפ"ק דחולין דף י"ח: ואל ישנה אדם מפני המחלוקת. כדפי' רע"ז מפ' לה רבא בגמ' ובירושלמי. ואביי קאמר דאדישא קאי אהולך ממקום שעושין למקום שאין עושין. וכתב הר"א מוכרי ז"ל בירושלמי ומשני נמי ר' יוחנן לעולם מתני' בפשטה דשם ממקום שאין עושין למקום שעושין אל ישנה ויעשה קאמר ולא קשיא דישא אפשר דרישא מיירי בהתם בני אדם לגיכא מחלוקת אם יבטל המנהג מקומו דיתלו לומר מלאכה הוא לגיא ליה ואינו משנה מנהגו ופיפא מיירי

במתמיה כלומ' בשם עסקן מאד שלעולם אינו בטל וזה אל ישנה ליבטל אלא יעשה מלאכה ואין מתנין עליו חומרי מקום שיצא מפי המחלוקת אע"ג דבדעתו לחזור מיירי מתני' כדפי' הר"ן ז"ל ומדיקא יש לו לעשות המנהג מקומו כיון דלתי' וכל מתיבותיה סלוס וי"ל דמעיקרא לא קבלו היכא דיפיק חורבא דמחלוקת ולקמן בירושלמי נבי ע' באב אמרי' נמי במתמיה ומוכרח לפרש כן ע"כ. ועיין בתשובו' הרשב"א ז"ל סי' ל' שפירש שם מתיתין ובטור מ"ח סי' תס"ח: ב המוליך פירות שביעית וכו' ביד פ"ז מהל' שמיטה ויובל סימן י"ב: ר' יהודה אומר וכו' גמ' למימרא דלית ליה לר' יהודה הא דתנן מתנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם ומוקי רב אחי לפלוגתייהו בפלוגתא דר"ג ורבנן דבפ"ש דמסכת שביעית וכמו שפי' רע"ז. ואיכא נמי אוקמתא אחרינא טובא ובסוף הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה דלא כר' יהודה וכן פסק שם בהלכות שמטה ויובל. וק"ק להא ר' יהודה נמי ס"ל דמתנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם כדמוכח ממה שהשתקתי קלא מלשון הגמרא. ואמא מצוה דליתו אוקמתא מאוקמתי דליכא בגמ' כמו שאכתוב בסמוך בשם בס"ד הוי ר' יהודה לקולא מש"ה בפי' המשנה כתבו ואין הלכה כר' יהודה ושם ביד ג"כ שהם דבריו ונקט לאומרא בפשטיה דלישנא דת"ק אבל רע"ז נראה שבחר באוקמתא דרב אחי שהיא הלכתא אליבא דכ"ע. ירושלמי כלו מטבריא ולא כלו מלפירין אומר לו מלפירין הבאתים אם אין אתה מאמינני לא והבא לך לף אתה. ר' חגיא ור' פנחס ר' יהודה ור' יוסי שניהם אמרו דבר אחד דתנין תמן בשביעית פ"ש אוכלין ע"ל המוכר אבל לא על המוכר ר' יוסי אומר לף על המוכר אומר לו מן המוכר הבאתים ואם אין אתה מאמינני הרי שדה פלוני משומרת לפיכך לא והבא לך לף אתה. מבמע ממנו וגם מאוקמתא קמייתא דבגמ' דיליה דלא גרס' במתני' אומרי' לו אלא ה"ג ר' יהודה אומ' לא והבא לך לף אתה דהא אוקי לה רב שיצא ברי דרב אחי באוקמתא קמייתא ומפ' דלא והבא לך לף אתה שזה המוליא הפירות הוא האומר לבני. עירו ומקומו שלא משם אני איני משמה ממהנגם דהא הולכים למקום שלא כלו ולא והבא לך משם ואוכל למצוה הרבה וס"ל דלקולא אמרה ר' יהודה למילתיה ולאוקמתא אחרינא הוא דהוי ר' יהודה לחומרא והם האומרים וכן לדרב אחי בשביעית רע"ז. אבל במשנה משמע קלא דלא גרס' לא אומר לו לא ולא אומרים לו לא רק ה"ג ר' יהודה אומר לא והבא לך לף אתה וכן בירושלמי ליתיה וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחק מלות אומרים לו: ג מקום שנהגו למבור בחמה דקה וכו'. ביד פ' כ' דהל' שבת סי' נ' ד' ה' ובפ"ק דע"ז היא שמיה ועיין מה שכתבתי שם סי' ז': מקום שנהגו שלא למכור אין וכו' כפ"ל: ר' יהודה מתיר בשבורה. ירוש' לא מ"ר יהודה אלא בשבורה שאינה יכולה להתרפאות מ"ל והרי מביאין לה זכר וגרבנית ממנו מ"ל אף אני לא אמרתי אלא בשבור זכר שאינו יכול להתרפאות אמרו לו והרי מביאין לו נקבה והיא רובעה והיא יולדת ר' אבין בשם רבנין דתמן זאת אומרת שאסור להמליא להן זרע: בן בתירא מתיר בסוס. לא מ"ר יהודה בן בתירא אלא בסוס זכר שהוא הורג בעלין במלחמה י"א שהוא רץ אחר נקבה וי"א שהוא עומד ומסתין מה נפיק בינייהו הסריס מאן דמר שהוא רץ אחר נקבה זה אינו רץ אחר נקבה מאן דמר שהוא עומד ומסתין אף זה עומד ומסתין ע"כ. אבל בירושלמי כתיבת יד לא אמר בן בתירא נרסי' וכן היא גי' בדפוס בע"ו ואין שם מלות ר' יהודה. אבל הרמב"ם ז"ל אינו אומרו ז"ל כתב ידע התלמוד בקבלה דר' יהודה בן בתירא ולא ר' יהושע אחיו ע"כ. ואני הדיוט אינו"ל דשתם בן בתירא בכולה תלמודא הוא ר' יהודה ולא ר' יהושע אז שמעון אחיו: וכתב עוד הרמב"ם הנזכר ז"ל דדייק תלמודא מדקאמר בסוס ולא אמר בסוסים והיה כולל זכרים ונקבות כדנקט ת"ק בעגלים וסייחים מ"ג הכי גמירי ע"כ. ובבבלי שם פ' המניח דף ל"ד מוכח דאפי' כוס המיוחד לשתיה עליו עופות כגון כן ומיני לגוד בהן עופות אחרים מחיר בן בתירא דש"ל כר' נתן דאמר בהמה חיה ועוף חייס הם עשאם את עצמן וכ"ם אדם מי דנשא את עצמו ורבנן פליגי עליהו וסברי דאדם מי גרידא הוא דנשא עצמו אבל לא שאר בעלי חיים וגזרו כוסים לגרביה אע"ג דאדם מי נשא עצמו משום סוס המיוחד לעופות ע"כ וכן הוא בירושלמי ובפ"ק דע"ז: ד מקום שנהגו לאכול צלי. פי' דוקא בגדי שאינו מקולס ואין חושבין שמא הרואה יאמר שמקולס עשאו ומאא אוכל פסח בח"ל ומקום שנהגו שלא לאכול משום חשש זו אינו אוכל ומ"מ במקולס נכ"ע אסיר דכל כי האי ודאי מיחזי כאוכל קדשים בח"ל. ומה שכתוב בלשון הר"י ורש"י לאוכל פסח בחוץ. וביד פ' ח' דהל' חו"מ סי' י"ח ובטור א"ח סי' תע"ג ירוש' ר' נא בעא קומי ר' אמי אפי' בשר טגל א"ל אפי' בשר טגל אפי' בשר עוף א"ל אפי' בשר עוף סבירין מימר אפי' ביצה אפי' קולקס א"ר יודן בר חנן ובלבד מן השחיטה: מקום שנהגו להדליק וכו'. דרש רבא ומנן כולם לדיקים לעולם ירבו אדם בין שאמרו להדליק בין שאמרו שלא להדליק שניהם לדבר אחד מתכוונו להפרים ממשכבי אשה: ומדליקין בבתי כנסיות וכו'. כתב הר"א מזרחי ז"ל דמדלא קתני הכא ובכל מקום מדליקין כדקתני במתני' דלעיל ובכל מקום אין מוכרין דייק בירושלמי דס"ל דמתני' דבכל מקום אפי' שנהגו שלא להדליק בשלו מרי כיון דלא שכיח בהו יהוד אבל חזיב להדליק ליכא אפי' בבתי כנסיות דלא פליג רבנן שלא יבוא לידי קלקול אפי' בדרך רחוקה ע"כ. ובגמ' תני תנא קמיה דר' יוחנן ר"ש בן אלעזר אומר יום"כ שחל להיות בשבת אף במקום שאמרו שלא להדליק מדליקין מפני כבוד השבת עכי' ר' יוחנן בתריה ותכמים אוסרין ופסק הרמב"ם ז"ל הלכה כרשב"א וכן משמע בירושלמי: וביד ספ"ג דהל' שביתת עשור ובטור א"ח סי' תר"י: ה מקום שנהגו לעשות בפ' באב עושין. אע"פ שיום אבלות הוא ואבל אסור במלאכה לאבל אלא באבל ת חדשה אבל באבלות ישנה לא ומ"מ יש שהיו נוהגין בו איסור מלאכה מחזרת מנהג ומתוך כך מקום שנהגו וכו': ובכל מקום חכמים בטלים בו. שהם הראשונים להסיר בחסרון המקום הנכבד יותר מכולן עכ"ל הרב המאירי ז"ל: ובטור א"ח סי' תקכ"ד ואיתא בפ"ס בתרא דתענית: רשב"ג אומ' לעולם יעשה וכו'. הרב יהוסף ז"ל הניח שעשו כל אדם עצמן כתלמידי חכמים. ובגמ' למימרא דרשב"ג סבר לא חייס' ליזהרא ורבנן סברי חייס' והא אפשר שמעיון לזו הנון בפ"פ היה קורא תהן אם יבטל לקרות ק"ש בלילה הראשון הורא רשב"ג לא כל הרוצה ליטול את הפס יטול דמיחזי ביזהרא

כיוהרא ומחיין בידיה א"ר יוחנן מוחלפת השיפה פי' החגא שסדרן טעם בתחת מהן והחליף שיפתו רב שישא בריה דרב אידי אמר לא תיפוך כו' ובפרק בתרא התעניות תניא רבן גמליאל אומר כל העושה מלאכה בט' באב אינו רואה סימן ברכה לעולם וכך הנוסחה שם בעור אלא שבגמרות שלפנינו הנוסחה שם ר' עקיבא אומר כל העושה וכו'. וכתב החכם ה"ר אלעזר אזכרי ז"ל דהא דקאמי מתני' למקום שנהגו לעשות עושין ואינו רשאי ליבטל מפני המחלוקת מפרש בירושל' דלא תיקשי והרי אין כאן מחלוקת דכמה בטלני אינא בשוקא דמתני' מיירי במתמיה כלומר בלים שלעולם אינו בטל שהוא פסקן גדול וכל הרוחין אותו היום בטל יתמהו ובהכרח יאמרו שהוא משנה מנהג העיר לימנע מלעשות מלאכה בט"ב אבל בשאר בני אדם ודאי רשאין ליבטל וה"ת שהגיעו מגיעה לו אותם שלעולם אינם בטלים השאת הקבועות להם למלאכתם ביום בטלים בט' באב דאין כאן מחלוקת דלהם נאה ורשב"ג ס"ל כיון דה"ת בטלים יש רשות לכל מי שירצה ליבטל דאין כאן חו מחלוקת אלא יתו הדבר לומר דלא גזרו איסור אלא מעיקרא תלי הדבר ברצון כל אדם ברואה ישמח הרואה ימנע ע"כ: **וחכמים אומרים ביהודה** וכו'. קשה קצת לע"ד דאמאי שבק עד השתא מלא מושינן פלוגתא דחכמים אח"ק דרים פירקין ומה שראה לומר דרך פשט הוא משום דבעא לסיומינהו לכולהו מקום שנהגו זה אחר זה והשתא הדר למילתיה קמייתא דערבי פסחים עד חצות. ושמא אפשר לומר עוד דלא התחיל לאשמועינן בסמיכות מילתייהו דחכמים הכא לענין מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב משום דבתרתי פליגי ר' יהודה דהיינו חכמים דמתני' אר"מ דהיינו ת"ק דרים פירקין כמו שמפורש בגמ' כמו שכתוב בסמוך חדא דר"מ סבר דבמקנה תליא מילתא ור' יהודה סבר דבאיסורא תליא מילתא וחדא דר"מ סבר דאל יסמה אדם מפני המחלוקת אפי' שיבא ת"ח ור' יהודה סבר דאם הוא ת"ח מותר לעשות כגון לחיות בטל ממלאכה ע"פ אפי' בחצות היום כראשון כמו שאמר ר"מ מודה לי דבט' באב בכל מקום ת"ח בטלים ויש להם על מה שיסמוכו דהא אנשי גליל אוסרין מן הדין לעשות מלאכה כל עיקר אפי' חצות היום כראשון ואפי' עמי הארץ א"כ דין הוא שבאותו מקומות לכל הפחות ת"ח יהיו בטלין ובזה יזוקדק מלות כל עיקר דקתני מתני' דכראשון שהן מלות יתירות ועוד אפשר לומר דמלות כל עיקר דיתיתה אתו לאשמועי' אפי' מלאכה שהתחיל בה קודם י"ד וגם אפי' שלא אומיות דוק. ובגמ' מעיקרא תני מנהגא ולבסוף תני איסורא דקתני ב"ש אוסרין דמשמע בכל מקום א"ר יוחנן לא קשיא הא ר"מ הא ר' יהודה דתניא א"ר יהודה ביהודה היו עושין מלאכה בע"פ על חצות ובגליל אינם עושין כל עיקר א"ל ר"מ מה ראיה יהודה ובגליל לכאן אף כל מקום שנהגו היתר היתר נהגו איסור איסור מדקאמר ר"מ מנהגא מכלל דר' יהודה איסורא קאמר דבני יהודה מתירין ובני גליל אוסרין דאי מנהגא קאמר מאי פלוגתיהים דר"מ הא ר' יהודה הכי הוא אמר בגליל היו נוהגין בו איסור שהתירו על עצמן וביהודה נוהגין בו היתר וכתבו תוס' ז"ל אמתני' איכא למימר דתרוייהו סברי מנהגא וה"ק ליה חכמים לת"ק למה אתה סותם דברין והלא אתה יכול לפרש דברין ובאחר דבגליל אין עושין וביהודה עושין ובברייתא לא שייך לפ' כן ע"כ נראה שרוצים לומר דבברייתא לא שייך לפרש כן מפני שר' יהודה הוא שדבר בריתא. ולע"ד דמשום הכי נמי רש"י ז"ל פירש ובבסוף תני איסורא דקתני ב"ש אוסרין דמשמע בכל מקום כלומר אבל מרישא דקתני וחכמים אומרים וכו' ליכא למידק הכי. וכתבו אח"כ ר"ש ז"ל ומתני' דרש פירקין ר"מ ומתני' דהכא ר' יהודה ופלוגתא דב"ש וב"ה בגילה ובגליל ואליבא דר' יהודה ור"מ לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה דליכא איסורא אלא מנהגא ובמנהגא לא שייך פלוגתא דליחזי היכי נהוג ע"כ. ולפי' זה רבינו עובדיה ז"ל בפירש הגיה גיל אחרבעה עשר לאנשי גליל וכו' לפי המסקנא פירש ואליבא דר' יהודה כדלתבינן. ואע"ג דר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה כתבו שם דיראה דהלכה כר"מ בהא דאם משנה דרים פירקין עדיף מדברי חכמים ע"כ ובגמ' פריך וסבר ר' יהודה ז"ל מותר בעשיית מלאכה דקאמר בני יהודה מתירין והתניא ר' יהודה אומר המנכה בי"ג וכו' מנכה בי"ג קתני מנכה בי"ד לא קתני ומ"ש נקט י"ג ולא נקט י"ד אי משום דלא מיקלעא לפני השומר הקרב בט"ו מכדי אינה דאמר בפ' שני דשביעית כל הרכבה שאינה קולטת לשלשה ימים שוב אינה קולטת. ואי י"ד מותר במלאכה נמי מיקלעא מרביסר נמי דהא איכא מקלת מרביסר וחמיסר כולו ומקלת שיתסר עד שעת הקרבתו ואיתיר דבגלילא שנו שלא היו עושין מלאכה כל עיקר בי"ד ובהן שבנים משנה זו רבינא אמר לעולם ביהודה והא קשיא לך ליתני י"ד בהדרשה חד מקלת היום ככולו אמרינן תרי לא אמרינן ע"כ ובירושל' נמי תרצו בשם ר' יוחנן שני תלמידים שנו אותה כדמשני בבבלי ואיתא הו התם הלכה תנאי איכון חד אמר אסור וחד אמר מותר וחד אמר מנהג: **והלילה ב"ש** וכו'. ס"א ובגילה ואיתא בפ"ק דיבמות דף י"ג: **ר"מ אומר כל מלאכה** וכו'. כתב הרא"ש ז"ל וראיה דהא דשרי ר"מ לגמור במקום שלא הגיע דוקא עד חצות כו' וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח דהלכות י"ט סי' י"ט דלא שרי ר"מ אלא עד חצות: ובסוד ס"ח סי' תס"ח. וכתוב בסמ"ג מצ"ת סוף סי' ע"ה ואפי' במקום שנהגו לעשות לא יתחיל לעשות בתחלה בי"ד אע"פ שיכול לגומרה קודם חצות אלא ג' אומניות בלבד הן שמתחילין במקום שנהגו לעשות ועושים עד חצות ואלו הן וכו' וכתב עליו הרב רבינו אליעזר מזרחי ז"ל וז"ל ואפי' במקום שנהגו אין לפרש לא מיבעי' במקום שלא נהגו דאמורי מגמרי' אתחולי לא מתחלינן אלא אפי' במקום שנהגו נמי אמגמרי אין אתחולי לא דא"כ מתני' דפ' מקום שנהגו דקתני ר"מ אומר כל מלאכה וכו' ל"ל דמיירי אפי' בלא נהגו וא"כ חכמים דפליגי עליה ושרו לאתחולי בג' אומניות על הרהגו לומר אפי' בלא נהגו וזה סותר דבריו דקאמר אלא ג' אומניות בלבד הם שמתחילין במקום שנהגו אין לא נהגו לא אלא ה"ק ל"מ במקום שלא נהגו דהתם אגמורי נמי לא מגמרי וכ"ש דלא מתחילין אלא אפי' במקום שנהגו דמגמרינן אתחולי לא מתחלינן ע"כ. ודעת הרמב"ם ז"ל שאפי' אלו הבלבה לא יתחילו אלא במקום שנהגו לעשות וכן שאר אומניות שאנו אומרים אם יתחילו מאתחולי נומרין על חצות דוקא במקום שנהגו לעשות ואין כן דעת הראב"ד ז"ל ולשון הרא"ש ז"ל שכתבתי. והר"ן וגם רש"י ז"ל משמע בפירושו בגמ' כדעת הראב"ד ז"ל. ובודאי דר"מ וחכמים לא פליגי ותרוייהו הלכתא מינהו וז"ל הראב"ד ז"ל בהשגות בסוף הלכות י"ט דמדלמרי ג' אומניות עושין ש"מ דלסתיר

בגו ולא לאסור באחרים שלא לגמרם דא"כ הל"ל וחכמים אומרי' אין עושין אלא שנם אומניות ע"כ: **שלש אומנויות**. ג"ע אי גרסי' בשורק בגון כמו מן מלכות מלכיות ומן גלות גלויות דכן מבטע קצת פרכים רביגו דוד קמחי אע"ל בשרש מלך אלא שגראה שבלל שם פעמים ועיין בספר מכלל יופי בדגמ"ל סי' ח': וז"ל ספר המכלול גרא"ק ז"ל בחלק הדקדוק עלה ל"ב ובקבון לשון לרבים ארבע מלכיות ולפי שבפעמים רבות הויו תמורת ה"א באה היו"ד תמורת התי"ו כמו שדרכה לבוא תמורת ה"א וכן אמרו בתשבה מן אומנות שלא אומנויות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ע"כ. אבל קשה דהא תכן אין פוחתין מעשרה מלכיות פה לאפקפ ולערער וכיון שכן יש לחות ונומר שודאי אין כונת רש"ק ז"ל רק להשותם לענין קבון הרבים של שלשת המעלת שהן ביוד אלא שאין פשט דברי מורין כן: ומתני' מייתי לה בפ' מי שהפך דף י"ג והגרסא ברוחם שלא אומנויות עושין מלאכה בע"פ החיטין וכו' וכן הוגה במשנתו של החכם הר"ר יהוסף אבוהב ז"ל ואם גרסא בלבד נקבל אבל לפירוש המשנה ודאי שאינו אלא עד חצות: **הפרים**. כתב הרב המאירי ז"ל תיקון כליהם שאינו הגלות לא הולרך להתיר וכתב עליו החכם ה"ר אלעזר אזכרי ז"ל ולא היא דהואיל וכתיב י"פ היא לריכא ולריכא: **ר' יוסי ב"ר יהודה אומר אף הרצענים** כל"ל ופסק כמותו הכל בו בסוף סימן מ"ח וגם ספר הרוקח בסימן רס"ט. וכ"ל מתוך דברי הכל בו דס"ל דר' יוסי ב"ר יהודה מב' דברי חכמים הוא ע"פ: וכן המוסחא ג"כ בירושל' ובהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל: **ן מושיבין** וכו'. ביל סב"ח דהל' י"ט ובטור א"ח סי' תס"ח וסי' תקנ"ו ופי' רש"י ז"ל כשמותנין בינים תחת תרגילה להתחמם לגדל אפרוחים קרי מושיבין שובכין נ"א הכי כתיב בסדר משנה מושיבין שובכין ותרנגולת כלומר שובכין ליונים ותרנגולת היו מושיבין לגדל אפרוחין והכי משמע דשובך לא שייך אלא ביונים עכ"ל ז"ל וכן נראה לדברים ר"ע ז"ל: וכתב המאירי ז"ל מושיבין שובכין דוקא עד חצות אף במקום שלא לעשות אבל הטור שם בסימן תס"ח פסק כל היום. והוס' י"ט נראה דלא דק בטטור כתב כל היום נגי מושיבין שובכין: **תרנגולת שברחה**. גמ' אמר רב אושעיא לא שנו אלא במועד מחזירין אלא תוך שלש פי' שעדיין לא עברו ג' ימים שברחה מעליהם ולאחר ג' ליביתה פי' שכבר ישבה עליהם ג' ימים קודם שעמדה מעליהם וכבר כשתנו הביצים ואם לא מחזור הרי הן מוכדין דאין רואיין שוב לאכילה אבל לאחר ג' לבריתה דפרח לה אמרא מיהא לו תוך ג' ליביתה דאלתי לא פסולי ביצי לגמרי לא מהדרינן ר' אמי אמר אפי' תוך ג' ליביתה מהדרינן ורב אושעיא סבר לאפסד מועט שמוכרן בזול לגמי שדעתו יפה לא חשבו ולאפסד מרובה חשבו ור' אמי סבר לאפסד מועט נמי חשבו: **גורפין וכל מתחת רגלי בהמה ב"ד**. כתב המאירי ז"ל מפרשים לה לף מחצות ולמעלה. ואינו מבין למה ושמא מפני שגראה כמנקה ביתו לצורך י"ט וגריפה זו פירושה אף נעשה לאפשה והיינו דקאמר בחר הכי ובמועד מסלקין לגדדין כלומר דבמועד לא שרי לה ליטל לאפשה אלא לסלקו לגדדין. ובטור א"ח סי' תס"ח ותקל"ה פסק בשניהם בשוה דיסלקו לגדדין ואם נתרבה בחצר יוציאו לאפשה. וכתב שם בית יוסף ז"ל ולא ידעתי למה השמיט הרמב"ם ז"ל דין זה ואני הדיוט תמה ג"כ מנא ליה לרב בעל הטרים ז"ל להשות י"ל לחולו של מועד לענין דאם נתרבה דוקא הוא דיוציאנו לאפשה הא רבא הוא דאוקי ריבא דברייתא וסופה בחולו של מועד משמע הא בי"ד דע"פ אפי' אחר חצות ואפי' שלא נתרבה מוציאין אותו לאפשה בחולו של מועד משמע הא בי"ד אחר חצות: **שם** אפשה דאורך המועד וגורפין זבל מתחת רגלי בהמה ומוציאין אותן לאפשה ומוציאין שובכין לתרנגולים ע"כ וכן היא המסחא העיקרית כמו שכתב הרב המגיד ז"ל וגם בית יוסף עלמו ומשמע דמלי דקאמר ומוציאין אותו לאפשה קאי אריבא דמילתיה דקאמר אחר חצות וא"כ ש"מ דבי"ל בין לאביי דמוקי ריבא דברייתא בחש"מ וכיפא בי"ד בין לרבא דאוקי הרוייהו בחש"מ יום י"ד דערב פסח מותר כל היום כולו להוציא הזבל לאפשה אע"פ שלא נתרבה אלא דערב בעל הטורים ז"ל י"ל דהוא ס"ל דה"ק רבא הא וסא בחש"מ פי' אפי' בחש"מ אם נתרבה מותר וה"ה בי"ד דע"פ דדוקא אם נתרבה הוא דמותר אפי' אחר חצות וכן משמע דמשמרחין אמו ג"כ לפ' לדעתן דהרי"ף והרא"ש ז"ל בהביאו הדברים סתומין על הברייתא כאוקימתיה דרבא ומ"מ ק"ח לדעת הרמב"ם ז"ל שלא פירש כלל דין זה דאם תרבה אל בחצר בחש"מ ונראה דזו היא ג"כ עיקר תמיהת מהרי"ק ז"ל: **מוליכין ומביאין בלים** וכו'. אף זו מפרשים אף לאחר חצות וקאמר דבי"ל מוליכין לכתהלה בבית האומן כדי לתקנן אף שלא לצורך המועד אלא שיתקנם לו לאחר המועד וכן אם היו בבית האומן מתוקנים מביאין לאחר חצות אע"פ שאין לריכין לו במועד ע"כ. וגמ' אמר רב פפא בדיק לן רבא תנן מוליכין ומביאין כלים מבית האומן וכו' ורמיהכי דתנן בפ' שני דמועד קטן אין מביאין כלים מבית האומן ואם חושש להן מפנן לאחר אחרת ומשנינן לא קשיא כאן בי"ל כאן בחולו של מועד. ומייתי לה נמי התם. וכתב הרב רבינו אליעזר מזרחי ז"ל בחדושיו שבסוף ספר סמ"ג בדף רנ"ג וז"ל מוליכין ומביאין זו ואין לריך לומר זו קתני אבל ליכא למימר דאע"פ שאינו לצורך המועד דקתני בסיפא אמביאין קאי אבל במוליכין לצורך אין שלא לצורך לא דא"כ הא דפריך בגמ' תרלת מביאין מוליכין מא"ל הו"ל לשנויי כאן בלצורך כאן בשלא לצורך ע"כ: **ת"ר ששה דברים עשו אנשי יריחו**. לגב דאמר בהאי מתני' דאנשי יריחו היו מרכיבין אילנות של יום י"ד לף מחצות ולמעלה אייתי לה לכולה מתני' מן המאירי ז"ל: ובפ' ר' ישמעאל דמגחות דף ע"א איתא ברייתא וכתב בעל הערוך ז"ל בערך ניסן יתברך שם בורא כל העולם כלעומי כך ברא את הדרליס זכר ונקבה ובלעדי הסני האחד לא יצלח ואחיר הוא מעשיהם בהגיע זמן הדקל הנקבה ומשלחת המכבדות שלה עם תמריה ועדיין התמרים הם בעדשים מביאין הכפיות ומשבנין (ל"ל ומסביבין וכ"ה בערוך הבנים) בעיקר ידה מהן (כו' עי' בתוי"ם) ואם יפרכו הדקלים הרכבה יום י"ד בניסן על שהקב"ה חס על ממונם של ישראל והדבר ידוע שמריבין הרכבה באותו יום י"ד וידוע שאם יעבור זמן אפי' יום אחד יופסדו לפיכך מעופנו הירחו במאירת עינים מרכיבין דקלים כל היום יום שמקלתו אסור ומקלתו אסור ואהו שעמו בהיספת זבחים (ל"ל דפסחים ספ"ג) מרכיבין דקלים בערבי פסחים כל היום ע"כ: **וכורכין את שמע**. כלומר שהיו מדבקין כל הקרייה ולא היו מוסיפין לומר בשכמל"ל. וי"מ שהיו

אומרים

אומרים היום על לבנך דמשמע היום על לבנך ולא מחר על לבנך. וירושלמי איכא מאן דאמר דלא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה דבפסוק שמע ישראל ובמ"ר פ"ח סי' ס"ח: וקוצרין. כתב הרמב"ם מאוכרי ר"ל רש"י ז"ל לא גרים במתני' וקוצרין דאי אכי ד' הוין והיכי תני ושלמה לא מיחו בידם ובריתא מייתי הבבלי דתני קוצרין ונודדין ומניח כמי מכלן קוצרה אבל גרסת הירושלמי קוצרין ונודדין ע"כ. וז"ל רש"י ז"ל וקוצרין לא גרסי' דהא איתר גמור הוא דקיימא לן ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר ותבואת יריחו בל עמקים היא ואינה כשרה למנחות דתנן במנחות פ' כל קרבנות אין מביאין עולת למנחה לא מבית השלחן ולא מבית העמקים ולהכי אינה כשרה לשומר דאין מנחות באות ממנו דבעינן משבע ארץ ישראל דינפי' התם ג"ם ארץ ארץ ש"כ. וז"ל הירושלמי סי' ג' ד' ה': ב הפסח ששחטו שלא לשמו וכו' או לשמו ושלא לשמו וכו'. אי בשתי עבודות תנן ובאחת איכא לשמו ובשביה איכא בלא לשמו בהכי אתיא מתני' אפי' כר"מ דאמר חפוס לשון ראשון דע"כ לי"ק חפוס לשון ראשון אלא בעבודה אחת אבל בשתי עבודות מודה דמפסיל והקשו תוס' ז"ל היכי מיתוקמא כר"מ הא קתני ממאים וטהורים בסיפא דכשר ואמאי ממא חפוס לשון ראשון ובעבודה אחת מיירי דאין מחשבת ממאים אלא בשחיטה והרא דמתני' מיירי כגון דקיימי קמיה ממאים וטהורים ואמר הריני שוחט לאלו. ובגמ' מקשינן אי בשתי עבודות בשתא לשמו ולא לשמו אמרת פסול אלא לשמו ולשמו מיבעיא ומסני לעולה בשתי עבודות ובדין הוא דלא איפריך לאיתי דתנא לשמו ולא לשמו תנא נמי אלא לשמו ולשמו. ולא כן פירש ר"ע ז"ל כאן: ובריש זבחים פי' רש"י ז"ל מתני' בעבודה אחת ותוס' ז"ל פירשו שם בשתי עבודות ע"ש. וסיפא דשסמו אלא לאוכלין וכו' לא מיתוקמא רק בעבודה אחת דהא אין מחשבת פסול באוכלין בגון חולה וזקן מועלת בזריקה דבשחיטה הוא דכתיבי אוכלין לפי אכלו תכוסו והא כדאיתיה והא כדאיתיה סיפא בעבודה אחת ריש"א אי אף בעבודה אחת. וכר' יוסי דאמר אף בגמר דבריו אדם מתפס אי בשתי עבודות וכר"מ: ג שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו. בפירקין דף ס' ופי' שם רש"י ז"ל לערלים בגון יבראל שמתי אחיו מחמת מילה והן פסולין מלאכול פסח דכתיב כל ערל לא יאכל בו עכ"ל ז"ל. כלומר והן בגלות אבל ממאין הן בכרת על אכילתן כמו שכתב שם אחר כן ממאים ומי אסורין בקדשים ובכרת הן על אכילתן ע"כ. ומסתפקתי אי ערל שמתו אחיו מחמת מילה פוסל גם את אביו בקריימת לן מילת זכריו ועבדיו מעכבתו מלאכול פסח אי לא ואי גם זה מעכב את אביו אפשר לפרש דוהן פסולין מלאכול דקאמר רש"י ז"ל קאי ומי אתבי הערל שמתו אחיו מחמת מילה. ובגמ' בברייתא יליף לה לגלה למנויו מקרא דכתיב במכסת מלמד שאין הפסח נשחט אלא למנויו וכתוב שם עליו נעבד דכתיב במכסת הכוסו אלא לאוכליו דאמר קרא איש לפי אכלו הכוסו אתקש אוכלין למנויין והוכיחו תוס' ז"ל דערלים וממאים מי כולהו נפקי מלפי אכלו וכתבי תוס' ז"ל בזבחים פ' קבלה דף כ"ג דזקני דרום תנאי הוו וסליני אמתני' דהכן לערלים ולטמאים פסול מ"מ ס"ל כר' נתן ולית להו הא דקאמר תלמודא בפ' כיצד צולין דמודה ר' נתן היכא דנגרא לא חזי ע"כ ובהכי אתי שפיר דקתני לטמאים לנסוף לדבריהא הוי בטמאים דהא אמטע' וסתם לן דלא כזקני דרום אי נמי משום דערלה לא הותרה מכללה בלבד אבל טומאה הותרה מכללה לגבור והא"ל דכשר קמ"ל מ"ע לישנא דקרא נקט דבטהורים קראי כתיב ערל וטמא ובהכי ניחא נמי דקתני סיפא לטמאים וערלים לטמאים וטהורים כשר לא קתני לטמאים וערלים ולטהורים ולטמאים אי ליתני לערלים ולטמאים ולטהורים אלא משום דבעי למנקט לישנא דקרא כדכתיבא והתכס הר"ר אליעזר אריחא גר"ו תירץ דמשום דבעי לאשמועי דבין שהתחיל בטוב וסיים ברע בין שהתחיל ברע וסיים בטוב כשר לזה התחיל בחדא בטוב ובחדא התחיל ברע ופיר הוא ונכון אלא דקשיא לפי משום הא לחוד אמאי בכל דוכתא שרי בטמאים הכא ונם במתני' דלקמן פ' אלו דברים ולא קתני בשום דוכתא לערלים ולטמאים ולטהורים ולטמאים לכן נלע"ד כדכתיבא לישנא דקרא בפי למנקט וכן נ"ל שאני זכור שכתבו התוס' דזבחים לעניין אחר: שחטו קודם חצות פסול משום שנאמר בין הערבים. קשה מאי מייתי מקרא דילמא הייתו למעוה וי"ל בשנדקדק מאי מלת משום דקתני אלא ה"ק משום שנאמר בו בין הערבים טובא בקביעות זמנו דכמה בעמים אשכחן בכתב בארבעה עשר בין הערבים והכי איתא בתוס' פ"ק דזבחים דף ח': ובגמ' פ' כל התדיר דף ל"א מסיק דמתני' דקתני שחטו קודם לתמיד כשר מיירי בשקדם ג"כ ושחט התמיד קודם בגמלך והשתא בא לימלך ושמי הוסות בידו על איזה מהן יזרוק תהלה אמרינן ליה דם התמיד יזרוק קודם אבל אם עדיין לא נשחט התמיד ובא לימלך אם יזלזלו בפסח להיות ממרק בדמו כ"כ זמן דילמא לא שבקינן ליה לשחוט התמיד קודם ודייקא נמי דקתני עד שיזרוק דם התמיד דלא קתני עד שישחט ויזרוק ש"מ ע"כ. ונלע"ד דבדין הוא דתכף משנה הנזה בדים פירקין והפסח אחריו הו"ל למיתני ואם שחטו קודם לתמיד כשר ובגבד וכו' אלא דרלה הנזה למנקט בריאה פסול נמור דשיטו אלא לשמו שפסלו בגופו ועוד בפסול שנוי קדם בד' עבודות והדר תנא אלא לאוכליו ושלא למנויו דקאי דשלא לאוכליו לא פסיל אלא בשחיטה ואפי' אלא למנויו דלכאורה משמע דשיטו בעלים לא פסיל אלא בזריקה כגון שוחט או מקבל או מוליך ע"מ לזרוק לשם אחריו והדר תני שחטו קודם לתמיד דהיי כשר בדיעבד אלא דאיצטי ליה למיתני בריאה שחטו קודם חצות דהוי קודם לתמיד דאמר אמר שחטו קודם לתמיד כגלע"ד ובגמ' תניא אחריו אומרים הקדים מולים לערלים כשר ערלים למולים פסול ובגמ' מפר' טעמיה ונלע"ד דמתני' אע"ג דנקט מולין בריאה לא דוקא דלעולם מתני' אלא כאחריו ובד פ"א ומ' דס' תמידין ומוספין כי' ל' ובפ"ו דהלכות פסולי המוקדשין סי' י"ב ובכרם א' דהלכות קרבן פסח סי' ד' ובפ' שני סי' ה': ד השוחט את הפסח על החמץ. אפי' החמץ בבית אחד מבני חבורה ואלפי' לה בגמ' מדלא כתיב על חמץ ומיהו לא מרבינן משום הא' טעמא אפי' לאחד בסוף העולם דהא כתיב לא תשחט ולא יליף לא תשחט על חמץ הכי דעבר עליה משום לא יליף: עובר בלא תעשה. ואין חוזה לפסל דהא לא שנה עליו בכתוב לעכב והכי איתא בהדיא בתוספתא תוס' ז"ל: ועיין במה שכתבתי בפ"ק דכלים סי' ח'. דבספר הפרפראות פ' ראה וזבחת פסח וסמיך ליה תאכל עליו חמץ לומר לך שאין שוחטין את הפסח על החמץ ע"כ: ר"ש אומר הפסח וכו'. הכי איתא ליה לר"ש בכל דוכתא דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה בכשרי

אלינא דר' עקיבא ורבה בר עולא מוקי לה כדברי הכל אבל איכא שתי בריתות דמייתי בגמ' דפליני בהדיא בשבת דערב הפסח ומשנהו ודאי איכא למיפשט דלאו דברי הכל היא קיצור מתוספות ז"ל וכתוב ברש"ל ז"ל לאו דוקא שתי בריתות אלא בריתא אחרונה אבל בריתא קמא ליכא לאוכוחי מינה כמו שפירשו התוס' ז"ל לקמן אם לא שנאמר שיסבור כרבא ויתרץ כרבא ע"כ. וגם בירושלמי מייתי בריתא דפליני בה ר' ישמעאל ור' עקיבא: חל ע"פ להיות בע"ש נשחט בשש ומחצה. דמוקמינן ליה אדיניה וביומא ר"פ א"ל הממונה פריך ובשחיטה מכי משחרי כותלי פי' מתחלת שבע ומשני דילמא כותלי בית המקדש בשם ומחלה משחרי משום דלא מכווני טובא לפי שהמומה היתה רחבה מלמטה והולכת ומתקצרת מלמעלה ע"כ. וביד פ"א דהלכות תמידין ומוספין סי' ג' ד' ה': ב הפסח ששחטו שלא לשמו וכו' או לשמו ושלא לשמו וכו'. אי בשתי עבודות תנן ובאחת איכא בלא לשמו ובשביה איכא בלא לשמו אפי' כר"מ דאמר חפוס לשון ראשון דע"כ לי"ק חפוס לשון ראשון אלא בעבודה אחת אבל בשתי עבודות מודה דמפסיל והקשו תוס' ז"ל היכי מיתוקמא כר"מ הא קתני ממאים וטהורים בסיפא דכשר ואמאי ממא חפוס לשון ראשון ובעבודה אחת מיירי דאין מחשבת ממאים אלא בשחיטה והרא דמתני' מיירי כגון דקיימי קמיה ממאים וטהורים ואמר הריני שוחט לאלו. ובגמ' מקשינן אי בשתי עבודות בשתא לשמו ולא לשמו אמרת פסול אלא לשמו ולשמו מיבעיא ומסני לעולה בשתי עבודות ובדין הוא דלא איפריך לאיתי דתנא לשמו ולא לשמו תנא נמי אלא לשמו ולשמו. ולא כן פירש ר"ע ז"ל כאן: ובריש זבחים פי' רש"י ז"ל מתני' בעבודה אחת ותוס' ז"ל פירשו שם בשתי עבודות ע"ש. וסיפא דשסמו אלא לאוכליו וכו' לא מיתוקמא רק בעבודה אחת דהא אין מחשבת פסול באוכלין בגון חולה וזקן מועלת בזריקה דבשחיטה הוא דכתיבי אוכלין לפי אכלו תכוסו והא כדאיתיה והא כדאיתיה סיפא בעבודה אחת ריש"א אי אף בעבודה אחת. וכר' יוסי דאמר אף בגמר דבריו אדם מתפס אי בשתי עבודות וכר"מ: ג שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו. בפירקין דף ס' ופי' שם רש"י ז"ל לערלים בגון יבראל שמתי אחיו מחמת מילה והן פסולין מלאכול פסח דכתיב כל ערל לא יאכל בו עכ"ל ז"ל. כלומר והן בגלות אבל ממאין הן בכרת על אכילתן כמו שכתב שם אחר כן ממאים ומי אסורין בקדשים ובכרת הן על אכילתן ע"כ. ומסתפקתי אי ערל שמתו אחיו מחמת מילה פוסל גם את אביו בקריימת לן מילת זכריו ועבדיו מעכבתו מלאכול פסח אי לא ואי גם זה מעכב את אביו אפשר לפרש דוהן פסולין מלאכול דקאמר רש"י ז"ל קאי ומי אתבי הערל שמתו אחיו מחמת מילה. ובגמ' בברייתא יליף לה לגלה למנויו מקרא דכתיב במכסת מלמד שאין הפסח נשחט אלא למנויו וכתוב שם עליו נעבד דכתיב במכסת הכוסו אלא לאוכליו דאמר קרא איש לפי אכלו הכוסו אתקש אוכלין למנויין והוכיחו תוס' ז"ל דערלים וממאים מי כולהו נפקי מלפי אכלו וכתבי תוס' ז"ל בזבחים פ' קבלה דף כ"ג דזקני דרום תנאי הוו וסליני אמתני' דהכן לערלים ולטמאים פסול מ"מ ס"ל כר' נתן ולית להו הא דקאמר תלמודא בפ' כיצד צולין דמודה ר' נתן היכא דנגרא לא חזי ע"כ ובהכי אתי שפיר דקתני לטמאים לנסוף לדבריהא הוי בטמאים דהא אמטע' וסתם לן דלא כזקני דרום אי נמי משום דערלה לא הותרה מכללה בלבד אבל טומאה הותרה מכללה לגבור והא"ל דכשר קמ"ל מ"ע לישנא דקרא נקט דבטהורים קראי כתיב ערל וטמא ובהכי ניחא נמי דקתני סיפא לטמאים וערלים לטמאים וטהורים כשר לא קתני לטמאים וערלים ולטהורים ולטמאים אי ליתני לערלים ולטמאים ולטהורים אלא משום דבעי למנקט לישנא דקרא כדכתיבא והתכס הר"ר אליעזר אריחא גר"ו תירץ דמשום דבעי לאשמועי דבין שהתחיל בטוב וסיים ברע בין שהתחיל ברע וסיים בטוב כשר לזה התחיל בחדא בטוב ובחדא התחיל ברע ופיר הוא ונכון אלא דקשיא לפי משום הא לחוד אמאי בכל דוכתא שרי בטמאים הכא ונם במתני' דלקמן פ' אלו דברים ולא קתני בשום דוכתא לערלים ולטמאים ולטהורים ולטמאים לכן נלע"ד כדכתיבא לישנא דקרא בפי למנקט וכן נ"ל שאני זכור שכתבו התוס' דזבחים לעניין אחר: שחטו קודם חצות פסול משום שנאמר בין הערבים. קשה מאי מייתי מקרא דילמא הייתו למעוה וי"ל בשנדקדק מאי מלת משום דקתני אלא ה"ק משום שנאמר בו בין הערבים טובא בקביעות זמנו דכמה בעמים אשכחן בכתב בארבעה עשר בין הערבים והכי איתא בתוס' פ"ק דזבחים דף ח': ובגמ' פ' כל התדיר דף ל"א מסיק דמתני' דקתני שחטו קודם לתמיד כשר מיירי בשקדם ג"כ ושחט התמיד קודם בגמלך והשתא בא לימלך ושמי הוסות בידו על איזה מהן יזרוק תהלה אמרינן ליה דם התמיד יזרוק קודם אבל אם עדיין לא נשחט התמיד ובא לימלך אם יזלזלו בפסח להיות ממרק בדמו כ"כ זמן דילמא לא שבקינן ליה לשחוט התמיד קודם ודייקא נמי דקתני עד שיזרוק דם התמיד עד שישחט ויזרוק ש"מ ע"כ. ונלע"ד דבדין הוא דתכף משנה הנזה בדים פירקין והפסח אחריו הו"ל למיתני ואם שחטו קודם לתמיד כשר ובגבד וכו' אלא דרלה הנזה למנקט בריאה פסול נמור דשיטו אלא לשמו שפסלו בגופו ועוד בפסול שנוי קדם בד' עבודות והדר תנא אלא לאוכליו ושלא למנויו דקאי דשלא לאוכליו לא פסיל אלא בשחיטה ואפי' אלא למנויו דלכאורה משמע דשיטו בעלים לא פסיל אלא בזריקה כגון שוחט או מקבל או מוליך ע"מ לזרוק לשם אחריו והדר תני שחטו קודם לתמיד דהיי כשר בדיעבד אלא דאיצטי ליה למיתני בריאה שחטו קודם חצות דהוי קודם לתמיד דאמר אמר שחטו קודם לתמיד כגלע"ד ובגמ' תניא אחריו אומרים הקדים מולים לערלים כשר ערלים למולים פסול ובגמ' מפר' טעמיה ונלע"ד דמתני' אע"ג דנקט מולין בריאה לא דוקא דלעולם מתני' אלא כאחריו ובד פ"א ומ' דס' תמידין ומוספין כי' ל' ובפ"ו דהלכות פסולי המוקדשין סי' י"ב ובכרם א' דהלכות קרבן פסח סי' ד' ובפ' שני סי' ה': ד השוחט את הפסח על החמץ. אפי' החמץ בבית אחד מבני חבורה ואלפי' לה בגמ' מדלא כתיב על חמץ ומיהו לא מרבינן משום הא' טעמא אפי' לאחד בסוף העולם דהא כתיב לא תשחט ולא יליף לא תשחט על חמץ הכי דעבר עליה משום לא יליף: עובר בלא תעשה. ואין חוזה לפסל דהא לא שנה עליו בכתוב לעכב והכי איתא בהדיא בתוספתא תוס' ז"ל: ועיין במה שכתבתי בפ"ק דכלים סי' ח'. דבספר הפרפראות פ' ראה וזבחת פסח וסמיך ליה תאכל עליו חמץ לומר לך שאין שוחטין את הפסח על החמץ ע"כ: ר"ש אומר הפסח וכו'. הכי איתא ליה לר"ש בכל דוכתא דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה בכשרי

הדם ונתותו ואת בנו ובתבלומי ד' וה': **לשמו פטור וכו'** פ' דשוחט דף ל' וכגמ' דייקי' טעמא דשלא לשמו הא שחטא אפי' פטור אמאי פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי שמעת מינה פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה ח"ר חייא בר גמדא מזרקא מפי חבורה ואמרו כגון שהיו בעלים ממאים בי"ד ונכתבין לפסח שני דשחמיה לשם פסח שני קאי ומש"ה הוא דבעי עקירה וכתבו תוס' ז"ל זאת נרסת רש"י ז"ל ואין נראה לר"ת ז"ל דהא איכא למימר מרישא אפכא וגרים ר"ת הכי לשמו אמאי פטור שלמים לשם פסח קשחיט מ"מ בעי עקירה וכו' פי' דאי לא בעי עקירה אפי' שוחט לשמו כשר. דשלמים לש"פ כשר דהא מבשר לציל ר' יהושע שוחט אחרים לשמו ע"כ פי' מילתיה דר' יהושע לעיל בגמ' בברייתא: ובגיד פ"א דהלכות ק"פ ס"י ס': **ה הפסח נשחט בשלש כיתות** וכו' וכגמ' ת"ר יאתה הפסח נשחט אלא בשלש כיתות של שלשים שלשים בני אדם מ"ט קהל ועדה וישראל מספקא לן אי בבת א' אם לשחטו בשלשים או זה אחר זה שלש כיתות של עשרה עשרה הלכך בעינן שלש כיתות של שלשים שלשים בני אדם דאי בבת אחת הא איכא ואי זה אחר זה הא איכא הלכך בתחילה נמי סגי דשיילי תלתין ונפקי עשרה ושיילי עשרה ונפקי עשרה ושיילי עשרה ונגע"ל דאפשר להיות דמלת כל דנקרא לכל קהל עדת ישראל רומזת זה לכל בגימטריא המשיח הוי. ירוש' ר' יעקב בר אחא בעא ר' יוסה מיתן כח בקולו של מבשר יהיה קולו מהלך בכל ארץ מצרים מהלך מ' יום ומה היה אומר ממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחת וממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחת: **נעלו דלתות העזרה** גמ' אתמר אביי אמר נעלו תנן ומעשה בסיס מאליהם רבא אמר נועלין תנן ואיכא ביניהו למימר אינסא לגאבי כל זמן שאין נעלין מאליהן מניחין אותן ליכנס ולא חיישינן דשיילו כולהו ואין כאן שלש כיתות ברבא לא סמכינן אגיסא והא דתנן בעזרות פ"ה חם ובלום שאין העזרה נעולה בפני כל אדם וכו' אביי אתרץ לעמיה ורבא אתרץ לעמיה: **תקעו והריעו ותקעו** ירושלמי תני חמיד שיש לו נסכים תוקעים לנסכים פסח שאין לו נסכים תוקעין לשחיטתו: **ולא היו מעורבין** ירוש' דלמא פי' מעשה דר' זעירא ור' יעקב בר אחא ור' אבינא חוון יתבין ת"ר אבינא מפני הרמאין פי' לא היו מעורבין שורות של כסף בשל זהב שמא יבוא מביתו כף של כסף ויחליפנה בשל זהב א"ל ר' יעקב בר אחא בכל פומך א"ל ר' זעירא אימור ליה בפלגות פומך אמר ר' ירמיה בשם ר' יוחנן מפני הרמאין: ולכון הגמ' בגלית מ"מ אילימא דילמא שקלי דלהבא ומעייל דכספא הכא נמי דילמא שקלי בר מתתן ומעייל בר מתה אלא דהכי בפיר פפי ופי' רש"י ז"ל דילמא כשהוא מחזיר הריקם ומקבל המלא זימנין דמחזיר ריקן של זהב ומקבל מלא של כסף וה"ל מוריזין בקדם ע"כ ומשמע דשורה אחת היתה של זהב או של כסף סמוכה למזבח ואחריה של כסף אם הראשונה היתה של זהב ואם הראשונה היתה של כסף השניה שאחריה היתה של זהב וכן לעולם שורה אחר שורה אחת של כסף ושורה אחת של זהב לו אפשר מספר חמשה שורות או עשרה היו של זהב וכונגדן כמספרן היו אחריהן שורות של כסף וכן לעולם ולא בא למעט התנא רק אלא היו מעורבין אמש של כסף בשל זהב בתוך שורה אחת וכ"ש אלא סדר שורות כגון: **ן נותנו לחברו וחברו לחברו**. בפ"ק דזבחים דף י"ד ולא שמעינן מנתני' דאכפל תנא למיתני סדר הולכתן דהולכה אלא בדגל היא הולכה דדילמא והוא דנייד פורתא אלא הא קמ"ל דברוב עם וכו' ועיין במ"ש בשם תוס' ז"ל בפ' שני דיומא **סי' ד'**: **זורקו זריקה אחת** מתני' ר' יוסי הגלילי דסבר פסח בזריקה דיליף לה מקרא דכתיב בני בכור את דמם תזרוק ואת הלבם תקטיר דמו והלבו לא נאמר אלא דמם מלמד על בכור שעבר ופסח שהן טעונין מתן דמים ואימורים לגבי מזבח אלא מצינו להם מתן דמים בתירה אלא כאן וכתיב תזרוק ולא כתיב תשפוך ולא כר' שמעאל דאמר פסח בשפיכה ויליף לה מודם זבחיך יישפך ויליף פ"א דהלכות ק"פ סי' ו': **כנגד היסוד** תניא זריקה משולה כתיב הכא ואת דמם תזרוק וכתיב התם וזרקו בני אהרן מה עולה טעונה יסוד דכתיב בני חטאת אל יסוד מזבח העולה העולה קרא יתירה הוא וה"ק אל יסוד מזבח תעשה העולה אף פסח מה טעון יסוד: **ז נכנסה שלישית** תנא היא נקרא כך עגלות והע"ג דלא סבי בגלגו הכי אפ"ה איבעי להו לאזהוי נפשייהו: **קראו את ההלל** פי' ליום תרגמא בתוספתא ישראל שוחטין את פסחיהם ולוים קורין את ההלל תוס' ז"ל אבל מתוך פי' רש"י ז"ל דנפ' התליל דף ל"ד משמע דהכא עשה היתה קוראה ממנו בכתבו שם התוספות ז"ל: וכתבו עוד תוס' ז"ל ואע"פ שאין אומרי' שירה אלא על היין והכא חזינן דאיכא שירה אלא נסכים וכן היו מקדשין העזרות בשתי תודות ובשיר אומר ר"י דה"פ אין אומרים שירה בשעת הקרבת הקרבן אלא על היין דממשמע אלהים ומנסכים דרשינן ליה ועיקר כתייה ומאתה הייני בשעת אכילה דומיא דה"ל לגבוה בשעת הקרבת קרבן קאמר דאין אומרים שירה אלא על היין אבל אלא בשעת הקרבה הוי אומרים שירה אלא על היין בכונה דוכתי ע"כ: **אם גמרו שנו** בסוכה פ' החליל דף ג"ד: **אע"פ שלא שלשו מימיהם** פי' אפי' כת ראשונה אי שנייה וכ"ש שלישית ומשמע אבל שנייה ואפי' שלישית בעם אחת לכל הפחות היו קוראין כל ההלל ונא' ר' יהודה לחוש"ף אפי' פעם א' לא נגמרה לקרות ההלל כת שלישית עד בכבר הכל נחשב כך היה לע"ל לפי מסמעות פסח לשון המשנה. אח"כ מצאתי שהיא דעת התוס' שם פ' החליל ולא מרש"י ז"ל שפי' שם שאין שום כת אלא היתה גומרתו שני פעמים ומתחלת בו בעם שלישית ואע"ג דתנן אע"פ אלא שלשו מימיהם ר"ל לא גמרו פעם שלישית ע"כ. ומבמע לע"ד דמ"ש הלויים היו גומרין את ההלל אפי' שבבר גמרה שתיית הכסתים אז לדעת רש"י ז"ל הכיתות בהם היו קוראות היו גומרין הלל ואין לי הכרע וה"ל תוס' ז"ל שם פ' החליל א"ר יהודה מימיה של כת שלישית לא הגיעה לומר אהבתי כלומר לא הגיעו הלוים לומר אהבתי בשחיטת פסחיהן ע"כ. ירוש' תני בר קפרא זה ההלל הוא הנקרא הלל הגדול ויש שם ג"כ ר' בא ור' שמעון ור' יהושע בן לוי דש"ל הכי ואע"פ בלא מכר כאן במשנה הלל הגדול רק מלת הלל אבל ר' חנינא ור' יוחנן ס"ל דאינו נקרא הלל הגדול רק מזמור אודו שיש בו כ"ו הל"ח וכתיב ביה נותן לחם וגו' אלא אר' יוחנן אומר שצריך להתחיל ממזמור שלמעלה ממנו הללויה וגו' שעומדים וגו' משום דכתיב מעלה גשמים וגו': **ח וכמעשהו בחיל** תוס' שבת פ' המצניע דף ל"ה: מרחיק המ"ש גרסינן בשב"א והלל"ת בדפ"א: **שלא ברצון חכמים** גמ' אמר רב חסדא שלא כרצון ר' אליעזר דאמר בעלמא נבי מכבד דסייני דומיא דהדחה איכא חיוב הטאת הלכך במקדש בשבבר נעשה צורך גבוה אסיר מקום אשווי גזמות דבין רובד לרובד לאי רבנן הא אמרי שבות הוא ואין שבות במקדש רב אסי אמר אפי' תימא שלא ברצון חכמים ור' נתן היא דתניא ר' נתן אומר שבות בריכה התירו במקדש שבות שאינה בריכה לא התירו. ופי' הרמב"ם ז"ל לפי שאמר וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת פי' כי זה היה שלא ברצון חכמים ואילו היה ברצון חכמים היה בין מעשהו בחול ומעשהו בשבת הפרש והוא רחיצת הידים כי לא היו רוחצין אותה בשבת ע"כ. ושיעור המשנה מובן לפי זה שהוא כך וכמעשהו בחול כך מעשהו בשבת שהכהנים מדיחין את הידים ג"כ בשבת אלא שהיה שלא ברצון חכמים: **רבי יהודה אומר** פ' כל הפסולין דף ל"ל וכפ' קדשי קדשים דף כ' ברייתא ובפ' כל המנחות בחוט מנה דף ל"ט: **כום היה ממלא מדם התערובות**. תניא א"ל ר' יהודה לחכמים לדבריכם למה פוקקין את נקב חומת העזרה שהדמים המתערבין בחמה יוצאין בו לחוץ והיו פוקקין אותו בכל ערב פסח אמרו ליה שבת הוא לבני אהרן שילכו עד ארכובותיהם בדם ולא הוי תלה לא חייץ ואע"פ שבגדיהם מתלכלכין בדם ותניא היו בגדיו מטופשין עבודתו פסולה ולהגיהן אי אפשר משום דכתיב מדו בד מדו כמדהו אלא יחסר ובלא יותיר איפכא אלא בגין היו שם וכרי הן כרפס והיו מהלכין עליהם להוליך אבנים לכבש או להוליך הדם למזבח אבל להוליך עצים למערכה לא עבודה היא ליביאי מדו כמדהו. ועיין במה שכתב רש"ל ז"ל על זו הברייתא: **מי שאין לו מקום לתלות — מקלות דקים חלקים היו שם** כ"ל וכן הגיה ר"ר יהוסף ז"ל ג"כ: **ר' אליעזר אומר** ר"ר **שחל להיות בשבת מניח ידו על פתח חברו** פי' בספר תוספת ר"ש ראיכן מניח יד שמאלו וכו' וכבר היה אפשר לומר שאחר שליטי אלא שמשמעות לשון ר' אליעזר משמע שפי כפי' תוספת ר"ש: **פתח** גרסי בנקודת סגול הכפ"ף והת"ו סהוא סמיך: ובשבת פ' כל הכלים דף קכ"ג א"ר אליעזר קנים ומקלות וגלוסקרא וכו' נטו קודם התרת כלים קנים לתנן במנחות פ' שתי הלחם לא סדור קנים ולא כשילתן דוחה את השבת. מקלות מהני' דהכא. גלוסקרא דתנן בפ"ח דכלים גלוסקרא ר' יהושע אומר שומשה מפתח זה והולה בחברו בשבת וכו' מדקאמר שומשה דוקא ע"י גרירה אבל טלטול גמור לא ואע"פ שמלאכתו לגרר לא שרי לה לצורך גופו ואתם דהי רבה לדברי ר' אליעזר: **י נתנן בפנים והקטירן** גמ' פריך אמו במנם נופיה מקבר ליה אלא אימא להקטירן ע"ג המזבח ולאלי פירוכא דהיה רש"י ז"ל דלאו מילתא היא דודאי אורחא הוא למיתני הקטרה בלי שרת ופירש הוא ז"ל אמו הוא נופיה מקבר ליה והא זר הוא דבר קיימן כדקתני נותן על כתפו ומפקיע ומהיים לא היו מפקיעין קדשים קלים דמה לי ולהם ואפי' הפסם ומיתות שהוא מעוה כשר ביר כדאמרי' בשאלי פ' שני דיומא ומפני אימא להקטירן פי' מותן במנם עד שיבא הרלוי להקטירן ויקטירם ותוס' ז"ל קיימו הך גירסא ע"פ מ' ביומא פ' שני שעירי דף ס"ז. ורבינו זרחיה בעל המאור ז"ל פי' במנם מקבר ליה פי' הא קיימא לן דהולכת אימורין ומבריש בידו אל כהן ואין שם כלי ודומתה במסכת יומא דאמן קרבן ובולע את אימוריהן מתן במנם וכו' ועוד אחרינ קצת ע"ש. ועיין במ"ש בר"פ דלקמן וביד רפ"ז דהלכות מעשה הקרבנות ופ"א דהלכות ק"פ סי' ו': **יצאת בת ראשונה** וכו' תוס' דפי' הוא נאמרין דף מ' ומראה דאיסור דאיסור הולכת פסחיהן בשבת כל אחד לביתו לזו איסור נמור אלא סבר ניתנו להתיר משום שמא אם יוליכוהו מיד לבית יחבאו הנשים שבלחית הבשר לגמרי לגבי פסח ומשמע יבאו ב"ב לגאותו בשבת אי ממי משום דעבדי כעובדין לחול לעמוד משלו ולהשליו לאחוריו כמו שכתוב בסוף אלא בשם כתב הרמב"ם ז"ל אין כל אחד ואחד מוליך את פסחו בשבת וכן בפי' רש"י ז"ל מתוש דמשום איסור הולכת ר' אמות קאמר ודוחק לומר דמתני' מיירי בזמן שאפשר פרות בירושלם כדמשני בגמ' בפ' בתרא דעירובין דף ק"ח וכמו שתרגמו תוס' ז"ל ג"כ בר"פ אלו דברים בפסח גבי תוחה בגמרא. דבשלמא התם שייך לגבייה הכי שהיה בזמן שהיתה ירושלים פרוצה מפני שהוא מעשה שהרבה פעם א' או שתים או שלש או יותר בזמן מן הזמנים לא יתכן להיות שנים מרובות משא"כ י"ל שהל להיות בשבת שיכל להיות לחול כן כל ג' ד' שנים וכבר חומת ירושלים בנויה. ולע"ל שצריך לומר שהמעשה הוא מפני שירושלים כרמלית היא ולאלמלא מפני שלדת הוא נעשות בלילה היו מדיחין עליה מכוס ר"ה כדאיתא התם בפ' בתרא דעירובין. וגגמ' תנא כל אחד ואחד מותן פסחו ומפטילו לאחוריו אמר רב עילים טייעות פי' דרך סיחרים ומעלים היא זה. ועיין בתוס' פ' כל כתבי דף קי"ז ע"א: **והשלישית במקומה עומדת** נראה לפי דבירושלמי לא הוה גרים מלת עומדת דפרוך עלה הכא ובפ"ק אלו נאמרין לא כן תני ר' הייא לא היתה שיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד דכתיב דלא גרסי' מלת עומדת אלא במקומה בלבד ולאי דקאי ממי יבבה דקתני בריסה העזרה כמו דקאי אחיל ומשני עמדה לה בנקומה הגן לו אפשר דהוה גרים למלת עומדת אלא שהיה אפשר לפרש מלת עומדת שלא יעמוד ולזה תיקן דדוקא תנן עמדה ולא יבבה וכן בפסק הרמב"ם ז"ל בהלכות ק"פ פ"א כתב נבי הר הבית ונבי חיל יושבין ונבי עזרה דייק וכתב עומדין במקומן בעזרה. אח"כ מצאתי שכתב החכם הר"מ דילומא ז"ל מהירושלמי דפירקין ולסוף פ' אלו נאמרין נראה דלא גרסי' מלת עומדת ומתניתין וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחקה:

פרק ו אלו דברים בפסח דוחין את השבת וכו' ע"ש **סי' ב'** פ"א דהלכות קרבן פסח **סי' י"ח**. וקישור פרק זה עם משניות שלמעלה הימנו מבואר: ובגמ' בגלית וירושלמית בריתא דהלכה זו שהפסח דוחה את השבת כתשלומה מבני בתירה שהיו נשיאים אלא שלשון הכנלי בני בתירה ולשון הירושלמי זקני בתירה ונגע"ל דאי אמר ר' יוסה בן בתירה ניחא אר"ל אבותיו או אבות אבותיו של ר' יהודה בן בתירה ובני אחיו ר' יהושע בן בתירה ור"ש בן בתירה דאפשר דזקניהם או אבותיהם היו בימי הלל אבל אי גרסי' בני בתירה קשה להא הגדול שבהם שהיה ר' יהודה בן בתירה ע"י מעשה דביטול בשפים שביטל ר' יהושע וע"י תפלתו ותפלת ר' אליעזר הוא שהשמיד אותו לדיק כדאיתא בירוש' ספ"מ ואתה ידעת בר' אליעזר ור' יהושע שיהם תלמידי ריב"ז וא"כ כולל אפשר שאלו בני בתירה הזכירה היו בנשיאות קודם הלל רבו של רבם דר' אליעזר ור' יהושע כיון בריב"ב לא הועמד בעולם אלא ע"ז זכות תלמידו תלמידו כדכתיבנא. ועוד קשה דבפ"ק דפסחים דף ג' מוכח בריב"ב היה בזמן הבית בגליון נבי עובדא דההוא גוי דהוה סליק ואכיל פסחיה משופרי שופרי ולכן לע"ל דלפי תלמודא דידן לכל הפחות

צריך לומר דתרי ריב"ב הוו ואותו ריב"ב דבירושלמי ספל"מ לאו היינו ר' יהודה בן בתירא דבבוליה הלמודא דוקא. וכתוב בספר תרומת הדשן סי' קכ"ו היאך אפשר שבכהו בני בתירא אם קרבן פסח דוחה שבת אז לאו וכיצד עשו בשאים הרשאומים אלא על כרחין בשאים מרובות לא חל להם ערב פסח בשבת ומשתכח מהם הדבר אע"פ שהיתה מילתא לגבור ע"כ: **ומיהוי קרביו** גמ' מאי מיחוי רב הונא אמר שמקבלין בסכין פי' רש"י ז"ל מנקבן בסכין שלא הרעי שאם יניחו בתוכן יסריחו קודם שתחשוך ולשון מיחוי כמו וממחה ושופך וכמו המחהו וגמעו לשבא אחרינא מיחוי לשון נקיבה וחבול כמו המחה את זכר עמלק רב חייא בר רב אמר ניחה האדוקה במעיים שיוצאה מהן בדוחק בסכין מיחוי לשון דבר גזוי כמו וחרבות מחים ומתרגם רב יוסף מחים רשיעייא אלמא דבר רע ושמי הוא וכן בירום' מיחוי קרביים א"ר יוחנן כל פעל ה' למעבהו אלא יהא ערלה כגוטל אימורין מתוך זבח ממול ע"כ. וזה מתוכן דנקב תנא מיחוי קרביו דהוי לעורך הדיוט בין זריקת דמו והקטר חלביו דהוי לעורך גבוה וביון שאם הקטר חלביו לבסוף מן הטעם האמור אמר אלייהו להקטר חלביו שכולו עמן אחד ואין ביניהן רק אזה **לגבוה ומש"ם** מותר וזה לעורך הדיוט ומש"ם אסור והדר תני והלחת קרביו אע"ג שהן **קודמין לאלייהו** ומ"מ ק"ק דה"ל למיתי והקטר אימוריו לשון כולל גם הכליות ואפשר עומר למשום דהוי הקטר חלביו לשון נופל על הלשון דמיחוי קרביו מש"ה תנא ליה וממילא משתמע גם הכליות וכיולא בזה התירון תמלא שכתבתי בשם חדושי הרא"ש ז"ל בשם רבינו שמשון ז"ל ברפ"ק דב"ק ע"ש. **והדרחת** גרסי' הוי"ו בפתח וסב"א בשב"א פת"ח והדלי"ת בקמ"ץ ורפא: **אבל צלייתו** וכו' ירוק' תניון חשבה אלו ואלו את פסחיכם ואת אמר כסין לשלמו לתגור פי' החכם ה"ר סעדיה שאכזרי ז"ל דקשה לו דמה בא להשמיענו הא תניא לה חדא זימנא ס"פ דלעיל ומשני לשלמו לתגור פי' כגון ע"פ שחל בע"ש ואלו הפסח מע"ש ורוזין לשלמו לתגור בשבת כדי לחממו אפי' זה אסור ע"כ: פי' משום דכל עלייתו הוי מיקרי עורך הדיוט: **הרבבתו** וכו' פ' המולח תפילין דף ק"ג וי"ם דגרסי **הַדְּבָבוֹ**: **וחתיכת יבלתו אינם דוחין** מלאתי שנקד החכם הר"מ דיעזנאמו ז"ל יַבֶּלֶתוֹ היי"ל בפת"ח והכי"ת בפת"ח ודגש והלע"ד בשב"א והתי"ו בחי"ס ודגושה וכתב שהוא כמו צַבֶּרְתִּי ע"כ. ובגמ' ורמיניהי דתנן בפ' בתרא דעירובין מוחכין יבלת במקדש ר' אלעזר **ור' יוסי** ב"ר חנינא **חד** אמר אידי ואידי ביד הא בלחה הא ביבשה דיבשה מפרך פרכא **ולא קרי לה חתיכה ואפי' בכלי** ממי שרי ומ"ד אידי ואידי ביד דליכא שבות ואפ"ם אסור לא בעי למימר הא והא בלחה ול"ק הא ביד הא בכלי דהא קתני לה התם ואם בכלי כאן ובאן אסור ולמה ליה למיסדר ולמיסתמה הכא בפסחים ואיכד סבר הכא פלוגתא דר"מ ור' יהושע אתא לאסמועינן וכם בעירובין משני רב יוסף שנויא אחרינא דהא והא ביד ושבות מקדש במקדש כגון קרבנות לגבור התירו אבל שבות דמקדש במדינה לא התירו פי' כגון פסחים שכל א' מבקר את פסחו ומתקנו בביתו לא התירו. ורבא ממי ס"ל דהא והא ביד ומוקי למתני' דהתם אליבא דר' אלעזר ומ"מ קתני התם דבכלי אסור דמודה ר"מ דכמה לאפסר לשנויי משניון ולא מחלינן שבתא ואיכא דלא אפסר כגון נבי אחמל דחיון אפי' אב מלאכה. וז"ל הירום' הכא את אומר דוחה והכא את אומר אינו דוחה ר' שמעון ור' יהושע בן לוי אפשי קלקול ספיחות פי' החכם ה"ר סעדיה הגי"ל שנפל הגורל על זה הכהן ואם לא יקריב יעברנו לחזור ולהפיל גורלות וכדי שלא לקלקל ספיחות התירו לחתוך ידלתו ע"כ. א"ר יוסי והן שהפיסו קודם שחתכו לו הידלת ר"ם בן לקיש בשם ר' סוביי כאן בנפרכת כאן בשאינה נפרכת ר"ם בן יקים אומר כאן בלחה כאן ביבשה **ר' יוסי** ב"ר חנינא אומר כאן ביד כאן בכלי אחיא דרשב"ל כבר קפרא ודר' יוסי בר חנינא כר' יוחנן דתני כל המקלקלין פטורין חוץ מן המבעיר והעושה חבורה בר קפרא אמר אפי' אינו צריך לדם אפי' אינו צריך לאפר א"ר יוחנן והוא שיהא צריך לדם והוא שיהא צריך לאפר ר' אחא ר' חנינא בשם ר' יוחנן כאן בלחה אבן קיימין והוא שיהא צריך לדם ע"כ: **ב א"ר אליעזר ומה** וכו' כתבו תוס' ז"ל נראה לר"י דודאי לר' אליעזר לא צריך האי קל וחומר דהא אפי' מכשירי פסח דהוו מלאכה גמורה דחי שבת אף על גב דאפשר לעשותם מערב שבת כדקאמר בגמרא ולעבריה ארבע אמות בר"ה דהא שמעי' ליה לר' אליעזר דאמר מכשירי מצוה דחו והא דקאמר הכא ק"ו לדבריהם דרבנן קאמר כלומר אע"ג דאפשר לעשותם מע"ש כיון דליכא אלא שבות בעלמא יותר יש להתירם משאינה עצמה היא מלאכה גמורה אע"ג דז"ל לעשותה מבערב (הגהה ומצאתי שכתב רש"ל ז"ל נראה דה"פ דר"ל אומר לדבריהם פי' מאחר שאני מתיר כל המכשירין אפי' מלאכה גמורה ואפשר לעשותן מן התורה בלי ק"ו א"כ מי שאתם חולקים עלי במלאכה דאורייתא בשבות דרבנן היה לכם להודות לי מכל הק"ו ולא למפרך מידי מאחר שיש לי למוד דאפי' במלאכה גמורה שרי ודוק ע"כ). ומ"מ תימה לר"י מכשירי פסח מלא ליה לר"ל דדחו שבת דהא גבי מילה מצריך תרי קראי חד למילה וחד למכשיריה משום דאפשר לעשותם מע"ש ע"כ: **מה ראיה רשות למצוה**. אכילת הדיוט רשות היא ור' יהושע סבר כל שמחת י"ט מצוה היא דתניא ר"ל אומר אין לו לאדם בי"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה ר' יהושע אומר חלקו הוא לאכילה ושתיה והוא לבית המדרש א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דכתיב כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם ר"ל סבר או כולו לה' או כולו לכם ור' יהושע סבר חלקו הוא לה' והוא לכם והכל מודים בעצרת דבעי' ממי לכם להראות שמחת ומקובל יום זה לישראל שמתנה בו תורה והכל מודים בשבת דבעינן ממי לכם דכתיב וקראת לשבת עונג והכל מודים בפורים דבעי' ממי לכם משום דכתיב ימי משתה ושמחה. **ובירום' אמרי'** דתשובות אחרות היה לו לר' יהושע וחדא מיניהו נקט. וכתבו תוספו' ז"ל מה ראיה רשות לאלוה משמע דמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב"ש אפשרי לר' אלעזר ומודי בהו לר' יהושע והקשה ר"ם הכהן ז"ל דבפ' תולין אמרי' דר"ל עדיפא מדר' יהודה ושרי אפי' מכשירין לאפשר מערב"ש ותירץ לו ר"ל דלא שרי אלא דוקא בשמירת דלא דמיא מלאכה כולי האי ע"כ: **הזאה תוכיח**. פי' הרמב"ם ז"ל ראוה באמרו הזאה הזייה מי חטאת המחוייבת לטמא מת בשניהם ושביעי כי בשיחול שניהם או שביעי שלו בשבת אין מזין עליו וכמו כן אם יחול שביעי שלו יום שלשה עשר ויום יום שבת אין מזין עליו ושאר טמא ולא יקריב ק"פ ור"ל שבר שמזין עליו בשבת כדי שלא יבטל מעליו ק"פ כי אם שאר לטמאתו שהוא יום י"ד והוזה עליו ובטל אסור להקריב פסח כמו שיתבאר ע"כ. ומ"ש כמו שיתבאר קאי אמה שביאר בפירקין דלקמן סי' ו' ורוצה לומר שאע"פ שר"ע מודה לו שאע"פ שיבטל יום י"ד מטומאת מת ויזה עליו ואעפ"כ אינו יכול לאכול ק"פ לאורתא הוא"ל ובשעת הקרבה לא חל להם ערב פסח בשבת ומשתכח מהם הדבר אע"פ שהיתה מילתא לגבור ע"כ: **ומיהוי קרביו** גמ' מאי מיחוי רב הונא אמר שמקבלין בסכין פי' רש"י ז"ל מנקבן בסכין שלא הרעי שאם יניחו בתוכן יסריחו קודם שתחשוך ולשון מיחוי כמו וממחה ושופך וכמו המחהו וגמעו לשבא אחרינא מיחוי לשון נקיבה וחבול כמו המחה את זכר עמלק רב חייא בר רב אמר ניחה האדוקה במעיים שיוצאה מהן בדוחק בסכין מיחוי לשון דבר גזוי כמו וחרבות מחים ומתרגם רב יוסף מחים רשיעייא אלמא דבר רע ושמי הוא וכן בירום' מיחוי קרביים א"ר יוחנן כל פעל ה' למעבהו אלא יהא ערלה כגוטל אימורין מתוך זבח ממול ע"כ. וזה מתוכן דנקב תנא מיחוי קרביו דהוי לעורך הדיוט בין זריקת דמו והקטר חלביו דהוי לעורך גבוה וביון שאם הקטר חלביו לבסוף מן הטעם האמור אמר אלייהו להקטר חלביו שכולו עמן אחד ואין ביניהן רק אזה **לגבוה ומש"ם** מותר וזה לעורך הדיוט ומש"ם אסור והדר תני והלחת קרביו אע"ג שהן **קודמין לאלייהו** ומ"מ ק"ק דה"ל למיתי והקטר אימוריו לשון כולל גם הכליות ואפשר עומר למשום דהוי הקטר חלביו לשון נופל על הלשון דמיחוי קרביו מש"ה תנא ליה וממילא משתמע גם הכליות וכיולא בזה התירון תמלא שכתבתי בשם חדושי הרא"ש ז"ל בשם רבינו שמשון ז"ל ברפ"ק דב"ק ע"ש. **הַדְּבָבוֹ**: **וחתיכת יבלתו אינם דוחין** מלאתי שנקד החכם הר"מ דיעזנאמו ז"ל יַבֶּלֶתוֹ היי"ל בפת"ח והכי"ת בפת"ח ודגש והלע"ד בשב"א והתי"ו בחי"ס ודגושה וכתב שהוא כמו צַבֶּרְתִּי ע"כ. ובגמ' ורמיניהי דתנן בפ' בתרא דעירובין מוחכין יבלת במקדש ר' אלעזר **ור' יוסי** ב"ר חנינא **חד** אמר אידי ואידי ביד הא בלחה הא ביבשה דיבשה מפרך פרכא **ולא קרי לה חתיכה ואפי' בכלי** ממי שרי ומ"ד אידי ואידי ביד דליכא שבות ואפ"ם אסור לא בעי למימר הא והא בלחה ול"ק הא ביד הא בכלי דהא קתני לה התם ואם בכלי כאן ובאן אסור ולמה ליה למיסדר ולמיסתמה הכא בפסחים ואיכד סבר הכא פלוגתא דר"מ ור' יהושע אתא לאסמועינן וכם בעירובין משני רב יוסף שנויא אחרינא דהא והא ביד ושבות מקדש במקדש כגון קרבנות לגבור התירו אבל שבות דמקדש במדינה לא התירו פי' כגון פסחים שכל א' מבקר את פסחו ומתקנו בביתו לא התירו. ורבא ממי ס"ל דהא והא ביד ומוקי למתני' דהתם אליבא דר' אלעזר ומ"מ קתני התם דבכלי אסור דמודה ר"מ דכמה לאפסר לשנויי משניון ולא מחלינן שבתא ואיכא דלא אפסר כגון נבי אחמל דחיון אפי' אב מלאכה. וז"ל הירום' הכא את אומר דוחה והכא את אומר אינו דוחה ר' שמעון ור' יהושע בן לוי אפשי קלקול ספיחות פי' החכם ה"ר סעדיה הגי"ל שנפל הגורל על זה הכהן ואם לא יקריב יעברנו לחזור ולהפיל גורלות וכדי שלא לקלקל ספיחות התירו לחתוך ידלתו ע"כ. א"ר יוסי והן שהפיסו קודם שחתכו לו הידלת ר"ם בן לקיש בשם ר' סוביי כאן בנפרכת כאן בשאינה נפרכת ר"ם בן יקים אומר כאן בלחה כאן ביבשה **ר' יוסי** ב"ר חנינא אומר כאן ביד כאן בכלי אחיא דרשב"ל כבר קפרא ודר' יוסי בר חנינא כר' יוחנן דתני כל המקלקלין פטורין חוץ מן המבעיר והעושה חבורה בר קפרא אמר אפי' אינו צריך לדם אפי' אינו צריך לאפר א"ר יוחנן והוא שיהא צריך לדם והוא שיהא צריך לאפר ר' אחא ר' חנינא בשם ר' יוחנן כאן בלחה אבן קיימין והוא שיהא צריך לדם ע"כ: **ב א"ר אליעזר ומה** וכו' כתבו תוס' ז"ל נראה לר"י דודאי לר' אליעזר לא צריך האי קל וחומר דהא אפי' מכשירי פסח דהוו מלאכה גמורה דחי שבת אף על גב דאפשר לעשותם מערב שבת כדקאמר בגמרא ולעבריה ארבע אמות בר"ה דהא שמעי' ליה לר' אליעזר דאמר מכשירי מצוה דחו והא דקאמר הכא ק"ו לדבריהם דרבנן קאמר כלומר אע"ג דאפשר לעשותם מע"ש כיון דליכא אלא שבות בעלמא יותר יש להתירם משאינה עצמה היא מלאכה גמורה אע"ג דז"ל לעשותה מבערב (הגהה ומצאתי שכתב רש"ל ז"ל נראה דה"פ דר"ל אומר לדבריהם פי' מאחר שאני מתיר כל המכשירין אפי' מלאכה גמורה ואפשר לעשותן מן התורה בלי ק"ו א"כ מי שאתם חולקים עלי במלאכה דאורייתא בשבות דרבנן היה לכם להודות לי מכל הק"ו ולא למפרך מידי מאחר שיש לי למוד דאפי' במלאכה גמורה שרי ודוק ע"כ). ומ"מ תימה לר"י מכשירי פסח מלא ליה לר"ל דדחו שבת דהא גבי מילה מצריך תרי קראי חד למילה וחד למכשיריה משום דאפשר לעשותם מע"ש ע"כ: **מה ראיה רשות למצוה**. אכילת הדיוט רשות היא ור' יהושע סבר כל שמחת י"ט מצוה היא דתניא ר"ל אומר אין לו לאדם בי"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה ר' יהושע אומר חלקו הוא לאכילה ושתיה והוא לבית המדרש א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דכתיב כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם ר"ל סבר או כולו לה' או כולו לכם ור' יהושע סבר חלקו הוא לה' והוא לכם והכל מודים בעצרת דבעי' ממי לכם להראות שמחת ומקובל יום זה לישראל שמתנה בו תורה והכל מודים בשבת דבעינן ממי לכם דכתיב וקראת לשבת עונג והכל מודים בפורים דבעי' ממי לכם משום דכתיב ימי משתה ושמחה. **ובירום' אמרי'** דתשובות אחרות היה לו לר' יהושע וחדא מיניהו נקט. וכתבו תוספו' ז"ל מה ראיה רשות לאלוה משמע דמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מעי"ט אפשרי לר' אלעזר ומודי בהו לר' יהושע והקשה ר"ם הכהן ז"ל דבפ' תולין אמרי' דר"ל עדיפא מדר' יהודה ושרי אפי' מכשירין לאפשר מעי"ט ותירץ לו ר"ל דלא שרי אלא דוקא בשמירת דלא דמיא מלאכה כולי האי ע"כ: **הזאה תוכיח**. פי' הרמב"ם ז"ל ראוה באמרו הזאה הזייה מי חטאת המחוייבת לטמא מת בשניהם ושביעי כי בשיחול שניהם או שביעי שלו בשבת אין מזין עליו וכמו כן אם יחול שביעי שלו יום שלשה עשר ויום יום שבת אין מזין עליו ושאר טמא ולא יקריב ק"פ ור"ל שבר שמזין עליו בשבת כדי שלא יבטל מעליו ק"פ כי אם שאר לטמאתו שהוא יום י"ד והוזה עליו ובטל אסור להקריב פסח כמו שיתבאר ע"כ. ומ"ש כמו שיתבאר קאי אמה שביאר בפירקין דלקמן סי' ו' ורוצה לומר שאע"פ שר"ע מודה לו שאע"פ שיבטל יום י"ד מטומאת מת ויזה עליו ואעפ"כ אינו יכול לאכול ק"פ לאורתא הוא"ל ובשעת הקרבה לא חל להם ערב פסח בשבת ומשתכח מהם הדבר אע"פ שהיתה מילתא לגבור ע"כ: **ור"ע** ז"ל בכאן נקט לשבת דבריתא דבגמ' ועיין בפירוש ז"ל לקמן פ' אמאי סימן ה'. גמ' ותניא א"ר אלעזר אם דחי מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת אע"ג דכבר אתעביד ליה צורך גבוה כדתנן ומיחוי קרביו והקטר חלביו לא ידחו מכשירי מצוה שלפני שחיטה א"ל ר"ע מה אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת שהרי דחתה שחיטה את השבת והוציל ונתן להדחות כבר לא גזרו בה שוב על שבות הלריך תאמר ידחו מכשירי מצוה שלפני שחיטה את השבת אלא דחתה עדיין שחיטה את השבת: **השיב ר' עקיבא הזאה תוכיח** וכו' גמ' תניא לעקור את מה שכתוב בתורה במועדו ויועד היית שאין זה ק"ו בשחיטה הרא מיתהו וכו' א"ל רבי אל תכפירני בשעת הדין פי' בשעה זו שאתו לדון עליה דכך מקובלני ממך הזאה שבות ואינה דוחה את השבת ולכך דמתי ק"ו זה לפניך אע"פ שאינו כדאי אלא כדי שתעשה אל לבך אחרי שבא זה לדון שחיטה מהזאה מכלל דבהזאה פטיעא לי' דלא דחייא ומתוך כך תזכור מה שלמדתני דר"א גמריה אתעקר ליה וא"ש מהדר לאדבוריה ולא קאמ' ליה בהדיא דסבר לאו אורח ארעא ומעמא דהזאה לא דחי שבת גזרה שמא יטלנה ויעבירנה ד' אמות ברשות הרבים (הגהה ואע"ג דאפי' בחול ממי ליכא למיחש שמא יעבירנה ד' אמות דהלא נוטל מי חטאת שמא ויחזור ויטמא את המים יש לחוש שמא יעבירנה בכלי אבנים או כלי גלגים דלא מקבלי טומאה מתוספות ז"ל): ואע"ג דר"א סבר בשבת מכשירי מצוה דוחין את השבת ה"מ היכא דגברא לא חזי כגון האי לכהנים אזמל דרך ר"ה שבבר הו. וק ראוי לטול אבל היכא דגברא לא חזי כגון האי לא רמיא חיובא עליה ואין אלו מכשירי מצוה: בפי' ר"ע ז"ל דפסיעא לי דהזאה לא מעכבא ולכי' בק"ו מינה לשחיטה שלא תעכב ע"כ. אמר המלקט הן אמת שכן הוא הלשון בגמ' בפי' רש"י ז"ל אמנם נלע"ד להגיה דהזאה לא דחיא ולכיגן בקל וחומר מינה לשחיטה שלא תדחה. ואע"פ שכבר אפשר לישב לשון רש"י ז"ל כך דוחק הוא אם לא נגיה ורש"ל ז"ל מלאתי שסגיה דהזאה מעכב וכו' לשחיטה שתעכב ע"כ וכן הגיה ג"כ הרב בצלאל אשכנזי ז"ל וכן בתוספת יום טוב והיא היא לו חילוף בפ' כל הצלמים דף מ"ו: **בין הערבים במועדו**. נראה דמלות בין הערבים טעות אע"פ שבכל הספרים איתהו וגם בירושלמי ואם הוא קרא דכתיב בין הערבים תעשו אותו במועדו קשה דרש"י ז"ל לא נקט בפירושו ז"ל רק קרא דלעיל מינה לכתיב ועשו בני ישראל את הפסח במועדו ואני לי הוה הוה קרא מה לו צורך לתנא להזכיר בין הערבים וכן בתוס' בדבור המתחיל ומה שחיטה שבתה פ"ה ע"ב לא הזכירו בסופו מלת בין הערבים וכן הגיה בתוס' י"ט: **כלל א"ר עקיבא**. מפורש בשבת קובאה בתוס' פ"ק דיומא דף י"ג ודפ' ב"ש דזבחים דף מ": **בל מלאכה שאפשר לה להעשות מע"ש**. כגון הבאתו מתוך לתחום וחתיכת יבלתו: **ג' אימתי מביאין עמו חגיגה** וכו'. ע"ש כי' ד' פ' עשירי דהל' ק"פ סי' י"ב י"ג ובפ"א דסלכות חגיגה סי' ח' ותוס' פ"ק דחגיגה דף ח'. וחגיגה זו נקראת חגיגת י"ד וכשות היא ואינה חובה דאי פ"ד חובה היא תיתי בשבת ותיתי במרובה ותיתי בעומאה וכתבו תו' ז"ל דלבן תימא ותנא אחרינא דאית לה דחגיגת י"ד דאורייתא דחייא שבת. וגמ' מאי תנא לעיל דקתני חגיגה ומשני תני הרבנתו והבאתו מתוך לתחום דלא דחו שבת וקתני נמי חגיגה דלא דחיא שבת אפי' שחיטה דילה. ונראה דבזה מדוקדק ספיר מלת אימתי אע"פ שלא הוזכרה התגיגה למעלה דה"ק ים לו רשות להביא עם הפסח חגיגה: **בזמן שהוא בא במהרה**. דאע"ג דבפסח דהי שבת ומומאה חגיגה לא דחיא לא שבת ולא טומאה והוכיחו תוס' ז"ל דפלוגתא דתנאי איכא דאית מאן דס"ל דחגיגת י"ד מן התורה ואית מאן דס"ל דאינה אלא מדרבנן: **ובמועד**. אומר ריב"א דמשמע בירוש' דהא דפסח מאכל על השבע היינו מדרבנן גזרה משום שגירת העלם שאם לא היתה באה על השבע מתוך שהוא רעב לאכול הבשר שסביב העלמות היה בא לידי שגירתן תוס' ז"ל. ועיין גמ"ש לקמן פ' בתרא סוף סי' ו': **ובזמן שהוא בא בשבת במרובה ובטומאה אין מביאין עמו חגיגה**. גמ' לפי שיטת רש"י ז"ל (הגהה פי' דאילו לפי' התוס' אינהו מפרשי מילתיה דבן דורתאי בחגיגת ט"ו שהיא חובה לכ"ע דאילו חגיגת י"ד לא מייבי בה קרא ולאו דאורייתא לעשת בן דורתאי): תניא יהודה בן דורתאי פירש הוא ודורתאי בנו והלך ויבא לו בדרום דרומה לירושלם אלא לעלות לרגל ויתחייב בפסח ובחגיגה דקסבר חגיגה די"ד דוחה את השבת ואפי' במרובה אמר אם יבא אליהו ויאמר להם לישראל מפני מה לא הגגתם חגיגה בשבת מה הן אומרים לו תמהני על שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון שהם חכמים גדולים ודרשנים גדולים ולא אמרו להם לישראל חגיגה דוחה שבת. ושעמא דבן דורתאי דכתיב וזבחת פסח לה' אלהיך ובקר והלא אין פסח בא אלא מן הבקר ומן הכבשים ומן העזים אלא אין זה פסח בקר זו חגיגה ואמר רחמנא וזבחת פסח כלומר דקרייה פסח דהוי דיומא בפסח שדוחה את השבת ועיקר קרא אתא לרבנן דלמד שיהא מותר בדבר שבא מן הבקר ומן הצאן דהיינו שלמים. וחגיגה דאינה דוחה את השבת לרבנן יליפי לה מדכתיב וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים בשנה שנעשה שמנה הוו דהאי קרא בחג הסוכות כתיב דתשלומין דידיה כל שמנה הלכך שמנה הוו אלא לאו ס"מ אין לך חגיגה שדוחה שבת הלכך לא משמחת שמנה לעולם. ולע"ד דאפשר דמשום דבן דורתאי ס"ל דחגיגה באה אפי' בשבת ואפי' במרובה מש"ה שינה התנא לשונו בסיפא וסמך מלת מרובה לשבת לרמוז לנו דבהני תרתי הוא דמתני' דלא כבן דורתאי ומיהו בריש"א נקט שהרה גבי חול משום דשמיהם שייכי בכל הקהל או ברוגם מש"ל במועד דלא שייך אלא לאותה חבורה או לאותם חבורות או אפשר דבריש"א כיון שמלת שהרה עדיפא ממלת מועד נקטה בריש"א וכסיפא כיון שמלת מרובה עדיפא ממלת טומאה נקטה בריש"א דלעולם פתח דבריך יחיד. ולשון הרמב"ם ז"ל אם אינתי מביאין עמו חגיגה זו בזמן שהוא בא בחול ובטהרה ובמועד אבל אם חל יום י"ד להיות בשבת או שבת הפסח בטומאה או שהיו הפסחים מרובין אין מביאין עמו חגיגה ואין מקריבין אלא הפסחים

בלבד ע"כ: **ד' חגיגה היתה באה מן הבקר ומן הצאן מן הכבשים וכו'.** כולה מתני' לא כבן הימה דתניא תגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח באה מן הצאן ולא מן הבקר מן הזכרים ולא מן הנקבות בת שנתה ולא בת שתי שנים ואינה נאכלת אלא ליום ולילה ואינה נאכלת אלא לבני נמנויו והאי דכתיב לא יניח מן הבשר עד הבקר אלא לבני נמנויו ואינה נאכלת אלא ליום ולילה סברא דבן הימה הוא דהכי אמרי' ליה דאמ' בהדיא בברייתא אחריתי ש"מ כולהו מילתי דפסח אתיין בתגיגה בן הימה ועניין שבירת עצם בתגיגה בן הימה בעיא בגמ' ולא אפשיטא. ובמשנתו של הרמב"ם הר"ל יהוסף אשכנזי ז"ל מלתא מחוק מלות ולילה אחת מן המנה אבן הדין אמת הוא שנאכלת לשני ימים ולילה אחד וכן פסק הרמב"ם ז"ל שם ביד ולא כמו שהקשו תוס' ז"ל בדף ע"א בדבור המתחיל והאיך כוליה קרא שהקשו דתאכל לשני ימים ושני לילות לפי דאיית לוהו פסוק דמוקמינן ליה בתגיגת י"ד ולע"ד דמש"ה קאמי מן הבקר ומן הבקר ומן הכבשים ומן העזים אע"ג דהיינו לאן היינו בכבשים ועזים לאשמועי' דאע"ג דלכאורה שייר אפי' שלא להביא הגיגת י"ד רק מן הבקר דלמא מישתלי ומיערב ליה תגיגה בקרבן פסח ולי לה ואתי למיכל ק"פ קודם תגיגה אז נשבר בו עצמות קמ"ל דאפ"ה לא הישתיין ויכול להביאה גם מן הכבשים ומן העזים כלומ' אע"ג דבפסח כתיב ביה מן הכבשים ומן העזים תקחו אפ"ה גם התגיגה יכול להביאה מאותו המין ואפי' בן שנה ולא הישתי' דלמא מיערב ליה וי"ש דגרסי בריש"א מן הבקר והדר ומן הצאן מן הכבשים ומן העזים מדוקדק הוא כמה שכתבנו כלומר אה"נ שאם מוצא להביאה מן הבקר עדיף שפיר אפי' ומ"מ גם לכתחלה יכול להביאה מן הכבשים ומן העזים כמו שכתבנו: **ונאכלת לשני ימים ולילה אחד.** הא דלא הני נמי ונאכלת אפי' שנה למנוייה ובין בנויה ובין מבושלת משום דקאי לאפסח דתנן ביה בפסח אינו נאכל אלא בלילה אינו נאכל אלא עד חצות אינו נאכל אלא למנוייו וכו' וקאמר השתא אבל תגיגה הבאה עמו נאכלת אפי' לשני ימים ולילה אחד כשלמים והשאר מובן ממילא דאינה כפסח ודיש מילתא נקט דהוי אפכא מפסח וה"ה לכולהו שארא והוי כמו וכוליה כך נלע"ד: **ה' הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב עליו חטאת.** ל"ש מאי מלת עליו דקתני. ובגמ' במאי עסקינן אילימא בטועה מדקתני חייב אלמא פטור הוא א"כ ס"מ עקירה בטעות שלא נתכוון לעקור שם פסח ממנו הויא עקירה בעוקר מדעת ופלוגתא היא בהתכלת אלא בעוקר אימא סיפא ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח אינם רשאין חייב ואם רשאין הן ר"מ מחייב חטאת ור' יהושע פוטר ואי בעוקר מה לי רשאין מה לי שאינם רשאין עוקר לאו טועה בדבר מצוה הוא ואמאי פטור ליה ר' יהושע ברשאין ואלא לא טעה בו שאינו פסח אלא פטיפתא בטועה רישא בעוקר וסיפא בטועה א"כ אבין אין רישא בעוקר וסיפא בטועה ור' אליעזר לא שאני ליה בין עוקר לטועה דלית ליה טועה בדבר מצוה הלכך ק"ו נמור הוא ור' יהושע ה"ק ליה לדידי ל"ד דרישא בעוקר ואפי' אי הוה מטמא שמו לדבר המותר ממי הוה חייב כיון שהוא עוקר וסיפא בטועה לדידך דלא שאני לך בין עוקר לטועה דלדידך אפי' טועה חייב מ"מ יש לחלק דרישא תרתי לגריעותא עוקר ולדבר האסור וסיפא תרתי לגיעותא דטועה ולדבר המותר וביד פ' שני דהלכות שגגות סי' ז"א י"ב: **ושאר כל הזבחים** וכו'. תוס' ר"פ המקבלין: **ור' יהושע פוטר.** דסא כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ואף הנשחטים לשם פסח מכשיר להו ר' יהושע כפ' תמיד נשחט בגמ' בברייתא דף ס"ב ובזבחים פ"ק דף י"ח: **אם אינם ראויין חייב** כ"ל: **אליעזר אומרי צבור יוביחו שהן מותרין לשמן והשוחט לשמן בשבת חייב.** גרסי' והפירוש השוחט שאר זבחים לשם לימורי צבור חייב והה"נ פסח לשמן לאימורי צבור דחייב לר' אליעזר בין בטועה ולר' יהושע דוקא בעוקר ובכלל מה שהביאו ברישא הפסח ששחטו שלא לשמו חייב הוי דשלא לשמו כולל הוא בין לדבר המותר בין לדבר האסור ומר כדאית ליה ומר כדאית ליה. ובגמ' בעי מהן הנא דשאני ליה בין ראויין לשאינם ראויין דקתני הנא דמתני' אם אינם ראויין חייב ואם ראויין הן וכו' ומשני ר"ש היא דתניא אחד הזבחים הראויין ואחד הזבחים שאינם ראויין וכן השוחט לשם לימורי צבור פטור דברי ר"מ רש"א לא נחלקו ר"א ור' יהושע על שאינם ראויין שחייב ועל מה נחלקו על הראויין ר' אליעזר מחייב ור' יהושע פוטר. אמר רב ביבי א"ל אליעזר דעבי ביה קמ"ל דאגב דטריד ביה בשאי עגל של זבחי שלמים מזמן הפרשתו להקריבו טעי ופשיע רב הונא לרבא בגמ' דאפי' חולין לשם פסח נמי פטר ר"מ דמחלפי חולין בקדשים ויכול לומר טעיתי וסבור הייתי שהן קדשים ומודה היה בבעלי מומין דהא לא מחלפי בעלי מומין בקדשים ואינו יכול לומר טעיתי וכסבור הייתי שהן קדשים ומש"ה חייב: **לא אם אמרת באימורי צבור שיש להם קצבה.** בגמ' פריך לימרת דכל היכא דאית ליה קצבה מחייב ליה ר' יהושע והרי תיובתא דים לשם קצבה ותמן כפ' ר"א דמילה מי שיש לו שני תיובתא אחד לגזל בשבת ואחד לגזל בשבת ואחד לגזל בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר ואע"ג דאגל שבת ועשה שלא כדת מ"מ נעשת מילה קיים ושכח ומל אע"ג דאית ליה קצבה ליפסר דמ"מ עשה מצוה דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים וזה שמלת זכר בעזרה ושחט לשם לימורי צבור כשר לזבחו הראשון. ומשני הכ"ש כגון שקדם ומל את של ע"ש בשבת בטעה שמל את זה עדיין שנישם שומרין דמש"ה פטור דמרוח היה באחד מכן דיודע הוא שהיום חובת האחד עליו ומתני' כגון שקדם ושחטינהו לאימורי צבור דהשתא לא היה טרוח ועסוק בשחיטתן ור"מ אומר אף השוחט לשם לימורי צבור כעוד ואע"ג דקדים ושחטינהו לאימורי צבור ברישא ובגמ' מקבי נמי דר"מ אדר"מ מהניא ברייתא דתני ר' חייא אומר היה ר"מ לא נחלקו ר"א ור' יהושע על שהיו לו שני תיובתא אחד לגזל ע"ש ואחד לגזל בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת דחייב על מה נחלקו על שהיו לו שני תיובתא אחד לגזל לאחר השבת ומ' לגזל בשבת ושכח ומל את של אחר שבת בשבת דר"א חטאת ור' יהושע פוטר וס"ד דברישא מחייב ר"מ בשמל את שנישם על ידי ששנישם כבר הגיע זמנם ומל את של שבת תחלה שזמנו היום ואח"כ מל את של אתמול ואע"ג דעשה מצוה כיון דלא רמיא מרלא עליה בתר דמהניה לא טועה בדבר מצוה הוא וסיפא פטור משום דטריד בשל שבת והוחלף לו של מחר דהא ודאי לא קאמר שמל את שנישם דהא ליכא דעבי בהכי אלמא היכא דלא טריד האידנא לר"מ חייב ומשני ותסברא דעבמא מש"ה הוא הא שבת סיפא דלא עביד מצוה דעדיין לא הגיע זמנו פטור רישא דעבד מצוה מיחייב אלא אמרי דבי ר' ולאי רישא כגון שנתחלף לו אתמול של שבת בע"ש ומלו בע"ש ועדיין לא נודע טעותו וסבר שזה העומד של שבת הוא ואע"ג דטריד ביה דרמיה מצוה עליה כפי מחשבתו ונם עשה מצוה אפ"ה חייב משום דלא ניתנה שבת לידחות אלא ומיפא ניתנה שבת לידחות אלא בשל שבת ופשה בדבר מצוה פטור ואפי' לא עשה מצוה לר"מ פטור והשוחט לשם לימורי צבור ניתנה שבת לידחות אלא קרבן ואע"ג דקדים בחטיהו לאמורי צבור הרי שכח וש"ש שטרוד בזבח זה בימים שעברו ויודע שזבח זה עומד ליקרב ונכשל ושכח שכבר נשחטו לימורי צבור ושחטן לשמן ואע"ג דהכא נמי ניתנה שבת לידחות אלא תיובתא דעלמא לגבי האי נברא מיהא לא אתיהיב: **ו' שחטו שלא לאוכליו וכו' חייב.** גמ' שם מא כיון דהתם פ' תמיד נשחט אשמעי' דפסול הכא חייב ומאי דאשמעי' התם דכשר הכא פטור (**הגהה** פי' רש"י ז"ל פשיטא כיון דהתם בתמיד נשחט תמן דפסח שלא לשמו פסול ע"כ ותפשתי ברש"ל ז"ל וגם בתלמוד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל ואין מי שיגיה וגם כלל לא ראיתי מי שדבר בו משמע שאינו מוסיפה ולוחק לומר דהוי כמו וכו' משום דשלא לשמו נמי קאי התם לפסולא בריש"א והדר קאי דשלא לאוכלין ושלא לאשמויי נמי פסול וקאי קושיית התלמוד אכולהו דקאתי התם לפסולא לו להכשרא. ואע"ד שיתוקן בשנקשה קושיא אחת בגמ' דלמה לא שאלה זו הקושיא מרישא דקאתי השוחט את הפסח שלא לשמו בשבת חייב ותפסר שלזה כיון רש"י ז"ל לומר דאה"ל דעיקר פירכיה נמי היא מהשיא דרישא דשלא לשמו אלא משום דברישא דשלא לשמו אשחכת ליה קושיא יותר עצומה דמשמע דקשה ריש"א אסיפא דפלוגתייהו דר"א ור' יהושע והוכרח לאוקמיהו ריש"א בעוקר וסיפא בטועה כדכתיבנא הדר פריך הא קושיא דפשיטא שאינה כ"כ חזקה אסיפא אבל הה"ל דקאי גם ברישא דשלא לשמו. ועוד אפשר לומר דמש"ה נקט רש"י ז"ל שלא לשמו משום שהיא מלה כוללת פסול שנוי קדש ופסול שנוי בעלים דהיינו שלא לשמויי כלומר שמתחלה כשהקשה התלמוד אסיפא קאי אכל מין שנוי כך נלע"ד). אלא איידי דתנא שחטו שלא לשמו בשבת תנא נמי שלא לאוכלין והיא נופה מיבעי ליה למיתני משום דקבעי לאיפוגא ר"א ור' יהושע ובעי בגמ' לדברי האומר מלקל בחבורה בשבת פטור שחטו שלא לאוכלין דקתני מתני' חייב מה תיקן הא פסלים ומשני תיקן דאם עלו לא ירדו דכל הקרבנות שנפסלו בעזרה תנן במסכת זבחים אם עלו למזבח אימוריהן להקטיר לא ירדו ומשמע נמ"ד דה"ה לנבחא דנעיל דשחטו בפסח שלא לשמו בשבת דשעמא דחייב הוי נמי משום דתיקן לעניין דאם עלו לא ירדו כמו שכתבתי בהגהה: **למולים ולערלים** וכו' עיין במ"ם נעיל פרק תמיד נשחט סי' ג': **שחטו ונמצא בעל מום חייב.** מה תיקן ומשני הכא נמי תקן דאם עלו לא ירדו דבזוקין שבעין מיירי ואליבא דר"ע דאמר אתם בזבחים דאם עלו לא ירדו: **שחטה ונמצא טרפה בסתר פטור.** הא בעלי חייב ומה תיקן ומש' הכא נמי תיקן להוציא מידי עבלה פי' מלעמא וכתבו תוס' ז"ל ונמצא טרפה בסתר חימא לר"ש אמאי פטור והלא לא עשה מצוה ומאי' אוקימתא כר"ש דמחייב אפי' לר' יהושע היכא דלא עשה מצוה וליכא למימר דהכא פטור משום דחשבינן ליה אנוס דע"כ לאו מעשה אנוס פטר ליה אלא משום דטעה בדבר מצוה כדמוכח בגמ' דפריך אי ר' אליעזר חטאת נמי מחייב הא לית ליה אלא בדבר מצוה פטור ותירץ ר"ו דכל הא מדברי ר"מ ע"כ. ויש מביאין ראיה ממתני' לומר שגם במקדש היו בודקי' ריאת הקרבן מן הסרכות כמו שאנו בודקין בחולין מדקתני מדקתני ונמצא טרפה בסתר ואינה ראויה אלא דש לדחות דהייט דוקא בנמצא נקב ממש בריאה או שום טרפות במות או בשאר אברים שפיגמיים אבל בסרכא בעלמא דלמא לא היו פיסלין הקרבן כיון שאין בודקת הריאה אלא מדרבנן. אמנם ראיתי בשאלות ותשובות דהריב"ש ז"ל בסימן קס"ג שכתב כתוב אחרון סימן ז"ל והראיות שהבאת מלשונות הרמב"ם ז"ל אין משם ראיה אלא שאם נמצאת הבהמה טרפה שהקרבן פסול אבל שהיו בודקי' בריאה מפני חשש הסרכות טרם שיקריבו הקרבן כמו שאנו בודקי' בחולין לכתחלה אין מאותן הלשונות ראיה אבל אין ספק שכמו שאנו בודקין לחולין לכתחלה מדרבנן לפי שיש לחוש למיעוט המצוי כך היו בודקין לכתחלה בכל הקרבנות בין אותם שנאכלים ויש בהן חלק לכהנים ולבעלים בין אותם שאינם נאכלים לכהנים אלא כולן לבעלים שזולתי האימורין שקריבין למזבח בין אותם שאינם נאכלין ואם כלל לאנשים מפני חשש הסרכות שהן מצויות כדי שלא יקריבו פסול לגבוה שאין להקל בקרבן יותר מן החולין ואע"פ שאין זה אלא לכתחלה מדרבנן עכ"ל ז"ל בקצור: **שחטו ונודע שמשכו הבעלים** וכו'. פי' והוא שחטו לשם פסח בהדיא לו אפי' כתמא דרב פ"ל דלשלמים קאי בלא עקירה וה"ל שחט שלמים לשם פסח: **וגמ' תני פלה בטול פה"ע** שרף מיד הוא"ל ויכול לברפו ואין צריך להמתין עד שתעבר טרתו ומשקמי' לה בגמ' בר' יוסי בן חוני דאמר בפ"ק דזבחים הנשחטין לשם פסח ולשם חטאת פסולין ובפטור ס"ל בר' יהושע דלר"מ חייב חטאת הוי נמי כיון שנשחטו בשבת דאית ליה מועה בדבר מצה פטור: **או שנמאי.** המ"ם מלאתי שנקדה הר"מ דילומ"ו ז"ל בשבת: **מפני ששחטו ברשות.** גמ' תניא ר' ישמעאל בנו של ריב"ב אומר אם יש שהות ביום לידע אם משכו הבעלים את ידיסם או שחטו או שנעשאו חייב ויטרף אחר ר"ש ואפי' נשחט בע"פ שלא חל בשבת צריך שתעבר טרחו ויוצא לבית הסריפה. ובירוש' איכא מאן דאמרי למתני' בר' יהודה דתנן לקמן פ"ח אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר' יהודה ר' יוסי מתיר אבל אם נשאר בנו בעלים לגמרי הו לא חזי לאכלא דכ"ע. **וביד** ספ"ח דהל' ק"פ ופ"ד הל' ג' ופ' שני דהלכות שגגות סי' י' י"ג. משמע מלשונו אשר אם דמפני ששחטו ברשות קאי נמי אנמנא טרפה בסתר ותימא אמאי לא ערבינהו ומרתה דמשום דקתני ברישא ונמצא בעל מום וה"ש טרפה גלויה דטוחה דדמי ממש לבעל מום הנא נמי נגדיי שלו דהיינו אבל טרפה בסתר פטור ועוד אפשר לומר דמשום דשעמא דבעל מום או טרפה בגלוי חייב דכתיבנא מש"ה פלגינהו ה"ל מן הטעם שכתבתי בשם תוס' ז"ל מש"ה פלגינהו לרמוז לנו דעל טרפה בסתר הוי דברי ר' מאיר:

פרק ז ביצד צולין וכו'. עד סוף סי' נ' פ"ח דהלכות ק"פ ומסי' ע' עד סוף הפרק ותוס' פ' גיד הנשה דף י"ז. ומונן הוא לתנא בתר דסיים הלכות שחיטה הפסח תנא נמי דיני צלייתו וקתי ממתי לתנן לעיל ס"פ תמיד כשחט ינאו ולוו את פסחיהן ועוד תנן ברים פירקין דלעיל אבל צלייתו והדלת קרביו וכו': **מביאין שפוד של רמון**. כך הגרסא בגמ' ונלע"ד דאי גרסי' מביאין צריך לגרוס והוחבו בוי"ו. ומשמע לכאורה דקשה דיוקא דרישא דרישא דברישא דקתני מביאין שפוד של רמון דמשמע הא דשאר עצים לא ובסיפא קתני אין צולין את הבשר אלא על השפוד ולא על האסכלא כגון של מתכת דמשמע הא בשאר עצים צולין למיעוט בשרשות בתוך הכבש שאינו נשרף העץ. ולכאורה היה נראה לתרץ דה"ק מביאין שפוד של רמון דוקא אבל של עץ אחר נעשה כשל מתכת ואין צולין בו אלא ראה זה מצאתי שכתב הרמב"ם ז"ל שם בפ' שמיני ס' י' וז"ל כילד צולין אותו תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו בשפוד של עץ ותולהו לתוך התנור והאש למטה ותולה כרעיו ובני מעיו בתנור חוצה לו ולא יתנם בתוכו שזה כמין בשול הוא ושפוד של רמון היו בוררין לצלייתו כדי שלא יזרוק את מימיו ויבטלו ע"כ. משמע מתוך לשונו ז"ל למביאין דקתני ר"ל היו בוררין להביא והוי למעוטי מן המוחבר אבל הא"ב דכל העצים כשרין לצלות בהן כך נלע"ד. ובירושלמי ליתה למלת מביאין וגם ר"ר יהוסף ז"ל מחקה ומ"מ ק"ק לע"ד דה"ל למיתני במה צולין אותו מביאין שפוד וכו' דאע"ג דנבי תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו שייך למיתני כילד כיון שהתחיל בשפוד הוה שייך למיתני במה והרמב"ם ז"ל נראה שהרגיש בזה ומשני זה הפך לשון משנתנו כאשר כתבתיו: **שפוד של רמון**. בגמ' פריך של רמון ממי מילדי דאית ביה קסרי ובני מעיו נמשעינהו בסכינא. מפיק מינה דרך מקום חתך הסכין וה"ל פסח מבושל ומשני בגמיעה בת שתה דלית בה קסרי וראש השפוד שהוא מקום הרך ומוציא מים מפיה ליה לבר פי' חוץ לפי הפסח דאי מפקי מינה לא עייני לפסח. ובירושלמי למה של רמון מ"ר חייא בר אבא כל העצים בוצין משקין ושל רמון אינו בוצץ משקין כמה אין קיימין אי בלחים אפי' של רמון בוצץ אי ביבשים אפי' כל העצים אינם בוצצין אלא כיני כל העצים יבשים מבחוץ ולחים מבפנים רמון יבש מבחוץ יבש נ"כ מבפנים ע"כ. ובגמ' בבלית וירושלמית מתני' דלא כר' יהודה דתני' ר' יהודה אומר כשם שפשוט של עץ אינו נשרף מה שבתוך כמלה שבמלה מגין עליו כך שפוד של מתכת אין מה שבתוך המלה מרתיח מחמת חוט מקלתו היוצא חוץ לפלה מ"ל זה חס מקלתו חס כולו וזה חס מקלתו אינו חס כולו. ירושלמי אית תנאי תנו תוחבו מבית נקובתו על שהוא מגיע לתוך פיו על דעתיה דהדין תנא בדא חזר והוכיח ע"כ. והתם מסיק דשמעתא דר' יוסי מקראי: **ונותן את כרעיו ואת בני מעיו**. גמ' ר' שמעאל קורהו תוך תוך דטחון לתוכו ס"ל וכשמרתימין ומתבשלין בתוכו משמע קול רתיחתן תוך תוך ריקול הסיר ר' שרפון קורהו בני מקולם דס"ל תולן למעלה מראשו ונראין ככובע נחשת על גבור ובירוש' אתיא דר"ש כר' עקיבא ודר' ישמעאל כר' יוסי הגלילי. ובזה יובן מה שפי' רש"י ז"ל תולן חוצה לו תוחבו בשפוד למעלה מפיו של טלה ע"כ כיון לרחוק לנו דס"ל לר"ע כר' שרפון כך נראה לע"ד: **ב אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא**. ובירוש' אמרינן לא בשפוד ולא באסכלא ומ"מ נראה שר"ל שהפסח צולה ע"ל אינו מראש בשפודין אי יותר שמוכין זה לזה דומיא דאסכלא והיותר נכון דלא בשפוד הייני שפוד כתם דהיינו של מתכת וכן הוא נ"כ מבואר בפירוש הרמב"ם ז"ל. ורוצה לומר אפי' שהשפוד מתוכו דאי תימא הכי היינו אסכלא וכבר מוכח מלשון הרמב"ם ז"ל שם ביד שכתב וז"ל אין צולין את הפסח על כלי אבן או כלי מתכות שנאמר אם לא כלי דבר אחר נפיכך אם היה כלי מנוקב כדי שתשלוט בו האור צולין עליו ואין צולין אותו בשפוד של מתכת שהרי השפוד כולו חם וצולה מקומו ע"כ וכמדומה לי שנפל טעות סופר בספר תוספת י"ם בכתב שם ומיהו בשפוד לכתב ר"ל של רמון ע"כ: **צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא**. ובירוש' ולית ליה לר"ג לגי אם ומשני אית ליה פסח מגרים לגי אם ואין פסח דורו' לגי אם ר' יוסי ב"ר בון אמר ר"ג עביד תולדת אם כאם ורבנן לא עבדי תולדות אם כאם: **נגע בחרסו של תנור**. פסול נוף הוא ונשרף מיד נגף מרוטבו על החרס פסול מלכיר הוא ופעון עבור אורה ע"כ. איתא בתוס' כל בעה דף מ"ח: **נגף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול וכו'**. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל. תוס' פ' גיד הנשה דף ל"ו והביאו בית יוסף בטור י"ד סי' ק"ה בשם הרמ"ם ז"ל: **נגף מרוטבו על הסלת וכו'**. ירוש' ר"ש בן לקיש הדא דתימא ברותחת אבל בצונת אסור מ"ר אלעזר לא אמרה תורה הוא לא יצלה את אחריה אלא הוא לא יצלה מהמת אחריה: בפי' **ר"ע** ז"ל הלכך יקמוץ את מקומו כך ל"ל. וקמיצה משמע מן הגמ' דהוי מפי מן הנמילה דהוא כדי אנצע: **ג סבו**. ירוש' לא אמרו אלא סבו הא אם סבלו אסור ואיתא בתוס' שם פ' גיד הנשה: **אם חבורת כהנים יאכל**. הכ"מ בנקודת ציר גרסו לה מפני שהוא בהפסק: **אם חי הוא דיסני ויגנב**: **ואם צלי יקלוף את החיצון**. בכל ענין מיירי בין אם בין צונן דמתוך שהוא רך בוצע אע"פ שאינו אם דדומיא דחי קתני. תוס' ז"ל. אבל הר"ן ז"ל כתב בפ' כל הבשר דף תשי"ט ע"ב וז"ל ואורחא דתלמודא הכי דקרי לגלי רותחא לגלי סמא כדתנן בפ' כילד צולין סכו בשמן הרומה אם חי הוא ידיחנו ואם צלי יקלוף את החיצון ואם ולאי לגלי רותחא קאמר שאין סכין את הגלי אלא בשולו רותחא בשלוקין אותו ע"ג האש עכ"ל ז"ל ומ"מ הוא ז"ל כתב שם לאמה מזה דמבכא מן הגמ' משמע דלאחר שסלקו הפסח מעל האור מיירי מתני' ע"ש: **ד חמשה דברים באים בטומאה** וכו'. פי' כל קרבנות צבור באין בטומאה כדתנן בר"פ שני דהמורה אלא שני המשה מקרבנות צבור הבאלבין אתא לאמשמעי' דאע"ג דבאין בא מאה אינם נאכלין בטומאה ובדין הוא דהפסח שבא בטומאה וכו' ה"ל למיתני בריש הא בתוספת פסחים קיימינן אלא אחידי דשוטר מלתייהו נקטינהו וסדר קתני דיני טומאה של פסח ומאריך בהן. ביד ד"ד מהלכות ביאת מקדש פי' י"ח ובפ"ח מהלכות "פסולי המוקדשין פי' ג"ל ובכ"ח דהלכות ק"פ פי' ב' ו'. ואיתה בתוס' יומא פ"פ פרק בקלפי. והקשו הם ז"ל וא"ת ובשתי הלחם מה שייך בפנים בטומאה וי"ל משום תנופה דאית בהו ע"כ (הגהה פי' כיון שאין בהן לא קומץ ולא לבונה). ומשמע מן הברייתא דבגמ' המתחלת וידבר משה את מועדי ה' מה ת"ל לפי שלא למדנו אלא מאר קרבנות צבור ופסח שנאמר בהן במועדו במועדו ואפי' בשבת במועדו אומה אחר קרבנות צבור מכן שנאמר אלה תעשו לה' במועדיכם מכן נרבות עומר והקרב עמו שתי הלחם והקרב עמהן ת"ל וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל הכתוב קבע מועד אחד לכולן ואיתה נמי ס"פ ר' ישמעאל דמנחות משמע דשתי הלחם דחו נמי שבת וכן נמי משמע מדברי תוס' דר"פ אלו דברים וקשה מהתם דתנן פ' שתי הלחם וכן נמי פסק ההלכה ביד פ"ח דהלכות מעשה הקרבנות דתין דוחין י"ט ואין ל"ל שבת והיה נראה דיש שם מעות בדברי תוס' ז"ל ושהיה ל"ל עומר תחת שתי הלחם בשני הדברים אשר שם אמנם עיין נ"כ שם בדף ע' בדבור שני משמים המתחילין הא ולאי דיש ולאי בברייתא זו תנא דס"ל דשתי הלחם דוחות את השבת וגם ר"ת דמילה אשכחן דלר' אליעזר נרילא אית ליה דשתי הלחם ומנסיריהן דוחין את השבת ומ"מ התוס' לא היה להם להקשות אלא משומר שהוא מוסכם וכן הלכה והתימה על רש"ל ושל הרב בצלאל אשכנזי ז"ל אלא נתעוררו על זה דבולאי שתי הלחם המוכר בדבור הראשון ל"ל עומר כשתדקדק שם בממנות פ' ר' ישמעאל. וגם בסוף הדבור הנני המזכר המתחיל הא ולאי שכתבו שם בשם ר"ו דהאי קרא דוחנותם כתיב בסוף פ' פסחים עכ"ל שצריך להקן ולהגיה בסוף פרשת המועדים דבפרשת אמור אין היותר נכון בעיני שצריך לסיים כך בכלל אחר קרבנות מועדות דהאי קרא בסוף פרשת פסחים. פי' ואקי אקרא דאלה תעשו לה' במועדיכם דמייתי יליפ' הכא בכילד צולין בברייתא שרמתי דבאר קרבנות צבור דוחין את השבת והם דבכללן הגיגה דילפי' לה מקרא דוחנותם דגם היא דוחה את השבת דוק וגם על זה יש לתמוה שלא דברו בו כלל לא רש"ל ולא רב"ל ז"ל. ובגמ' ליתא מתני' דלא כר' יהושע דקתני העומר ושתי הלחם וכו' בתין בטומאה ואע"ג דבעי' רצוי לין ולין מאכילות (הגהה פי' על טומאה שנעשה בשבר ובשירי מנחה הנאכלין אלא על טומאת הדם וקמלין ואימורין) לא מרלה ומלא שאין כאן שירים הנרלין אלא הקומץ לבדו שהלין מועיל וכן בשני דמים לא הועיל לין לבשר אלא לדם (הגהה כך פי' רש"י ז"ל ונראה שרולה לומר בשמתני' דבשמוך מי נמי במאי דקתני בתים בטומאה משמע לזרוק דמן או להקטיר קומץ או לבונתן). וקתני דהדם מזרק דלא כר' יהושע. דאמר אם אין בשר ראוי כגון שנטמא או שהבל אין הדם מזרק והקשו תוס' ז"ל דהא ע"כ לר' יהושע אתיא דקתני סיפא ובמוקדשין אע"פ שנטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם משמע הא נטמאו שניהם אינו זורק והיינו כר' יהושע כדאמרי' לקמן ותרלו דה"ק נימא דלא כר' יהושע והא ע"כ סיפא אתיא כותיה וא"כ קשיא סיפא אריפא ע"כ. ומסיק בגמ' דלתיא אפי' כר' יהושע ולא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור מתני' בצבור פי' רש"י ז"ל דטומאת צבור דהויה היא כלומר בקומי הוחרה ולא הותרה לגמרי וכן הוא פסק ההלכה בהרמב"ם ז"ל ובתר הכי מסקי' ג"כ דמתני' דלא כר' יוסי שהוא סובר דטומאה לא הותרה בצבור אלא דחויה בלבד וס"ל נמי דאין לא מרלה לאכילות ומתני' קתני דשתי הלחם נמי בתין בטומאה אע"ג דלית בהו לאכילות ולית בהו קומץ. והני חמשה דברים הנאכלין מקרבנות צבור הבאים בטומאה וכן כל קרבנות צבור שדוחין את הטומאה כדתנן בר"פ בני דהמורה הייגו טומאת מת בלבד ובין טומאת הגוף שרוב הקהל ממאים או הכהנים כדתנן בסמוך בין טומאת בשר לחויה היא בצבור בלבד ולא הותרה כדכתיבנא ולפיכך צריכה לין לרצות עליה אבל אינו מרלה לאכול הני קרבנות צבור הנאכלין ומפ' ר' יוחנן בגמ' דה"מ לבשר שבא בטומאה נאכל בטומאה כשנטמאו קודם שחיטה אבל אם בהטיהו בטהרה ונטמאו רוב הצבור קודם זריקה כגון שמת הכהן בין שחיטה לזריקה אין הבשר נאכל בטומאה נזרה שמא שנה אחרת ישמאו אחר זריקה ויאמרו השתדל לא נטמאנו והלנוהו השתא מתי אע"פ שנחיטתו וזריקתו בטהרה ניכול בשר בטומאה ולא ידעו דלשתדל כי איזדריק דם הוו הצבור ממאים וה"ל פסח הבא בטומאה אבל השתא בשעת זריקת הדם שהורים הוו: **ואינו נאכל בטומאה**. אלא דוקא לטמאי מתים אבל לזבים וזבות נדות ויולדות ומצורעים שטומאתם יוצאה מגופן אינם אוכלין ממנו כדתנן לקמן בפ' מי שהיה ממא: **הפסח שבא** וכו'. פ' תמיד נשחט דף ס"ב והוס' דובחים פ' מבול יום דף ל"ט: **ה נטמא הבשר והחלב קיים אינו זורק את הדם**. פ"ד דהק"פ סי' ב' ובגמ' בברייתא גרסי' ועשית עולותיך הבשר והדם ר' יהושע אומר אם אין דם ראוי כגון שנטמא אין הבשר נאכל אם אין בשר ראוי כגון שנטמא או שאבד אין הדם זורק דתרתי בע"ו ר' אליעזר אומר דם אע"פ שאין בשר שהבל מלוי בדם ע"כ ופי' רש"י ז"ל במתני' נטמא בשר והחלב קיים אינו זורק את הדם אפי' לר"א דעיקר פסח נאכלה אדם אחי: **ובמוקדשים אינו כן**. אפי' לר' יהושע שאפי' נטמא בשר והחלב קיים זורק את הדם דהוה תרתי בעי מתיר ושייריה שהדם מתיר אימורין למזבח ע"כ. ובגמ' אמר רב גידל אמר רב אם זרק הורמה ופסול מלעשות פסח שני דמתני' ר' נתן היא דאמר אכילת פסחים לא מעכבא ומתני' קשיתיה לרב לאוקומה לכתהלה כר' נתן דאי אמ"ל דרבנן היא דס"ל דאכילת פסחים מעכבא ואפי' דיעבד אמאי תני אינו זורק את הדם ליתני פסול אלא ש"מ אינו זורק לכתהלה אבל דיעבד שפיר דמי ומשמע דר' נתן דאפי' אכלו דכתיב לא בא לאמרו רק דבעינן נברא דחזי לאכילה אבל פסח לא איכפת לן אי לא חזי ואי בעי אימי רב דאמר אם זרק הורמה כר' יהושע דאית ליה אכילת פסחים לא מעכבא דתניא ר' יהושע אומר כל הזבחים שבתורה בין שנטמא בשר והחלב קיים בין שנטמא הלב ובשר קיים זורק את הדם אבל עושה פסח נטמא בשר והחלב קיים אינו זורק את הדם נטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם. ועיין במ"ש לעיל בפ' תמיד נשחט סי' ג'. אבל בירוש' מתני' דלא כר' מתן דאמר יוצאין בזריקה בלא אכילה מה שעם ושחטו אותו כל הקהל עדת ישראל בין הערבים אותו אע"פ שאין שם אלא פסח אחד מלא יוצאין בזריקה אחת: **ובמוקדשין אינו כן** וכו'. גמ' מתני' ר' יהושע היא דתניא ר' יהושע אומר כל הזבחים שבתורה שנחייר מהם כזית בשר או כזית חלב זורק את הדם כתני זית חלב אינו זורק את הדם מפני שבולה כלל ובגמ' יליף מקרא דגם האימורים מיקרו איור להכשיר ליזרק הדם עליהם: **ו נטמא הקהל או רובו** וכו'. פ"ד דהלכות ביאת מקדש פי' ז' י"ב וברפ"ז דהלכות ק"פ. ירוש' מאן תנא רוב ר"מ דתניא ר"מ אומר היא מחצית כל הזבחים היא מחצית כל שבע ושבע ובלבד רוב ר' יהודה אומר חצי כל שבע ושבע ובלבד רוב שבעים (ע"ש לע"ד) אליעזר שבע אחד נורר כל השבעים ר"מ כל הזבחים קרויין הקל ר' יהודה אומר כל שבע ושבע קרוי הקל מה נפיק ביניהון גרירה ר"ש אומר

מכן שנאמר אלה תעשו לה' במועדיכם מכן נרבות עומר והקרב עמו שתי הלחם והקרב עמהן ת"ל וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל הכתוב קבע מועד אחד לכולן ואיתה נמי ס"פ ר' ישמעאל דמנחות משמע דשתי הלחם דחו נמי שבת וכן נמי משמע מדברי תוס' דר"פ אלו דברים וקשה מהתם דתנן פ' שתי הלחם וכן נמי פסק ההלכה ביד פ"ח דהלכות מעשה הקרבנות דתין דוחין י"ט ואין ל"ל שבת והיה נראה דיש שם מעות בדברי תוס' ז"ל ושהיה ל"ל עומר תחת שתי הלחם בשני הדבורים אשר שם אמנם עיין נ"כ שם בדף ע' בדבור שני משמים המתחילין הא ולאי דיש ולאי בברייתא זו תנא דס"ל דשתי הלחם דוחות את השבת וגם ר"ת דמילה אשכחן דלר' אליעזר נרילא אית ליה דשתי הלחם ומנסיריהן דוחין את השבת ומ"מ התוס' לא היה להם להקשות אלא משומר שהוא מוסכם וכן הלכה והתימה על רש"ל ושל הרב בצלאל אשכנזי ז"ל אלא נתעוררו על זה דבולאי שתי הלחם המוכר בדבור הראשון ל"ל עומר בשתדקדק שם בממנות פ' ר' ישמעאל. וגם בסוף הדבור השני המזכר המתחיל הא ולאי שכתבו שם בשם ר"ו דהאי קרא דוחנותם כתיב בסוף פ' פסחים עכ"ל שצריך להקן ולהגיה בסוף פרשת המועדים דבפרשת אמור אין היותר נכון בעיני שצריך לסיים כך בכלל אחר קרבנות מועדות דהאי קרא בסוף פרשת פסחים. פי' ואקי אקרא דאלה תעשו לה' במועדיכם דמייתי יליפ' הכא בכילד צולין בברייתא שרמתי דבאר קרבנות צבור דוחין את השבת והם דבכללן הגיגה דילפי' לה מקרא דוחנותם דגם היא דוחה את השבת דוק וגם על זה יש לתמוה שלא דברו בו כלל לא רש"ל ולא רב"ל ז"ל. ובגמ' ליתא מתני' דלא כר' יהושע דקתני העומר ושתי הלחם וכו' בתין בטומאה ואע"ג דבעי' רצוי לין ולין מאכילות (הגהה פי' על טומאה שנעשה בשבר ובשירי מנחה הנאכלין אלא על טומאת הדם וקמלין ואימורין) לא מרלה ומלא שאין כאן שירים הנרלין אלא הקומץ לבדו שהלין מועיל וכן בשני דמים לא הועיל לין לבשר אלא לדם (הגהה כך פי' רש"י ז"ל ונראה שרולה לומר בשמתני' דבשמוך מי נמי במאי דקתני בתים בטומאה משמע לזרוק דמן או להקטיר קומץ או לבונתן). וקתני דהדם מזרק דלא כר' יהושע. דאמר אם אין בשר ראוי כגון שנטמא או שהבל אין הדם מזרק והקשו תוס' ז"ל דהא ע"כ לר' יהושע אתיא דקתני סיפא ובמוקדשין אע"פ שנטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם משמע הא נטמאו שניהם אינו זורק והיינו כר' יהושע כדאמרי' לקמן ותרלו דה"ק נימא דלא כר' יהושע והא ע"כ סיפא אתיא כותיה וא"כ קשיא סיפא אריפא ע"כ. ומסיק בגמ' דלתיא אפי' כר' יהושע ולא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור מתני' בצבור פי' רש"י ז"ל דטומאת צבור דהויה היא כלומר בקומי הוחרה ולא הותרה לגמרי וכן הוא פסק ההלכה בהרמב"ם ז"ל ובתר הכי מסקי' ג"כ דמתני' דלא כר' יוסי שהוא סובר דטומאה לא הותרה בצבור ולא דחויה בלבד וס"ל נמי דאין לא מרלה לאכילות ומתני' קתני דשתי הלחם נמי בתין בטומאה אע"ג דלית בהו לאכילות ולית בהו קומץ. והני חמשה דברים הנאכלין מקרבנות צבור הבאים בטומאה וכן כל קרבנות צבור שדוחין את הטומאה כדתנן בר"פ בני דהמורה הייגו טומאת מת בלבד ובין טומאת הגוף שרוב הקהל ממאים או הכהנים כדתנן בסמוך בין טומאת בשר לחויה היא בצבור בלבד ולא הותרה כדכתיבנא ולפיכך צריכה לין לרצות עליה אבל אינו מרלה לאכול הני קרבנות צבור הנאכלין ומפ' ר' יוחנן בגמ' דה"מ לבשר שבא בטומאה נאכל בטומאה כשנטמאו קודם שחיטה אבל אם בהטיהו בטהרה ונטמאו רוב הצבור קודם זריקה כגון שמת הכהן בין שחיטה לזריקה אין הבשר נאכל בטומאה נזרה שמא שנה אחרת ישמאו אחר זריקה ויאמרו השתדל לא נטמאנו והלנוהו השתא מתי אע"פ שנחיטתו וזריקתו בטהרה ניכול בשר בטומאה ולא ידעו דלשתדל כי איזדריק דם הוו הצבור ממאים וה"ל פסח הבא בטומאה אבל השתא בשעת זריקת הדם שהורים הוו: **ואינו נאכל בטומאה**. אלא דוקא לטמאי מתים אבל לזבים וזבות נדות ויולדות ומצורעים שטומאתם יוצאה מגופן אינם אוכלין ממנו כדתנן לקמן בפ' מי שהיה ממא: **הפסח שבא** וכו'. פ' תמיד נשחט דף ס"ב והוס' דובחים פ' מבול יום דף ל"ט: **ה נטמא הבשר והחלב קיים אינו זורק את הדם**. פ"ד דהק"פ סי' ב' ובגמ' בברייתא גרסי' ועשית עולותיך הבשר והדם ר' יהושע אומר אם אין דם ראוי כגון שנטמא אין הבשר נאכל אם אין בשר ראוי כגון שנטמא או שאבד אין הדם זורק דתרתי בע"ו ר' אליעזר אומר דם אע"פ שאין בשר שהבל מלוי בדם ע"כ ופי' רש"י ז"ל במתני' נטמא בשר והחלב קיים אינו זורק את הדם אפי' לר"א דעיקר פסח נאכלה אדם אחי: **ובמוקדשים אינו כן**. אפי' לר' יהושע שאפי' נטמא בשר והחלב קיים זורק את הדם דהוה תרתי בעי מתיר ושייריה שהדם מתיר אימורין למזבח ע"כ. ובגמ' אמר רב גידל אמר רב אם זרק הורמה ופסול מלעשות פסח שני דמתני' ר' נתן היא דאמר אכילת פסחים לא מעכבא ומתני' קשיתיה לרב לאוקומה לכתהלה כר' נתן דאי אמ"ל דרבנן היא דס"ל דאכילת פסחים מעכבא ואפי' דיעבד אמאי תני אינו זורק את הדם ליתני פסול אלא ש"מ אינו זורק לכתהלה אבל דיעבד שפיר דמי ומשמע דר' נתן דאפי' אכלו דכתיב לא בא לאמרו רק דבעינן נברא דחזי לאכילה אבל פסח לא איכפת לן אי לא חזי ואי בעי אימי רב דאמר אם זרק הורמה כר' יהושע דאית ליה אכילת פסחים לא מעכבא דתניא ר' יהושע אומר כל הזבחים שבתורה בין שנטמא בשר והחלב קיים בין שנטמא הלב ובשר קיים זורק את הדם אבל עושה פסח נטמא בשר והחלב קיים אינו זורק את הדם נטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם. ועיין במ"ש לעיל בפ' תמיד נשחט סי' ג'. אבל בירוש' מתני' דלא כר' מתן דאמר יוצאין בזריקה בלא אכילה מה שעם ושחטו אותו כל הקהל עדת ישראל בין הערבים אותו אע"פ שאין שם אלא פסח אחד מלא יוצאין בזריקה אחת: **ובמוקדשין אינו כן** וכו'. גמ' מתני' ר' יהושע היא דתניא ר' יהושע אומר כל הזבחים שבתורה שנחייר מהם כזית בשר או כזית חלב זורק את הדם כתני זית חלב אינו זורק את הדם מפני שבולה כלל ובגמ' יליף מקרא דגם האימורים מיקרו איור להכשיר ליזרק הדם עליהם: **ז נטמא הקהל או רובו** וכו'. פ"ד דהלכות ביאת מקדש פי' ז' י"ב וברפ"ז דהלכות ק"פ. ירוש' מאן תנא רוב ר"מ דתניא ר"מ אומר היא מחצית כל הזבחים היא מחצית כל שבע ושבע ובלבד רוב ר' יהודה אומר חצי כל שבע ושבע ובלבד רוב שבעים (ע"ש לע"ד) אליעזר שבע אחד נורר כל השבעים ר"מ כל הזבחים קרויין הקל ר' יהודה אומר כל שבע ושבע קרוי הקל מה נפיק ביניהון גרירה ר"ש אומר

אומר אין שבת מ׳ גורר כל השבתים ר׳ יהודה אומר שבת מ׳ גורר כל השבתים ע״כ: **או שהיו הכהנים טמאים יהקהל טהורים יעשה בטומאה.** אע״פ שיכולין ליהר מלא ליגע בבשר כיון דלהתרתי טומאת אימורים אסתרתי ממי טומאת אימורים משמע שהן טוין אם״ל ע״ל. ובגמ׳ בברייתא קתני לו שהיו כלי שרת ממאים ולאפשר דמתני׳ לא אינעריך ליה למתניה דכיון דתנא לו שהיו הכהנים ממאים ממילא משמע ממי כלי שרת שאם הכהן הוא טמא מת הרי הוא ממאה לכלי שרת וכן ממי אם הכלי שרת נטמא אפי׳ בטמא מת הוי הכלי אב הטומאה דחבר הרי הוא כאלו: **יעשה בטומאה.** ואפילו ממאים יחידים דהא טהורים וכו׳ לשון ר״ע ז״ל. אמר המלקט הוא לשון רש״י ז״ל ורוצה לומר מאחר שהכהנים כולם ממאים והקהל כולן טהורים אפי׳ יטמא בקהל קצת יחידים שהן ממאים לא אמרי׳ יותר טוב שילחו אלו היחידים לפסח שני ויעשוהו בטהרה משיעשו אותו עכשיו בטומאה מפני שאין קרבן צבור חלוק שהרי רוב הקהל שהן טהורים פסחן בא בטומאה מהמת הכהנים שכולן ממאים וא״כ יותר טוב רחוי לעשותו גם היחידים הישראלים עתה ברוב עם ולא להדחות לפסח שני כדי לעשותו בטהרה ועיין במ״ש לקמן פ׳ מי שהיה טמא סי׳ ג׳ פלוגתא דתנאי אם פסח שני נעשה בטומאה אם לא יכול לעשותו בטהרה: ולשון ר״ע ז״ל שיעורו כך ואפי׳ ממאים יחידים דהא פסח דטהורים גופייהו וכו׳: **ניטמא מיעוט הקהל** וכו׳. גמ׳ אתמר הרי שהיו ישראל מחצה טהורים ומחצה ממאים רב אמר מחצה על מחצה כרוב ורב כהנא אמר אינו כרוב רב אמר כרוב הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן מהורין לא עבדי בטומאה דהוו כרוב ורוב טהורים לא עבדי בטומאה וממאים לשני לא מידחו משום דהוו כרוב ורוב טהורים לא ורב כהנא אמר אינו כרוב טהורים עושין את הראשון בטהרה וממאים עושין את השני דכיון דאינם כרוב נידונין כמיעוט וגדחין לשני איכא דאמרי מחצה על מחצה אינו כרוב טהורים עושין את הראשון בטהרה וממאים אינם עושין לא את הראשון ולא את השני בראשון לא עבדי דלא הוו רובא בשני לא עבדי דלא הוו מיעוטא ומתני׳ כל חד וחד מתרץ לטעמיה ותניא כותיה דרב ותניא כותיה דרב כהנא דאמרי לשני. ועיין במ״ש לקמן פ׳ מי שהיה טמא סי׳ ד׳. עוד נראה בגמ׳ ר״ש אומר אפי׳ שבע אחד טמא ושאר כל השבטים טהורים הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן מ״ט דר״ש קבר שבע אחד איקרי קהל דהא קאמר ליה רחמנא ליעקב גוי וקהל גוים יהיה ממך וכבר מולדו כל השבטים חוץ מבנימין ר׳ יהודה אומר אפי׳ שבע אחד טמא ושאר כל השבטים טהורים יעשה בטומאה אין קרבן צבור חלוק דר׳ יהודה ס״ל שבע אחד איקרי קהל והוו להו פלגא ופלגא ואין קרבן צבור חלוק ועבדי כולהו בטומאה. ולע״ד למתני׳ ספיר מיתוקמא אפי׳ כר״ש ומאי ישני בטומאה דקתני הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן ומאי קהל דקתני שבע אחד וכ״ש דאתיא ספיר עפי ג״כ כר׳ יהודה ויעשו בטומאה יחד טמאין וטהורין באין קרבן צבור חלוק ולאפשר דבזה יתוקדק נירסא דיש בקצת ספריה דברישא קתני לטמא קהל ולא קתני הקהל דהי הוה קתני הקהל הוה משתמע הקהל הידוע דהיינו כל קהל עדת ישראל יחד אבל השתא דקתני קהל משמע אפי׳ קהל אחד דהיינו שבע **אחד** אבל סיפא קתני בגרסת מוסחת כל הספריה לו שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים בהא הוידעה לאמיטי רבותא דלהני תנאי ר׳ יהודה ור׳ שמעון אפי׳ שכל השבטים טהורים כיון שהכהנים לו כלי שרת טמאים יעשו בטומאה לר״ש דלאית ליה ולר׳ יהודה דלאית ליה ומ״מ כפשטה דמתני׳ אתיא דהלכתא דקבל סתמא הוא כל ישראל: **ן הפסח שנזרק דמו ראה״ב נזרע שהוא טמא.** פי׳ רש״י ז״ל הדם או הבשר של הפסח וריב״ם ז״ל מכ״ז קושיות על פי׳ הוא ז״ל דלא מייתי מהני׳ אלא בטומאת הדם בלבד והשתא איין מרלה דקתני הוי לאכול הבשר ג״כ ולא בלבד לשורפו מפסח שני כדפי׳ רש״י ז״ל ותוס׳ ז״ל ייחבו פי׳ רש״י ז״ל דמלבד שהוא פטור מפסח שני מרלה ג״כ הוין להקשיר האימורין ע״כ ביאור. ובגמ׳ טעמא דזרק ואח״כ זרע אבל זרע ואח״כ זרק לא מרלה איין להקשיר האימורים (הגהה ומ״מ פטור מלעשות פסח שני לפי מה שיישבו תוס׳ פי׳ רש״י ז״ל). ורמיסי על מה איין מרלה על הדם ועל הבשר ועל החלב שטמא בין בשוגג בין במזיד קס״ל דס״ק שזרקו בין בשוגג בין במזיד ומאני רבינא דהאי שוגג ומזיד אטומאה קאי אבל זריקה בעינן שוגג ר׳ שלא אחר זריקתו בין בשוגג בין במזיד הורלה טומאתו בשוגג הורלה ובמזיד לא הורלה והא דקתני בין בשוגג בין במזיד הורלה ס״ק שטמא בשוגג וזרקו בין בשוגג בין במזיד הורלה ומתני׳ דקתני זרק ואח״כ זרע ס״ה לפי׳ זרע ואח״כ זרק ולאי דקתני זרק ואח״כ זרע מסוס דבעי למיתני סיפא שטמא הנוף אין הכי מרלה דלפי׳ זרק ואח״כ זרע מסוס דבעי למיתני סיפא שטמא הנוף אין מרלה דלפי׳ זרק ואח״כ זרע לא. קתני ריסא שמי זרק ואחר כך זרע: **נטמא טומאת הגוף.** כן צריך להיות: **מפני שאמרו הנזיר ועושה פסח** וכו׳. מיר כתיב ביה וכי יטמא מת עליו במחוורת עליו שהתה בדורה לו ובפסח א״ר יוחנן דכתיב ביה שמא לנפש לו בדרך רחוקה לכם במחוורת לכם ורבב״ל אמר מדסמך שמא לנפש לדרך למודרם מה דרך בגלוי לף שמא בגלוי אבל בפ׳ בתרא דזיר דף ס״ג מוכח דלמאן דיליף ליה מיכי יטמא מת עליו בפתע פתאום דכתיב גבי זיר מהתם שמי יליפי לא שם פסח דבכל מקום זיר ועושי פסח כי הדדי מינהו ולאידך דיליף מכי דרך דכתי׳ גבי עושי פסח יליף זיר מיניה ומ״מ בין הכא ובין התם מסקינן בגמ׳ דהלכתא גמירי לפי וקרא אסמכתא בעלמא הוא. ועיין ביד פ׳ שני דהלכות מזירות סי׳ י״ז ובפ״ד דהלכות בית מקדש סי׳ ו׳ ובפ״ד דהלכות קר״פ סי׳ כ׳ובפ׳ שני ס׳ י״ב דמשמע מסס דזיר ועושי פסח לאו דוקא דה״ס לכל הקרבנות דאין איין מרלה על טומאת הגוף בקרבן יחיד אא״כ נטמא בטומאת התחום: **נטמא טומאת התחום.** בס״פ שני דמיר דתי לומר דאפשר דר׳ יוסי ס״ל דלאפי׳ טומאת התחום לעושי פסח ופירשו רש״י ותוס׳ טומאת התחום לזיבה הייגו דבשעת שחיטה וזריקה עדיין לא היתה יודעת אם תהא רואה בו ביום ותסתור אם לא ועיין הכא בגמ׳. ושם ובפ׳ בתרא דף ס״ג תניא אבל אם נטמא בשעת פסח בטומאה ידועה טמא ופסי רש״י ז״ל דאע״ג שכבר עשה פסחו בפסח ראשון צריך לעשות פסח שני ע״כ ובפ׳ קבלה דף כ״א מוקי בגמ׳ אליבא דזקני דרום דהאי טומאת הגוף דמתני׳ הייגו שנטמא הכהן בשרץ דאי נטמאו בעלים בטמא אינהו ס״ל דאם בדיעבד שלא הבעל קרבנו ושחטו וזרקו עליו אינן מרלה ונכפר מפסח שני. ולא דנטמא טומאת

חתחום אינן מרלה אפי׳ אם נטמא במזיד וגם שצריך רצוי אין ליחיד אפי׳ שהתרה לו הטומאה לגמרי אלא מכר בתלמוד טומאה דחייה אלא דוקא לטומאת צבור: **ח נטמא שלם או רובו** וכו׳. עד סוף סי׳ ט׳ פ״ד דהל׳ ק״פ סי׳ ג׳: **שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה** כו׳. ודוקא בלייקין או באכסנאי כדאמרי׳ בגמ׳ דשאלוהו כלייקין אבל אדם אחר לא ואפי׳ לאחן דלית ליה בס״ק דשבועות לב ב״ד מתחם עליהם ס״מ בקרבנות דקדשי קדשים הנוף אבל בקדושת דמים ס״ע מודו הוס׳ ז״ל: **נטמא מיעוטו** וכו׳ **בחצרותיהן או על גגותיהן.** במשנתו של החכם הר״ר יהוסף אסכרי ז״ל ממחקה מלת או ואינו יודע טעם למה דגם בירושל׳ איתא. ולשון הרמב״ם ז״ל בפ״ד דהלכות ק״פ בחצרותיהם ואין שם מלת גגותיהם ולשונו בפי״ם מהלכות פסולי המוקדשין מותר של קדשים קלים שורפין אותו בעליו בבתיהם ע״כ משמע דלאו דוקא אחר או גג. ואפשר שהגהה היא ועל גגותיהן בוי להוי כמו או לא דכן הוא בקצת ספרים. והקשה החכם הר״ר אליעזר אדרת נר״ו כיון דקיימא לן דפסולי קדשים במקום אכילתן שם שריפתן מקרא דכתי׳ בקדש באש תשרף כדאיתא בפ׳ כל שעה דף כ״ד ואפי׳ קדשים קלים שאכילתן בכל העיר שם שריפת פסולותם כמו שפי׳ שם רש״י ז״ל א״כ הפסח שאין אכילתו בגגין דהא גגין לא נתקדשו וכדאיתא בגמ׳ לקמן בסוף פירקין א״כ היכי מצי לשרוף הפסח שנפסל שם בגג ואפשטי בדברי הרמב״ם ז״ל ולא מצאתי יותר ממה שכתבתי אלא שלא הזכיר מלת גגותיהן לא בהלכות ק״פ ולא בהלכות פסולי המוקדשין באופן שנתפקנו שמא הרמב״ם ז״ל לא גרים במתני׳ מלת גגותיהן. ובגמ׳ ורמינהי דתנן לעיל ספ״ג וכן מי שאינו מירושלים ומכר שם בידו בשר קדש אם עבר הצופים שורפו במקומו ואם לאו מוחזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה אלמא מיעוטו ממי שנפסל מעצי המערכה ממי שרפין א״ר חמא בר שיקנא לא קשיא כאן באכסנאי שאין לו עצים שורפו מעצי המערכה ומתני׳ בבעל הבית רב פפא אמר הא והא באכסנאי ולא קשיא כאן בשהחזיק בדרך לא המריחוהו לחזר על עצים כדקתני וכן מי שאינו מירושלים אלמא בהחזיק עסקינן ומתניתין בשאינו החזיק בדרך רב זביד אמר לעולם כדאמרי׳ מעיקרא כאן באכסנאי כאן בבעל הבית דרב זביד כרב חמא מוקי לה ופליג עליה דרב פפא ויהיב טעמא למילתיה דרב חמא כיון דלית ליה עצים שם עשאוהו כלייקין והחזיק בדרך דמתני׳ לאמטוענין חזרה נקט לה ולא משום עצים דס״ה לא החזיק זו היא שיטת רש״י ז״ל וביד פ״ם דהל׳ פסולי המוקדשין סי׳ ז׳ ח׳: **הצייקנין** וכו׳*). ירוש׳ אמר הריני שורפו על גני מעצי עצמי אין שומעין לו להודיע כבוד אחריו שהוא צייקן תדע לך בכל אחר לא נזוח ליה צייקן וכאן נזוח ליה צייקן ע״כ. ובגמ׳ אריבא דמתני׳ ח״ר באו לשרפו בחצרותיהן ומעלי המערכה אין שומעין להם דילמא מיטייהו ואתו בהו לידי תקלה ואם רצו לשרפן לפני הבירה מעצי עצמן נ״כ אין שומעין להן כדי שלא נביים את מי שאין לו אם מפני החשד שהרוהו אחר שריפתם מחזיר מותר העצים לתוך ביתו הוסדו בנוגע עצי המערכה אם הם מהעצים הראוין למערכה: **ט הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד.** פי׳ הרמב״ם ז״ל אמרו שלא עצימו שלא מן הבית שאכל בו ע״כ אבל בפ״ד דהלכו׳ ק״פ סי׳ ג׳ כתב הפסח שיצא מירושלים או שנטמא ביד שרף מיד ע״כ ולפירושו שפירש כאן קבה מלי שרף מיד דהא אין שורפין קדשים בי״ט ואין לומ׳ שלא מן הבית בי״ד דהא אין נפסל ביוצא מן הבית אלא בליל ט״ו שהוא זמן אכילתו וכמו שכתב הוא עצמו ברפ״ם דהלכו׳ ק״פ וכדמשמע פשט דקרא בבית אחד יאכל וסמיך ליה לא הוצא מן הבית. והעלו תוס׳ ז״ל דולאי דפסלו בנוגע דישרף מיד הוי מסברא וכן ג״כ אם נטמאו הבעלים או שמתו או שנפקד הדם או נטמא דבעינן עבור גרם הוי מסברא. ומסקי׳ בגמ׳ דכל פסולי דקדש בשריפה ל״ם קדשי קדשים ל״ם קדשים קלים הלכתא נמירי לה: בפי׳ **רעז״ל** ואין צריך להשהותו עד הבקר של חמשה עשר שתעובר צורתו דהייגו ליל א׳ ומיהו וכו׳. אמר המלקט הוא לשון רש״י ז״ל אלא שאם הגיע בדמים עד הבקר של שאה עשר וגראה שהוא טעות שם דהא קאמ׳ בתר הכי דהייגו ליל אחת ואי גרסי׳ שאה עשר הוי ליות ושוב דהא ודאי לאין צריך להשהותו עד הבקר של שאה עשר אפי׳ אם עבר ולא שרפו בי״ד ישרף מיד במולאי יום טוב דאע״ג דאין שורפין אלא ביום הייגו דוקא מותר ופגול כמו שפסק הרמב״ם בפ׳ י״ט ז״ל מהלכות פסולי המוקדשין מהכתי׳ נגי מותר ביום הייגו באם ישרף ופגול כמותר אף הטעם שכתב שם בכסף מגנה דפגול ומותר בחדא שיטא שייטי אבל שאר פסולין גראה דמצוה להקדים לשרפם כל מה שיוכל ואפי׳ בלילה ובפרט הכא דאם שכח ולא שרפן ביום י״ד ישרפו מיד בליל שאה עשר וכן ממי נגי סיפא דתני׳ ושרף בשאה עשר או לספרים דגרסי ויאא לבית השריפה לפי ע״ל הייגו ודאי ליל שאה עשר מיד משום דזריזין מקדימין למצות כל מאי דאפשר וכן מצאתיו ג״כ מונה בתלמודו של הרב בעלאת אשכנזי ז״ל תחשב עשר וכמו שכתוב בפי׳ רעז״ל. ומ״מ ק״ק על זה מה שכתוב בסמוך בס״ד בשם תוס׳ ז״ל: **תעובר** (הגהה ה״ר יהוסף ז״ל הגיה שעבור בשם ס״א) **צורתו** ויהיו עד למחר ויפסל בליל ותעובר מראה לחלוחית בשרה דימנה משום בזיון קדשים דכל זמן שלא נפסלו בליל אי בשרפין אא״כ פסולו בגופו רש״י ז״ל בפ״ק דמנחות דף ה׳: **אף זה ישרף מיד.** ר׳ יוחנן בן ברוקא לא פליג אר׳ לעזר וכו׳ לשון רעז״ל. אמר המלקט הוא לשון אמר דלקח לאחר זריקה מתעוקת ואזדא ר׳ יוחנן לטעמיה דא״ר יוחנן ר׳ יוחנן בן ברוקא ור׳ נחמיה אמרו דבר אחד וכו׳ ורבה מוסיף אף ר׳ יוסי הגלילי אמר ס״ל דפסול בעלים לא בעי עבור צורה דתני׳ וכו׳. ירוש׳ ר׳ ירמיה אומר אף ר׳ יוסי הגלילי דתנן בס״פ התערובות חטאת שקבל דמה בשני כוסות וכו׳ וכי דייקת בה ספיר תשבח שהכל אחד כדאיתא הכם. ובגמ׳ יהיב טעמא אמאי ר׳ יוחנן לא חשיב ליה לר׳ יוסי הגלילי בהדייהו ביד פי״ט דהל׳ פסולי המוקדשין סי׳ ג׳: **ר העצמות** וכו׳. תוס׳ פ׳ בהמה המקשה ובגמ׳ פ׳ גיד הנשה דף ל׳ ובפ״ק דתמורה דף ד׳ ובגמ׳ א״ר יצחק עצמות קדשים שנמצאו מותר פי׳ שנותר בהן מיח חוץ לזמנו ומשנאו העצמות הללו מעמתין כדין מותר ומאי מסייעא ליה העצמות והנידון המותר ישרפו בשאה עשר והני עצמות פטיטא דאית בהו מוח דאי לית בהו מוח למה לי שריפה נשדינהו ומ״מ שמוח מותר מילתא היא דאי לאו מילתא היא למה להו שריפה הא מכיון שנותרו ופסלו אין בהן משום איסור שבירה דהא כתיב ועצם לא תשברו בו בכשר ולא בפסול וא״כ ניתבריהו ומחלינהו לגוות דידהו ונשרפים ונשדינהו לדידהו ומהדרי לעולם אימא לך שמוח מותר לאו מילתא היא ולקשר

*) וכ״ה הגירסא בערוך ערך צקן.

בו בכשר ואפי' בפסול ולאו מעומו פסול אתא אלא לאורחיה דקרא הוא ואף פסול במשמע בסיפא דקתני אבל המוחיר בשהור והשובר במשה אינו סופג את המ' דמשמע דוקא בכשר ולא בפסול ריפא אייני כשהיתה לו שעת הכושר כגון טחר יש בו משוש שבירת העצם וסיפא כשלא היתה לו שעת הכושר כגון נטמא לפני זריקה אין בו משוש שבירת העצם ותנא דמתני' ר' יוסי היא דתניא ליה בהני לגבי שבירת עצם דתניא וכו' : והגידין. גמר' אמר רב כל הגידין הרי הן כבשר ומנין עליהן בפסח חוץ מגידי גוחר הוא אלא הרחב וקשה ועץ בעלמא הוא ומקשה עליה ממתני' דקתני גידין ופסיפת דגידי גוחר עסיקי' לאי גידי גוחר כלליהו ואי לאיתותר היינו טחר אא"ב בשר ניטהו מש"ה בעו שריפה אלא אי אמרת וכו' למה לה שריפה ומשני רב חסדא נא מערכא אלא לגיד הנשה לר' יהודה דאמר אינו מהא אלא באחת ולא ידענין בהי מיניייהו הלכך מתחלה עומד אותו של היתר לשריפה משום דלא ידע ליה לגיליה . ורב אבי ורבינא אוקמו כדפי' רעז"ל . ובלשון ז"ל המתחיל והגידין שהן אסורין באכילה ואין חייבי' עליהם מן התורה כך ג"ל שם אלא שישראל נהגו בו איסור. אמר המלקט פי' רש"י ז"ל הלכך תחלתו לשריפה לכיון דמן התורה מותר הל איסור מחר עליו ובכלל מותר לא חזיב ליה דהאי על כרחך מתחלתן לכך עומד ואיצריך למתנייה באנפי נפשיה ולאשמועי' דאסור לאכלו ע"כ : בפי' רעז"ל וי"ש עשה . אמר המלקט לכתיב נבי י"ש שבתון דמשמע שבות . ורבא דרים ליה בגמ' מקרא אחרינא ולא הבינ רעז"ל דרשא רב אשי דדרים ליה משבתון וכו' דאית ביה עשה מלבד הלא העשה אבל בר"פ במה מדליקין הבינ דרשא דבי חזקיה דמייתי לה מקרא דלא תותירו ממנו עד בקר והמותר ממנו עד בקר באש תשרופו שאין ח"ל בקר בתרא דהא כתיב בקר קמא אלא נלמד דעד בקר שני עמוד ותשרפנו והקשו תוס' ז"ל וא"ת אי אסור בשרפו בגיל מוגאי י"ש עד בקר היכי מוכח דאין שריפת קדשים דוחה את י"ש הא ע"כ נזרת הכתוב הוא דהא אפי בגילה שהוא הוא אסור לשרפו וי"ל כיון דאסר לשרפו בבקר ראשון יפי' שיר דאין שריפת קדשים דוחה י"ש דהא דאסר לשרפו בגיל מוגאי י"ש אין תימה שכן מצינו בשלמים שאש"פ שאין נאכל לאור שלשי אפ"ה אין נשרף עד היום כדאמרי' ברים מכילתין ע"כ . אבל בפי"ש דהלכות פסולי המוקדשין לא הזכיר שם הרמב"ם ז"ל אלא שאין שורפין את הנותר ואת הפגול בגילה אלא ביום דוקא ושאין שריפת שמא ומותר ופגול דוחה את י"ש ואין צריך לומר את השבת ע"כ. ושמא דבעבור דוחק הקושיא שהקשו תוס' ז"ל נאלו רבא ורב אבי מהגיה דרשא אע"פ שבבר יש להרלה כמו שהרלו תוס' ז"ל . ורש"י ז"ל נפי מה שהגהתי לעיל בסמוך בשם הרב בעלמא אשכנזי ז"ל וכמו שהוא בפי' רעז"ל אפשר דס"ל הכי לכיון דרב אבי שהוא בתרא נאחר הוא ג"כ מדרשת תנא דבי חזקיה משמע דלא ס"ל דאסור לשרפו בגילה אלא אדרבה כיון מקדיש לשרפו מיד במוגאי י"ש ורבינו עובדיה ז"ל כיון שכאן העתיק לשון רש"י ז"ל בפשר הוא מוגה כאשר כתבתי הולרך למנקט הכא דרשת רב אבי אבל בפ' במה מדליקין' נקט דרשת תנא דבי חזקיה בעלמ"ל. ובזה בי"ש דסל' בפולי המוקדשין סי' ה' : יא כל הנאכל בשור הגדול יאכל וכו' ר"פ עשירי דסל' ק"פ וסי' ח' ע' י"ח ותוס' פ' בהמה המקשה דף ע"ו וגמ' דבה רמי תנן כל הנאכל כו' ושאינו נאכל לא אימא סיפא דאכנים והסחוסין והא הני לא מיתאכלי בשור הגדול אלא הנאי היא וה"ק כל הנאכל וכו' ושאינו נאכל לא ניים אומרים אף דאבי כנפים והסחוסין הוא בשור הגדול גופיה מתאכלי ע"י שליקה דהיינו בשול יתר . ואיני זוכר בתלמוד דוכתא אחרינא כמו זה שאומר תנאי היא ואינו מזכיר שם התנאים וגם לא מייתי בריתא דאשכחן דפליגי בה וגם לא ידענא מאן האי יש אומרים דודאי דכאן אינו לא לומר דפליגותא דתנאי היא ולא ידענא מאן אינהו וכמו שרגיל לתרץ בירוש' שני תלמידים שנו אותה כמו שכתבתי בפ"ק דחלה סי' ו'. ורבא תירץ הכא בגמ' לגעולה חד תנא הוא ומה הן קתני וכדפי' רעז"ל ותנא הוא . עוד גרסי' בגמ' אתמר גידין שסופן להקשות ר' יוחנן אמר נמנין עליהן בפסח ריש לקיש אמר אין נמנין בתר בסופן אזלינן אחיביה ריש לקיש לר' יוחנן כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך ומה הן דאבי כנפים והסחוסין הני אין אבל גידין שסופן להקשות לא א"ל תנא הני וה"ה לאיך דאבי כנפים מ"מ דהא מיתאכלי בשור הגדול בשליקה הגך נמי מיתאכלי בשור הגדול בשליקה . ורמינן בגמ' דר' יוחנן אדר' יוחנן ומסיק בגמ' דהדר ביה ר' יוחנן מהך דשמעתין לגבי ריש לקיש . וז"ל הרמב"ם ז"ל כאן בפי' המשנה דאבי כנפים הן אותן הגידים הקשים שהן סביבות הפרקים באדם ובבהמה ובעוף ונקשרין אותן הפרקים באותן הגידין והסחוסין מיני ע"מות רכין כאותן שבראש הכתף ע"כ. אבל מתוך פי' רש"י ז"ל שהעתיק רעז"ל נראה שאני מיני סחוסים הן האחד דאבי הכנפים דהיינו דאבי הכתפיים והאחד תמון האוזן וסחוסי החזה והלעות הקטנות שבראש הסדרה וז"ל הרמב"ם ז"ל שם בהלכות ק"פ הסחוסין שהן כמו עצמים רכים הני אלו מוהרין לאכלן היה גדי קטן ורך שעצמותיו רכין לא יאכל אותן שזה שובר עצם ואם אכל לוקה שאחד השובר עצם קשה או עצם רך ע"כ וכתב עליו שם בהשגות ומשולם לא עלה על דעת מפרש שבאה זו המשנה על איסור שבירת העצם שא"כ הל"ל כל שאינו נאכל בשור הגדול לא יאכל בגדי הרך אבל באה על היום אכילה בהוא בבל הוהירו ע"כ וכתב שם מהרי"ק ז"ל שאם זו קושיא גם לפי' רש"י ז"ל שפי' לענין שאין נמנין עליו בפסח קשיא ועוד שלפירוש הרמב"ד ז"ל קשה דלא הל"ל יאכל בגדי הרך דמשמע דמותר לאכלו אלא הל"ל דאי לאכילה בגדי הרך ע"כ : המותיר בטהור. פי רש"י ז"ל אפי' בטהור ע"כ : יב אבר שיצא מקצתו וכו'. בתו"כ פ' לו פרשה ט' וכולהו מתני' ע"ש הפרק רפ"ט דהלכות ק"פ עד סוף סי' ד' ותוס' דפ' כל נגעים דף נ"ב ודפ' אלו נאמרין דף נ"ח ודפ' הקומץ רבה דף כ"ד ודפ' בהמה המקשה דף ע"כ : קוצץ בקופיץ שאין בהן משום שבירת העצם . כך הגרסא בירוש' : מן האגף ולפנים כלפנים . גמ' אמ' רב יהודה וכן נתפלה העומד מן האגף ולפנים מגמרף כפי שיטת רש"י ז"ל ופליגא אדר' יהושע בן לוי דאמר אפי' מהיום שבשל בלפניהן שבשמים אין הפסק לפני המקום שהכל גלוי וידוע לפניו ואין תשימה לפניו ופרכי' בגמ' הא גופא קשיא אמרת מן האגף ולפנים כלפנים הא אגף עצמו כלפנים פי' אגף עצמו מן הנקיבה ולפנים עודי הטער ומשניין לא קשיא כאן בשערי עזרה נתקדש עניין בקדושת עזרה חוץ מטער ניקבר כאן בשערי ירושלם אגף עצמו כלאחון שלא נתקדש עניין והקשו תוס' ז"ל ליפלוג בשערי העזרה גופייהו כאן בטער ניקבר כאן בשאר שערים ותרצו דמיגי' בפסח דאפי' שאינו אלא חוץ לחומת ירושלם : ומה בפ"ע דהקי"פ פסק דאגף עצמו כלאחון . ובעור מ"מ סי' ל"ה : מן האגף ולחוץ . תוס' פ' ראוהו ב"ד דף כ"ו בלשון רעז"ל המתחיל מן האגף שכתוב שם חופף ומוקף לריך להגי' תופף ומוקף : ההלונות ועובי החומה כלפנים . בין לאכילת קדשים בין לטומאה ובקשיון נקרקע העזרה אבל אם אינם בוין נקרקע העזרה אינם כלפנים ואיתא בתוס' פ' ידיעות דף ט"ו וגמ' פ' איזהו מקומן דף ל"ו . וכתוב בבית יוסף שם סי' ל"ה ומשמע לי דהאי דחלונות ועובי הכתלים כלפנים בטרקאנו ורוכו בחלון או על עובי הכותל הגראה מתוך הבית ע"כ . ופי' רש"י ז"ל ותע"ג דעובי הטערים לא אמרן נמי דהוי כלפנים אתם כדמפ' מעמא בגמ' מפני המעוررעים דאמ' רב שמואל בר רב יצחק מפני מה לא נתקדשו עניין של שערי ירושלם אלא הוי אגף לחוץ מפני שמעוررעין מגיעין עצמן תחתיהן בחומה מפני החומה ובגשמים מפני הגשמים ואמ' רב שמואל בר רב יצחק מפני מה לא נתקדשו עניין של שערי ניקבר כמו שנתקדשו כל עובי שערי העזרה מפני שמעוررעים עומדין שם בעודן מחוסרי כפרה ומכניסין בהוות שיהיה בעזרה . ומוקי בגמ' לחלונות דמתני' דוקא דשוה לקרקע העזרה וכן נמי איכי לעובי החומה ועובי החומה משכחת לה בבר שוה פי' חומה קטנה לכפים מחומה גדולה והיא נמוכה ושוה לקרקע נוכח העזרה שקרקע העזרה הולך וגבוה ועולה במעלות דאי לא תימא הכי קשיא סברי הן דומין לגגין ועליות דקיימ' לן אלא נתקדשו וכמו שכתבתיו כבר בקיצור . וכיל ס"פ שני דהלכות מעשר שני וכפ' שני דהלכות ביה הבחירה סי' ט' וכפ' עשירי דהלכות מעשה הקרבנות סי' ה' : יג שתי חבורות שהיו אוכלות . מ"א שנקד הר"מ דילונמאי ז"ל חבורות הבית בהולס . תוס' פ' ע"פ דף קי"ש ומתני' ר' יהודה וכדמפ' רעז"ל בעמיה וקרא דבבית אחד יאכל לשאין אחד אוכל בשני בתים אתא דסבר ר' יהודה יש אם לאסורת דיאכל (הגהה נלע"ד דה"פ דמדלא כתיב ייאכל בשני יוחדין משמע דקאי אאדם האוכל אלא יאכל בשני מקומות אפי' שהן בתוך בית אחד) כתיב דמשמע דאדם אחד אוכלו בבית אחד ולא בשני בתים והכי סתם לן נמי בפירקין דלקמן סימן ד' . ור"ש אומ' על הבתים אבר יאכלו אותו בתים מכאן שהאוכל אוכל בשני מקומות יכול יהא נאכל בשתי חבורות ת"ל יאכל וקסבר יש אם למקרא דיאכל קרינן ואפסח קאי ולא אגבהי : והכלה הופכת את פניה ואוכלת . אינריך לאשמועי' כו' תוס' ז"ל . אמנם זה לשון הרמב"ם ז"ל שם בפ"ע וכשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אל חבורתו ואח"כ אוכל מה שבפיו אשור לאוכל לאכול בשתי חבורות ומותר לכלה וכו' ע"כ. ומ"מ אפי' לפי פי' הרמב"ם ז"ל מתני' דקתני שתי חבורות וכו' מיירי בפסח אחד בין שתי חבורות. וממילא משמע ממתני' דמ"ש דשתי חבורות האוכלת כל אחת פסחה שריכה כל אחת שלא להפוך פניה אל החבורה האחרת דילמא משתלי חד מיניייהו ואכיל משל פסח החבורה האחרת ואין אדם אוכל בשני בתים בפסח אינו נאכל אלא לאנוניו :

פרק ח האשה וכו' . לעע"ד דאגב דתני בסוף פירקין לגעיל והכלה הופכת את פניה שרי השתא באשה א בכלה שכבר עבר זמן שנשאת אם היא רדופה או אם אינה רדופה כמו שכתוב בסמוך בפ"ד ובולה מתני' עד סוף הפרק פרק שני דהלכות ק"פ ובפ"ג סי' כ"ג : בזמן שהיא בבית בעלה . מלת בזמן ל"ע אמאי אינריך לאתנייה : תאכל ממקום שהיא רולה . גמ' שמעת מינה יש בריה פי' קס"ד ממקום שהיא רולה בשעת אכילה קאמר ואמרי הוגרר דשחיטה חזריקה דהאי כסח שפיר אינדריך עלה דהאי אתתא ומתרץ מאי רולה בשעת שחיטה שאלנו את פיה בשעת בחיטה ואמרה בזה אני רולה ורמיעיה אאם רגל הראשון אוכלת משל אביה מכאן ואילך רולה אוכלת משל אביה רולה משל בעלה לא קשיא כאן בדלופה פי' בריתא בדלופה לגבת אבל אביה לספר שבחה הלכך רגל הראשון ודאי בתר אביה מכאן ואילך ספק. מתניתין בשאינה רדופה ליגך תמיד לבית אביה הלכך בבית בעלה חביב לה וכל שאר הרגלים ודאי שייכא בהדיה ורגל ראשון ספק הלכך תאכל ממקום שהיא רולה וכדאשכחן בקרא דיש כלה רדופה דכתי' הייתי בעיני כמוצאת שלום נתחבבתי עליו ומצאתי שלומה לו וא"ל יותן ככלה שנמצאת שלומה בבית אמיה ורדופה ליגך להגיד שבחה בבית אביה המיך מקובלת היא בבית אמיה וכתבו תוס' ז"ל מאי רולה בשעת שחיטה ולוקא בריה בשעת שחיטה אבל לא בריה אינה אוכלת אבל לא בריה אינה אוכלת לא משל זה ולא משל זה אבל בריה אפי' שתמא אוכלת משל בעלה ע"כ . (הגהה אלא לאפי' התוס' כל הכלות רדופות ע"ש ולפי שיטתן ז"ל כתבו בסוף דבריהם והלכה דקתני במתני' לאו דוקא דאי דוקא כבר נלהה דעתה שרולה בשל אביה א"ל אפי' הלכה כל זמן שלא בריה ספק הוא אבל הלכה לעשות לא גרסי' ואי גרסי' צריך לומר דלעשות לאו דוקא ע"כ בקיצור): יתום ששחטו עליו אפוטרופוסין וכו' . גמ' שמעת מינה יש בריה פי' שהוברר הדבר שבה בשעת שחיטה אינו אוכל אינו הודיעוהו מ"ל זירא שם לבית מכל מקום אים בעל הבית יקחנו לכל בני ביתו ואין צריך דעתו תנא נמי הכי וכו' ומסתבר א כמו שהגיה רש"ל ז"ל שמחק מלות תנא נמי הכי וכגיה במקומן תנו רבנן וכו' . וכתבו תוס' ז"ל הכא לא שייך לומר מאי רולה בשעת שחיטה דבשלא אשל אשמועי' דאי לא בריה בשעת שחיטה אינם אוכלת כלל אע"ג דס"ל דבתר בעלה בריה מפי אבל הכא אם רולה בשעת שחיטה מאי קמ"ל ע"כ : עבד של שני שותפין . גמ' רמי ליה רב עינא סבא לרב נחמן תנן עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהם והתניא רלה מזה אוכל רלה מזה אוכל א"ל עינא סבא ואמרי לה פתיא אוכמא מיני ומיכ תסתיים שמעתתא מתני' בדקפדי אהדדי פי' שני הבעלים אין רולין ליהנות זה מזה הלכך אפי' נתרלה אחד שיאכל העבד אין חברו רולה שיהנה חלקו משל חברו ובריתא דלא קפדי אהדדי . והרמב"ם ז"ל פי' שם בפ' שני דבזמן שמקפידין זה על זה רולה לומר אלא שיעבוד לעבד כלומר שאוסרם זה בשם יאכל אבל חברו ימשיך לב העבד אלו ויעבדו ע"כ ותוס' ז"ל כתבו אין לפ' דקפדי שאין כל אחד רולה להנות את חברו וכו' עד לכך נראה כפי' הקומטרס דקפדי שכל אחד אינו רולה שיהנה חלקו משל חברו וכו' : מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו ראיתי שהגיה הר"ר יוסף ז"ל הגיו עבד וכו' ומחק מלת מי והגיה . ובגמ' משל רבו הוא אלא יאכל אבל משל עצמו אוכל והתניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו לא קשיא כאן בשאינו

דאסורה נעדם שחזרו כ"ס לא יאכל משל עצמו מפני שאין חלק עבדות ממשך אחר דעתו כאן כמשמה אחרונה הואיל ובידעו לשחררו הרי הוא כבן חורין ואוכל משל עצמו דתנן פ"ל דנזיפין מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו' חזרו ב"ס לאורות כדברי ב"ש. כך פי' רש"י ז"ל וכן בפי' ר"ע ז"ל כאן אכן הרמב"ם ז"ל פירש ואמרו לא יאכל משל רבו וכמו בן לא יאכל משל עצמו לפי כי עול יחבאר כי הוא לא יניח עבד חצי בן חורין וחציו עבד ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פיוס עד שיעשה בן חורין ומה שאמר בכאן לא יאכל משל רבו שיראה ממנו שהוא אוכל משל עצמו והו דעת האומר מניחין אדם חציו עבד וחציו בן חורין ע"כ: **ב יאכל מן הראשון** והשני ישרף. וביחוק' ר' אלעזר ור' יוחנן קדושין אמרין דר' אתן היא דר' אתן דאמר יוצאין בזריקה בלא אכילה: **שכח מה אמר לו רבו** תוס' פ"ק דקדושין דף כ"ל ובפרק האיש מקדש דף מ"ב והרא"ש ז"ל שם פ"ק דף פ"ט: **ישחוט גדי ושלה ויאמר** כל"ל: **ושלה שלי** בשאמר לו הרועה ע"מ שאין לרבך רשות בו. ומה"כ יהנה התנאי שנתנו במשנה. וכתבו תוס' ז"ל דלמ"ד בפ"ק דקדושין דקני רבים עד שיתן ע"מ שיצא בו לחירות הכא ממי יפרש שיתן לו שיצא בו חזות פסח: **שכח רבו מה א"ל** פי' שהעבד שכח וגם רבו: **ופטורין מלעשות פסח שני.** גמ' אמר אביי לא שנו דפטורין אלא שבכח אחר זריקה דצריכא לאיזדריק דם הוא חזי לאכילה אבל בכח לפני זריקה דכי איזדריק דם לא הוא חזי לאכילה חייבים לעשות פסח שני. איכא דאמרי דאמר מימרא דאביי אברייתא דתניא חמשה שנתערבו עורות בפסחיהן זה בזה ונמצאת יצאת בחתת מהן טולן יוצאין בגיד הפריפה וכעורין מלעשות פסח שני אמר אביי וכו' עד מאן דאמרי לה אברייתא דבפק בפ"ל מוס ים בכולן ולא נראית זריקה שלהן ומאן דאמרי לה אברייתא אבל אמרי' לא דכיון דבשריס ניתנו לחי אדבר הוא חזי לאכילה קמי שמיא גניא וכתבו תוס' ז"ל ולא פסיל כ"כ הואיל ואינו בנוף הקרבן ע"כ: **ג האומר לבניו** וכו' פ' אין בין המודר דף נ"ו ובפ' כל הנם דף כ"ח: **הריני שוחט את הפסח** וכו' פ' הריני עולה לירושלים ולאחר שאני' שם אשחוט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון: **על מי שיעלה ראשון** הוא ס"ד בגמ' דמשום טעם דיש בריתה הוא ולחי לה לעולם הימנה אלא משום כדי לזרון קאמר וכבי נמי דייקא דקתני ומזכה אחיו עמו אמ"ב דאימנינהו מעיקרא ספיר אלא אי אמרת דלא אימנינהו מעיקרא לבתר דשחוט מי קא מתמני והתנן בסיפא נימנין עליו ומושכין את ידיהם ממנו עד שיסתם ס"מ ותל"ה דמשום זריזות קאמר דתניא מעשה וקדמו בנות לבנים ומצאו בנות זריזות ובנים שפלים. ומדקתני בנות זריזות ובנים שפלים ולא קתני בנות זכו ובנים לא זכו או ובנים לא ילאו ידי חובתם אמר' מינה שם בפ' אין בין המודר דשם לבית אבות לא דאוריתא פי' דמן הדורה אין הקטנים צריכין להמנות בשם עם בני חבורה אלא אוכלים ממנו אע"פ אלא ממנו עליו ויש לייחב דלא פליגא אמוראי דידן דהכא בגמ' דידן אמי ה"ק ש"מ דכדי לזרון קאמר דהא לא בעי לאימנויינהו ומה שאמר לחם על מי שיעלה מכם ראשון כדי לזרון קאמר ודומק מ"ל אפשר לומר דהכא בעי לפרושי אפי' אח"ל דבניו דמתני' הוו גדולים לצריכין ולחי להמנות והתם ולחי בעי לפרושי אי אמרינן דבנים דמתני' הוו קטנים יכולין לאכול ואינו נקרא פסח אלא לאמויי דלא אסר רחמנא אלא לאכלו דאיתעבו במעות תכוסי ושיין כאן בתוס': **זכה בחלקו ומזכה** ס"א וזיכה. ולא מלאתי דין זה דהאומר לבניו וכו' שם ביד לא בפ' אחי אלא בפ' אלישי. רק הביא שם בפ' אין הבריתא דאיתא בגמ' שחט אדם ע"י בנו ובתו הקטנים וכו': **לעולם נמנין עליו** וכו' גמ' מאי לעולם ומסני הא קמ"ל דאע"ג דאימני עליה חבורה זו חוזרת ומנמית עליה חבורה אחרת ולא כר' יוסי דס"ל ובלבד שיהיה אחד מבני חבורה ראשונה קיים עליו כמו שכתבתי לקמן ס"פ מי שהיה עמא: **נמנין עליו ומושכין.** פ' תמיד נשחט דף ס' ותוס' ס"פ אלו דברים בשבת ובגמרת יומא דף מ"ט פ' הוליאו לו ובפ' כל הנם דף כ"ס ובגמ' אמר אביי מתלוקת לימשך פי' בההיא קאמר ר"ם עד שיזרק דרבנן בבני מכיות משה מחיותיה דשה ור"ם סבר מהוייתיה דשה קודם גמר עבודתיו אבל לימנות ל"ם עד שישחט דאמר קרא במכסת נפשות ולדר תכוסו תנ"ה וכו' עד ר"ם אומר ממנין עד שישחט ומושכין עד שיזרק הדם. ורוב הספרים לא גרסי' בתמי' רק ר"ם אומר עד שיזרק הדם: **ד הממנה** גרסי' המם הראשונה בפת"ח והשניה בשב"א: **עמו על חלקו** וכו' הוא עיקר הגירסא. ועיין במ"ם לקמן פ"ם דיש פי' ז"ל: **רשאין בני חבורה ליתן לו את שלו** וכו' גמ' בעינן אחד מבני חבורה שהיו ידיו של אחד מהן יפות כלומר ממהר לאכול הרבה ולישנא מעלייא מקום ועליה מיבעיא לן דמהו שיאמרו סול חלקך ולא ובעינן לאפשרה ממתני' ולחי לה דילמא דעות שאני דאע"ג דלא אכלו תרוייהו אלא כאחד מבני חבורה מני אמרי ליה דלא מיחא לן מיניה ובוראה נגן שמא יעכב עליו זמן הסעודה עד בואו גם הוא ופסיק לה מברייתא דרשאין ומייתי עלה עובדא דרב כפא ורב הונא כריש דרב יהושע דבריהו רפתא בשדי הדדי וכו' ע"ש: **ה זב** וכו' ובניה ה"ר יהוסף ז"ל וכן שומרת יום כנגד יום שוחטין עליה בשני ראתה שני ימים וכו' וכתב שכן מצא בכל הספרים וביד שם פ' שני סי' ג' ועיין במה שכתבתי לקמן ר"פ מי שהיה עמא בשם תוס' ז"ל: **והזבח שוחטין עליה בשמיני** גמ' תני הנא קמיה דרב אדא בר אהבה והיכא שוחטין עליה בשביעי אלא ל"ל וכה בשביעי אלא מי חזיא הא אפי' לטולא דס"ל שוחטין' וזורקין' על עמא שרץ ה"מ עמא שרץ דחזי לאוריתא הא עד למחר דמתיא כפרה לא חזי אלא אימא בשמיני פסיעא מהו דתימא כיון דמחברא כפרה לא דילמא פסעה ולא מקרבא קמ"ל וכגון דמסריהו לב"ד וכדרב שמעיה דאמר חזקה אין ב"ד של כהנים עומדין מן העזרה על שיכולו כל צרור וצרור של כל אחד ואחד בתחוים בשופר. וכתבו תוס' ז"ל אמתני' דקתני זב שוחטין עליו בשמיני ליכא למיפרך פסיעא דמלי לאמר דקתני לה אגב ריעא דזב שראה שתי ראיות ושומרת יום כנגד יום שוחטין עליה ולא חייש' שמא תראה ותסתור ע"כ: עוד גרסי' בגמ' רבינא אמר הדא תנא קמיה והנהה שוחטין עליה בשביעי אלא נדה בו' אפי' למ"ד שוחטין וזורקין על עמא שרץ מעום דחזי לאוריתא הדא לאוריתא דשבעה הוא דמבלה ועד שמנה דעבדא הערב שמש לא חזי אלא אימא בשמיני פסיעא הסתא ומה זבה דמחברא כפרה שוחטין וזורקין עליה בח' הדא דלא מחברא כפרה ליכא למימר דשחטין וזורקין עלה הדא אינטריכא ליה דהא קמ"ל בשמיני אין בשביעי לא מעום דנדה אינה סופרת ז' נקיים אלא ז' עם ימי ראייתה אינה מובלת אלא לאחר שקיעת החמה של שביעי והערב שמש לא

סוי לדידה עד שקיעת החמה של יום ח' אבל זבה מבילתה ביום ז' דכתיב וספרה לה ז' ימים ואחר תטהר ובתחלת היום עבדא לה כבר ספירה. ירוש' תני ר' חייא הדא שוחטין עליה בשמיני בועל נדה שוחטין עליו בז' א"ר יוסי הדא אמרה שבועל נדה מטהר ביום השביעי אלו: **ו האונן** כגון שמת לו מת אחר תוך שכבר חל עליו חיוב פסח אבל קודם הנות חל עליו אינות דלאמרי' במי שהיה עמא תוס' ז"ל וכן פי' רש"י ז"ל שם בפ' מי שהיה עמא דף נ"א בלשון שני דהא דתנן שוחטין' על האונן ה"מ היינא עליה חובת פסח בריאה והדר חל עליה אינות דאי חל עליה אינות בריאה הו לא חיילא עליה חובת הפסח. וכתבתיו שם ס' ז': **או שהבטיחוהו** ירום' בתוך לירושלים אבל בתוך בתוך ירושלים אפי' לא הבטיחו כמי שהבטיחו ר' יוסי ב"ר בון אבא בר בר חנא מתני' בשהבטיחו ישראל אבל אם הבטיחו נוייס אפי' עם אחרים אין שוחטין עליו אחר שיהם דבר הוא וימינם ימין שקר ע"כ וחייבו אפילו אמרה דילן כמו שכתבו תוס' ז"ל ואיכא תו בגמ' דילן אחר רב חסדא הא דאמרת בית האפרים לנויים אין שוחטין על החבוש בפני עצמו לא אמרן אלא חוץ לחומת בית פאני דהייבו חוץ לחומת ירושלים אבל לפנים מחומת בית פאני שוחטין עליו מ"מ אפשר דממעטו ליה התם ואכיל ליה הא לפנים מירושלים הוא וכבר פירשו כן ר"ע ז"ל. וחייבו נמי מה שכתבתי כבר בשם הירום': **והחולה והזקן שאינם יכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהם ועל כלן** וכו' כך סונה בשם החכם הר"ר יהוסף הספרדי ז"ל ואיני יודע טעם למה ולא זכר אז רמז לדבר דהרי גם בירום גרסי' שהם וגם ביד הפ"ה דהלכות קרבן פסח ובפ' שני סי' י'. אחר זמן רב בא לידי הספר עצמו של החכם הר"ר יהוסף ז"ל ומצאתי שכתב וז"ל בדוב הספרים מצאתי הגירסא כן בתוכן וכו' והזקן שאינו יכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהם ועל כולן אין שוחטין' וכו' וז"ל לפרש אותה הגרסא דאפי' ועל כולן וכולי' הוי פירוש על מה שנאמר לעיל וה"ק באיזה אופן אמרתי שאין שוחטין' עליהן על כולן לא אמרתי אלא אין שוחטין עליהם בפני עצמן אבל עם אחרים שוחטין וכן כ"ל עיקר לפני הגירסא האחרת קשה למה אמר שהן יכולין לאכול כזית דוקא למה לא ישחטו אפילו על מי שאינו יכול לאכול כזית כיון שאין שוחטין' אותו לו לבדו אלא עם אחרים שיכולין לאכול כזית וצ"ע עכ"ל. ולע"ד דהא דקתני ועל כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן לאו דוקא לזקן ג' אר מולה ג' אר אונן ג' אר חבוש אחד דאפי' לזקנים הרבה אר לחולים הרבה אר לאונים הרבה אר לחבושים הרבה אר לחולים וזקנים ואונים וחבושים הרבה אין שוחטין עליהן בפני עצמן אע"פ שהן מרובין וכן אפשר לדקדק מפי' הרמב"ם ז"ל וכתב ודע כי האונן מותר לו לאכול פסחו לערב כמו שיתבאר לקמן ומה שאמר אין שוחטין עליו לכתחלה נחוש שמא לא יאכל דבר גדול אבלותו ואתנו בחשבון עליו וחשבנו על אכילתו בעבר הבשר ויסרף ע"כ: **ז אין שוחטין את הפסח על היחיד** דכתיב לא תוכל לזבוח באחד כלומר ביחיד ואר' יוסי מפ' בירום' דאינטריך קרא להא דתני ר' אלעזר בן מתיא יכול יהא היחיד מכריע על הרבים מה פי' כדי שיקרבו ברוב הצבור ממאים ויעשו הפסח בטומאה ת"ל לא תוכל לזבוח את הפסח באחד אבל בגמרא דילן מפ' דאינטרי' קרא לגמד שזובח פסחו בבית יחיד בשעת היתר הבמות שאינו בלא תעשה דלא תוכל לזבוח את הפסח דכתיב באחד שעריך לא אמרו אלא בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד ור' יהודה תרתי ס"מ וטעמא דר' יוסי דלא דרים לקרא כר' יהודה דהא כתיב שם לפי אכלו דמשמע אפי' יחיד ואמרי' בגמ' דר"ם ס"ל כר' יוסי דשוחטין את הפסח על היחיד. וכתבו תוס' ז"ל הא דאמר לר' יוסי לכדאמרי' בכילד אין שאין היחיד מכריע ע"כ והייבו מה שכתבתי בשם תוס' ומייתי לה ס"פ מי שהיה עמא ובפ' כוליאו לו דף נ"א וגמ' פריך ומי א"ר יהודה אין שוחטין על היחיד ומתיבי אמר בראשון שוחטין עליה בפני עצמה וכו' דברי ר' יהודה ומשני לא תימא בפני עצמה אלא תימא בפני עצמן. וכתוב בספר נקח טוב פ' בהעלותך דף ק"ל שעשו אותו מיותר שהרי נכתב למעלה שעשו אותו אלא שבא ללמד שאין שוחטין פסח על היחיד שנלחה לו ולהכי כתיב שעשו לשון רבים דבל כמה דאפשר לאתלוי אחר שמא חברו להמעטו עמו מהדרינן ע"כ: **אפי' חבורה של מאה** וכו' כתבו תוס' ז"ל עלה דהא דמייתי בגמ' ר' יוסי אומר יחיד ויכול לאכלו שוחטין עליו עשרה ואין יכולין לאכול אין שוחטין עליהן בהא מילה אפי' ר' יהודה כדתנן אלא שביאוהו לידי פסול ע"כ. ומה דה"ם לבבא דאפי' חבורה של ק' דתנן במתני' דאע"ג דר' יוסי קאמר לה ולהי ר' יהודה לא פליג עלה. ורש"י ז"ל מפ' יחיד ויכול לאכול כזית שוחטין עליו מאה ואין יכולין לאכול כזית בין כולם אין שוחטין עליהם אבל הרמב"ם ז"ל שם בר"פ שני כתב אפי' חבורה של מאה ואין כל א' מהם יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהם וכמו שכתב ר"ע ז"ל ואע"פ שפסק התם כר' יוסי דשוחטין את הפסח על היחיד עם כל זה כתב שם ומשתדלין שלא יהא יחיד לכתחלה על יחיד שנאמר שאותו ע"כ. וע"ש בכסף משנה. ונמה שכתבתי בפירקין דלקמן סי' ג': **כזית** כל היכא דתנן כזית בני פסח דלא כר' יוסנן דאמר בברייתא ר"פ האיש מקדש ונם נעיל פ' כילד אוכלין דף ע"ח מין שבל ישראל יוצאין בפסח אחד שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וכי כל הקהל שוחטין אלא מלא שבל ישראל יוצאין בפסח אחד ונם מהאי קרא ליף דבלעזו של הדם כמותו כמו שכתבתי בפירקין דלקמן סי' ס' דמ"מ א' הוא השוחטו בשליחותם ואע"ג דאיכא למידחי שאני הכא דאית לי' שותפות בגויה אית לן קרא אחריבא נמי ליכא דאית לי' שותפות בגויה דכתי' ויקחו להם איש שה לבית אבות אחד ונוקח לכל המשפחה ואם אינו ענין לזיכא דשייך תנהו ענין לזיכא דלא שייך ומסקנא פריך התם דלאכתי מיבעי ליה דשוחטין את הפסח על היחיד ומשני דר' יוסנן ס"ל כר' יהודה דאין שוחטין את הפסח: **נפ' ר"ע** ז"ל אלא באכילת יחיד ויכול לאכול כזית שוחטין עליו כתב הר"ם ז"ל ל"ע מה שכתב לאכול כזית בכך היל"ל יחיד ויכול לאכול את כולו שוחטין עליו מאה ואין יכולין לאכלו כולו אין שוחטין עליהן וכך הוא לשון הברייתא בגמ' ותימה מרש"י ז"ל שפ' כזית ואע"פ שבמשנתנו שינו אפי' חבורה של מאה שאין יכולין לאכול כזית דמשמע הא אם יכולין לאכול כזית כל א' שוחטין עליהם ה"ק הא מאה שיכולין לאכול כזית לכל אחד שיכולין לאכולו כולו שוחטין עליהם ע"כ: **ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים.** ה"ר יהוסף ז"ל הגיה הטורה בה"ח: **ח אונן טובל** וכו'. ירושלמי פ' כ"ג דן. הו אחת מאחת עשרה מעלות דאמר בקדם אונן ומאוסר כפורים צריכין שבילה לקדש רש"י ז"ל

ואיתא

ולאיתא בתוס' ר"פ הערל ובהרא"ש פ"ק דשבת דף קע"ב: בפי' ר"ע אומן טובל וכו' דאין מניעת מן התורה אלא ביום ע"כ. אמר המלקט ואמאי תנא ר"ש ורבי הוא אבל ר' יהודה פליג עליהו בזבחים פ' מבול יום דף ק"ע ע"ש ודף ק"ל ומאי דקשה אמתני' מהניא דאומן מוגע ואינו מקריב ואינו אוכל לגמול לערב דבפי"ב דזבחים כתבנוהו שם. וכתוב בתוספת י"ט כתב הר"ב מתוך שנאסר וכו' ובפי"ב מהלכות אבות הטומאות כתוב והסיח דעתו ושם נטמא והוא לא ידע ע"כ ולשונו בפי' המשנה ואיתיבו לאומן מבילה כדי שתרלה הפשטתו מאותה המחשבה והסרת אבלותו ע"כ: **השומע על מתו והמתלקט לו עצמות.** כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכתב עוד ס"א ומי שמתלקטו וכ"ל דגרסת והמתלקט היא עשות דהא הוי ממא טומאת ז' ברוב בניינו ורוב מניינו של גוף ע"כ ובפ' מבול יום דף ק"ל דייקי' מינה מכלל דיום קבורה אפי' לערב נמי לא אכיל ומוקי לה התם במסקנא אגיבא דרבי דס"ל כל זמן שלא נקבר ואפי' אחר שנקבר תפים לילו באחיות מדרבנן ונראה דאפילו מעשר שני סי' ז' ובפ' שני דהלכות ביאת מקדש סי' י' ובפ' שני דהלכות ק"פ סי' ז' ע': בסוף פי' ר"ע ז"ל אבל ערל ישראל—שמתו אחיו מחמת מילה דברי הכל טובל ואוכל פסחו לערב וכן בפי' הרמב"ם ז"ל והוא מלשון הברייתא דבגמ' והקשו תוס' ז"ל תימא לריב"א כו' והחכם הר"ם ז"ל כתב ולע"ד לא קשי להא ערל ישראל אסיר אפי' בתרומה דרבנן דערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה ובחגיגה תנן שבל למעשר היחזק למעשר אסור לתרומה שבל לתרומה הוחזק לתרומה ואסור לקדש וזה הערל כיון שהיה אסור בתרומה עד עתה אע"פ שבל לריך מבילה כדי לאכול תרומה וכ"ש כדי לאכול בקדש ע"כ:

פרק ט מי שהיה טמא

ופי' הוא ז"ל במתני' דנסמוך שר' אליעזר סובר שלא מיבעיא שאם היה יום י"ד חוץ לטודעיות שהוא בדרך רחוקה אלא אפי' היה חוץ ירושלם ואלא לו שתכבש הילולו ולא יכול ליכנס לעזרה בשעת הקרבן אלא שהיה בסוף השעה כשהגיע לאסקופת העזרה דינו כדין מי שהיה בדרך רחוקה וי"ש סובר כי מאחר שהיה לפנים ולא יכול להגיע שדינו כדין אנוס ע"כ ונלע"ד דמשום דקתני בס"פ דלעיל דין אונן וכו' והכא נרב שם דהלכתא כותיה בתיכורי לגבי רב נחמן ועוד שרב אסי דייק ממתני' כותיה כמו שנכתוב בסמוך בס"ד וכמו כן שכן פסק שם הרמב"ם ז"ל מיפטריכון למימר דאונן קתני בהדייהו כדבעינן למימר קמן מס"ה סמך האי מתני' הכא לדין אונן דבגמ' אתמר היה בדרך רחוקה ובחטו עליו רב נחמן אמר הורלה ופטור מן הפסי מיחם הוא לחם רחמנא עליה ואי עביד הבוא עליו ברכה ומצא אמיצא לה דהבן מי שהיה ממא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני מכלל דאי בעי עביד ורב ששת אמר לא הורלה מידתא דהייה רחמנא כשמא ולא עשה כלום וזקוק לשני ומצא אמיצא לה דהבן וכו' ואי ס"ל כדקא דייקת ממתני' אמאי כיפא שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני מכלל דאי בעי עביד בחמיה הרי שגג והרי נאנס אלא מאי איש לך למימר בלא עשה דסיפא דמזיד דקתני בהדייהו ועליה קאי ולא עשה הכא נמי בריש אונן קתני בהדייהו ועליה קאי דאי בעי עביד כדתנן לעיל האונן וכו' שוחטין אמר רב אבי מתני' נמי דייקא דקתני אלו פטורין מהכרת ואלו חייבין בהכרת אהייא לי לימא אשגג ונאנס שגג ונאנס בני כרת מיהו בחמיה אלא נאנס אמזיד ואונן ורב נחמן אמר לעולם לא תבן אונן בריש ולא עשה אדרך רחוקה קאי וסיפא ואאי מזיד מחסרא נה ועלה קאי ולא עשה דסיפא וחייבין בהכרת נמי עלה קאי והא דתני חייבין בלשון רבים חייבי דתני פטורין תנא נמי חייבין. וכתב הר"ם ז"ל וע"ע בפי' הרמב"ם ז"ל: **שאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין בהכרת.** בנקודת חירק תחת הכ"ף ובפתח תחת הכ"ף נרסינן ולישנא דקרא ברם הכרת תכרת ונו': וכתבו תוס' ז"ל נראה לר"י דמתני' קסבר שוחטין וזורקין על ממא שרן והם לא חייבי מתני' בטמא מת בשני דלא חזי לאוכלה דאי קסבר אין שוחטין ר"ל ממא שרן דמתני' אף בטמא שרן אם בטמא מת בשביעי שלו א"כ אמאי פטור מהכרת כיון דיכול לעבוד דהתנא בפ' אלו דברים יכול וכו' ומ"מ לא קשה מכאן לר"ב דס"ל אין שוחטין וזורקין על ממא שרן דכמה תנאי אשכחן דסברי כותיה דרב דאין בוחטין והא דכריך ליה לעיל ממתני' דזב שראה שתי ראיות הייבו משום דרב עלה קאי ומוקי לה בשבעל ע"כ. והקשה רש"י ז"ל והימה לי אמאי לא אמר רב נחמן מנא אמינא לה דקתני א"כ למה נאמר דרך רחוקה אלא שאלו פטורין וכו' דמדקאמר למה נאמר ש"מ דאי בעי למעבד עביד כרב נחמן דאי כרב ששת אינטריך דאי בעי למעבד לא ליעביד ע"כ. ובתוס' כתוב עוד ונראה לר"י דממתני' דקתני שאלו פטורין מן הכרת ליכא למידק כרב נחמן מדקתני פטורין מכלל דאם זרק הורלה דאיכא למימר דה"מ דאם זרק לא הורלה אלא אחידי דקתני סיפא חייבין תנא רישא פטורין ואתי שפיר דרב אסי מייתי ראיה ממתני' לרב ששת ע"כ בשאר לשון קצת. ולפי פי' רש"י ז"ל ותוספות שאלו פטורין מן הכרת קאי אכל הני ד' דתנן במתני' אמי שהיה ממא או בדרך רחוקה ונם אשגג או נאנס וחייבין כרת קאי אמזיד ואונן דמפ' בגמ' דלהיבנא אכן לרמב"ם ז"ל ונם לרע"ז שתפס דרכו ופירשו מתני' כפשטה לשגג או נאנס חייבין כרת אם לא עשו פסח שני ומתא ודרך רחוקה פטורין אפי' אם לא עשו פסח שני לפי זה הא דקאמר בגמרא אלא מזיד קתני בהדייהו צריך לומר דסברא היא לרמב"ם ז"ל שר"ל הזיד ולא עשה פסח שני אחר ששגג או נאנס בראשון חייב כרת אבל הכא נמי נבי רישא דקאמר אונן קתני בהדייהו אינו יודע לייסבו לדעתו ז"ל ונם שם ביד פסק כן ולא הסיגו הראב"ד ז"ל על זה מכאן רק מדרך סברת ע"ש:

ב איזו היא דרך רחוקה. ירושלמי פ' אלו דברים בפסח מייתי לה בפי' הרמב"ם ודעו"ל מן המודיעית הוא מקום רחוק מירושלם מהלך פ"ו (מיל) והוא שיעור מהלך אדם ביומו מהנץ החמה עד בין הערבים שהוא שעת הקרבת הקרבן ע"כ. אמר המלקט קשה לי דבמסקנא דבגמ' מוכח דאי שאה עשר מילין מהלך החמה ועד תאות היום שהוא שעת הקרבת הקרבן: ועל מה שפי' רע"ז שהוא שעת הקרבת הקרבן כתב הר"ם ז"ל אין לשונו מכוון דמה יש לו לשער מהנץ החמה עד שעת הקרבת הקרבן וכי אם אינו יכול לבא בתחלת שעת הקרבת הקרבן יקרא דרך רחוקה אמנם השיעור הוא פ"ו מילין שהוא מהלך אדם ביומו מלאת היום עד שקיעת החמה שאז אינו זמן שחיטה שאם קדם" נפסל בשקיעת החמה ומלשון הרמב"ם ז"ל לא משמע הכי שכתב וז"ל מי שהיה

ביום ובין ירושלם יום י"ד עם עליית השמש פ"ו מיל אז יותר הי"ל דרך רחוקה היה ביום ובינה פחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שהוא יכול להגיע לירושלם אחר חצות כשיסלק ברגלו בנחת עכ"ל. ומלשון רש"י ז"ל בגמ' משמע כמו שכתבתי. ומתחלת לשונו שכתב על בין הערבים שהוא הקרבת הקרבן משמע שהוא מפ' כפי' הרמב"ם ז"ל ומסוף לשונו שכתב ולא הגיע לאסקופת העזרה על סוף שעת הקרבת הקרבן משמע שהו מפ' כפי' רש"י ז"ל ע"כ: **רבי אליעזר אומר מאסקופת העזרה ולחוץ.** גמ' ואמ"ג דמלי עייל ולא אמרי' ליה קום שוב ואי לא עיילת מחייבא כרת והתניא ערל שלא מל עונש כרת משום פסח דברי ר' אליעזר אלמא אמרי' ליה קום שוב ותיבדר רבא דתרי תנאי אליבא דר' אליעזר דתניא וכו' ותנא דערל שלא מל פליג ואמר דלא פסר ר' אליעזר אלא בשומד חוץ למודיעית דלא מלינן למימר ליה קום שוב: **א"ל ר' יוסי לפיכך נקוד על ה"א שברחוקה לומר לך לא מפני וכו'.** כך נ"ל ונראה דל"ג א"ל ר' יוסי רק אמר ר' יוסי וכן מלאתיו נ"כ בירושל' א"ר יוסי: וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל ופי' רש"י ז"ל לפיכך נקוד על ה"א שברחוקה וכל נקוד למעט הדבר בא דמשמע כמיעה להאי חיבה מהכא ע"כ ובברייתא קאמ' ר' יוסי הגליל דאפי' אינו רחוק מן העזרה אלא פסיעה אחת נקרא דרך רחוקה: **ג מה בין הראשון.** בתוספתא קתני נמי הראשון נאחם בשלם ביאות ואין השני נאחם בשלם ביאות והכא תנא ושייר דשייר נמי בקור ד' ימים דליתיה בשני כדאמרי' בגמ' ובתוספתא דלא קתני בקור דלא קתניב אלא הכי סמוכנין בפסח לבדו ובקור מוסג נמי בתמיד חוס' ז"ל: **זה וזה טעונין הלל בעשייתם.** דלילה מיעט קרא משיר ולא יום ואב"א אפסר ישראל שוחטין את פסחיהם ומולין את לולביהם ואין אומרים הלל: **ונאכלין צלי על מצות ומרורין.** לשון הרמב"ם ז"ל ברפ"ח דהק"פ וכן אכילת בשר פסח שני בלילי פ"ו לחדש אייר מצות עשה שנאמר בו על מצות ומרורים יאכלוהו ע"כ: ומתני' דלא כאיסי בן יהודה דאיהו ס"ל בברייתא בגמ' דדוקא במצות שבנופיו ממש כגון אלו הוא דשוה לפסח ראשון אבל מצה ומרורים שעל גופו לא אע"פ שהן חובה לו וכ"ש מצות שלא על גופו אבל כגון השבתת שאור: (הגה"ה פי' דדייק אותו דלגמרי בשינן כגון אלו ורבנן ס"ל על מצות ומרורים פרט וכן לא יאכילו ממנו עד בקר פרט וכן ועצם לא תשברו בו פרט ובכל חקת הפסח יעשו אותו כולו לרבות נמי מצות שעל גופו כגון מצות ומרורים וקרא דיעשו אותו מיבעי להו לאתמושיבן דגם בפסח שני אין שוחטין אותו על היחיד דלהכי כתיב יעשו לשון רבים ופי' רש"י ז"ל ואידי דכתי' יעשו כתיב אותו דאע"ג דכתיב בריש יעשו אי לא כתב זימנא אחריתי אותו ה"א אורחיה דקרא הוא ע"כ ועיין בתוס' ז"ל שכתבו קשה לרשב"א ז"ל דתיפוק לה מכלל חקת הפסח ודאשון הא נפקא לן בפ' שאשה אין שוחטין אותו על היחיד אלא תוכל לזבוח את הפסח בחבר וי"ל דלית להו הייא דרשא ובפסח ראשון נפקא להו משום דלא גרע מפסח שני עד כאן). וגמ' משקי' וילפי' מקרא דל"מ בשעת אכילת פסח שני שמותר לאיות חמץ בתוך ביתו אלא אפי' בשעת שחיטתו מותר לאיות לו חמץ בתוך הבית: **ודוחין את השבת.** דשני כתיב ביה במועדו למ"ד קרבן ס' לא הקריב במועדו בשני רש"י ז"ל: ועיין בתוס' יומא פ"ה דף נ"א על זה: וגמ' שבת אין מומאה לא מתני' דלא כר' יהודה דהתיא דוחה את השבת ואין דוחה את הטומאה ר' יהודה אומר אף דוחה את הטומאה מ"מ דת"ק מפני טומאה לחיותו יחזור ויעשה בטומאה ור' יהודה התורה חזרה עליו לעשות בטהרה לא זכה ועשה בטומאה ואיכא בגמ' תרי בריתות דפלגינן אהדדי והם תרי תנאי אליבא דר' יהודה דחד אמר דר' יהודה ס"ל דפסח שני אין טעון ליטה ואחד אמר דר' יהודה ס"ל דפסח שני אין טעון ליטה. ועיד פ"א דהל' ק"פ סי' ד' ו"ל וס"פ עשירי. וז"ל מה בין פסח ראשון לפסח שני דראשון ן אסור בחמץ בכל ירחה ובכל ימלא ואינו נאחם על חמץ ואין מוציאין ממנו חוץ לתחומה ומעון הלל בתילתו ומביאין עמו חגיגה ואפשר שיבא בטומאה כגון אם נטמא רוב הקהל טומאת מת. אבל פסח שני חמץ ומלה עמו בבית ואינו טעון הלל בתילתו ומוציאין אותו חוץ לתחומו ואין מביאין עמו חגיגה ואינו בא בטומאה ושניהם דוחין את השבת ונעונין הלל בעזייתן ונאכלין לילי בבית אחד על מלה ומרור ואין מותירין מהן ואין שוברין בהן את העצם ע"כ: ולינה לא הזכירה אי בעי פסח שני אי לא אלא מדכתב שם בסוף דבריו ז"ל ולמה לא ישוב השני לראשון לכל הדברים מאחר שנאמר כלל חקת הפסח יעשו לפי שפירש בו מקצת חוקת הפסח ללמד שאינו שוה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו והן המצות שבנופו והן חוקות הפסח ע"כ משמע לינה שהיא חוץ מנופו לא בעיא בפסח שני וא"ת ומ"ש דמי גרע ממביא קרבנו בימות החול דטעון ליטה יום א' כבר הרגו תוס' ז"ל דשמא כיון דהשלמין דראשון הוא לא בעי ליטה אפי' יום אחד: **ד הפסח שבא במומאה.** פ' אלו דברים בפסח דף ס"ז ובגבורות פ' כל פסולי דף נ"ג ובבכורות פ' ארבע מחוסרי כפרה דף י': **לא יאכלו ממני זבין.** דגבי זיבה קיימא לן דלא לבור נדחין בפ' אלו דברים עכ"ל רש"י ז"ל. ויש מי שהבין מרש"י ז"ל דאיתא התם פ' אלו דברים שר"ל דלא לבור נדחין מכל וכל ואין עושין לא ראשון ולא שני כיון שכולן או רובן זבין כדאיתא בגמ' בפ' כילד טוען דף פ' דקאמ' כי הוו זבין מאי עבדת ליה לקרא דועשו את הפסח במועדו אלא כיון דלא אפשר לא אפשר ולא היא אלא ה"פ דגבי זיבה קיימא לן דלא לבור נדחין בפ' אלו דברים ר"ל אע"ג דגבי טומאת מת קיימ' לן אינם נדחה לפסח שני ואין לבור נדחין לפסח שני אלא עושין בראשון הכל בטומאה גבי זיבה אפי' שרובן או כולן זבין נדחין כל הזבין לפסח שני אלא שכשכולן זבין נדחין הכל לפסח שני ועל זה אמרו היכא דלא אפשר לעשות פסח ראשון מפני שכולן זבין ומלורעין וטועלי נדות לא אפשר אבל לעולם עושין בכח כל הקהל הזבין והבריו המבריו וכשרובן זבין ומיעוטן טהורין המיעוט הטהור עושין בפסח ראשון והרוב הזבין נדחין לפסח שני ואם רובן זבין ומיעוטן טמאי מתים הזבין נדחין לפסח שני והטמאי מתים אינם עושין לא ראשון ולא שני כדאיתא התם בפ' כילד טוען וכן ממי הא דאתמר התם היו שלשתן טהורים ובלשיהן זבין ושלשתן טמאי מתים דטמאי מת אינם עושין לא את הראשון ולא את השני כדאיתא התם ר"ל והשלים הטהורין עושין בראשון והזבין נדחין לפסח שני לעולם אין הזבין נדחין לגמרי מלעשות אפי' פסח שני אלא כשהפסח בא בטומאה ברוב הלבור היו ע. אי מתים בפסח ראשון אז אין שם פסח שני אפי' לזבין ומלורעין וטועלי נדות המועטין ומפני שלא מצאתי גלוי לזה בשום מקום ונם שם ביד פ"ז דהלכות ק"פ

דבריו סתומין הוכרחתי להעלותן על ספר דולחי דמפני שהדבר פשוט וברור בעיני הרבנים הקולמין ז"ל לא הוצרכו לפרשו והכי דייק לישנא דגמרא דבשתי המימרות אשר שם קאמר אותן עמאי מתים אינם עושין וכו' כלומר אבל הטהורים כדיים והזבין כדיים כדכתיבנא והכי נמי תפרש לשון נדחין דאיתא גרס"י ז"ל שם פ' אלו דברים דף ס"ז דר"ל נדחין לפסח שני ומטמטעות פשט הלשון בכל המקומות וכן נמצא בהדיא בספר לקח טוב להחכם החסיד הר"מ בגאר ז"ל על אותו הלשון שלו רש"י ז"ל אשר שם פ' אלו דברים נדחין לפסח שני בהדיא עיין עליו: **ואם אכלו פטורין מכרת.** יש מוחקין מלת מכרת: וגם ה"ר יהוסף ז"ל מתקה: ירושלמי תני ר"מ מחייב וה"ש פוטר: **ור' אליעזר פוטר.** בתורת כהנים פ' לו פליג עליה ר' יהושע. והתיסה על ה"ר יהוסף ז"ל שהביא לאליעזר **בלי יוד: פוטר אף על ביאת מקדש.** פוטר הזבין והזבות אם נכנסו פטורין מכרת דביאת מקדש שהפסח בא בטומאה: בסוף פי' **רעז"ל** דכולהו אינעריכו לאלקם לאחוותיהם. **אמר** המלקט הני מבוארי בגמ' בפ' אלו דברים בפסח דף ס"ז והביאו רעז"ל בפ"א דמסכת כלים כי' ח' ולעל"ד דר' אליעז' ס"ל דהרתי שמעת מינה: ובוד פ"ל דהלכות ביאת מקדש סי' י"ב ובפ"ז דהלכות ק"פ סי' ז' וכתב שם דטמאי מגע טומאות הרי אלו אוכלין כמו שמאי מת: **המה בין פסח מצרים** סוף פ"י דהל' ק"פ סי' ד' ה' ו' ח' ובדפ"ג דהלכות תמורה ומייתי לה בזבחים ר"פ ב"ם: **אני אפרש** וכו'. גמרא אחמר רבה אמר קודם שחיטה ולאחר שחיטה שמיטו דוקא במזבחתו ולא שמיטו בה זמן שחיטה דהייטו חטאת ואשמי' דאפי' היה אבוד בשעת חטאת אם נמצא קודם שחיטת הבמי הוא נקבע ונדחה ומיאל ונדחה מלהקריבו לפסח ר' זירא אמר קודם חטאת ולאחר חטאת שמיטו שעת הטאת היא הקובעתו בפסח שאם נמצא קודם חטאת קבעתיה חטאת שהרי נראה וכי לא אקרביה דחייה אבל נמצא אחר חטאת אפי' נמצא קודם שחיטה אין כאן קביעות ולא דיה. כתולי הפסח שנמצא קודם שחיטה אל שני ירעה לאחר שחיטה יקרב ר' אליעז' אומ' קודם חטאת ונתכפר באחר ירעה אחר חטאת ונתכפר באחר יקרב זה שלמים ואע"פ שבשעת שחיטת הבמי הרי הוא עומד בפיטו: **ירעה עד שיסתאב.** ולא יקרב הוא עצמו שלמים דאין זה מותר פסח וכן המורתו: וגמר' קאמר רבא בלשון שני דהאי נמצא קודם שחיטה דקתני בה וכן המורתו. לא שנו אלא שנמצא קודם שחיטה ואימר בו קודם שחיטה אבל נמצא קודם שחיטה הפסח ואימר בו אחר שחיטה המורתו קריבה היא עצמה שלמים מ"ש כי קבעה שחיטה מידי דחזי לה אבל מידי דלא חזי לה אלא היקדש עדיין לא קבעה ולא נדחה כדי להקריבו רעיא ואביי מוקיא ליה וקאי בחיובתא ולישנא קמא דבנמ' דקאמ' דהאי לא שנו דבבא קאי אסיפא דקתני דאם נמצא אחר שחיטת הפסח קרב שלמים וכן המורתו ועלה קאמר לא שנו המורתו קריבה אלא שנמצא אחר שחיטה שאפי' הפסח לא נדחה אבל נמצא קודם שחיטה שהוא עצמו נדחה אע"פ שהמורתו לא נדחית בידים אינה קריבה שהרי מכח קדושה דחויה באה פריך עליה אביי מברייתא ומשני לה ולא קאי בהיובתא: **לאחר הפסח** וכו'. והוא הדין דמצי ר' יהושע למיתני בפסח עצמו יש פסח קרב ויש פסח שאינו קרב אלא הא דמ"ל דאיכא המורת הפסח דלא קריבה ולא אמרי' מתחלתה שלמים היא ואפי' המיר קודם שחיטה לא קבעתה זמן השחיטה בשם פסח ואין בה דיחוי אלא אף היא נקבעה בפסח ונדחית: מתוך פי' **ר"ע** ז"ל שכתב לאחר הפסח כלומר ואם לאחר שחיטת הבמי וכו' משמע קצת שלא היה גורס בלשון המשנה לאחר שחיטת הפסח וי"ש נ"כ לדיתה. גם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה ויומר ויביא בדמיו שלמים וכן המורתו לאחר הפסח יביא שלמים וכן המורתו. ובזבחים פ' בית שמאי דף ל"ז אמרי' לר' יוסי הגלילי יליף לתמורת הפסח אינה קריבה כלל אפי' שלמים מדכתי' גבי בכור קדש הם לשון רבים והם מישובת הוא דבכור ומעשר ופסח קריבין הן עצמן ואין תמורתן קריבה ולר' שמעאל אמרי' הם דיליף ליה מדכתיב גבי פסח ותמורתם זבח פסח הוא לומעט ולומר הוא קרב ואין המורתו קרבה. ומהברייתא דלותיב מינה אביי לרבא יליף ממי לאין תמורת הפסח קריבה לפני הפסח ממישובת דהוא אבל אחר הפסח מרבה לה דקריבה שלמים ממלת אם כבש דקרא יתרא הוא דמכתיב בתריה ואם עז ודאי מכללא הוה שמעי' דעד השתא בכשב מיירי והכא נמנ' בברייתא דרים כבש לרבות את הפסח לאליה כשהוא אומר אם כבש לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים הבאין מחמת פסח כגון תגיגה י"ד א"ל כגון המורתו או פסח שנתכפרו בעליו באחר לכל מצות שלמים שפעון שמיכה ונסכים ותגיפת חזה ושוק וכשהוא אומר אם עז הפסיק הענין לימד על העז באין פעונה אליה פי' להקריב אליה שלא למזבח וכתב רש"י ז"ל י"מ עז אין לו אליה ונעות הוא בידם שהרי ממקום שהכליות יוצאות היא נטלם ועוד מה לימד הכתוב הואיל ואין לו עכ"ל ז"ל: **ן המפריש נקבה לפסחו** וכו'. רעז"ל פי' דוקא לנדבה היינו עולות וכן פי' הרמב"ם ז"ל וכן הוא בירושלמי אבל רש"י והוס' ז"ל נראה שהם ז"ל נורסין ויביא בדמיו שלמים וה"ר ז"ל ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים דקבעתיה הפרשה אע"פ שמעיקרו דהוי הוא והרי הוא כבעל מום קבוע שנדחה שאין הוא עצמו קרב שלמים אלא דמיו ע"כ. וז"ל תוס' ז"ל המפרים נקבה לפסח וכו' ויביא בדמי' שלמים אומר ר"ת דהא דקתני ויביא בדמי' שלמים היינו כשבתיירה אחר הפסח כמו כולה בגא דלעיל אבל קודם הפסח יביאו בדמיה פסח וכן מחלק בהדיא בברייתא בתמורה בשלו קדשים ע"כ ואיתה ברייתא בס"פ בתרא דכריתות. ותוס' ס"ק דזבחי' דף י"ל כתבו דדבריו במואל מוחק שלמים וגרים יביא בדמיה פסח דשלמים למה יביא הרי קדושים הם לפסח וס"מ יש דיחוי בדמיה דקאמר בגמ' ה"פ יש בדיחוי בדבר שאין בו אלא קדושת דמיה ולא קדושת הגוף וה"ל אמרי' בתמורה בפ' אלו קדשים דתמכר ויביא בדמיה פסח. ור"ת אומ' דאין למחוק הספרים דבשלו קדשים אמרי' שנתיירה אחר הפסח תרעה עד שיסתאב ותמכר ויביא בדמיה בשלמים. ומתני' דמי שהיה עמא בכהיירה אחר הפסח ופירוש של יש דיחוי בדמיה הוי יש דיחוי בדבר שאין בו רק קדושת דמיה ולא קדושת הגוף ע"כ מתוספות מוגהות שמצאתי שם בזבחים פ"ק דף י"ח. ובמשנה שבדפוס הגמ' דהכא שכתוב שם ויפלו דמיו לנדבה לשלמים ולע"ל דולחי חד מינייהו טעות הוא. אע"פ שלא הגיהו לא רש"ל ולא רב"א ז"ל. ירוס' כתיבת יד מתני' דלא כרבי ולא כר"ש דתני קודם לפסח תהא רועה עד שיסתאב ויביא בדמיה פסח אחר הפסח תבוא שלמים ר"ש אומר קודם לפסח תמכר שלא בטוס אחר הפסח תבוא שלמים ע"כ. ובגמ' אמר רב הונא בריה דרב יהושע ש"מ בעלי חיים נדחין דקתני תרעה ולא תקרב שלמים היא נופה שזו היא ראייתה מתחלה שכל מותר פסח קרב שלמים (הגהה משמע מן התוס' דבפ' האיש מקדש דף ל"ה ע"ב דבור המתחיל דמייתי דהא דאמרי' בכל דוכתא פסח שלא בזמנו שלמים הוי היינו לאומרא לשמעינו שהי מתנות שהן ל' ושמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק דוקא. אבל גם נאכל כדין פסח לעוס ולילה דקאמרי' התם דע"כ הלי הנא קסבר דמביאי' קדשי' לבית הפסול מדקאמ' בסמוך דסבר פסח שלא בזמנו שלמים הוי אע"ג דפסח אינו נאכל אלא ליום וליה ובשלמים נאכלים לשני ימים וליה אלמא לא חיים מן התכולה ע"כ. ותימה גדולה הוא בעיני לע"ד אם כל המצות שמוזכר בהם שהפסח נעשה מותרו שלמים הוו דוקא כר"ש דס"ל הכי במתני' דבסמוך כמו שכתוב שם בס"ד. ועוד קשה דהא אדרבא הכא אמרי' דאתיא דלא כר"ש מעשה אחר ולדידהו דוקא כר"ש או לכל הפחות כתנא דס"ל כר"ש בחדא ופליג עליה בחדא ולא נית הלכתא כר"ש דס"ל דמביאין קדשי' לבית הפסול. וע"ש נ"כ בדבור המתחיל שלא בזמנו והדבר קשה בעיני ול"ע ולע"ל ולא רמיתי בדברי הרמב"ם ז"ל דמז לדבר לא בפירושו ז"ל ולא בחבורו ז"ל). ולולא כר"ש דאמר בעלי חיים אין נדחין ומריעא נמי שמעי' לה אלא משו' דמהא שמעי' תלת נקט לה הכא וש"מ לחוי מעיקרו הוי דחוי דהא נקבה או זכר בן שתי שנים מתחלתו לא נראה למה שהוקדש וקאמ' ירעה ולא יקרב שלמים הוא עצמו ואיכא למ"ד נבי סוכה פ' לולב הגזול דף ל"ג דאין דיחוי אלא הנראה ולדחה וש"מ יש דיחוי בדמים דאפי' דבר שלא קדם מתחלתו קדושת הגוף אלא לקדושת דמים דחוי מעיקרא בסוף דלא תימא אין דיחוי אלא בדבר שקדום קדושת הגוף ולדחה מהקרבה אבל קדושת דמים לא אלימא למילתי קמ"ל. והקשו תוס' ז"ל ומכרנה כמות שהיא בלא מום כיון שמעולם לא נתקדשה קדושת הגוף ותרלו דל"מ מקדיש נקבה לפסחו דפסח קרב שלמים אחר הפסח והיא הראוי לשלמים אם תחלה הוקדשה לכך. אלא אפי' מקדיש נקבה לאמו אמרי' בשלו קדשים תרעה עד שיסתאב: ותמכר ויביא בדמיה אבל ואפי' ר"ש דאמר שהם תמכר שלא במום מודה הכא כדפרישית ע"כ. עוד הקשו ז"ל הימא לר"י הא כל דחוי מעיקרו הוי דיחוי בדמים ואומר ר"י דמשכחת לה דחוי מעיקרא בקדום קדושת הגוף כגון שנשחט וקבל הדם בכלי שיש בו מים דראשון ראשון דחוי הוא הלכך אפי' אם לבסוף רבה הדם ויש בו מרתיח דם הוי דחוי ע"כ וכיל פס"ו דהל' מעשה הקרבנות סי': **המפריש את פסחו ומת** וכו'. גמ' ת"ר המפרים את פסחו ומת אם בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח דעדיין יש לו בעלים אין בנו ממונה עמו יביאנו לשם שלמים ובעי בגמ' דמית האב אימת אילימא דמית קודם חטאת בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח אמאי הא חלה אמנות עליה מעיקרא פי' רש"י ז"ל בלשון שני ותו לא חיילא עליה חובת פסח ברישא דפסח דהא דתנן בפירקי' דלעיל דשותפין של האונן ה"מ היינא דחיילא עליה חובת פסח ברישא והדר חל עליה אנינות. אלא דמית אחר חטאת אין בנו ממונה עמו יביאנו לשם שלמים אמאי הא קבעיה חטאת לפסח ואיתלי משלמים דהא תנן הפסח העומד בחטאת ולא הקריבו יתרעה ומשני רבא לעולם דמית קודם חטאת ומאי יביאנו לשם פסח לשם פסח שני אם לא עשה לה הראשון מפני אינותו ורבינא אוקי לה במסקנא כגון שהפרישו אחר חטאת ומתו בעלו אחר חטאת בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח דחיילא דפסח חיילא ברישא אין בנו ממונה עמו יביאנו לשלמים דכיון דבחטאת עדיין לא הופרש אין כאן קבע לפסח לידחות וקסבר תנא דידן חטאת ממש קבע ולא כל שאר זמן שחיטה: **ח הפסח שנתערב בזבחים.** לא שייך לפרש כאן דזבחים היינו שלמים דא"כ הוו כולן קרבין שלמי' דהא קיימא לן דמותר פסח קרב שלמים אלא אם אם עולה וכדמפ' רעז"ל והוא מועתק מרש"י ז"ל וגם יכול להתערב עם חטאת של שעיר נשיא שהוא נ"כ זכר: **ויפסיד המותר מביתו.** פי' הרמב"ם ז"ל נאמר על דרך הדמיון ביאור לאחד דיבר והשני דיבר ואחי והשלישי שני דיברין נמצאו בידיו מן השלש כבשים ד' דיברין ואחי לא יתחייב להביא שלש בהמות ב' מהם בשנים שיש דיברין ואחד בשני דיברין ואחי וזהו אמרה ויפסיד המותר מביתו ע"כ. וכתב עליהם הרב בעל תוספת יום טוב שאינם מובנין לו: **רש"א אם חבורת כהנים יאכלו.** נראה לפשיר עפי לשונגרם אכלו בנקודת צירי תחת היוד ולאי אפשר אבור. ור"ש ס"ל בכמה דוכתי שכתבתים כבר בפ"ת דשביעית פי' ז' דמוטב להביא קדשים לבית הפסול ולמעט בזמן אכילתן מלנחתן לרעייה. ורבנן ס"ל דיראה וממתין לו עד שיומם ויביא בהמה שמינה כיפה שבבן ויומא כל היכא דאיתי לפסח היתול קדושתיה אהנך מעות ומייתי בהנך מעות שלמים כדין מותר הפסח ואכיל לכל התערובות בתורת בכור בעל מום שאין נכתב באיתלו ואין נמכר באיתלו ואין נשקל בליטרא דבכור נאנר בו לא תפדה ואין לו פדיון ואינו הופס את דמיו ואינו יוצא מקדושתו לחול על המעות אלא נאכל במומו לכהן ופסח בר פדיון הוא כשאר קרבנות ואינו נאכל בלא פדיון ואם היה מכיר הפסח שנפדה היה שוחטו ומוכרו באיתלו אם ירצה ואיתא בתוס' פ' א"ל הממונה דף כ"ט ודפ' התכלת דף מ"ט וביל פ"ו דהל' פסולי המוקדשין סי' י"ב י"ג: **ט חבורה שאבד פסחה** וכו' על סוף הפרק פ"ג דהל' ק"פ סי' ד' ה' ו' ז' ח' והוכאה בגמ' ר"פ הים מקדש ולפי' התס דשלוחו של אדם כמותו לענין קדשים מקרא דכתי' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וכי כל הקהל שוחטין אלא מכלן שלוחו של אדם כמותו. ועיין במ"ש שם ר"פ הים מקדש גם במה שכתבתי בפירקין לעיל סי' ז': **ושלו יצא לבית השריפה שמא שלהן נשחט ראשון ונמשך משלו שהרי** וכו' כל"ל בפי' רעז"ל. וכתוב בספר מהר"י קולין ז"ל דרש ע"ו עייתי במשנה פ' מי שהיה טמא ומצאתי בשני גמרות דאם אין ידוע או שנשחטו שניהם כאחת דהוא אוכל משלו והם אינם אוכלים עמו עכ"ל המשנה. אלא שבאתה מן הגמרות הושברה הקולמוס ע"ג תיבת אין כאילו נמחקה תיבת אין ונשאר והם אוכלים עמו לא ידעתי אם הוא מחלוקת נוכחאות ע"כ בקיצור ועיין עוד שם: **ופטורין מלעשות פסח שני.** ירושלמי א"ל יוחנן דר' נתן היא דאמר יולאין בזריקה בלא אכילה: **ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון שניהם ישרפו ופטורין מפסח שני.** וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ואם אין ידוע איזה מהם נשחט ראשון שניהם יולאין לבית השריפה כל זה לא מצאתיו בכל הספרי' שלפני ע"כ: י שתי חבורות שנתערבו

פסחיהם פי' קודם בחיטה וכולה מתניתין מבוארת יפה כבר בפירוש רע"ל אלא שצריך להגיה שם והמשה אנשים שבכל חבורה וחבורה מחחלקין לחמשה פסחים שאם החליפו וכו'. גם סמוך לסוף הדבור צריך להגיה הרי ידי חרבעהגו משולקות מחרבע פסחיגו בכל מקום שהם וכו': **מושבין**. נכ"י נמשכין: **יא זה ממנה עמו אחד מן השוק.** ואומר כל מקום שהוא פסח שלי הרי אתה ממנה עליו ומשעון ג"כ ממנה עמו את יהודה מן השוק ואומרן בא לו אצל פסח שמשך לו בשעון ומשעון בא לו וכו' כדפי' רע"ל: **וכך הם אומרים** פי' כל אחד לחברו. וכתב החכם הר"מ דילומאנו ז"ל בתוספתא מוכח דגרסי' מַמָּנָה וא"נ מַכֵּנָה וכך מצאתי בכ"י ע"כ. ובגמ' ליתא מתני' דקתני שיש שנתערבו פסחיהם דלא כר' יהודה דבעי שיהא אחד מבני חבורה ראשונה קיים עליו דתניא ואם ימעט הבית מהיות משה מלמד שמתמעטין והולכין דואם ימעט משמע אם רצו מתמעטין וממשכין ממנו ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים עליו דאם ימעט משמע שיש שיור דברי ר' יהודה ר' יוסי אומ' ובלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא כך בלא בעלים ואם רצו כולן לימשך ימנו עליו אחדים בראשון אבל מבני חבורה ראשונה לא קפיד קרא ובמתני' אותם שיש שבביתו מן השוק ודאי אינם חשובין מבני חבורה הואיל ולא היו בשעת לקיחתו וא"כ מתני' דלא כר' יהודה א"ר יוחנן אפי' תימ' ר' יהודה כיון דא"ר יהודה בפירקין לעולם אין שותפין את הפסח על היחיד מעיקרא לאמנוי בהדיה קאי ואפי' אין שם תערובות הלכך זה הבא מן השוק ומעמיד עליו בכל מקום שהוא ה"ל אחד מבני חבורה ראשונה אמ' רב אבו מתני' נמי דייקא דר' יהודה היא דקתני וכן חמש חבורות של חמשה חמשה של חמשה חמשה אין א ל של חמשה ואתרנשא לא פי' חמש חבורות שיש בהן אחת של ד' אנשים ואין בה כדי לתת חלק אחד לכל פסח ופסח לא אמרי מתני' מ"מ לאו משו' דלא פס הד מבני חבורה גניבה שאם נתחלפו פסחן של אלו לאותה חבורה שנתחדשה אח"כ שיש בה ד' מד' חבורות ומאותה של ד' לא היה בה לכל' יוסי דהוי שעמא משו' דצריך אחד מבעליו שיאמר בו את אחר אבל אחבורה ראשונה לא קפיד אפי' איכא בהו חבורה של ד' ומי איכא תקנתא שימנו מן השוק אחד שמהן בכל מקום שהוא פסחן ומעמיד עליו חמשה אנשים כדי לחלק אחד לכל פסח ופסח אלא שמעת מינה אבני חבורה קפיד ע"כ והכי נמי מוקי לה ר' יוחנן כר' יהודה בירושלמי:

פרק י ערבי פסחים אי גרסינן ערבי ניסא ואי גרסינן ערב ה"ל ערב שבתות בו פסחים א"ל ערב פסח דאסון ומי תוספות ז"ל. ובירוש' מבטא דגרים ערב בלא יוד. והמרדכי ז"ל כתב מדאה דגרסי' ערבי וא"ל ערב פסח בבכל שנה ושנה א"ל נקב ערבי מבוש לשנא דקרא ומתנו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים ע"כ. ובגמ' מאי אירע ערבי פסחים אפי' ערבי שבתות וערבי ימים טובים ומי דתניא לא יאכל אדם בערבי שבתות וי"ט מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשנת כשהוא תאב דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך א"מ בערבי שבתות וערבי ימים טובים אבל בע"פ מזו' חיובא דמלה מוהה. ויש ס"פ שפי' דהלכות חמץ ומלה וס"ה סי' ז"ח ובטור א"ח סי' הע"ח: **סמוך למנחה**. הימ' אמאי הרי לה מנחה דאי משו' דמנחה היתה קריבה בין הערבים הלא גם בתחר קריבה מנחת תמידין ומנחת חביתין וי"ל בשחר יש שם אחר תפלת שחרית ועוד דאתרי' בפ"ק דברכות הוי הזיר בתפלת המנחה בשם אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה ומשם בשעת הקרבת מנחה נענה ולכך קרי לה תפלת מנחה אמו היה בעת רצון תוס' ז"ל. וכתב הרמב"ן ז"ל בפרשת בא אל פרעה בפסוק בין הערבים דמנחה לשון מזוחת השמש והשקע אורו הגדול כדמתרגמינן למנחת יומא וכן מנחה גדולה. ומנחה קטנה שהזכירו חכמים ע"כ וקרוב לזה כתב ה"ר דוד קמחי ז"ל בשרש מנה: וכתב הר"ן ז"ל ואינעיא לן בגמ' הא סמוך למנחה מי סמוך למנחה גדולה או סמוך למנחה קטנה ולא איפשיטא הלכך מנקט לאזהרה עדיף ע"כ: **לא יאכל**. אפי' התפלל ומשום מלה דבלא התפלל תפלת מנחה אפי' בשאר ימות השנה אסור כדתנן בפ"ק דשבת תוס' ז"ל עוד הקשו ז"ל וא"ת והא אמרינן בכל שעה בלקות של גויים ממלא אדם כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מלה בחחרונה והכא אסור לאכול אפי' מבעוד יום ותרצו ד"ל דבאותה שעודה אדם מהר ואינו אוכל כל שעה כדי שיאכל מלה לתיאבון אבל מצע"י אין אדם מהר ואוכל כל שעה לסבר שעד הלילה יתאוה ואדרבא ייגיס שעב יותר כי יתענה שלא יאכל בעוה"ז והא דאיתא רבא לרמן בגמ' דאמרא נריר דאי אמרת מיסעד סעיד בין הכוסות הגלו אמאי שהה אע"ג דבאותה שעודה אדם מהר מלאכול כל שעה הייגו משו' דשתייה אי אפשר להזהר א"ל מבין ראשון לבני דאיכא אנתא והלל דוקא דאמי לשעודה אחרת ע"כ. עוד כתבו ז"ל עד שתחשך מקבין אמאי לאסרין עד שתחשך פשיטא ועוד דבגמרא נבי שבתות וי"ט לא קתני ליה ואומ' הכ"ר מקרבינל הגבי מלה דוקא בעינן עד שתחשך כדתניא בתוספתא פסח מלה ומרור מלאן מהחשך וטעמא הוי משום דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ומלה ומרור איתקבו לפסח אבל שעודת שבת וי"ט מני אכיל להו מבע"י כדאמרי' וכו'. ואומר מה"ר יחיאל ז"ל דכי פריך בגמ' מאי אריא ע"פ ד"מ לשמו"ר דקתני ערבי פסחים משו' דבעי למיתני עד שתחשך דכבר אמרינ' בראיזהו מקומן דקתני הפסח אינו נאכל אלא בלילה והכא אגב אורחיה תניה ביגור ורבינו יהודה ז"ל תירץ דאתא לאמנוי' דאע"ג דשחיטת פסחים מבע"י אינו נאכל מבע"י כשאר קרבנות ומיהו בירוש' גרים פירקין הני ע"ש מן המנחה ולמעלה לא יעשו כלום עד שתחשך ע"כ. ומן המנחה ולמעלה דקתני בהדיא גריר אה לעיל ורב הונא סמוך למנחה קאמ' במתני' עוד כתבו תוס' ז"ל עלה דהדיא דפריך בגמ' מאי אריא ע"פ ואי"ת אמאי לא משני דתנא בפסח קאי כדמשני בפ' כל שעה נבי פת עבה וי"ל מבו' דבפסח קאי אין לו להגיה ערבי שבתות דתדירי בכל שנה א"כ הכא דאיכא למימני ולמימר דדוקא ערבי פסחים משו' חיובא דמלה לא אל"ל ע"פ וכן בנים מקום שהגו איכא למימני דדוקא בערבי פסחים אסור לעשות מלאכה משו' קרבן ע"כ: **עד שיסב** הסבה על צד שמאל. ומאלאי שנקד החכם הר"מ דילומאנו ז"ל שיסב היינו דוקא בפתח והסמך דנוסב. מלה צריכה הסבה כבני חורין שהוא זכר לגאולה. מבור אין צריך הסבה שהוא זכר לעבדות. יין צריך הסבה כל ד' כוסות: **ולא יפחתו לו**. פי' רש"י גבאי לדקה וגרסי' לא יפחתו וכן גרסה מדלא קתני לשון יחיד ואיכא למימר דיפחתו אתרבע כוסות קא' דא"כ הל"ל ד' כוסות בלא מ"ם והא דקאמ' מן החמחוי לא יעבור מלקבל עדי לקיים ד' כוסות הוס' ז"ל וז"ל הירושלמי א"ר חייא בר אבא לפי שאין ערב לאדם לאכול מן הקופה וכאן אפי' מן החמחוי ע"כ ועוד דקדקו תוס' ז"ל מתוך הלשון דולא יפחתו לו משמע קצת שאין נותנין לבניו ולבני ביתו כי אם לעצמו והוא מוציא את כולן בשלו וסברא הוא דמ"ש ד' כוסות מקדוש הכל השנה דאחד מוציא את כולן ומיהו שמא גם בקדוש היה לכל אחד כוס כדמשמע וכו' ובפיוט דבריהם העלו ז"ל ונראה להחמיר ולהצריך ד' כוסות לכל א' וא' והמחמיר צריך ליזהר שלא יהא כוסם פגום לאמרי' בגמ' מעמו פגמו ע"כ. ירוש' ריב"ל ד' כוסות כנגד ד' כוסות של פרעה וכוס פרעה בידו ואשתה אותם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על יד פרעה ונתת כוס פרעה בידו: ר' לוי אמ' כנגד ד' מלכיות ורבנן אמרין כנגד ד' כוסות של פורענות שעתיד הקב"ה להשקות את אומות העולם קח את כוס היין החמה כוס זעם בגל ביד ה' כי כוס ביד ה' ורוח לעפות מלא כוסה וכנגדן עתיד הקב"ה להשקות את ישראל ד' כוסות של נחמות ה' מלא חלקי וכוסי דשא בשמן ראשי כוסי רויה והלן כוס ישועות אשא הרין. וכתב הר"ן ז"ל ונראה שלפיכך הנו לומר שפוך חמתך בכוס רביעי. ובגמ' אמרי' דליתי בהו מזו' זוגות ולא מזו' כשפיס דלית שמורים הוא ליה המשומר ובא מן המזיקין ועוד דקיימא לן כוס של ברכה מלמרף לעובה ולא לרעה ועוד דד' כוסות תקנו רבנן דרך חירות כל חד וחד מלוה באנפי נפשיה הוא ואין מלמרפין זה לזה: בפי' ר"ע ז"ל צריך להגיה דתן במסכת פאה ומי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי: **ב מזגו לו את הכוס**. לע"ד דהכא עיקר פלוגתא דבית שמאי ובית הלל ובר"פ דברכות אגב מיכך אחריני דתני התם הגייה דהוו דברים שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה אף על גב דמתניית התם ברישא. וכיון שם פ' שביעי סי' י' ובטור א"ח סי' תע"ג: **ג הביאו לפניו מטבל בחזרת גרסי'**. וכתבו תוס' ז"ל הביאו לפניו פרבב"ם ירקות ואין נראה מדלא קתני בהדיא הביאו לפניו חזרה כדקתני בסמוך הביאו לפניו מצה ונראה כפי ר"ח ז"ל הביאו לפניו שלחן שהרי אין מביאין שלחן עד אחר קדוש ועל השלחן מונח החזרת ע"כ. וכן פירש בערוך ערך פרפרת וז"ל פי' הביאו לפניו השלחן מטבל בחרוסת החזרת ומברך ב"פ פלאמה ומפסיק עד שהוא מגיע לפרפרת הפת ואיא אוכלה המצה ע"כ: **מטבל בחזרת** פרש"י ז"ל דאלו מטבל מעבל דלא ניחא ליה לפרושי מטבל ממש שהרי עדיין לא הביאו לפניו חרוסת דבתר הכי קתני לה והכריח הר"ן ז"ל דוחלי בטבול ממש קאמר ובחרוסת ואע"ג דבתר הכי קתני הביאו מצה וחזרת והרוסת לאו לאומרא אלא הביאו לפניו החרוסת קודם לכן אלא הבאה דרישא שאינו אלא מה שהוא צריך לשעתו לא קאמר הביאו לפניו כך וכך דהא לא קתני אלא הביאו לפניו שתמא ומטבל בחזרת היינו לומר דמטבל ובמה שנתנו דהיינו בחרוסת אבל הבאה דסיפא שאינו צריך לה עכשיו עד לאחר הסגדה ואעפ"כ מביאין לפניו מכוס הכירה דתימוקות בדילה קתני הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ועוד דאיעדיף ליה למנקט הרוסת בשיתא לאיתי אע"פ שאין חרוסת מצוה ופלוגתא דר"א ב"ר לדוק ע"כ: **עד שמגיע לפרפרת הפת** פרפרת קרי המרור שאוכל אחר המצה ופרפרת כלומר ממשכת המאכל כמו פרפראות לחכמה שהירקות ממשיכות הלב למאכל ומדקרי למרור פרפרת רמז במשנה דמצה קודמת למרור בדאמרי' בגמ' תוס' ז"ל: וכתב ה"ר דוד אבודרהם ז"ל וגם אחר המרור אין לברך ברכה נפשות לפי שחובת אכילתו היא עם המצה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו וא"כ נחשב אותו כדברים הבאים בתוך הסעודה מתחת הסעודה שאין מעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם וכן במשנה קורא אותו פרפרת הפת דסיינו חזרת עכ"ל ז"ל. ובגמ' מפ' דהאי דבעי תנא דידן תרי סעודי לאו משו' דהייני שמא לא נתכוון לשם מרור בטבול ראשון הואיל ובידן עליו ב"פ האדמה כשאר ירקות דעלמא ומצות לריפות כוזה לעולם תנא דידן סבר מצות אינן צריכות כוונה ואתי דבעי תרי עבולי אייגו טעמא כדי שיטלו התיוקות והא דלא אשמעי' בשאר ירקות בטבול ראשון הא קמ"ל דלא תימא דוקא כי איכא שאר ירקות הוא דבעינן תרי עבולי משום תיוקות אבל חזרת לחודיה לא עבדי משום הכירא דתיוקות להקדים אכילת מרור קודם זמנו קמ"ל ור' יוסי פליג עליה דתנא דידן בברייתא בגמ' וסבר דמשום דמצות צריכות כוונה מש"ה מטבל שניים במרור דאכתי לא נפק ידי חובתיה: **הביאו לפניו מצה** לפי שעקרו השלחן לפני מי שאומר ההגדה ושוטה הסדר קתני הביאו לפניו מצה ועקירת שלחן היא כדי שישאל הבן ואביו עונה עדיין יביאו שלחן לעשות סבוב שני והבן שואל למה אנו מטבילין שתי פעמים ומיד כשעוקרין השלחן מחזירין אותו לפניו והמצה והמרור עליו שהרי צריך לומר בהגדה מצה זו מרור זה וכדאמרי' לחם שעונין עליו דברים הרבה תוס' ז"ל: **ושני תבשילין** מפ' רב הונא בגמ' אפי' שלקא ואדוזא חזקיה אמר אפי' לג ובינה שעליו ורב יוסף אמר צריך שני מיני בשר אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה ותעלו תוס' ז"ל דתרוייהו מבושלין או צלויין כיון דסתם לן תנא בסמוך כגון תימא דאמר הגיגה נאכלת צלי כן כתוב בהגהות מיימוניות: רבינא אמר אפי' תחיכת בשר ומרק שתבשלה עמו: ותתימה על הר"ר יהוסף ז"ל שמחק מלות ושני תבשילין: **אע"פ שאין חרוסת מצות** ואם תאמר אמאי לא אתיא חרוסת ומבטל חזרת דמשום וי"ל דכיון דכל עיקר מרור לא נתרן רק בטבול בחרוסת משום קבא לא מקריינ בטול בכך תוס' ז"ל: **אע"פ שאין חרוסת מצוה** ה"פ אין מצוה אלא גם הוכה משום קבא סמ"ק בסימן קמ"ל: ומלאתי שכתוב בתוס' יום טוב ועל סם זה מקרא הרוסת מלשון חרס זכר לטיט ופירש רש"י ז"ל חרס שכותשין בו הדק זכר לטיט ע"כ. ואני הדיינ זכורני כי בילדותי שתפקתי בהגנת לשון זה אם הוא דברי אחריתי נם שאלתי את פי כמה חכמים מעיינים ושום אחד מהם לא מלאו לנו לומר אלא בלשון רש"י ז"ל מוסטה ולריך להגיה והרוסת שכותשין אותו הדק וכו': וזהו אע"פ שיש קצת רמז לדבריו מספר תניא: ר' **אלעזר ב"ר צדוק אומר מצות** והלכה כמותו וכן פסק ביד שם פ"ז סי' ז"ל אבל כתן בפי' המשנה כתב דלדעת ר"א ב"ר לדוק הייב לברך אקב"ו על אכילת חרוסת ואינה הלכה ע"כ: **ד וכאן הבן שואל** ביד שם פ"ז סי' י'. וכתוב בספר לבוש החור בסימן תע"ג וז"ל ולריך שיאמר בכל הלילות

אין אנו מצטרפין אפי' פעם אחת והלילה הזה ב' פעמים שפירושו שבכל הלילות אין אנו מהנין לעבל אפי' פעם א' והלילה הזה מהנין לעבל ב' פעמים כלומר שאינו אלא מנהג בעלמא כדי שישאלו התינוקות אבל אין לומר שבכל הלילות אין אנו חייבין לעבל וכו' שא"כ היה משמעו אבל בלילה הזה אנו חייבין לעבל ב' פעמים ונראה דטיבול ראשון אינו חובה אלא מנהג בעלמא כדי שישאלו התינוקות ע"כ: וכתב החכם הר"מ דיל'זמאנו ז"ל רש"י קבל מרבו וכן הכן וכך מצאתי בגל"י ואומר אני דאעפ"כ קרינן וכן ולא חיישי' לחסרון הלוף וכ"מ בגל"ר בפ"ק דעירובין אלכה ז' יתר מכן אסור כמו מכאן ובפרקין נמי עד היכן הוא אומר ורבים בדברי רז"ל כן ועיין בירוח' פ' בכל מערבין ותמצא שמנה במשנה אחת ע"כ: הלילה הזה מרור. וגלע"ד דהא דברי תנא למיתני בבא דאמץ לו מצה ברישא והדר תנא בבא דמרור והדר תני בבא דלני סדרא דקרא נקט לכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו לפסח ועוד דמצה צריך לאכול בתחלה קודם המרור ועוד דפסח ליתיה בזמן הזה שבקיה בסיפא והדר תנא בבא דטבול דליתה כלל אפי' ברמז בקרא אבל בסדר ההגדה נקט בבא דטבול ברישא כיון שבו מתחילין שהרי טבול ראשון קודם אפי' לאכילת כזית מצה. והרמב"ם ז"ל שם פ"ח דהלכות חמץ ומצה נקט ברישא טבול ואח"כ מצה ואח"כ מרור אלי ואח"כ מרור ובין כך ובין כך קשה אמאי לא תנא בתתי' אלא דהלילה הזה כולנו מסובין. ואית לדרבי בתתי' בבא דלני בסיפא דסיפא בתר בבא דטבול הלילות אנו מטבלין פעם אחת וכו' ובגמ' פריך אנו כל יומא לא סני דלא מטבלינן חדא זימנא דקתני שבכל הלילות אנו מטבלין פעם אחת וכתב רשב"ם ז"ל והאומר אין אנו חייבין לעבל שבשו הוא בידו ע"כ: כולו צלי. רב הסדא מוקי לה בפסח שני בפ' אנו דברים בפסח דף ע' כבן תימא דאמר הניגה הבאה עם הבשר אינה נאכלת אלא צלי ואע"ג דקאמר סתם ואמר רב חסדא ובפירקין ליתיה דרך תלמוד כן תוס' והר"ן ז"ל: לפי דעתו של בן כו' ביד שם פ"ז סי' ב' ג': מתחיל בגנות. פי' להביב כגון מחתלה וכן ג"כ מתחיל עבדים ומסיים בגסים ובגלות ובקרבנו המקום: וראיתי להעתיק הכה מוסחת ה"ר יהוסף ז"ל במשנה זו מזנו לו כוס שני וכן הבן שואל ואם אין דעת בבן אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו מטבלין פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי לפי דעתו של בן אביו מלמדו מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש מארמי אובד אבי עד שהוא גומר כל הפרשה ע"כ: וכתב לא מצאתי יותר מזה בכל הספרים שלפני רק ס"ח שבכל הלילות אין אנו מטבלין אפי' פעם אחת וע"ע. ואפשר לפרש הגרסא הראשונה שדרכם היה לעבל בכל הסעודות פעם א' בברכת המוציא כדאיתא בברכות עכ"ל ז"ל: ה בל שלא אמר שלשה וכו' ביד שם סי' ה' ו'. ובגמ' אמר רבא צריך שיאמר פסוק ואותבו הוצא מפם שצריך להראות את עצמו כאילו יצא מפם שלא אותבו נאל הקב"ה ואמר רבא כשאומר מצה זו שאנו אוכלין צריך להגביה וכשאומר מרור זה נ"כ צריך להגביה כדי להראות לסובבין ותתחבב המצוה בעיניהם אבל כשאומר פסח שהיו אבותינו אוכלין אין צריך להגביה ולא עוד אלא שאם היה מונביהו נראה כמי שמקדים בהמתו לפסח שהוא קדשים בחוץ: על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא וגו' כך נראה שהיא גירסת תוס' והראש"ש ז"ל וכתבו תוס' ז"ל ואמרתם זבח פסח הוא פי' באמירה שצריך לומר פסח זה שאנו אוכלין ואיתקיש מצה ומרור לפסח וצריך לומר נמי מצה זו מרור זה ע"כ: מצה ע"ש שנגאלו שנאמר ויאפו את הבצק וגו' ולא יכלו להתמהמה כך נראה שהיא גרסת הרי"ף והר"ן ז"ל: ואית לדרבי בתתי' מצה על שם שלא הספיק בצקן שלאבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם הקב"ה וגאלם מיד שנאמר ויאפו את הבצק וגו' וכן הוא בהרמ"ם ז"ל וגם לשון הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות ק"פ ולשונו ז"ל בפ"ח דהלכות חמץ ומצה ומצביה שמור ואומר וכו' ומצביה המצה ואומר וכו' וכתב שם בכ"מ בשם ה"ר מנוח ז"ל כתב בסדר המשנה אבל בהגדה מצה זו קאמר בתחלה ועשים המשנה שתחלה מרדו את חייהם ואח"כ נגאלו ע"כ: וזו נוסחת ה"ר יהוסף ז"ל במשנה זו ר"ג היה אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים מרור על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים מצה על שם שנגאלו: בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים לשיכך אמרתו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם לגדל ולגלח למי שעשה לנו את כל הנסים האלו והוציאנו מעבדות לחירות ומאבל ליום טוב ומאפילה לאור גדול ונאמר לפניו הללויה ע"כ וכתב בס"א ל"ג האי בכל דור ודור עד לפיכך: וברוב הספרים גרסינן במקום אבותינו אנו: וספרים אחרים נלאה ונגדל וספרים אחרים נגדל ונברך עד כאן לשונו ז"ל: ן עד אם הבנים שמחה נמרא אמינא עד היכן הוא אומר בית שמאי אומרים עד בלאת ישראל ממצרים ובית הלל אומרים עד לא לנו ד' לא לנו ובגמ' מפ' במאי פליגי תנא דמתני' אתנא דברייתא: ובירוש' אמרו להן ב"ש וכי יצאו ישראל ממצרים שהוא מזכיר יציאת מצרים א"ל בית הלל אילו נתנתן על קרות הנצר עדיין לא הגיעו לחצי גאולה היאך מזכירין גאולה ועדיין לא נגאלו ולא יצאו אלא בחצי היום שנאמר ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל וגו' אלא מכיון שהתחיל במצוה אומרים לו מרוץ ע"כ: וחותם בגאולה. ת"ק לא פירש כיצד ופליגי במילתיה ר' טרפון ור' עקיבא ר"ע אומר אינו חותם בברוך אלא היה מאריך בדברי בקשה ולא היה אומר אלא הודאה ור' עקיבא סבר לחותם בה בברוך לפי שמאריך בדברי בקשה ואומר כן ה' אלהינו יגיענו וכו' וקיימ' לן כר' עקיבא מחברו וכן מצינו בסנהדרין בפ' שני גבי לא יראה לו נסים וברים חזקת הבתים דפליגי תנאי במילתיה דת"ק תוס' ז"ל וכן פי' רשב"ם ז"ל בדף קס"ו וכמו שכתבתי בכתובות פ' אע"פ סי' ב' וחותם דת"ק היום בעלמא ואינו חותם דר' טרפון חתימת סוף ברכה היא. ועוד כתבו תוס' ז"ל ס"ג ונאמר לפניו שיר חדש וכן ונודה לך שיר חדש על גאולתנו דכיי חתימת בגילתא כל הסירות לשון נקבה הוץ משירה דלעתיד דלשון זכר כלומר שבקבה יש לה לעבר לידה לף כל הנסים יש אחריהם לעבר חוץ מלעתיד שאין אחריה לעבר וכן יבר הפייט וכו' וגרס' שם מן הזבחים ומן הפסחים שהגיעה ר"ל נאכלת קודם לפסח לפי שהפסח נאכל על השבע עכ"ל ז"ל. אבל בירושלמי מפ' שמעת דהיתה באה הגיעה קודם הפסח דו שלא יהא לידי שבירת עצם מצד שהוא רעב ופי' המרדכי דאי לאו שמעת דשבירת עצם הוה קשה אמאי הגיעה נאכלת קודם הא הגיעה הויא כמו פסח אמאי שבירת עצם מצד שהוא רעב ופי' המרדכי דאי לאו שמעת דשבירת עצם הוה קשה אמאי הגיעה נאכלת קודם הא הגיעה הויא כמו פסח ונאכלין פ. השבע דכתיב המסחה כדרך שהמלכים אוכלין דהיינו על השבע להכי אינטריך נמי טעמא דשבירת עצם ע"כ ועיין בתוס' שבתנתי לעיל פ' שני ס' ג' (הגהה גם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה מן הפסחים ומן הזבחים): ן מזנו לו כוס שלישי וכו' ביד שם פ"ז סימן י' ובטור א"ח סי' תע"ט וסי' ת"פ. ולא שמעי' ממתני' דברכת המזון טעונה כוס דהכא ד' כסי תקינו רבנן מכוס חירות אלא כיון דאיתתנו כל חד וחד ראוי שיעשה בו מצוה אבל בשאר ימות השנה לא בעי כוס אלא כאן מעיקרא אין הכוס בא בשביל ברכת המזון אלא בשביל חירות: רביעי גומר את ההלל. כך מצא בקצת ספרים ל"ג אלא עליו ה"ר יהוסף ז"ל. גרסי' בגמ' ת"ר רביעי גומר עליו את ההלל ואומר הלל הגדול דברי ר' טרפון ע"כ. וכתב רש"י ז"ל הכי גרסי' רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו הלל הגדול. ומפ' בגמ' למה נקרא הלל הגדול מפני שהקב"ה יושב ברומו של עולם כלכתיב הודו לאל האמיתי נותן לחם לכל בשר והיינו דבר גדול ע"כ. וכן כתב הרשב"ם ז"ל ותוס' ז"ל כתבו רביעי אומר עליו הלל הגדול רביעי גרסי' ולא גרסי' חמישי אבל הרי"ף והרמב"ם ז"ל גרסי בברייתא כוס חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי ר"ש. וכתב הר"ן ז"ל מהרי"ל הלוי סובר דר"ש פליג אמתני' דתנן ברים פירקין לא יפחתו לו מד' כוסות של יין ור"ש ס"ל דחמשה ולא יסירה וכו' עד ועוד דלא אסתמים חד תנא למיתני ולא יפחתו לו מד' כוסות של יין ר"ש אומר חמשה והעלה דמלה מן המובחר לשתות כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול ומכן מעין דברי הרמב"ם ז"ל: ואומר עליו ברכת השיר. גמ' מאי ברכת השיר רב יהודה אמר יהללוך ופי' רשב"ם ז"ל יהללוך ויומרין בו בא"י מלך מהולל בתשבחות וזו היא ברכת השיר דמתני' כלומר ברכת הבשבח ע"כ. וכתבו התוס' וקמ"ל דאפי' במקום שלא נהגו לברך אחרי ההלל בליל הפסח צריך לברך דאי נהגו פסיעה א"נ דאפי' במקום שנהגו ה"א דוקא בימים שאבל בליל חי אחר יהללוך קמ"ל ע"כ. ועוד כתבו ז"ל ר' יוחנן אמר נשמת כל חי ברכה ה"פ אף נשמת כל חי אחר יהללוך דאלמ"ה אלן כמאן עבדינן וקורא ר' יוחנן לנשמת כל חי ברכת השיר לפי שבשבחות אומרים אותו אחר פסוקי דזמרה ע"כ וז"ל רשב"ם ז"ל בתלמוד מוגה ור' יוחנן אמר נשמת כל חי יהללוך ונשמת כל חי דהיינו ברכת השיר דמתני' דאינו אלא אומרים בכל יום שאומרים בו את ההלל ומ"ם ליל פסח דנקט אם לא להוסיף עוד ברכה אחרת ע"כ: בין הכוסות. בפירקין דף קי"א: בין שלישי לרביעי לא ישתה. כתב רשב"ם דהס"ל יין שלפני המזון הוא משכר ואם רצה לשתות בין ראשון לשני ישתה דסא לא מעטא תנא אלא בין שלישי לרביעי. וכן כתב הלל בן בשם ה"ר יונתן ז"ל בסי' ל' וכתב עוד דמ"מ ראוי להזהר שלא לשתות בין ראשון לשני אם לא לצורך גדול דאיכא למימר דהאי דנקט בין שלישי לרביעי ולא ביאר בין ראשון לשני משום דמילתא דלא שכיחא היא דהיות אדם שותה כ"כ קודם אכילה שיהא כר' ומעט משתות הסדר ע"כ והר"ן ז"ל כתב בדף רע"ב אפקא דלא יפתו לו מד' כוסות של יין דאע"ג דאמרי' דבין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה משמע דולדי לו דהיינו בין כוסות אבל לא באמצע הכוס שאחר שמזג הכוס לספר עליו יציאת מצרים שהוא מן התורה אינו בדין שימזוג כוס אחר וישתה ועוד שאמרי אומר עליו ג' פרקים מן ההלל וברכת אגר גאלנו שהן מפסיקין אותו בעל כרחו שאם רצה לשתות בין שלישי לרביעי לא ישתה ועם לא לאחרי הרביעי ונאמר הראב"ד ז"ל הטעם לפי שאם ישתה אחר ד' כוסות לא הני' נברת שתייתם אם היא למעוה אם לאו ע"כ: ח אין מפטירין אחר הפסח וכו'. פי' היינו אחר פסח ומצה שעמו ובגמ' בלישנא קמא אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן ופרכינן עליה ממתני' דקתני אחר הפסח אחר הפסח הוא דלא אבל לאחר מצה מפטירין ומשני ל"מ קאמר ל"מ אחר מצה דלא נפיש טעמיה אלא אפילו לאחר הפסח דנפיש טעמיה ולא מצי עבוריה אין מפטירין. ביד שם פ' שני סי' י"ג ומייתי לה בפ' כילד צולין דף פ"ו: אפיקומן. ראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל אפיקומן. ובגמ' מאי אפיקומן אמר רב אלא יעקרו מחבורה לחבורה פי' אחר שאכלו הפסח בחבורה זו לא יצאו בחבורה אחרת לאכול לא פת ולא שום דבר נזרה דינמא אתי למיכל הפסח בשני מקומות וכתבו תוס' ז"ל ולפי זה מתני' מוקי לה רב אליבא דר' יהודה דסבר דאין הפסח נאכל בשני מקומות ע"כ פי' אע"פ שנאכל פסח אחד בשתי חבורות או אפי' שתי חבורות בשני בתים עכ"ז יחיד אינו אוכל מן הפסח בשני מקומות וסתם לן תנא נמי כותיה לעיל ס"פ כילד צולין כמו שנכתב שם וקיימא לן דהלכתא כותיה: ישנו מקצתם יאכלו. פי' מתני' לענין פסח מחייא והרי"ף ורבינו שמואל ס"ל דה"א לעולם בזמן הזה דגרדמו אבי' מקמן לא יאכלו אבל הר"ז הלוי ס"ל דדינא דמתני' בפסח דוקא הוא ולא בעולה. וביד שם פ"ח סי' י"ד וספ"ח דהלכות ק"פ ובטור א"ח סי' תע"ח: ישנו כולן לא יאכלו. אם התחילו לאכול פסחיהם ושנו מולן שוב לא יאכלו דגראה כאוכל בשני מקומות וכתב רשב"ם ז"ל ולישנא לפרושי משום דדמי לאכילת שתי חבורות דא"כ קשיא סתמא אסתמא דהא בכילד צולין סתם לן כר' יהודה דפסח נאכל בשתי חבורות אבל אין האוכל אוכל בשני מקומות הלכך שמעת דמתני' מבוה אכילת שני מקומות ע"כ: נתנמנמו. נמנום מהו אחפרס בעולה פ' שני. ומצאתי שנקד הר"מ דיגומאנו ז"ל נתנעסו המ"ם והנו"ן בשבא וכן מלת גרדמי הלי"ת בשבא: ט הפגול והנותר ממאין את הידים. פ"ח דהלכות שאר אבות הטומאה סי' נ' ומייתי לה בפ"ק דמכלתין דף ט"ו ובפ' כילד צולין דף פ"ה ותוס' פ' גמר הדין דף מ"ח. ובגמ' רב הונא ורב חסדא חד מפ' טעמא דפגול וחד מפ' טעמא דנותר מלן דמפ' טעמא דפגול מסרס דמשום חבדי כהונה נזרו עליו טומאה שלא יפגלוהו ברצון להפסיד את הבעלים (הגהה ורש"י ז"ל פי' עוד טעם אחר בפי שבלמים הן ואין לבהן בהן אלא חזה ושוק ושהחפס במויד לשם חטאת כדי לאכלן כולן ולא הגיעה לאין פגול אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה רשב"ם ז"ל ונלע"ד דאפשר דרש"י ז"ל ס"ל דפגול דהכא במתני' לאו דוקא. ומ"מ הטם בפ' כילד צולין לא הביא רש"י ז"ל רק הטעם הראשון). חד אמר כזית מהם ומעמא דנותר מפ' דמשום עצלי כהונה שלא יתעצלו באכילתן. חד אמר כזית מהם ומעמא דידים כאיסורו וחד אמר בכביצה כטומאתו ובהא לחוד הוא דפליגי. וכתבו רש"י ורשב"ם ז"ל ה"ג במתני' ביכך על הזבח לא פטר את הפסח על הפסח פטר את שלא

ובח דברי ר' ישמעאל. ר' עקיבא אומר לא זו פוטרת את זו ולא זו פוטרת את זו וכו' ביד פ"ח דהלכות חמץ ומצה סי' ז'. ובגמ' כתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה לדברי ר' עקיבא לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה. ובזבחים ר"פ ב"ש דף נ"ז מסקי' תתרי הלחי אליבא דר' ישמעאל דאית חלא דס"ל דלא פליג ר' ישמעאל אדר' עקיבא בהא דמודה ליה דגם פסח אינו פוטר את הזבח ופסח הוי בשפיכה דילפי' ליה מקרא דודם זבחיך דאי זבחיך הוו שלמים כשפיכה יזרק מיבעי ליה ואית תנא אחרינא התם דס"ל אליבא דר' ישמעאל דפסח כשלמים וליף לה מאת דמס חזרוק על המזבח דכתיב נני בכור לשון רבים לאתויי מעבר ופסח ולף על גב דפסח וזבח תרוייהו בזריקה פליג ר' ישמעאל ומעמיה דפסח עיקר וזבח טפל לו הלכך אין זבח פוטרו לפסח אבל פסח פוטר את הזבח. ובירושלמי אמי אמרו האי טעמא ע"כ ועיין בחוס' ז"ל אחר שם וכאן: סליק פירקא וסליקא לה מסכת פסחים:

בעזר הנותן ליעיפים כח וגם לפסחים: ובעזרת בורא את האדם חללים חללים. גם רופא חולים. נתחיל מסכת שקלים:

מסכת שקלים

פרק א באחד באדר משמיעין על השקלים. בפסיקתא רבתי לאמר מתחילין לגבות מלדר עד ניסן כדי שלא לדחוק את ישראל היו מחזירין מר"ח אדר ומגבין בניסן זהו אמת ישרים סלולה ע"כ. ואיתא ביד בפ"א דהלכות שקלים סי' ט' וברפ"ד דהלכות סיסה וברפ"ח דהלכות ערכין ובפ' שני דהלכות כלאים מסי' מ"ו עד סוף הפרק וסי' ב' בכלל ובמגילה פ"ק דף י"ג מייתי לה. ובפ' בני העיר דף כ"ט מוקמי' מתני' אפי' כרבב"ג דאמר שולחנין בהלכות הפסח קודם לפסח שתי שבתות דכיון דאמרי' בסמוך בחמשה עשר בו שלחנות יושבין משום שלחנות קדמיון וקרינן ע"ו ומים קודם וכפשטא אתיא מתני' כרבנן שהרי שלשים יום קודם ר"ח ניסן הם מ"ק סי' ב' באדר מה שם להקשות אמתני' מהתם דיולאין אף על הכלאים דקתני התם בפ"ק ע"ם ואיתא בתוס' פ' האיש מקדש דף ע"ד: **בחמשה עשר בו קורין את המגלה.** ירוב' ר' הונא ורב בשם ר' חייא רבה הכל יולאין בי"ד שהוא זמן קריאתה ואפי' כרכין ומתני' דקתני בט"ו בו קורין את המגילה לא בא אלא ללמוד דמלות המוקנות בשני מהנות בראשון דס"ל כר' אלעזר ב"ר יוסי דאמר בפ"ק דמגלה דקורין את המגלה באדר הראשון דאין מעבירין על המלות ולדידיה מתני' באדר הראשון עסיקי': **ואת הרחובות.** רש"י ז"ל גרים התם במועד קטן ואת הרחבות ופי' רחבה שאחרי הבתים שהם מטיילין ילדים וילדות וכבא גרס' בכל הספרים ואת הרחובות והם שווקים של ר"ה וב"ד שולחים ומתקנים להם: **ועושין כל צרכי הרבים.** פי' ר"ע ז"ל כגון דיני נפשות ודיני ממונות וכו' (הגהה לשון הר"ם ז"ל כל אלו הדברים לא שייכי אלא בחול המועד ואע"פ שהרמב"ם ז"ל פירשם בכאן אין כונתו אלא לפרש לצרכי רבים מה הן והם לענין חול המועד וכן בחגורו לא הביאם אלא בחול המועד ולא בהלכות שקלים ע"כ). כך פירשו בירוש' אמנם בבבלי פ"ק דמ"ק דף ה' מפ' לאתויי הא דתניא יולאין לקוץ את הדרכים ולתקן את הרחובות ואת האיסרטיות ולמוד את המקולות וכו' ולע"ד דהם"ל דמודה בכל הני דמפ' בירוש' אלא דנקט לאתויי הני דתניא בברייתא דדמו להאמו דמתנייא במתני' דמידי דקרקע ניחמו כמו שכתוב בתוספת יום טוב שם אי נמי כיון דתנא תרי זימני ועושין כל צרכי הרבים חד לאתויי הכהם וחד לאתויי דיני ממונות וכו': **ומציינין על הקברות.** בירוש' מפיק לה מקרא דכתיב ומצא אמא יקרא כדי שתהא הטומאה קורלה לך בפיס והיא אומרת לך פרוש ר' אילא בשם ר' שמואל בר נחמן דכתיב ועברו העוברים בארץ ורלה עלם אדם וכתב אצלו ציון עלם מכאן במציינין על הטמאות. אדם מכאן במציינין על הטבלה ועל הגולגולת. וכתב מכאן במציינין ע"ג אבן קבועה שאם אתה אומר על אבן חסולטלת אף היא הולכת ומטמאה במקום אחר. אצלו אל מקום פרה. ציון מכאן לציון: **ויוצאין אף על הכלאים.** כתב החכם הר"ר שלמה שירליו ז"ל דהכי איתא בכל הספרים וה"פ משום דה"א דבט"ו דיצא הוא דיצאו על צרכי רבים וכל הני דאמרן משום דקדמה דבי שותפי לא חמימא ולא קרינא ולריך לגדוזיהו אבל כלאים דכל חד שדהו רמיא עליה ס"ל דבריבר זה לחד באדר סני להו ולא צריך לב"ד לבקורי השדות בט"ו קמ"ל דיולאין ומס"ה הני אף אמ"ל דקאי אסיפא דקתני בט"ו יושבין שלחנות והסיא ודאי דבלוחי ב"ד יושבין עם השלחנים וה"א נבי אפוקי ממונה הוא דאפקי אבל כלאים דכל חד שדהו רמיא עליה וכולי' עכ"ל ז"ל: **ב א"ר יהודה בראשונה וכו'.** ר' יהודה מפ' למילתיה דת"ק והכי איתא בפ"ק דמ"ק. ותתם ברים הוא פירקא מפרש דלא היו מפקירין אא"כ מלאו בה אחד מכ"ד ממין אחר כדמפורש ברפ"ב דכלאים ע"כ ובעור חיטן מספק סוף סימן רע"ג: **ג בחמשה עשר בו.** בט"ו באדר ומייתי לה בפ' בני העיר דף כ"ט. ואית דגרסי בו ביום כך גרלה ממשנת הר"מ דיולומאנו ז"ל וטוב דקדקתי וגרלה שאינו אלא שהוא ז"ל הקשה דהיל"ל בו ביום: **שלחנות.** שלחן שם לשלחן שלפני השלחנים המקבל עליו המעות וכך קורין החלפני שלחני בכל המקום הרמב"ם ז"ל. אבל בפ"א דשקלים לבומו שם בט"ו בו יושבו השלחניים בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת ע"כ: **התחילו למשכן.** ובילקוט פרשת כי תשא משלו משל למה"ד לאחד שעלתה לו מכה ברגלו והיה הרופא כופתו ומתחד ברגלו בשביל לרפאותו אף כך אמר הקב"ה יתמשכנו ישראל על שקליהם כדי שיהו קרבנות הצבור קרבין מהם מפני הקרבנות לצבור מרלין ומכפרין בין ישראל לאביהן שבשמים ע"כ: **שלחנות היו יושבין** בירוש' בסוף פירקין איכא מ"ד דמתנין לשלחנים קולבונות בשברם: **לוים וישראלים** דלא כבן בוכרי דבסמוך דלדידיה אפי' לוים פטורין כמו שכתוב בפ"ד: **שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק** בין קודם י"ג בין אחר י"ג דכיון שהתחיל לתקנו בתוקה מלוה שוב אינו נפסק. וגרלה לי לאפי' התחיל אביו ליתן ושוב לא רלה ליתן אין ממשכנין אותו בין קודם שהגיע לשתי שערות בין אחר שהגיע הר"ם שירליו ז"ל וביד פ"א דהלכו' שקלים סי' ז' ח' וסוף הפרק: **ד א"ר יהודה העיד בן בוכרי** בספרים אחרים מלאתי בן בוכרי וכן הגיה ה"ר יוסף ז"ל גם בקלת ספרים של תלמוד ירוש' מלאתי בן בוכריין ובערוך מלאתי בן בוכרי בלשון בלשון ובהקדמת הרמב"ם ז"ל לסדר זרעים מלאתי ר' אלעזר בן בוכרי ובמגאות פ' הקומץ רבה דף כ"א מייתי לה וכתבו שם תוס' ז"ל שהכהנים הורשים את המקרא הזה לעלמן משמע דדיב"ז לא היה כהן והא דתנא בסבר בני פרה שאמר ריב"ז לתלמידיו מה שעשו ושרתו

ידי שכחתי לא הוה עלמו עשה אלא כלומר על פי הוראתו עשו והא דמסקי' התם דיש אומרים אלו הדברים אלא אלא היה יכול לומר מה שעשו ושרתו ידי היינו שעמא לפי שלא הרפו פרס בימיו ע"כ: ובמה שכתב **ר"ע** ז"ל כל כהן שאינו שוקל הוא יקרא דכל הטובר וכו' תום' חיצוניות תרלו שם עוד דעל הפקודים ר"ל עם הפקודים ועל ר"ל כמו אלא כמו ועליו מעה מכסה ולבן ביכרי אפי' ליה פטורין כמו כהנים מדכתיב כל העובר על הפקודים ושבט לוי לא נפקד ע"כ גם שם פ' התכלת דף מ"ו מייתי לה וגם בפ"ק דערכין דף ד' ופי' הרמב"ם ז"ל לפיכך אם רלו לתת שקליהם מותר כמו שהעיד עליו בן בוכרי ע"כ אבל שם ביד פסק כדברי ר"ע ז"ל: וא"ע כולל קתני במתני' אמר לו ר' יוחנן בן זכאי דמשמע שהיה בזמנו והלא ר' אלעזר אביו של ר' יהודה היה תלמידו של ר' אליעזר כדמוכח במתני' דס"פ שני דטירוזין גם במגאות פ' הקומץ רבה דף י"ח ור' אליעזר הוא תלמידו של ר' יוחנן בן זכאי כמו שבינו באבות פרק שני והרמב"ם ז"ל גרלה דגרים אמר ריב"ז: אח"כ מלאתי שכתב החכם הר"ם שירליו ז"ל א"ל ריב"ז לבן בוכרי ולכא לאמיר א"ל לר' יהודה דהא ריב"ז קדים מיניה טובא ע"כ: וכיולא בזה כתב רש"י ז"ל בפ' בתרא דר"ה דף ג' על משנת א"ר יהודה והלא מן התורה הוא אסור וכו' דבפ' ר' ישמעאל דמנחות: ובירוש' כך מפיקין חכמים לר' יהודה מנחת יחיד קריבה כליל ואין מנחת לבור קריבה כליל ומכיון שממסרה לצבור כמי שהיא נדבת לבור. כתיב כל העובר על הפקדים ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר כל דעבר על יתן ואותן אמר כל דעבר על פקודייא יתן מ"ד דעבר על יתן מסייע לריב"ז מ"ד כל דעבר על פקודייא מסייע לבן ביכרי: **ה אע"פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אבל אם שקלו מקבלין מידם.** ביד שם שם פ"א סי' ז' וסוף הפרק ובפ"ג דהל' מעשה הקרבנות סי' ב'. כתב הר"ם שירליו ז"ל בירוש' דייק דבמתני' קתני דאם שקלו קטנים מקבלים ומשמע מינה הא ליתבא אין תובעין ובריש קתני לאין ממשכנין הא ליתבא תובעין ומשני כאן בשהביא שתי שערות ומס"ה הובעין על עבדים ומסם ואילך ממשכנין וסיפא דלא הביא ומס"ה אין תובעין ונשים ועבדים נמי דוקא עד שיביאו שתי שערות אין תובעי' אבל משהביאו תובעין לעולם דכופר נפש הוא ואין ממשכנין דאיש כתי' ועבדי' נמי גמירי לה לה ומסקנת הסמועה דבאיש איכא שלשה חילוקין עד שיביא שתי שערות אפי' תביעה ליכא ואם שקל מקבלין משהביא שתי שערו' עד עשרי' תביעה הוא דאיכא ומשכון ליכא מכאן ואילך משכון נמי איכא. ואני תמה על הרמב"ם ז"ל בהלכות שקלים שלא כתב החלוקים הללו והרא"ש ז"ל כתבם ובכשים ובעבדים שני חלוקים איכא עד שיביא שתי שערות אפי' תביעה ליכא ואם שקלו מקבלין מהן ומשהביאו שתי שערות ולעולם תביעה הוא דאיכא ומו לא ואע"ג דשקלים מ"ע שהזמן גרמה היא מ"מ תביעה איכא לכסף שכפורים נימהו וכולהו בעי כפרה עכ"ל ז"ל: **הנכרי והבותי ששקלו.** בירוש' משמע דר' אלעזר לא הוה גרים במתני' הנכרי והכותי אלא הגויים ששקלו בלבד ואע"ג דבסיפא קתני ואין מקבלין מידם קיני זבין וכו' ולא שייך זיבה בגויים מן התורה סיפא תני בדשייך ולא קאי אמאי דתני בריש: ופי' הרמב"ם ז"ל אמרו אין מקבלין מידם קני זבין וקני זבות וקני יולדות ר"ל מיד הכותים אבל הגויים אינם יודעים בזה ואינם טורחין בהן לעולם ולפיכך אמרו סיפא בכותי מקבלין מהן חטאות ואשמות לפי שהוא כיון שמתכוון בכפרה אולי יטוב אבל הגויים אין מקבלין מהן חטאות ואשמות לפי שאינו נולד מלת אבל ולא מנות נדרים ונדבות ואפשר להיות אמלת אבל בלבד הוא שלא היה גורם לא מלת אבל ולא מנות נדרים ונדבות ואמר ר"ם אין הכרח כלל ממה שכתב רש"ג דהלכות מעשה הקרבנות לגרסא זו: וכתב החכם הר"מ דילומאנו ז"ל נכ"ל והרמב"ם ז"ל גרסי' חטאות ואשמות מקבלין מידם ול"ג נדרים ונדבות ובבבלי וירוש' ול"ל כ"י גרסי' וחטאות ואשמות בהדי ואין מקבלין ול"ג מקבלין מידן נדרים ונדבות. וקי"ל על הרמב"ם ז"ל מ"ם קנין מחטאות ואשמות והא קרא בכותים כתיב לכן מראה גירסת הירוש' והבבלי וגרסא שבדפוס מראה משובחת משלהן והיה ראוי אבל מקבלין אז ומקבלין כוא"ו ע"כ: וז"ל הר"ם ז"ל כ"א חטאות ואשמות מקבלין מידם זה הכלל וכו' והיא גירסת הרמב"ם ז"ל ולפי זה הכלל אתאן לבבלי ע"כ: והחכם ה"ר יהוסף אסכמי ז"ל כתב חטאות ואשמות מקבלין מידם זה הכלל כל שהוא נידר וכו' כן מלאתי הגירסא בכל הספרים וע"ל לפי זו הגירסא דהכי קאמר אין מקבלין מידם קינים וכו' אבל חטאות ואשמות מקבלין וע"ע ובס"א מלאתי חטאות ואשמות אין מקבלין מידם ומחק אין מקבלין מידם ודוק ע"כ: בפי' רעז"ל צריך להגיה כדכתי' אשר יקריבו לה' לעולה שלמים מנין וכו': עוד בפי' רעז"ל וכן הוא מפירש ע"י עורך בסרמו הכתוב וכו' אמר המלוקש הם גרי יהודה ובנימין המוזכרים בעזרא ספר ראשון: **ובן הוא מפורש ע"י עזרא.** קבא לי מאי מייתי לאיה מסם לכלל שנתן אדרבא מסם מוכח דאפי' דבר נידר ונידב אין מקבלין מידם דהא בדק הבית דבר הנידר ונידב הוא ואעפ"כ לא קבלו מהם וכן פסק ההלכה פ"א דהלכות ערכין סי' ט' וביד פ"ח דהלכות מ"ע סי' ח'. ולע"ד דס"ק וכן הוא מפורש ע"י עזרא שאין מקבלין לבדק הבית אז לחומת ירושלם דוקא משום דאין להם חלק בירושלם ובבית הא בשאר נדרים ונדבות מקבלין מהם לחיזרבו מלים אים ובהני ניחא נמי דלא קבו קרמי אהדדי: שנאמר לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו. כך ל"ל במשנה:

אמה שכתב רע"ל ולכם מין מלק זלדקה וזכרון בירושלם זהו פסיק אחר בספר נחמיה: **ן ואלו שחייבין בקולבון** וכו' רפ"ג דהלכות שקלים וסי' ב' ו': לוים וס'. סתמא כריב"ז: **אבל לא כהנים ולא נשים**. לכיון דאין ממשכנין לכהנים כמו לנשים כי היכי דנשים פטירי הכי נמי כהנים הר"ם שירילין ז"ל: **השוקל ע"י אשה וע"י קטן וע"י עבד וע"י כהן פטור**. כך כתב לשון המשנה החכם הר"ם שירילין ז"ל: ופי' דהא קמ"ל דאע"ג דבהלוקה הוא דיהיב להו ולימא כיון דהתחיל במלוה אומרים לו מרוק ולחייב בקולבון קמ"ל דמיסתר דלא עדיף מכי יהיב כהן לו ענד נופיס שקל לשקדש: ואית דל"ג אלא אבל לא נשים ומדלנים מלת כהנים וכן נמי לא נרבי מלת הכהן כלל ועיקר אלא השוקל ע"י אשה וכו': אבל מכ"מ שם רפ"ג מסמע דגרים השוקל על יד הכהן על יד אשה וכו' אבל על מלת הכהנים כתב דאית דגרסי לה ואית דל"ג לה. וכן ג"כ ה"ר יהוסף ז"ל מחקה: **ואם שקל על ידו וע"י חברו חייב בקולבון א'**. כתוב בתוספת יום טוב פי' הר"ב וכו' אבל הר"ם שירילין ז"ל כתב הא"ג ואם שוקל על ידו של חברו חייב שני קולבונות והרמב"ם והרא"ש ז"ל גרסי דאם שוקל על ידו ועל יד חברו חייב בקולבון א' ר"מ אומר שני קולבונות וסירשו דמיירי שנתן סלע שלם עליו ועל חברו דבנן סברי כיון דלא נתן שקל חייב קולבון א' ואם נתן שקל פטור ור"מ סבר דאף אם נתן שקל חייב ועתה בלא נתן מטבע שאמרה תורה חייב הכרע עליו ועל חברו. וקשה לגרסאת דבירוש' אמרי' דמתני' ר"מ היא משמע דסתם לן תנא הר"מ ועוד לפירוש דידהו כשנקלו שני אנשים סלע א' אין חייבין אלא קולבון א' דקיי"ל כרבנן. וא"כ חייבין ב' קולבונות דכל חצי סלע חייב לכריע להקדש וכן כתב רש"י ז"ל במסכת חגיגה בפ"ק ובבכורות והכי ס"ל בירוש' בפירקין וכי תנן לקמן דכי חלקו חייבין בקולבון בקולבון שני קאמר כמו שאפרש לקמן על הירוש' בשה"י. והנוסחא שכתבתי למעלה מלאתי בספר ישן מאד שנכתב בשנת המשת אלפים ושבעים וכיא העיקר וה"ש אם נתן שקל על חברו חייב שני קולבונות דר"מ ס"ל דקולבון חייב מן התורה כדיליף וחד שדו ליה רבנן לסברא דאפי' בהדיוט איכא הכרע כדאמרי' לדק משלך ותן לו וכ"ש להקדש עכ"ל ז"ל: ומ"מ כולהו פירשו דבהלוקה מיירי ומעמא הוי דאי בעותן לו במתנה הא קתני בסמוך השוקל על יד עני על יד שכנו וכו' פטור: והיכך לשון הירוש' תני אלו חייבי' בקולבון קולבון א' ר"מ אומר שני קולבונות מתניתא דר"מ היא דר"מ אמר כשם שנקלו תורה כך קולבונו תורה דא"ר מאיר מין משנע של אם הוצא הקב"ה מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה ואמר לו זה יתנו כזה יתנו: **הנותן סלע ונטל שקל**. תוס' ס' אלמנה ניזונית דף ל"ט. ר' אלעזר אמר כולה דר"מ היא אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל ורב אמר כדברי הכל היא דאי כר"מ אלמה חייב אחד שקל שהוא נוטל ואחד שקל שהוא נותן ואחד לדבר תורה דעתיה דרב אלמה קולבונות הם אתא ר' ירמיה ורב שמואל בר רב יצחק בשם רב אלמה קולבונות הם ע"כ: **ן השוקל ע"י עני וכו'**. עד **האחין והשותפי'** וכו'. הרמב"ם ז"ל גרים והשותפין בזוז וכן נ"כ שם ביד סימן נ' ד' הגרסא והשותפין בזוז והרא"ד ז"ל השינו שם ומגדל עוז הביא כמה ראיות להעמיד ולהחזיק דברי הרמ"בם ז"ל: אלא מן בירוש' ובהרא"ש לא גרסי' ו': **האחין והשותפין** פ' משילין ד' ל"ט: **כמה הוא קולבון** וכו'. פ' עשרון דף ק"ח בריתא הנא לחיכן קולבון זה הולך לשקלים פי' לתרומת הלשכה עם שאר השקלים דברי ר"מ ר' אלעזר אומר לגבאה פ' לשופרות לקיץ המזבח: והכא בירושלמי מסיים בה ר"ש אזרי אומר רקועי זהב לפני בית קדש הקדשים בן עזאי אומר שלהים היו נוטלין אותן בשכרן ויש אומרים להולאת דרכים עד כאן: **וחכמים אומרים חצי**. גרסי' הר"ת בליר"ו מפני שהוא מוכרח דלא אשכחן חצי בפת"ח

מבלי סמיכות במקרא רק בפסוק אחד והוא חצי הוא חצי לאחת ואת הלי לאחת:

פרק ב מצטרפין וכו'. ביד ר"פ שני דהלכ' שקלים וסי' ד' ובפ"ג סי' ח' ט': **לדרכונות בכסף** ל"ל: וכתב הרמב"ם ז"ל שם פ"א שהדרכון משקלו שני סלעים וכן בפירוש וכן פי' ג"כ רעו"ל לקמן סימן ד' וכן כתב הרא"ש ז"ל כמו שאכתוב שם. ובבכורות פ' יש בכור דף ל"א מייתי לה ואמרי' הם לדרכונות דוקא יכולין להחליפן ולא לשאר זהב שאינו טבוע וכתב רש"י ז"ל ומשכת שקלים מפ' בעמא שמא תיזול מרגלית וכו' וה"ק לכל זוזה בשמא יזול ומצא מפסיד אבל טיבעא לא זייל עכ"ל ז"ל. והיינו דהכן הם נפדין בכסף ובשום כסף חוץ מן השקלים. בפי' ר"ע ז"ל דכתיב ביהודע ויעבו אדון אחד ויתנוהו בשער בית ה' כך ל"ל ופסוק הוא בדברי הימים. ומה שכתב ז"ל ויקב חוץ בדלתו הוא פסוק אחר במלכים: **בני העיר** וכו' **אם נתרמה התרומה נשבעין לגזברים** וכו'. כל"ל ומ"מ אי שקיל אחכם הר"מ הנ' ז"ל נתרמה הת"ו והרי"ש מיישם בשב"א. וכן במתני' דלקמן וכן ג"כ נקד מלת נתרמה בשני שבאים וכן ג"כ נקד מלת משעות הקדש דבמתני' דבסמוך בשב"א מפני שהיא סמוכה: והר' יהוסף ז"ל מחק מלת ממ.ות והניח מן ההקדש: ובזמא פ' שני שעירי דף ס"ה מייתי לה והתם מסיים בה ר' יהודה אומר עולין לשנה הבאה: ואשבר בא תה היא תוספתא. ואיתה בתוס' פ' שני דייני דף ק"ח: ומה שכתב ר"ע ז"ל שבועה זו תקנת חכמים היא הכי מתרץ ר' יוחנן בירושלמי: ובבבלי במלעיעא פ' הוכב דף נ"ח מוקי לה ר' יוחנן כר"ש דאית ליה פ' שבועת הדיינים קדשים שחייב באחריותן כשבעין עליהם שתיעה עד בלא נתרמה התרומה אבל משנתרמה התרומה קדשי' שאינו חייב באחריותן מיהו דתניא תורמין על האוד ועל הגבוי ועל העתיד לנבות אלא א"ר אלעזר שבועה זו תקנת חכמים היא כדי שלא יהו בני אדם מזלזלין בהקדשות אבל מדאריתא פטור לגמרי דגבי שבועת אומרים כתיב רעהו ולא של הקדש ולכתוב הם: **אלו ואלו שקלים גרסי'** אלון ה"ר יהוסף ז"ל כתב ברוב הספרים מלאתי בוקלים והפי' הוי כאילו אמר אם נמצאו וכו' בוקלין אלו ואלו כלומר נותנים אלו ואלו בשקלים עכ"ל ז"ל: **ב הנותן שקלו לחבירו** וכו' ביד פ"ג דהל' שקלים סי' י' י"ל וכפ' שני דהלכות מעילה סי' י"ב י"ג וכתב הרב ה"ר שלמה שרילין ז"ל ה"ג וכן נמצא בספר ישן הנותן שקלו לחברו נשקול על ידו ושקלו ע"י עצמו אם נתרמה התרומה מעל השוקל שקלו ממעות הקדש אם נתרמה התרומה מעל ולא גרסי' בגמ' דבני מערבא בגרסת הספרים דגרסי בפיאה וקרבן הבמה ואין לתמוה במה שכתוב בפרקי המשנה שלנו וקרבן הבמה ולא כן בירושלמי דהא בבמה דוכתי אשכחן הכי והיינו לי דאי תרתי בחדי ובולה חדא היא ודמיין אחדדי דהא כי הפרים שקלו

רשונן מיד קדוש כדאמרי' וכו' א"כ כי שקלו שמעון לעצמו גזלו מן שהקדש דהא לקמן תנן מותר שקלים חולין הא שקלים עצמו קדש ואין רשאי לשמוחם ולהנות מהם וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ' ששי דהלכו' מעילה וז"ל הפרים שקלו והוציאו בשאר ערכו בין הוא בין חברו מעל ע"כ וא"כ תרי בחדי למאי מיעדריכו. וכ"ל דגריכי דאי הפ שוקל שקלו של חברו ושקלו ע"י עצמו ה"א בהיא מעל כי נתרמה משום דגבי שקל דשולח יד בהקדש חברו הוא אבל סיפא הקדש דידים היא ואין כאן שולח יד ועוד אי סברי ב"ד דהסוא גברא לא שקיל שקלי מיניה מסכוא אם"ל מעל דמייתי לחברים עפי אבל גבי מעות הקדש אע"ג דהתם דלא שקלי מיניה מסכוא אימא לא ואי אמי שוקל מעות הקדש ה"א בהיא משום דעומד ומוקדש הוא לקדושה אחרונה משנה מקדושה לקדושה הוא אבל שקלו של חברו דלקדושה דיהבינה לאיכן יהבינה נמי הא גברא וכיון דחדא קדושה היא אימא לא גריכא. ומאן דגרים בסיפא וקרבנה הבהמה אית ליה למיגרס נמי בריאה והיינו תנא דבי רבי דבירוש' וכן מצאתי גרסא דגרים הכי בתרוייהו קרבנה הבהמה א"ל הנא סיפא לגלויי ריאה וה"פ דמתני' לשקול על ידו בשנילו ושקלו ע"י עצמו. ובגמ' ירוש' פריך דכי שקל ע"י עצמו מאי הוי דהא כי יהיב להו לגזברים סתמא יהיב להו ולא קאמר להו בשבילי אני נותן דאין לך אדם שפורע שקלו שיאמר בשבילי אני נותן וכיון דהך שקל של חברו הוה אע"ג דיהבינה מדעתא דנפשיה כיון דסתמא יהיב ליה שקל בחזקת בעליו הוא דנעבי הקדש דגרים שבגב אינם דגרים ומשני ליה בגון דאמי דיהיב אינים מסויים של בית ר"ג כדמפ' התם: **אם נתרמה התרומה מעל**. אם כשקלו זה ע"י עצמו נתרמה התרומה מעל מיל ואע"ג דהדר שילם שקלו דבני: **מעות הקדש**. מעות בדק הבית אם נתרמה התרומה מעל ואע"ג דהדר שילם שקלו והרא"ש ז"ל גרים בסיפא ונתקרבה הבהמה ולא היה בספרו כתוב ברישא ופירש דקאי נמי אריאה והיינו טעמא אע"פ שנתקה כבר אינו מועל עד שנעשה כל מעות הקדש דהיינו מתקרבה. ותניא פ' הנהנה במסכת מעילה מכין המועלה מקדש לקדש כגון לקח קני זבין ושקל שקלו אי הבית חצאתו ואמנו ממעות של הקדש כיון שהבית מעל דברי ר"ש ר' יהודה אומר עד שיזרק הדם ת"ל למעול מעל ריבה ומתני' דהכא ר' יהודה וסבר ר' יהודה כיון דמקדש לקדש קמבני לא מיתרבי למעילה אלא אחר שנעשה כל מעות הקדש שני אלו דבריו ז"ל. ומה שכתב דקאי נמי אריאה יפה פירש דכולה חדא ותנא סיפא לגלויי ריאה כדפרישית לעיל אבל מה שכתב ומתני' דהכא ר' יהודה היא ולא ר"ש קשה לי בגווה עובדא דהא כיון דנתרמה התרומה על כל שקל ושקל חלק כל ישראל שם ואין בשום שקל של שום אדם שום מרות בו דהא תורמין על כל ישראל כולן וא"כ מה לי קרבה הבהמה או לא קרבה והא אין כאן תוספת ומגרעת בהקרבת הבהמה דהאי שקל ששקל ראובן ושקלו שמעון לעצמו ועוד קשה דקאמר מאן דהנא נתקרבה כר' יהודה ולא כר"ש וצירוף אמרי' דמאן דתני נתקרבה הבהמה ר"ש היא ועוד דלדעתו מאן דתני נתקרבה הבהמה לעניין דינא קפיד ובגלו הכי לא מעל וצירוף אמרי' דלא תני ליה אלא משום דבהמים זריזין הן. וע"ק דהא ר"ל וכולי' ועוד דלשון אם נתרמה לא משמע הכי וה"ל למיתני לא מעל עד שיתרמו תרומה ועוד למה להו צירוף לימר טעמ' משום שמכבון הא זרקו עליו דם ומעל לר' יהודה הלכי מכל אילין לא שליק לן האי פירוש ואין לנו לפרש אלא על דרך הירוש' והרמב"ן ז"ל בפי' ת"כ נמי היה גורס נתקרבה הבהמה בסיפא ולא בריאה ומפ' וכו' ודבריו רחוקים ודחוקים ועוד שעושה גמרא מעצמו עכ"ל ז"ל בקיצור כל מאי דאפשר: **מדמי מעשר שני**. ה"ר יהוסף ז"ל הגיה ממעשר שני ומחק מלת מדמי: **ג המכנס מעות** וכו'. ירושלמי דמיר פ' ב"ש וביד שם פ"ג סי' י"ג ובפי"ד דהל' מעשה הקרבנות סי' ח' ובפ"ה דהלכות פסולי המוקדשין סי' ז': **שאביא מהן שקלי כל**. **אלו דחטאתי** כל"ל. **שאביא מהן חטאתי** כל"ל. וכתב שם הרמב"ם ז"ל אבא מהן חטאתי כמותר חולין וכן ירמה לי שהדבר קל והומר בשאר הקרבנות שהמותר חולין ע"כ והרא"ד ז"ל השינו ומהרי"ק ז"ל טען בעדו שם עיין עליו: **ד אר"ש** מה בין שקלים לחטאת אלא שהשקלים יש להם קצבה ואין לה קצבה כך ל"ל. ואיתה שם בירוש' ר' יהודה אומר אף לשקלים אין להם קצבה: כתב הרמ"ם ז"ל ר' יהודה מהדר לתרוצי מעמא דבית שמאי: **היו שוקלין דרכונות**. מטבע של זהב הוא ונותנין בשביל מעות השקל דרכון ונמצא בירוש' שהוא שני סלעים וכן פי' הרמב"ם והרא"ש והטעם מפני שהיו שניים ומשפין היו נותנין דרכון בשביל מחצית השקל והרמב"ן ז"ל כתב מפני שהיה בדק הבית צריך להוצאות מרובות: **חזרו לשקול סלעים**. שנתרבו יותר ולא היו צריכין לתת שני שקלים ודי בסלע לכל אחד: **חזרו לשקול דינרין**. מפ' בירוש' פלגו סלע ולתנו כדיון מחצית השקל כל אחד ואחד: **בקשו לשקול דינרין**. מפ' בירוש' דלא קבלו מהן ולהכי תנן ובקשו: **יד בולן שוה**. וכו' כתב הרמב"ן ז"ל סיכול הגבור להוסיף ולייקן יותר מהני סלע ובלבד שתהא יד כולן שוה בו דכי אחזר דאמנא לא ירבה היינו ליחידי אלא ירבה ומ"מ אין אדם רשאי לפחות ולייקן פחות מחצי סלע בין יחיד בין מרובין כי אין כופר פחות מכן כדכתיב זה יתנו וגו' ע"כ. ומ"ש סיכול הגבור להוסיף יותר מחצי סלע הוא מוכרח דהא תנן דהיו שוקלין דרכונות דשוה שני סלעים והכי תנן נמי דשקלו סלעים ואם כן נקטינן אאין אחרת לא ירבה אלא ליחיד וכ"ל אחרת והדל לא ישמיע הוא ליחיד ולא לגבור דתרוייהו איתקום להדדי וכי אמרי' בירוש' דלא קבלו מהן לאו משום דאין כופר פחות אלא משום דרא דוהשמלנו עליו מעות לתת שליחת השקל בשנה לעבודת בית אלעזר ותקנתא דעשרה ובית דינו היא ומשום כבוד בגבר דאפי' קרא דולא ישמיע ליחידים הוא דאחזר ע"ל ז"ל: ובירוש' מייתי דקרא דעזרא דנקט שליחת השקל ולא כתב מחצית השקל לאמטוע' שאדם חייב באחריות שקלו כל זמן שלא נתרמה תרומה שליחת לקמת ממנו קרבנות לגבור אבל לבתר הכי לשייר הלשכה אינו לחומת העיר וה"ק קרא לתת עליו הוב לפרוע השקל כל זמן שתורמין הלשכה שליחת השקלים ואפי' נתן ונאבד אחר אבל לאחר התרומה לא מיתייב תו דלאמרי' בירוש' לעיל דתקנין עתיקין אם נאבדו אין שוקלין אחרים התחיתן ואיכא מאן דמפ' התם דבא להשמיענו דמאה השקל בשלשה דרשו לגלות הקופות שלש פעמים בשנה ובשלש קופות ובכל קופה ג' סאין ושליחת ר"ל שליחת ושקל דכתי' מחצית השקל קאמר וקרי ליה שקל כלומר הנשנה הנו שקל לגבי וביד פ"ה דהלכות שקלים סי' ה' ו': **ה מותר שקלים חולין** מלאות פ' בתרא דף ק"ח: **מותר עשירית האיפה**.

דמעות

דמנחת חטאת של יחיד אבל עשירית האיפה דכ"ע פליגי אמורלי בירום' והתם נמי במנחות דלוקא מ"ד דמותרת ירקב: **מותר קני זבין** כו' חטאת ואשמות חטאות יליף לה בת"כ פ' י"ז פיס' ג' [סי' שכ"ח] כפ' שמיעת קול מדכתיב באותה פ' וכביה את אשמו לה' על חטאתו **אשר חטא** נקבה מן הצאן כשבה להטעות ותניא אתם נאמר כאן אשמו ונאמר להלן אשמו מה אשמו האמור להלן מותרו נדבה אף אשמו האמור כאן מותרו נדבה ופי' הראב"ד ז"ל נאמר להלן באשם מעילות אשמו מה להלן מותרו נדבה דילפי' מאשם תלוי דכתיב בי' לאשם אל הכהן וכתיב אשם אשם לה' ודרשינן בית כל שבא משום אשמו מותרו עולת נדבה בשר לשם ועורות לכהן נמצאו שני כתובין קיימין אשם לה' ואשם לבהמים ולעופין חטאת ואשם בנ"ם דאשמו אשמו ואשמות באשם תלוי כתיבא דרשא ויהוידע הכהן לרים לה כדתנן לקמן פי"ג שופרות: וגמר' משמע דמותר אשם קרב עולה דוקא מן האיל בלבד: **קני זבין** כולהו יליף בת"כ כפ' אשם תלוי מיתורא דאשם אשם לה': (הגהה **זה הכלל כל שהוא משום חטא ומשום אשמה** נ"א משום חטאת ומשום אשם נ"א לשם חטאת ולשם בלמ"ד): **זה הכלל** בת"כ פרשה ס"ח בפרשת שמיעת הקול משמע דאתא לרבויי אשמו של מצורע אע"ג דלא בא על הטא אלא להכשיר ידיו לבהונות והכי אמרינן פ' הרי עלי שערון דהא לתנן פי"ג שופרות שאם נדבה חלא מיניהו כנגד אשמו של מצורע דמותרו נדבה וכן פסק הרמב"ם ז"ל כפ' שני דהלכות שקלים והכי איתא בתוספתא: **מותר עולה לעולה מותר מנחה למנחה** ישמרם עד הבאת מנחה אחרת וכל הני מיירי כגון דאמר אלו לעולתו או למנחתו אבל אמר אביא מהן מותרן חולין ולהכי תני להו בסדר קני זבין וחטאות לומר דדמיין להדדי לכי היכי דחטאות ואשמות דוקא דקאמר אלו כדאמרינן לעיל בפרקין הכי ממי הני דסיפא וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ"ה דהלכות פסולי המוקדשין ואין דעת הראב"ד ז"ל כן בהשגות ואין נראין דבריו: **מותר שלמים** וכו' נקוט האי כללא ביד דכר הבא לנדבה לאותו דבר עצמו ודבר הבא לחובה לעולת נדבה חוץ מנסכה כדתנן במתני' מותר פסח לשלמים בין הפרים משות ומותר מהן בין הפרים פסח ואבד והקריב אחר תחתיו ואח"כ נמצא קרב שלמים וחזה ושוק ניתן לכהנים אבל לגבי זמנן הוו כפסח וזמנן ליום ולילה והכי איתא בפסחים פרק האשה ובתוספתא דזבחים פ"ח וה"ם אם נתערבו שלמים בפסח דזמנן ליום ולילה וחזה ושוק ניתן לכהנים ובירום' מפ' דדוקא בן שנה וחכר מן הצאן ובכל הני דמי לפסח: **מותר נזירים לנזירים** נגי מעות לקרבנות מיירי כשהגיע שובלא דשמעון בן בטח כדאיתא בבראשית רבה בפ' מקץ: **מותר נזיר לנדבה** כגון דאמר לנזיר זה לנדבה בירושלמי מפ' דהלכתא נמירי לה והאי מותר דהוי נדבה היינו מותר הקרבנות דאילו מותר הלחם בירום' אמרי' דירקב ובירום' מפ' אי דוקא קרב הבאתו לנסוף או אפי' שלמים לנסף: **מותר עניים לעניים** כגון שמותר מפרנסתם יתנו לעניים אחרים: **מותר עני לאותו עני** כגון דאמר לעני זה הוי לאיתו עני והכי איתא בתוספ' בהדיא דתניא התם מותר מזרים למזרים מותר מצורעים למצורעים הם אמר לנזיר זה למצורע זה מותרו נדבה מותר עניים לעניים מותר שבויין לשבויין אם אמר לעני זה לשבוי זה מותרו שלו ע"כ: **מותר המתים למתים מותר המת ליורשיו** ותניא בברייתא ומייתי לה פ' נגמר הדין כילל גבו למתים כתים זהו מותר מתים למתים גבו לחת זה זהו מותר המת ליורשיו וכולהו מהפרשי הכי ולהכי תני להו בהדי הדדי דדמיין להדדי עכ"ל הר"ם שירליג ז"ל: מותר מזרים וכו' ירושלמי [מזיר] פ' ואלו [פ"ד ה"ד]: מותר עניים לעניים הרא"ש פ"ק דבבא בתרא דף קפ"ח ובטור י"ד סימן רנ"ג והשובות הרשב"א ז"ל סי' תרי"ז: וכן צריך להיות סדרא דגרסא דמתני' מותר פסח לשלמים מותר מזרים למזרים מותר מזיר לנדבה מותר שבויין לשבויין מותר שבוי לאותו שבוי מותר עניים לעניים מותר עני לאותו עני מותר המתים למתים וכו' וכן הוא בירום' אף על כתיבת יד וכן פירש הר"ם שירליג ז"ל בסדר זה כדלעיל: ובבא דעניים סמוכה לבבא מתים וסימנך עני חמוד כמת ובבא דמזיר מסתברא נמי דסמוכה לבבא דמותר פסח לשלמים דהוי קרבן דומיא דכל סדר דלעיל דבריתא דמתני': **מותר מתים למתים** וכו' סנהדרין פ' נגמר הדין דף מ"ח ולומה דהכיא דהתם ברייתא היא שם שנוי לשון ויתור קצת. וכתב שם נמוקי יוסף דף רפ"ב ואי קבא אמאי ליורשיו נינהו אדעתא דידיה יהבי אדעתא דיורשי לא יהבי דאמרי' בב"ק אדעתא דהיא אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה וי"ל דלא אמרי' הכי אלא בהפקר בשיטו מוציאו מרשותו אבל במתנה שנתן לחברו ומוציאו מרשותו בודאי לא על דעת שיחזירו לו כלום עשה ועוד דבר מועט מסתמא כל א' נמר ויהיב עכ"ל ז"ל: וכיד רפ"ב דהלכו' מזרות ובפ"ע דהלכות מ"ע סי' י"ח ובפ"ה דהלכות פסולי המוקדשין סי' ח' ע' ובטור י"ד סי' שנ"ו וכי' הרמב"ם ז"ל שאין כל הדברים הללו אמורים אלא בשאין שם צורך הכרחי ולא הסכימו הזקנים ואנשי המדינה שכך זה אבל אם הסכימו עושין כפי הסכמתן והכי מוכח בירום' ונה בבבלי וכן פי' ג"כ נמוקי יוסף בב"ק דב"ב דף קס"ד גבי בבא דמותר עניים לעניים וכמו שפי' ר"ע ז"ל: **נפ"ש על** קברו כך מצאתי מנוקד בפירום מסנה כתיבת יד הגון בנקודת שבא וספא בפתח: ופירשו ז"ל לשה נקרא הגיון נפש על שם שהוא משכן הנפש שמורה עליו: ולשון התוספת' ר' נתן אומר יעשה זיקוף לפניו או דיקוים על קברו:

פרק ג בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה וכו' ביד בפ' שני דהלכות שקלים סי' ד' ה' ופי' הוא ז"ל ומפני זה סדרו לראיה מהם בשלשה פרקים כדי לפרסם הדבר ר"ל שמפרסמין ומודיעין כי בתר הפסח חובה להביא תרומת המקום הקרוב ואשר הוא רחוק ממנו בעצרת ואשר הוא יותר רחוק בתר הסוכות והוא אמרם הלין לקרבין בפרס פסח והלין דרחיקין בפרס עצרת והלין דרחיקין מהון בפרס החג ע"כ: וכתב הר"ם שירליג ז"ל וז"ל ופי' הראב"ם ז"ל בפרקא קמא תורמין את הלשכה ממלאין את הקופות הקטנות שכתוב בהן מ' ב' ג' מקופות הגדולות של הלשכה לערך הוצאת קרבנות הרגל כדאמרינן בפ"ק בירום' נשאת פומבי לומר משום פרסום כבוד וכשם שמה במוציאין מן הכרי הגדול קרוי תרומה והמותר חולין כן קראו חכמים מה שתורמין בקופות הקטנות תרומה משום לפרסם סוכות מה שמותר בקופות הגדולות הי שיריים וכל קדושת אותן שקלים המותרים מתחללת והלא כל השקלים הנכנסין בקופות הקטנות ומש"ה קרוי תרומת הלשכה בכולה מכלתין ע"כ: **בפרס הפסח** ע"ו הוי קודם

הפסח דהיינו יום כ"ט באדר לדידן דקיימא לן דלעולם אדר הסמוך לניסן חסר והא דלא תנן בכ"ט באדר כדתני בן עזאי מפ' בפ' מעשר בהמה משום דס"ל לר' עקיבא דזימנין עבדינן אדר חסר וזימנין מלא הלכך לא פסקא ליה למתני בכ"ט באדר דזימנין דנשאלים באדר הוא דהוי והרמב"ם ז"ל בפ' שני דהלכות שקלים כתב באחד בניסן ואינו נכון דמאחד בניסן עד הרגל ז"ל יום הוו ולר' עקיבא פעמים בכ"ט באדר ופעמים ביום שלשים של אדר ולכן עזאי לעולם בכ"ט דלמפ' בפ' מעשר בהמה ובהלכות מעשר בהמה פסק כר' עקיבא ולא כר"ע אלא בכ"ט דהכי קיימא לן כבן עזאי דלעולם אדר הסמוך לניסן חסר: **בפרס עצרת** היינו יום ל"ה לעומר: **בפרס החג** היינו בכ"ט באלול דוקא דמימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר: **והן הן גרגות של מעשר בהמה דברי ר' עקיבא** הא דלא תנן בכ"ט באלול לר' עקיבא אגב דהני פרס הפסח ופרס עצרת תני נמי פרס החג ור' עקיבא סבר דר"ה למעשר בהמה תברי כר"ש: והכי תנאי דאפלינו לענין מעשר בהמה הוא דאיפלינו אבל לתרומת הלשכה כולהו מודו לשיטת דתנא קמא עכ"ל הר"ם שירליג ז"ל: אבל הוס' ז"ל כתבו בפרק האיש מקדש דף נ"ד פרס עצרת היינו אחד בסיון: בפי' ר"ע ז"ל כך זמנים אלו קובעין לאסור הבכורות וכו' הקשה הר"ם ז"ל וא"ת נפי דין התורה אאלו הזמנים אין קובעין ומותר לאכול ולמכור אע"פ אלא עשר א"כ היכי שייכא מצוה זו שמצות עשה מן התורה היא לעשר כמו שלמדו בת"כ מפסיקים שהוא בעמוד ועבר וי"ל שסמצוה היא שר"ח אלול ר"ה למעשר בהמה כמו שסמינו בר"ה פ"א וכל הולדים מא' באלול עד א' באלול של שנה האחרת נקראים יום לגבי מה שיולד בשנה האחרת ואין מעשרין מזה על זה שאין מעשרין מן החדש על חבירו א"כ כשיגיע ר"ח אלול שנה האחרת מצוה לעשר כל הולדים בשנה שעברה ואין לאכול מהם עד שיעשר כמו קביעות הגרגות שקובעין מדברי חכמים ע"כ: **ואי אפשר לעשר ביום טוב** ביד פכ"ג דהלכות שבת סי' י"ד: **ב בשלש קופות** הרמב"ם וסמ"ג ז"ל דעתם לתרי גווני קופות איכא אבל הרא"ש ז"ל חולק אכן הרמ"ם ז"ל הסכים לדעת הרמב"ם ז"ל שגם הראב"ד ז"ל לא הסיג על הרמב"ם ז"ל בפ' שני דהלכות שקלים סי' ז' וסוף הפרק: ומהני מייתי לה התם פ' שני שעירי דף ס"ד ודומה דהכיא בריתא היא ואיתה נמי במגילה דף כ"א פרק הקורא עומד: **וכתוב עליהן אלף בית גימל** ר' ישמעאל אומר יונית היה כתוב עליהן אלפא ביתא נפא כך מצאתי מנוקד: ה"ג **אין התורם נכנס לא בפרגוד החפות ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילין ולא** וכו' וצ"ע הכא המסמר: מחרי כן מצאתי בפירושי החכם הר"ר שלמה שירליג ז"ל כתוב לשון המשנה כך אין התורם נכנס לא בפרגוד החפות ולא בתפילין ואין צריך לומר במנעל ובסנדל ולא בתפילין וכו' ע"כ והכי מייתי לה ביבמות פ' מצוה תליגה דף ק"ב אם אותה תיגה בריתה ופי' רש"י ז"ל שם ולא בתפילין ואין צריך לומר מנעל וסנדל דבלאו הכי נמי אין נכנסין בהן לעזרה כדתנן בפ' בתרא דברכות דאיכא רמוס הרי: **מנעל וסנדל** של עור אלא מנעל של עור רך וסנדל של עור קשה ומבוסס עכ"ל. והתם מוקמינן לה באפילה של גנב: ופי' הר"ם שירליג ז"ל חפות ע"ש שאינו מאור כשיעור זרת נוהגין לשים בפותחת ידיעה דקה תפוסה שם מפני הזיעה והרגש כתונת בירום' פרגוד: **ולא בתפילין ולא בקמיע** דלא תיעל אכנס בתפילין ולא אייש שעה אחת בלא עול מלכות שמים וכל הרוצה לעשות קמ"ל לפי שהלם וכו': **ואומר ומצא חן** וכו' משום דקרא דוהיתם נקיים מעמע הבירו מעליכם החטא שהוא ברור וניכר שאתם מוציאין דבר על הארץ שאינה טובה בעיניכם אבל מי שאין בו חטא לא נכרת אלא למתעקש לא שייך אלא מצאת חן דהוא אפי ומש"ה מייתי קרא דומא חן ע"כ ובירום' תני מדברים היו עמו בשעה שהיה נכנס ובשעה שהיה יוצא ופריך התם וימלא סיו מים וכאשר יצא יפלגו המים ומראה אם הם בשיעורם ובודאי לא יבלע משת והמים בפיו לפי שיחסר מן המים או שיפלו לחוץ או שיבלעם ולמה להם לדבר עמו ומשני מפני הברכה שצריך לברך אקב"ו להפרים תרומת שקלים ואם פיו אינו יכול לברך כדאמרי' פ' שלשה באכלו ומלא פי הבלתך וכן פי' הראב"ד ז"ל הר"ם שירליג ז"ל: הו גרסינן בירום' ר' שמואל בר נחמן בשם ר' נתן בתורה ובנביאים ובכתובים (הגהה מצאתי כתוב בספר שרש יפי אשר חבר הרב ר' שלמה אלקבץ ז"ל פי' על מגלת רות בעלה ס"ב ח"ל דאע"ג דאמרי' בירום' דשקלים ר' שמואל בר אמתן בשם ר' נתן בתורה בנביאים ובכתובים מצינו שצריך לצאת ידי הברייות כמו שצריך לצאת ידי המקום יובן זה בבריות אשר נתן לנו אלהים מדע והשכל לא שיהיה אחרי לבל ויפטרך לצאת ידיו תובחו גם מאיש שונה ומפתי וזה ממה שאמר הרבנים אלוה גלי קדם כל יהבי הרע שבדרין רבא דעמי כלומר עם כי ידעתי יש ויש פתאים ולצים יתגלגו עלי לאמר ראו פוסק ישראל אחמד יופי מוצאת אחת בלבו ולא כ"ע דינא נמירי שבמוצאת מוצאת זה שלשה ימים בלבד שנתחדשה הלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ע"כ:) מצינו שצריך אדם לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום בתורה מנין לכתיב והייתם נקיים מה' ומישראל בנביאים מנין דכתיב אל אלהים ה' הוא יודע וישראל הוא ידע בכתובים מנין דכתיב ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם: גמליאל זונא שאול לר' יוסי ב"ר בין איזהו מחוור שבכולן והייתם נקיים מה' ומישראל דקרא דוישראל הוא ידע מכום חטאת דע"ז הוא וקרא דומצא חן נמי אתורה קאי דכתיב לעיל מיניה בני תורתי אל תשכח אבל קרא דוהייתם מיירי במומן וכולל הראב"ד ז"ל גרים אחמו חמור שבכולן ופירש איזו מצוה שבתורה חמורה יותר מכולן שידבק בה האדם והשיב לו וכו' הרמ"ם ז"ל: **ג של בית רבן גמליאל היה נכנס ושקלו** וכו' **עד שהוא אומר להן אתרום**. ביד שם פ' שני סי' ה'. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל מצאתי אומרי' תרום הרום שלשה פעמים פי' דל"ג מלת תרום ג"פ ופי' הענין הוא שהוא היה אומר אתרום והם אומרים לו הרום תרום ואח"כ חוזר ואומר אתכנה והם אומרים הרום הרום וכן בשאר הפעמים ומה שהוא אומר אתרום והם היו אומרי' תרום הרום ולא היו אומרי' תרום פעם א' לבד כי כן הוא דרך הדבור שהשואל אומר הדבר פעם אחת והמשיב משיב לו שני פעמים וכדומה לזה מצינו בני קדום ההדם במס' ר"ה ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש וכן דרך בני אדם לדבר שאחד אומר לחברו וכי דבר זה

יפה בעיניך והוא מסיב יפה יפה וכלומה לזה יש בדברי הכמים עכ"ל ז"ל: **תרם את הראשונה.** ביד שם סי' ז': שלישית **לא היה מחפה ולמה היה מחפה שמא ישכח ויתרום דבר התרום** נרסי'. ואית דלא גרסי במשנה ולמה היה מחפה ואפ"ה מפרשים דקאי הכי אמת אריבא אבל הרמב"ם ז"ל גרסה דמפ' דקאי אסיפא אלא היה מחפה שכן כתב ולא היה מחפה כדי שתהיה נכרת שבא שיש ויתחיל ממנה כשיכנס קודם עברת ותורם הראשונה מן הגדולה שהיתה מגולה ומחפה אותה ותורם השניה מן הגדולה הכמוכה לה ואינו מחפה אותה כדי שיתחיל ממנה בתחלה בפעם שניה כשיכנס בתברי ע"כ. ועיין בסמ"ג עשין סימן מ"ה שחלק עליו. וז"ל הר"ם שירליו ז"ל תרם את הראשונה ומחפה בקטבלאות בקופות גדולות שבל לשבה מייני של כ"ח סאין ומכסה את הראשונה דהיינו מזרחית והכני נותן לבה שמות כדי שיעטייר בנקל הראשונה מזרחית שנייה אמצעית שלישית מערבית ותפה את המזרחית בעור קטבלא דהיינו בחפוי עורות שלוקים תפורים זה בזה דהיינו כשמילא ממנה קופה הקטנה אותה שכתוב בה אלף ותח"כ הולך וממלא מן האמצעית קופה שכתוב בה בית ומכסה אותה ג"כ וממלא מן המערבית קופה קטנה שכתוב בה גימל ומניח אותה פתוחה כדי שיניח בה תקלין חדתין הנגנין בלאותו שופר של מקדש וכשיחזור ויתרום בפרוס שבועות היה מתחיל ממנה שתהא הראשונה אותה שמניחין בה תקלין חדתין ויתרמו קופת אלף הראשונה מאותה שיש בה שקלים שלא תרמו מהן דהיינו מן המערבית וקופה קטנה בית מן האמצעית וסונרים וקופת גימל מן המזרחית ומניחה פתוחה ונותנין בה תקלין חדתין הנגנין מפרס שבועות ואילך ובפרס סוכות מתחיל מן המזרחית ותורם הראשונה ממנה דהיינו מדבר שלינו תרום וקופת בית מן האמצעית וקופת גימל מן המערבית ובפרס סוכות חדתין במזרחית דהיינו לתני תנא כדי שלא שכח ויתרום דבר התרום שלעולם יתרום ממה שלא תרם ונסוכות שומע הקטבלאות ונעשו כולן שיריים המשם ואילך השקלים הבאים נעשין סלע שיריים כדאיתא בירוש' דעתיקי הוו והולכין לחומת העיר כדין שיריי לשבה ומה שפירש הרמב"ם ז"ל אין נראה בעיני וכבר הביא הרא"ד ז"ל ואף הסמ"ג חלק עליו בזה ע"כ. בפי' ר"ע ז"ל נלע"ד שבמקום ממחות שסביב ארץ ישראל ארץ לכתוב מעירות שסביב ארץ ישראל. או ממדינות שסביב וכ'. עוד בפירושו ז"ל ומ"מ בכל כסף ופעם היו תורמין על שם כל ישראל ע"כ. אמר המלקט בפ' שני דהלכו שקלים לא מצאתי שכתב כן בספר המונה אלא בשניה ובשלישית אבל בראשונה כתב בשם ארץ ישראל ע"כ ומ"מ נראה דלאו דוקא דגם בראשונה היה תורם על שם כל ישראל שכך כתב אחרי כן בסוגה תורם מחכוין לתרום על הנכוי שם בלשבה ועל הנכוי שעדיין לא הגיע לשבה ועל העתיד לבאות כדי שיהיו אלו השקלים שהוציאו להסתפק מהם כפרים על ישראל וכלילו הגיעו כל שקלים לשבה ומתרמה מהן תרומה זו ע"כ: **לשם בבל ולשם מדי.** ביד פ"ל דהל' שקלים סי' ח'. ולשון מתני' שם בפ' שני סי' ח' כמו שרשמתי:

פרק ד התרומה מה היו עושין בה וכו'.

ביד רפ"ד דהלכות שקלים וסי' ה' ו': **תמידין ומוספין.** וכ' פי' הר"ם שירליו ז"ל דלקתי' ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל ונתת אותו על עבודת אהל מועד דהיינו ארכי אהל מועד דלכתיב בעורא והעמדתו עליו מלות לתת עליו שלשים השקל בשנה לעבודת בית אלהינו והיינו על עבודת אהל מועד דכתב רחמנ' ומפרש לשם המערכת ומנחת התמיד ולעולת התמיד הבאתות החדשים למועדים ולקדשים ולחטאות לכפר על ישראל וכל מלאכת בית אלהינו לשם המערכת היינו להם הפנים ומנחת התמיד היינו נסכי תמידין הי"ה לנסכי מוספין דכולהו עולות ולעולת התמיד היינו תמידין שבתות חדשים ומועדים היינו עולות מוספים. קדשים היינו זבחי שלמי נבור. ולחטאות היינו שעירי ר"ח ושל מועדות דמיקרו חטאות הנבור וכל מלאכת בית אלהינו לרבות עומר ושתי הלחם וקטרת וכל מידי דעבודת פנים: **וכל קרבנות צבור.** לאתויי קטרת ומלח ועצים דתמרי' פ' הקומץ רבא דמתרומת הלשכה הן בתין אבל פר העלם של נבור ושעירי ע"ז פלונתא דר' יהודה ור' שמעון בפ' התכלת מהיכן בתין ע"כ. לשון הרכש ה"ד סולימאן ז"ל: **שומרי ספיחים** וכו' וא"ת והאיך מותר להקריב העומר מן הספיחי' הטמורים הא ניחא להרמב"ם ולהרמב"ן ולרש"י ז"ל שסוברים בתע"פ שאסור לשמור אין הפירות נאסרין אלא למי שסובר שהספיחי' הנשמרין אסורין מאי איכא למימר ותרנו התוס' בפ"ק דר"ה דף ט' דלא הוא שמירה ממש דלא היו צריכין לשמור מבני אדם דמאליהן היו פורחים כשהיו יודעין שהן לצורך העומר ולא היו שומרים אותם אלא מבהמה חיה ועוף ומ"מ עדיין קבה התינה לרבנן דס"ל שאין הספיחי' אסורין אלא מדברי סופרים דאיכא למימר דלא נזרו במקום מצוה אלא לר' עקי' דס"ל שהספיחין אסורין מדברי תורה מאי איכא למימר ומתרץ בירושלמי המתני' דשומרי ספיחים עשאוהו כמשה דברים בתין בעומאה ואינם נאכלין כדאיתא במתני' פ' כיצד צולין וזה הירושלמי הביאו הרא"ד ז"ל בפירושו על תורת כהנים פ' בהר סיני ע"ש. ומשמע שם מפירושו ז"ל שמה שמקשה הירוש' ומתרץ הוי אליבא דר' עקי' ואם תעיין בירוש' תמצא שאינו מזכיר כלל ר' עקיבא אדרבא משמע התם דשקיל ושרי אליבא דרבנן דס"ל שאין הספיחי' אסורין מן התורה אלא אם יהיו נשמרין וזה מסייע לשברת התוספות בסוברים שפירות שביעית הנשמרין אסורין מן התורה וכפשט הברייתא דת"כ מן הבצות אתה אוכל ולפי אתה אוכל מן השמור אלא שאין הירוש' סובר כהירושלמי שלפי הירושלמי שייר העומר נאכלין ולפי הירוש' אינם נאכלין ואפשר שלא ראו הירושלמי עכ"ל ז"ל: **שומרי ספיחים** מלעיל פ' הבית והעלים דף ק"ה ומנחות ר"פ כל קרבנות דף פ"ד רמי ליה רמי בר חמא לרב הסדא היכי מקרבינן עומר מספיחי שביעית והא בעי לשרוף קומץ ע"ג המזבח ורחמנא אמר נבי שביעית נאכלה ולא לשריפה והא יכול להביא מכל כרמל דאשתקד אע"פ שהיא תבואה יפה ומסיק ר' אלעזר משו' דרחמנא אמר ראשית קצירכם דבעינא הבאה להוי ראשית קצירך דהאי תבואה ולי מייתי מכל אשתקד אינו מביא מראשית שהרי נקצר מאשתקד וסוף קצירך שם שעברה הוא בשעת הבאה ועוד דכתובים כתיב בין בעומר בין בשתי הלחם דמשמע דבעינן שיהו בכורים בקצירה הלכך לא אפשר שאם אינו מביא של שביעית אמלא עומר בעל ורחמנא אמר בעומר לדורותיכם שאי אפשר לנעלו. ונס"פ בתרא דיבמות דף קכ"ב וגם בפ"ק דר"ה דף ט' הקשו התוס' דהא דבר השמור בשביעית אסור כו' וכתבו שם טוד ומופקר ממי לא שרי לבאור אלא ע"י שמוי וכת"כ דקתני מן המשומר אי אתה בוער היינו אפי' ע"י שמוי ע"כ ואיתא ממי למתני' בתוס' בפ"ק דר"ה דף ט' ובס"פ קמא דבכורות: **ר' יוסי אומר אף הרוצה מתנרב ש"ח א"ל אף אתה אומר** וכו'. ה"ג ברוב הספרים וכן מייתי לה בירוש' פ"ד דתעניות דף ס"ח ובפ"ק דמגלה דף ע' אבל בס"פ הבית והעליה לא משמע הכי גם בפי' הר"ש שירליו ז"ל מלאתי ר' יוסי אומר דלא מתנדב ש"ח דס"ל דודאי ימכרוס יפה אם אתה אומר כן אינם בתין מעל גבור אם נשמע לך לא יבאו שתי הלחם ועומר מעל גבור דשמא לא ימכרם יפה לעוח לו שיקריבום משלו כיון שאין הטומר ושתי הלחם אלא פעם אחת בשנה הכי משמע להו לבעלי הירוש' פירושא דהא פלונתא והכי אית ליה לרבא פ' הבית והעליה לחד לישנא ומש"ה מוקמי' בירוש' בריתא דכתנת כר' יוסי ובפ' ח"ל הממוטה מפ' דשמעי' מהבריתא דלא חייבי' שמא לא ימכרום יפה יפה ע"כ ושם בפ' הבית והעליה בלשון שני דרבא מוקמינן פלונתייהו דחייבי' לבעלי זרועות קמיפלגי כי' שאם לא מוציא עליהם קול שהן של הקדש יש בעלי זרועות שלוקחין אותן בחזקה ולעולמן דת"ק סבר דתקינו רבנן למיתב ליה ד' זוזי כי היכי דלישמעו בעלי זרועות וליפרשו מינייהו ור' יוסי סבר לא תקינו ומאי אתה אומר אינם בתין מעל גבור ה"ק ליה מדבריך דקאמרת שמרם חנם לדבריהו דס"ל דתקינו רבנן ד' זוזי מן התרומה לשומרי ספיחים וזה מוחל עליהן ומגלאו לו בתרומה ד' זוזים שהין לגבור תלק בהם ואם קונים מהם תמידין ומוספי' ומאר קרבנות לגבור אין תמידין בתין מעל גבור וכן כי אתא רבין א"ל יוחנן חוששין לבעלי זרועות איכא בייניהו: **ב** פרה ושעיר וכו' ביד שם ורפ"ת להל' פרה אדומה ופי' הר"ש שירליו ז"ל כיון דשעיר המשלח בפיס בא מתרומת הלשכה דחטאת הוא ה"א כך דעזאזל: **ה"ג ושעיר המשתלח ולשון של זהורית.** ופי' הרמב"ם ז"ל והסמ"ג דהיינו אותו שבין קרניו שהיה מלבין וכו היה נראה כפרת ישראל לכך בא מתרומת הלשכה וקשה דבסיפא תני כשם שעיר המשתלח ולשון שבין קרניו בתין משיירי הלשכה וכי תימא דתני לשון של זהורית היו חד קשור בשלא וחד קשור בין קרניו והכא דקשור בשלא הוא לתכן דאתי מתרומת הלשכה ליתא דהא התם בהר הוולקן כדתניא פ' שני שעירי ולא משמע דמעיקרא קונה הלשון לתתין לכך נראה לשון של שעיר המשתלח כולו בא משיירי הלשכה והך דרישא בלשון פרה אדומה מייתי וכן פי' הרא"ש ז"ל דכתי' ושני תולעת והשליך אל תוך שריפת הפרה וה"ה לעץ ארז ואזוב דאתו משל גבור דהא אורך חטוי של פרה הוא אלא משוס דבעי לפלוגי בין לשון לפרה לשעיר המשתלח תנא ליה הלשון והכי איתא בתוספתא ע"כ: ובירוש' איכא מ"ד הלשון של פרה משקנו שתי סלעים ומהאי משוס דבעיא שהיה כבדה והטיל בתוך עומק האור כדכתי' אל תוך שריפת וכן ממי איתא ביומא פ' טרף בקלפי דף מ"ב: **בבש פרה** שם ביד פ"ד סי' ח': **אמת המים.** פירש הרא"ש ז"ל אמת המים הטעורת בעזרה אם צריכה תקון והרמב"ם ז"ל פ"ד דהלכו' שקלים כתב אמת המים שבירושלם וכן נראה דגרים לעיל שלהי פ"ק בירושלמי אין מקבלין מהם לא לאמת המים ולא לחומת העיר והוא אמת המים שבירושלם קאמ' דמוכח ליה מקרא ולכה אין חלק ולדקה וזכרון בירושלם: **וכל צרכי העיר.** בירוש' איכא מ"ד דחומות העזרות והמזבחות אתו משיירי הלשכה ומי והכי משמע קרא ממי דכתי' ויקבון את הכהנים הלוים ויאמר להם לאו לעבדי יהודה וקבלו מכל ישראל כסף לחזק את בית אלהיכם ומהו הכסף אותו הכיתן מדי שנה בשנה דהיינו שקלים ומשמע דמותר השקלים לחזק בדק העזרות היה וגם במלכים ממי כתיב דנין כסף עובר דהיינו שקלים וכסף ערכין וכסף נדבת בדק הבית כולהו הוו לבדק הבית ושקלים היינו המותר הרש"ם ז"ל: **וחומות העיר.** פ' האיש מקדש דף כ"ד: **וכל צרכי העיר.** עיין במ"ש בפ"ק דסוטה סימן ו'. ומלאתי שנקד הר"מ ז"ל ארכי בדגש הכאף: **אבא שאול אומר בבש פרה** וכו'. ירוש' א"ר חנן שחלות גדולה היתה בבני הכהנים גדולים שהיו מוליחין בה יותר משאים ברי זהב והכשה של פרה עדיין היה קיים ולא היה רואה שום כהן להוציא פרה הנעשית בזמנו בכשבו של חברו אלא סותרו ובונה אותו משלו אתיב ר' עולא קומי ר' מני והא תניגן שמעון עשה שתי פרות לא בכשב שהוציא זו הוציא את זו אית לך למימר שמעון הצדיק שאלן היה אלא מעלה וכלכול הוא בפרה אדומה משום דאין עושין פרות כאחת הבדיל לה ג"כ בכשב בפני עצמה: **ג מותר שירי הלשכה.** כתובות פ' שני דייני גזירות דף ק"ו: **והשכר נרסי' בשני קמון: ר' עקיבא אומר אין משתברין בשל הקדש ואף לא בשל עניים.** גרסינן והטעם מפ' התם בגמ' דילמא מתרמי ליה עניים ואית ליה זוזי ומלאתי כתוב ומהכא משמע דאין אסור אלא לדקה הטומדת ליתלק אבל אי אינם עומדת ליתלק שרי ע"כ וכן הוא בבית יוסף בשם ספר התרומות סוף סימן רכ"ט: בפי' ר"ע ז"ל ארכי לכתוב סימן הלית קודם לשון המתחיל מותר התרומה: **ד מותר התרומה** וכו'. שם בכתובות דף ק"ו ומותר התרומה נקרא מה שנשאר בקופות כשהגיע ר"ח ניסן וזהו הנקרא מותר תרומת הלשכה אבל מה שנשאר בלשכה אלא נתרם ומעיקרא בקופות וגם כבר נעשה ממנו כל מאי דתנן לעיל סי' ב' המותר נקרא מותר שירי הלשכה ומודן כבר מפירוש ר"ע ז"ל: **רקועי זהב לבית קדש הקדשים.** בירוש' מפ' דסך סברא ממי ר' שמעאל קאמר לה לאפוי כלי שרת חשיב ליה ולכי זה כן שיעור משנתנו דברי ר' ישמעאל אר' ישמעאל אומר מותר פירות לקין המזבח ומותר תרומה לכלי שרת: **מותר תרומה לכלי שרת.** מקרא יליף לה ר' ישמעאל התם בכתובות דכתיב ואת שאר הכסף ויעשו כלים לבית ה' וכו' כלפי' ר"ע ז"ל: **מותר תרומה לקין המזבח ומותר נסכים לכלי שרת.** פ"ד דהל' שקלים סי' ב' ט' ואית דגרסי לקין המזבח בשני יודין ובנקודת שירי החת היות הראשונה: **ר' חנינא סגן הכהנים אומר מותר נסכים** וכו'. מנחות פ' שתי מדות דף ל' וביד פ"ז דהל' כלי המקדש סי' י"ג. בפי' **ר"ע** ז"ל מותר תרומה לקין המזבח שלאורך קרבנות הוקרשה ע"כ. אמר המלקט נראה שצריך להגיה ולהשתיק זה הלשון לעיל קודם הלשון המתחיל מותר נסכים נזכרי וכו' שהרי כל זה הוא דברי ר' עקיבא: **ה מפרישין ממנה שבר** וכ'. שבועות פ"ק דף י' וכריתות פ"ק דף ו' ומעילה פ"ג דף י"ד. כתבו שם הוס' ז"ל דלא גרסי' מלא ממנה רק מפרישין שבר האומנין שמתרומת הלשכה היו מפרישין ולא לאיירי בתרומת

הלשכה

לגבכה ומאי ממנה שייך ע"כ ורש"י ז"ל גרסה דגרים לה אלא שם בשטעות וגם בכריתות פירש ממנה מן הלשכה אבל במעילה שם ס"ל פירש ממנה ממותר הקטרת כנגד שכר האומנין וכו' ע"כ: **ומחללין אותה על שכר האומנין.** כ"א על מעות האומנים שר"ל מעות שהופרשו לשכרן. ויש שם סוף הלכות שקלים וז"ל וכך היו עושי' במותר הקטרת משגיע ר"מ ניסן מתלין אותה על שכר האומנים וחוזרין ומוציאין את הקטרת מהן המוכנה וטוחנין האומנין מותר הקטרת בשכרן וחוזרין ולוקחין את הקטרת מהן חדשה כדי להקריבה ממעות תרומה חדשה ואם אין להם תרומה חדשה מקטירין אותה מתרומה ישנה עכ"ל וז"ל: **ואם בא** בחדש. בירושלמי דשביעית פ' בתרא דף ל"ט ודפ' דאוסו ב"ד דף נ"מ ובפ"ק דסנהדרין דף י"ח ממעע דגרסינן ההדם בגקודת הו"ס התי"ת וסנו"ל בדלי"ת. ועיין בתוספתא דפ"ק דר"ה ודפ' שני דשקלים: אתי"כ בא לידי פי' ר"ה שלמה שיריליו ז"ל על ירושלמי דמקלתין ומלאתי שכתב נס הוא ז"ל כן כדברי וז"ל ואם בא החדש בזמנו כלומר שלא נתעבר ניסן אלא בשבניע יום שלשים של אדר קדשוהו וקדשוהו ר"ח ניסן ולא נעלמה הלבנה החדשה משני העדים כיון דר"ח ניסן הוא בזמנו צריך לדקדק נ"כ דהקטרת ומי תהא מתרומה חדשה ותרתי חדשין רמיון עלה ואם לאו אלא שנתעבר ניסן כיון דמן הבמים ומי לא סייעו דיקרב מוסף ניסן בזמנו גם בזה אין מקדקדין אלא ליקחין אותה מן הישנה ובחל חדוש שני ואפי' איכא תרומה חדשה לא קפדינן ומהך מתני' פרכינן עליה דרבי דאמר בפ' בתרא דשביעית דניסן לא נתעבר מימיו כדאיתא התם ורא"ת שפירש הרא"ש ז"ל שאם הביאו שקליהם נחחל בניסן לוקחין אותה מתרומה חדשה ואינו כן כמו שהוכחתי והחדש נרסי' בחולם וכן מלאתי במשנה דזוקנים יש נוס עכ"ל וז"ל: ן בפי' ר"ע ז"ל כגון קטרת או ייטות שמנים וסלתות הקבה החכם ה"ר כולימאן ז"ל דהא קתני המקדים נכסיו והיו בהן ייטות שמנים וסלתות ומכרו לגרבי אותו המין ויביא בדמיהן עולות. כתב הראב"ד ז"ל בפי' ה"כ ומע"ג דאמרי' בעלמא שאין לעוף פדיון ה"מ היכא דקדש קדושת הגוף ונסתאב כגון יבש נפש ונקטעה רגלה דפסול משום מחוסר אבר אבל הכא משיקרא לא חלה עליה קדושת הגוף לכתי' בנקר ולא בעופות ומ"מ יביא בדמיהן עולות דהא בכלל כל הדריסם לה' לעולה הוו שהרי ראויין הן לבוא בנדר ונדבה ע"כ. וסלת יין וזמן יש להם פדיון ואפי' שירין עד שלא קדשו בכלי כדאמרינן פ' המנחות והנסכים ולא קשיא ולא מידי הר"ש שיריליו ז"ל: וכך כתב נ"כ בהשגות שם בהלכות ערכין פ"ה סי' ח' וראיה שגורם כאן ר' אלעזר בלתי יוד שכתב שם דר' אלעזר ס"ל כר' יהושע וכן כתוב שם בכסף משנה שהוא ר"מ בן שמוע וכמו שכתב נ"כ רעז"ל וז"ל ספר קרבן אהרן בפרשת ויקרא פ' שני נ"כ ר' אלעזר כר' יהושע ס"ל ומאי דאמר שהעופות יתכרו ולא יקריב הן עצמן עולות משום דכתיב בבקר ולא בעופות ע"כ: **בא אחד לשלשים יום** וכו'. פי' הרא"ש ז"ל הגזברין משערין כמה קנו בשלשים יום מהדברים הצריכין לנסכה וכל מי שמכר להם ייטות שמנים וסלתות רשם לחזור בתוך שלשים יום אין צומצין לו ואם נשפכו בעודם נשפכו לו והכי איתא בתוספתא אחת לשלשים יום פותחין את הלשכה כל מי שמכר להם ייטות שמנים וסלתות ואומר תנו לי מעותי וכו' כדאיתא התם ביד פ"ז דהלכות כלי המקדש **סי' י"ג** ופ"ט דהלכות מכירה סי' ב': **המקבל.** גרסינן ולא גרסינן כל המקבל וכן היא הגירסא במליעה פ' הזהב דף ל"ז ומנחת פ' שתי מדות דף ל' וכן בערוך ערך ספק. וכתיבה רש"י ז"ל בפ' בתרא דכתובות דף ק"ו. וכן פי' הרש"ש ז"ל המקבל עליו לספק סלתות פי' הממונה על הנסכים שהוא אחיה דתנן ליה בפירקין דלקמן היה לוקח ייטות שמנים וסלתות מבעלי בתים בימי הקיצר והגליר ועל אותו בעל הבית המוכר אמרו דאם חלה קבל לספק מד' שאין בסלע יספק מד' משום דבטלה דהקדש ע"כ ושם בפ"ז דהלכות כלי המקדש סי' ט' כתוב נ"כ המקבל עליו לספק את הקנים וכו' דאחת לשלשים יום פוסקין עמו וכו' ויל הקדש על העליונה וכן נ"כ כתב דהוא משסק את הפסולות כדעת ר' יוסי דלקמן בספ"ז. ופי' רש"י ז"ל שם פ' הזהב המקבל עליו לספק סלתות וכו' דאיתו הדיוט אסור לפסוק על פירות עד שיגיע הסער וכאן אפי' לא יגיע הסער עדיין לד' פוסקין ע"כ ועיין בתוס' ז"ל שם ותוסיף לקח: **לספק סלתות.** אית דל"ג רק לספק מד' שתמה וכן משמע מר"ע ז"ל: **עד שיהא המזבח מרצה.** ירוש' תני בשם ר"ש מיד היה מקבל את מעותיו ולא חיישי' לנשפך או להמתין ביד הגזבר דאין מתעצלין הכהנים מלהקריב דזריזין הן וליכא למיחש לעידי:

פרק ה ואלו הן הממונים וכו'. עד סוף סי' ה' פ"ז דהלכות כלי המקדש והעובדים בו ופי' הר"ש שיריליו ז"ל משום דתנא בפירקין דלעיל המקבל עליו לספק מד' קאמר הכא מי היה ממונה לשער אותו שער ואנב הך מני כולהו ה"ג **אחיה על הנסכים.** והיו בידו סלתות וחמנים וייטות שכל אלו קרויין נסכים והא דנקט שמות הממונים ולא תני על אלו היו ממונים במקדש על הבהמות ועל הנסכים ועל הסייטות איכא מאן דמפ' בירוש' דתני להו בשמייהו כי היכי דליברכינהו דעל כולן נאמר זכר לדיק לברכה ופע"ג דהונדס בן לוי ובית גרמו ובית אבטינס תניא להו ביומא ס"פ א' ל' המעורה לגבאי הלי תנא סבר בגנותם של אלו ואיכא מאן דמפ' בירוש' כתיבת יד דזלנו עיניו דמשות ואמר מעתה אסור לספר בגנותם של אלו ואיכא מאן דמפ' בירושלמי דמי שהיה באותו הדור מוכה מי שבחורו ורשעים היו ותני להו לקללן ולא מסקי בשמייהו ולדידיה מאי דתני ואלו פ"פ א"ל הממונה לאו דוקא דתני ושייר כל הני ולא מורא קמא אאכא דוקא לגנאי דוקא ומאי דתני התם על אלו נאמר זכר לדיק לברכה דהיינו בן קטין ומונבז המלך והילני המלכה אמו ויקבור לאו דוקא דהא איכא כל אני ע"כ: וי"ס דגרסי על הסלתות ועל הנסכים ואית דל"ג רק על הסלתות וכן הביה ה"ר יהוסף ז"ל. וכך גרסה קצת דהוה גרים רעז"ל וכלל אחד דזה שעל הנסכים הייט על כל מנחת יין וסלת וזמן: **פתחיה על הקנים.** מלאתי שמחק ה"ר יהוסף ז"ל מלות פתחיה זה מרדכי. ואיתא במנחו' פ' ר' שמעאל דף ס"ס ותוס' ס"ס מרובה ומפ' רש"י ז"ל **פתחם** במנחות פותח דברים ודורסן כגון הסמו תלת נשים דאייתו שלש קנים חדא אמרה ליתיתי וחדא אמרה ליתתי וחדא אמרה לעוותי ופי' לתן מרדכי שזו ליתיתי בזוב שבנה שהיתה שופעת דם ביותר ונסתכנה למות ונדבה להביא לקנה להזו תרוייהו עולות גדבה וזו שאמרה ליתתי בים סכנה וזו שאמרה לעוותי בעניים שבנה לא כתב בעניים ונדרה להביא קנין לעולה אם תתרפא שאלוס ואמרו כן הוא וכן מי בהסוא עובדא דנגות לריפון ודבקעת עין סוכר והתם פרכי' כולהו סנהדרין מאי בעו למיגדע שבעים לשון או לכל הפחות שבים יודעים לדבר ואחד לשמוע ומאי רבותיה דמרדכי ומשני אלא שהיה בולל ומעורבב הלשונות ודורסן כגון גנות לריפון ובקעת עין סוכר והייטו דקרו ליה למרדכי בלשן ע"כ. ולפי זה גרלה שמה בפי' רעז"ל כולל לשונות הרבה לריך להיות בולל בבית אחד"פ שהמכוון אחד. אח"כ מלאתי בפי' הרב מורנו גרשון מאור הגולה שכתב שם דאיכא דגרסי כולל בכלף והכל עולה לטעם אחד. ובירוש' קאמר דלותיה

מדותיו דלא שייך בשאר נכסים קדשי מזבח ומשני רב אמר שבטא דכרכדא ביומין פי' הכפה ששובטין בכרכד להשות הסתי שיהו סחין להתפרק הטלוגים מן התחתונים לאחרונ ובלא הא כלי הן יכולי' לאחרונ אלא שהוא בקושי וה"ל לר' אליעזר איכא בשבטא דכרכדא שהקרבנות מתוקנות יותר ולר' יהושע אינם מתוקנות כלומר טעמא דר"ע דרשה דברי ר"א לאו משום דמדותיו שוין הוא דהא לר' יהושע נמי שוין כדאמרן אלא דעולות ושלמים הקרבין לגבי מזבח לר"א מתוקנים יותר מלר' יהושע דדילמא שפק הוא אי אקדשינהו למזבח אי לבדק הבית ולר' אליעזר מתוקן זה ור"ע ה"ק רואה אני את דברי ר"א שבכלל דבריו דברי ר' יהושע ובדברי ר' יהושע אין ובכלליו דברי ר"א כן גר' לע"ל עכ"ל וז"ל: **הן המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לגבי מזבח יינות שמנים וסלתות ועופות.** כל"ל ומייתי לה בפ' מי שמת דף קנ"א. בפי' רעז"ל כל מה שהם מודרים וכו' כתב עליו הר"ם וז"ל ברוה מדבריו דלאו דוקא ייטות ושמנים ועופות הם"ה בהמה ראויה למזבח ולפי זה ר' אלעזר דהכא ס"ל כר' יהושע דלעיל וכן פי' הראב"ד ז"ל ויפה עשה שלא פסק הלכה כר' אלעזר לפי שכבר פסק כר"ע הס"ל כר' אליעזר אמנם הרמב"ם ז"ל סובר דוקא ייטות שמנים ועופות לפי שאין להם פדיון אם נפסלו אבל בהמה שיש לה פדיון פסק כר"ע והכא פסק כר' אלעזר ע"כ: ר' **אלעזר אומר יסברו לצרכיו אותו המין ויביא בדמיהן עולות.** כתב הראב"ד ז"ל בפי' ה"כ ומע"ג דאמרי' בעלמא שאין לעוף פדיון ה"מ היכא דקדש קדושת הגוף ונסתאב כגון יבש נפש ונקטעה רגלה דפסול משום מחוסר אבר אבל הכא משיקרא לא חלה עליה קדושת הגוף לכתי' בנקר ולא בעופות ומ"מ יביא בדמיהן עולות דהא בכלל כל הדריסם לה' לעולה הוו שהרי ראויין הן לבוא בנדר ונדבה ע"כ. וסלת יין וזמן יש להם פדיון ואפי' שירין עד שלא קדשו בכלי כדאמרינן פ' המנחות והנסכים ולא קשיא ולא מידי הר"ש שיריליו ז"ל: וכך כתב נ"כ בהשגות שם בהלכות ערכין פ"ה סי' ח' וראיה שגורם כאן ר' אלעזר בלתי יוד שכתב שם דר' אלעזר ס"ל כר' יהושע וכן כתוב שם בכסף משנה שהוא ר"מ בן שמוע וכמו שכתב נ"כ רעז"ל וז"ל ספר קרבן אהרן בפרשת ויקרא פ' שני נ"כ ר' אלעזר כר' יהושע ס"ל ומאי דאמר שהעופות יתכרו ולא יקריב הן עצמן עולות משום דכתיב בבקר ולא בעופות ע"כ: **בא אחד לשלשים יום** וכו'. פי' הרא"ש ז"ל הגזברין משערין כמה קנו בשלשים יום מהדברים הצריכין לנסכה וכל מי שמכר להם ייטות שמנים וסלתות רשם לחזור בתוך שלשים יום אין צומצין לו ואם נשפכו בעודם נשפכו לו והכי איתא בתוספתא אחת לשלשים יום פותחין את הלשכה כל מי שמכר להם ייטות שמנים וסלתות ואומר תנו לי מעותי וכו' כדאיתא התם ביד פ"ז דהלכות כלי המקדש **סי' י"ג** ופ"ט דהלכות מכירה סי' ב': **המקבל.** גרסינן ולא גרסינן כל המקבל וכן היא הגירסא במליעה פ' הזהב דף ל"ז ומנחת פ' שתי מדות דף ל' וכן בערוך ערך ספק. וכתיבה רש"י ז"ל בפ' בתרא דכתובות דף ק"ו. וכן פי' הרש"ש ז"ל המקבל עליו לספק סלתות פי' הממונה על הנסכים שהוא אחיה דתנן ליה בפירקין דלקמן היה לוקח ייטות שמנים וסלתות מבעלי בתים בימי הקיצר והגליר ועל אותו בעל הבית המוכר אמרו דאם חלה קבל לספק מד' שאין בסלע יספק מד' משום דבטלה דהקדש ע"כ ושם בפ"ז דהלכות כלי המקדש סי' ט' כתוב נ"כ המקבל עליו לספק את הקנים וכו' דאחת לשלשים יום פוסקין עמו וכו' ויל הקדש על העליונה וכן נ"כ כתב דהוא משסק את הפסולות כדעת ר' יוסי דלקמן בספ"ז. ופי' רש"י ז"ל שם פ' הזהב המקבל עליו לספק סלתות כדעת ר' יוסי דלקמן בספ"ז. ופי' רש"י ז"ל שם ותוסיף לקח: **לספק סלתות.** אית דל"ג רק לספק מד' שתמה וכן משמע מר"ע ז"ל: **עד שיהא המזבח מרצה.** ירוש' תני בשם ר"ש מיד היה מקבל את מעותיו ולא חיישי' לנשפך או להמתין ביד הגזבר דאין מתעצלין הכהנים מלהקריב דזריזין הן וליכא למיחש לעידי:

פרק ה ואלו הן הממונים וכו'. עד סוף סי' ה' פ"ז דהלכות כלי המקדש והעובדים בו ופי' הר"ש שיריליו ז"ל משום דתנא בפירקין דלעיל המקבל עליו לספק מד' קאמר הכא מי היה ממונה לשער אותו שער ואנב הך מני כולהו ה"ג **אחיה על הנסכים.** והיו בידו סלתות וחמנים וייטות שכל אלו קרויין נסכים והא דנקט שמות הממונים ולא תני על אלו היו ממונים במקדש על הבהמות ועל הנסכים ועל הסייטות איכא מאן דמפ' בירוש' דתני להו בשמייהו כי היכי דליברכינהו דעל כולן נאמר זכר לדיק לברכה ופע"ג דהונדס בן לוי ובית גרמו ובית אבטינס תניא להו ביומא ס"פ א' ל' המעורה לגבאי הלי תנא סבר בגנותם של אלו ואיכא מאן דמפ' בירוש' כתיבת יד דזלנו עיניו דמשות ואמר מעתה אסור לספר בגנותם של אלו ואיכא מאן דמפ' בירושלמי דמי שהיה באותו הדור מוכה מי שבחורו ורשעים היו ותני להו לקללן ולא מסקי בשמייהו ולדידיה מאי דתני ואלו פ"פ א"ל הממונה לאו דוקא דתני ושייר כל הני ולא מורא קמא אאכא דוקא לגנאי דוקא ומאי דתני התם על אלו נאמר זכר לדיק לברכה דהיינו בן קטין ומונבז המלך והילני המלכה אמו ויקבור לאו דוקא דהא איכא כל אני ע"כ: וי"ס דגרסי על הסלתות ועל הנסכים ואית דל"ג רק על הסלתות וכן הביה ה"ר יהוסף ז"ל. וכך גרסה קצת דהוה גרים רעז"ל וכלל אחד דזה שעל הנסכים הייט על כל מנחת יין וסלת וזמן: **פתחיה על הקנים.** מלאתי שמחק ה"ר יהוסף ז"ל מלות פתחיה זה מרדכי. ואיתא במנחו' פ' ר' שמעאל דף ס"ס ותוס' ס"ס מרובה ומפ' רש"י ז"ל **פתחם** במנחות פותח דברים ודורסן כגון הסמו תלת נשים דאייתו שלש קנים חדא אמרה ליתיתי וחדא אמרה ליתתי וחדא אמרה לעוותי ופי' לתן מרדכי שזו ליתיתי בזוב שבנה שהיתה שופעת דם ביותר ונסתכנה למות ונדבה להביא לקנה להזו תרוייהו עולות גדבה וזו שאמרה ליתתי בים סכנה וזו שאמרה לעוותי בעניים שבנה לא כתב בעניים ונדרה להביא קנין לעולה אם תתרפא שאלוס ואמרו כן הוא וכן מי בהסוא עובדא דנגות לריפון ובקעת עין סוכר והתם פרכי' כולהו סנהדרין מאי בעו למיגדע שבעים לשון או לכל הפחות שבים יודעים לדבר ואחד לשמוע ומאי רבותיה דמרדכי ומשני אלא שהיה בולל ומעורבב הלשונות ודורסן כגון גנות לריפון ובקעת עין סוכר והייטו דקרו ליה למרדכי בלשן ע"כ. ולפי זה גרלה שמה בפי' רעז"ל כולל לשונות הרבה לריך להיות בולל בבית אחד"פ שהמכוון אחד. אח"כ מלאתי בפי' הרב מורנו גרשון מאור הגולה שכתב שם דאיכא דגרסי כולל בכלף והכל עולה לטעם אחד. ובירוש' קאמר

דלותיה

דאותה שאמרה לזיבתי אמר להם זאב בא ניטול את בנה. וכתבו תוס' ז"ל במרובה ובפ' ר' ישמעאל על הא דגרסי' התם דבימי הורקנוס והריסתיבלוס היה מעשה של גנות גריפין ובאתי הלתם מבקעת עין סוכר וקשיא להו ז"ל הימה גדול הוא דחיה מרדכי כ"כ דבית חשמונאי לא היו כי אם כ"ם שנה קודם החרבן כדאמרי' בפ"ק דע"ז וגרשה לר"י דכל אותם שהיו בקיפין ברמזים ובלשונות היו נקראין בשם מרדכי לפי שהוא היה רחם וחכם להם ע"כ ובזה ניחא למ"ד בירושלמי דמתני' דשעים קא מני דלפסר שאותו מרדכי שהיה בזמן הורקנוס היה רשע: **בן אחיה על חולי מיעים.** שהיה במקדש מי שהיה משתלשל ויש מי שהיה נשתם והן היו בקיפין היה משקה טוב לשלשל מעט הסתום ואיזה טוב לסתום ולרפאות המשולשל: **נחוניא חופר שיחין.** תני שהיה חופר בירות ביחין ומערות והיה יודע איזה שלא נקב המקור שם ואיזה שלא מימיו מרובין אבל מקורו פתוח למקום אחר ומחמת רוב המים נתפשטו ע"כ ובימן בעורת הוא יבש ושוא היה יודע עד היכן צריך לחפור עד שימצאו המקור: **גביני ברוז.** ירושלמי אגריפס המלך שמע קולו ברחוק שמנה פרסאות ונתן לו מתנות הרבה אבל בגבלי ספ"ק דיומא תניא דשלש פרסאות לבד שמע קולו: **בן ביבאי על הפקיע.** ביומא פ' בראשונה דף כ"ג מפ' רב פפא מערקא דטייעי פי' רש"י ז"ל רשעות ישמעאל העשויה שוט לסיסים דפסיק ריסיה לרגועות ולכך קרויה פקיע כו' וכתב ה"ר שלמה מיריליו ז"ל וראשה לפ' שהוא מקל וראשו עב ומופסק ראשו לתחיבות וקורין למקל שראשו עב בלשון פרס מטרקא ול"כ הייט דתנן במדות פ"ק חוצבו במקלו ורשות היה לו לשרוף את הסיחו ע"כ וביומא מפ' שהיה מזוג הפתילות והיה יודע אימתי צריך להקפותם ולהעבותם ואימתי צריך לעשותם דקים ובשביל שהיה שם הסתבה בין בעלי יומות החמה בין בעלי שבת הקרובים שלא יחסר ולא יותיר היה מזוג הפתילות. וכן נ"כ מפ' לה ביומא פ' בראשונה: בפי' **ר"ע ז"ל** כדאמרן במסכת תמיד מי שהיו מעלין אותו וכו' אמר המלקט בפ"ק דמדות היה שנויה אלא דמייתי לה בגמ' דתמיד פ"ק: **בן ארוא על הצלצל.** וכן תנן בפ' בתרא דתמיד הנוף הסגן בסודרין והקיש בן ארוא בצלצל. ולאו דוקא שהיה ממונה על הצלצל אלא על כל כלי שיר: **הוגדם בן לוי על השיר.** שנפה וגרסת הערוך הגדום*) ירושלמי אמרו עליו על הגדם בן לוי שהיה מנגנים קולו בזמר וכשהוא מונח נוגעו בתוך פיו היה מוציא כמה מיני זמר והיו לו אחיו הלוים מזקרין בבית ראש פי' נרתעין מכח הרמת הקול וביומא גרסי' וכשהיה מונח אצבעו בין הימנין וכו': **אלעזר על הפרוכות.** על תיקון כל הפרוכות דשלש עבודה פרוכות היו שם. ובמלבוש עלה ג"כ נמי בשרש ארך כתב ורז"ל אמרו קנון פרכת ותלה בחופת בגו פרכיות אחורות ע"כ: **פנחס המלביש.** ערוך ירושלמי שהיה מלבש בגדי כהונה פי' לכהן גדול. אבל שם שם: הלכות כלי המקדש כתוב שהיה ממונה על מעשה בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדיוטין ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל ע"כ ולשבח היתה לו במקדש כדתנן בפ"ק דמסכת מדות סי' ד': **בן אין פוחתין משלשה גזברין.** פ"ד דשלכות כלי המקדש סי' י"ז י"ח. כתב הר"ב יהוסף ז"ל ס"ת מבעבר אמרכלין ומשלשה גזברין. ובתמיד פ"ק מייתי ברייתא בפלוגתא והתם גרסי' אין פוחתין מי"ע גזברין ובריתא היא בספרי אבל בתוספתא דשקלים תניא כי הא ג' גזברים מה היו עושין פודין את הערכין וכו' ושירק הראב"ד ז"ל גרשה לפ' שאותן ג' גזברים דתנן הכא ובתוספתא הייטו אותן שהיו מיוחדין לכך להעמיד ערכין וחרמין וקדשי בדק הבית ולפיהן כלי אלא יהא נספסד שהקדש דשלשה חשיבו בכל דוכתא בין לעניין דין בין לעניין כל דבר ולריכין להיות כמו ב"ל לעשות שומא וידעו בפדיית ערכין וחרמין והקדשות ומעבר מי וכל מלאכת הקדש מיהו כל הגזברים היו שלשה עבר אלא שאותם שלשה היו ממונים גם על אותם עניים שאמרו ועברה מהן לא היו ממונין לא על ערכין ולא על הרמין ולכוותייהו אלא על שאר עניים של נשכות היו ממונים ובשביל כך לא תתנין הכא אלא החשובין והיהו ילפי' מקרא דכתי' בדברי הימים נבי חזקיה ויחיאל ועזריה ונחת הן גזברים. ועשאל וירימות ויחזיאל ויסמכיהו ומחת ובניהו פקידין הן אמרכלין: מיד כוניהו ושמעי' אחיו שני קתילוקין. במפקד יחזקיהו המלך ועזריהו נגיד בית האלהי' זה המלך וכהן גדול. והנהו דתמיד הייטו כל הגזברים וכולן היו שלשה עבר וראשה שהיו הגזברים נחלקים על האמרכלין כגון ב"ב גזברים תחת שם אמרכלין דהייטו שני גזברין לאמרכל אחד וגזבר אחד שנשאר תחת אמרכל שביעי ויכול להיות שהיה אותו הגזבר ממונה על כל כך דברים שהיה אותו אמרכל די לו להיות עסוק בזה הגזבר לבדו והאחרים היה כל אחד יכול לשמור ולהתעסק במלאכת שני גזברין והא דשמתי' דשקלים לא איירי בי"ג גזברים אלא בשלשה נאו משום דמתני' פליגא אברייתא דתניא דתני ר"ע אלא דהכא לא איירי אלא בשלשה מהם שהיו גם על ערכין וחרמין ממונין אבל בין כולן היו שלשה עבר ובשביל כך שנעשה אמרכלין היו ממונין דשיערו חמיש דשנעשה אמרכלין היה די ל"ג גזברין ע"כ: בפי' **רעז"ל** ז"ל ועוד מעלה אחרת למעלה מן האמרכלין וכו'. גם בשמעה ז"ל ואלעזר בעל הפרוכות שאותם רבלו לאבור עליהן: **ג ארבעה חותמות** וכו'. **בשאל מפ'** יוחנן על החותמות: **וארמית כתוב עליהם** ל' **דבר גדיא חוטא** דל **וחוטא עשיר.** כך ז"ל אבן במסכת ס"ר יהוסף ז"ל לא מצאתי מלת גדיא בתרגום רק גדי בלא אלף: בפי' **רעז"ל** ז"ל ואם לא היה למוצרע אלא אותם אחד היו מוחנין למוצרע עני עשיר ל"ג ות"ק וכו' **אלא** ז"ל בלא עשרות ת"ק וכו': **גדי משמע** וכו'. בריש תני דבר בתר עגל דשמים גדולים וקמפ' גדי בתר עגל דשמים בתון לשמש לגדולים ולקטנים: **זבר משמש.** ה"ר יהוסף ז"ל הגיה אל משמש: גם הגיה בכולה מהני' במקום עם נכסי לנסכי בשם ס"ח. ובירוש' ילוף דשעיר בין גדול בין קטן שוה לכבש בן שנתו מקרא דכתיב ככה יעשה לשור וגו' וכתיב בסיפיה או בעזים הקום הכתוב גדול שבעזים לקטון שבתיישים מה זה בשלשה לוגין אף זה בשלשה לוגין וכו' קרא יתירה הוא לדרשא דדרים ליה בירוש' עלה דמתני': **חוטא משמש לנסכי שלש בהמות** הכא שהם לן כרבן: ומיתה למתני' במחות פ' שתי מדות דף כ"ב ופי' שם רש"י בבתיבת יד גדי משמש וכו' שמי שהיה מביא אלף בין גדול בין קטון בין זכר בין נקבה ולא היה לו סלת ויין לנסכים היה מתן משות לנזבר ונותן לי נזבר חותם שכתוב עליו גדי ומראהו לעמודה על הסלאות ונותן לו נסכים ע"כ: **ד מי שהוא מבקש נסכים** ל"א בספר כ"ש כל מי שמבקש נסכים וגיד פ"ו דהלכות כלו

*) עי' מ"ש בערוך הנגלה ארן הגדום דף קע"ח.

המקדש: **ואם** אחרי כך מצאתי מנוקדת הפ"ח בפת"ח: וכתב ה"ר יהוסף שמצא בכל הספרים ואם פתחו יצאם יוהגן מביהו שיר הקדש לעליונה על כלן: **ה מי שאבד חותמו** וכו' **ואם לאו לא היו נותנין לו** גרסינן הספר כתיבת יד מצאתי הגרסא כל מי שאבד חותמו מחיצין לו עד הערב אם ממצא לו חותמו מתן לו ואם לאו לא היה מתן לו ושם היום היה כתוב עליהם מפני הרמאים: ובירוש' מפ' דכתבו נמי שם המשמר ושם השבת ושם החדש לאולי יוציאוהו לשנה הבאה באותו יום עצמו ויקח נסכים מחיים וכיון שכתוב בחתים כל אלו אע"פ שירצה לחזוב ולכוון לא יוכל: וכיון פ"ז דהלכות כלי המקדש: **ו שתי לשבות** וכו' ביד פ' שני דהלכות ערכין סי' י"ב ובפ' עבירי דהלכות מתנות עניים סי' ח': **מתפרנסין מתובה בחשאי** משום דכתיב מהן בסתר יכפר אף: **לשבת הכלים** עיין במ"ש בפ"ג דתמיד סוף סימן ה': **והשאר נמברין ודמיהן נופלין ללשכת ברק הבית** מפ' בירוש' לשכת בדק הבית דאי לא צריך לב"ש לנוזבה הוה אזיל: **פרק ו שלשה עשר שופרות.** לקמן בסוף פירקין מפ' להו ומשום דתני בפירקין

תקלין חדתין ותקלין עתיקין תני להו לבולהו אי נמי משום דתני בפירקין דלעיל ממוזה על הקיבון מפ' ליה הכא ומשום י"ג תני מאי דדמי דהכי אוקמיה דתנא בכל דוכתא הר"ם מיריליו ז"ל: **של בית ר"ג ושל בית ר'** חנניה **סגן הכהנים היו משתחוין** י"ד גרסינן: **ב מעשה בבהן אחד** וכו'. יומא פרק הוליאה לו דף כ"ל ופי' שם רש"י ז"ל מתעסק בטיול ובחוק כמו המתעסק בחלבים ובעריות. ולכון בגמ' כדפי' ר"ש ז"ל: **לא הספיק** וכו'. ירוש' תני משום ר' אושעיה הקום עליה בקורבנם בעניית מלאכתו או לייסבה לחברותיה ולאת אחור ושרפתו: **ביחוד.** בבירור כן פי' רש"י ז"ל האי ביחוד בפ' כל בעה דף ל"ז ובפ' יום טוב בחל דף כ"ב. ותבנו בברייתא דבספ"ע נבי שיער בכיר ביחוד אמרו חכמים ישיחנו בחנון שמא יש תקוה: **ג והיכן היו השתחוויות הללו ארבע בצפון וד' בדרום** וכו'. כ"ל. ותנא נקיט ואזיל מפ' בתרא דסליק מיניה: **שערים דרומיים הסמוכין למערב** כו': **שבו היו מבניסין צלוחיות של מים** כו'. **בו המים המפכין עתידין להיות יוצאין** כו' **לעומתן בצפון הסמוכין למזרח**: **שער יכניה**: **שער הקרבן**: **שער הנשים**: **שער השיר** כו': **שבמזרח שער ניקנור** וכו'. כך ל"ל. ומ"א יכניה ונלוחו. מלתא דר"א בן עקב אומר ביום הכפורים דף ע"ח: בפי' **ר"ע** ז"ל שער שעליון הר הבית. אמר המלקט מצאתי כתוב עליו הבית ר"ל המקדש. שער הדלק פי' ר"ע ז"ל הוא שער של לשכת הטן ובסוף מדות פירש דלשכת הטן היא לשכת פלהדרין ושם בפ' שני סי' ה' תנן מזרחית צפונית היא שיהא לשכת העלים שבם הכהנים בעלי מומין מתלעין את העלים וכמו בפירש ר"ע ז"ל ברים פירקין. אבל רש"י ז"ל בפ"ק דיומא כתב שער הדלק שער הקרבן לא ידעתי למה נקרא שמש כך: **שער הבכורות.** בכורות וכל דדמי להו דהיינו כל קדשים קלים שאין מעומין לפון: **שער המים.** תוס' פ' לולב וערבה דף מ"ח דבפ' בתרא דכתובות דף ק"ו: **שער ניקנור.** כתב ה"ר שלמה מיריליו ז"ל דאיקא בירוש' דיומא לשה נקרא שמו שער ניקנור שבעה אחת עלה ניקנור שרדיום ממלכי יונים ואתה כנגד שער ניקנור והיה מניף ידו על בית המקדש ואמר אימתי תפול העיר הזאת והבית הזה בידי ואחרשה וכשנברה יד בית חשמונאי ונלחים תפשוהו וקצצו ידיו ורגליו ותלאוהו לפני השער וקרלו שמו שער ניקנור ע"כ. ובבבלי ס"ם שני דהעזעות מייתי ליה להאי מובדא בשמוי לשון קצת שינוי מזכיר שם שער ניקנור. ונם בירוש' דפ' שני דתעניות ודפ"ק דמגלה דף ט': **ושני פשפשין היו לו.** והם ממנין שלשה עשר שערים ופירש הרא"ש ז"ל ואע"פ שגם לשער בית המוקד היה לו פשפש אותו היה קטן וסמוך לשער הגדול ולכך לא היה ממנין השערים אבל אלו היו קצת גדולים ומופלגין קצת מן השער הגדול. ועיין בתוס' פ' שני דיומא דף ק"ו: **ושנים במערב.** שער לשון זכר הוא השער הזה יהיה סגור: **לא היה להם שם.** כתב הרב רבינו שמעיה ז"ל בשם רש"י ז"ל לא ידעתי על מה רש משמשים והראב"ד ז"ל כתב שני שערים קטנים היו לו לפי שהיו לו שתי לשכות אבל שער ניקנור כדתנן במסכת מדות. ואל מערב לא היה להם שם לפי שלא היתה שם כניסה ויציאה כ"כ ע"ש: **ד שלשה עשר שלחנות** וכו'. ביד פ"ש דהלי בית הבחירה סי' ע"ו ותוס' שתי הלחם דף ל"ז: **שעליהם מדיחין את הקרביים.** אבל אם היה של כסף היה מסריח וא"ת והא אמרי' בפ' שואל אדם דעותיו בשבת על כרסו של מת כלי מיקר וכלי תכות אלמא דמקרלי ולא מחממי ו"ל כדאמרי' בפ' לא יחפור גבי חול דחמימי מחמם וקרירי קריר ס"ל נבי מת שהוא כבר קר אותו היא מקרר אבל קרביים שהן חמין כמוליאין לותם מהבמה הוא מחממה ושמא היה מתאחר הדבר מלהעלותן מחמת שהם היו עסוקין בהרבה בהמות ולא היו מדיחין אותם מהרם עד שיבא הכסף או הזהב ממרתיה מחמת חוס הקרביים והיו בתין הקרביים לידי סרחון הראב"ד ז"ל בפירושו למסכת תמיד ועיין במה שכתבתי בענין חול בבית בפ' במה שיומין: **ושנים במערבו של בבש אחד של שיש וא' של כסף של שיש נותנין עליו את האברין ועל של כסף נותנין עליו את כלי שרת.** כך מצאתי הגרסא בספר כתיבת יד ופי' הר"ם מיריליו ז"ל **אל** שם מתנין עליו את האברין להקטירם ע"ע המזבח וקשה דתנן במסכת תמיד פ' לא היו כופתין דהיו מוליכין המתחים של עולה ומניחין אותן בחלי הבכש ולמעה ותירץ הרא"ש ז"ל דהכא מיירי בעולת יחיד דפשטים שבהן אחד מקריב עולה לבדו ומניח האברין על השלחן עד שמעלן זה אחר זה אבל תמידין ומוספין הבהנים הזוכין באברין מקבלין אותן מיד המנתח ומוליכין אותן לבבש ומניחין אותן מחלי בבש ולמעה והראב"ד ז"ל כתב דטעמא משום דזימנין דהוו נפיסי קרבנות ולא היה הכהן המקבל אברי עולת נדבה מספיק להקטיר להלתר עד שיתעכלו קצת מהן על המערכה ואז היה מקבל מן המזיטין לו האברין ומניחן על השלחן באבל המזבח והבבש ולפיכך היה עומד במערבו של בבש כדי שלא יצטרך להסך אחוריו כלפי המקדש כשהיה מקבל מן המזיטין ע"כ: **ועל של כסף נותנין עליו כלי שרת.** כדאמרי' במסכת תמיד נבבשו הכלים עכ"ל ז"ל: **ושנים באולם.** תוס' פ' לולב וערבה דף מ"ח וברים פ' שתי הלחם. והכי גרס' ושנים באולם מבפנים אבל פתח הבית וכן הוא בספר כתיבת יד וכן הונה במשנתו של החכם הר"ר יהוסף אבבוני ז"ל. ופי' הר"ם מיריליו ז"ל אבל פתח הבית אבל פתח ההיכל ע"כ. והכי תנן לה ממי בפ' שתי הלחם דף ל"ע גם בגמרת תמיד פ' לא היו כופתין והתם גרסי' דבאולם

הוה חד של כסף וחד של זהב ומצאתי כתוב כתיבת יד החכם השלם הרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל ומשמע שהם דברי הרא"ש ז"ל וכך כתוב שם ובתוספי ארפת כתוב כעין קושיא דהכא קתני דבאולם היה אחד של כסף ואי' של זהב ובפ' שתי הלחם במפחות גרסי' דאחד היה של שיש ואחד של זהב אמת שבדקתי בשני סדרי המשנה ומצאתי כך אבל בספר שהועתק מספר ישן כתוב לשם כמו בבלתי וגרלין הדברים שכך הוא שהרי אדקא פריך הכא על שלחן של קרביים ועביד לכפפא דאמאי לא פריך אשלחן לחם הפנים והתם לא שייך הא' טעמא מפני שהוא מרתיה כמו הכא נבי קרביים ולפי סדרי המשנה דגרסי' אחד של שיש יש לפ' דרגליו שייה מונח עליהן היו שיש דאתעלים לא קפדינן אכל שלחן עצמו היה של כסף. ע"כ והתם בפ' שתי הלחם קודם המשנה אשר שם איתא בריש"א דתניא שלשה שלחנות שהיו במקדש שנים שהיו באולם מבפנים על פתח הבית א' של כסף וא' של זהב על של כסף נותנין לחם הפנים בכיסויו ועל של זהב ביאיתו שמעלין בקדש ולא מורידין ואחד של זהב מבפנים שעליו לחם הפנים תמיד ופי' שם רש"י ז"ל והאי דקרי ליה הכא בברייתא כסף ובמתני' שיש משום דשיש לבן ככסף ע"כ. ושם בפ' לא היו כותבין מצאתי מונח ושניה במערב אחד וכו' ועבר הקולמוס על מלת הכבש: אח"כ מצאתי בפי' ה"ר שלמה שיריליו ז"ל דבירוש משמע דאולה מתני' פריך בין אקרביים בין לחם הפנים הלכך על כרחין כי פריך התם בתמיד נמי אכולה מתני' נמי פריך וכי משני מפני שהוא מרתיה אלחם נמי קאי ואע"ג דסדורו מבפנים היה בזהב ולא חייבי' להתעסק שאי התם דגזרת הכתוב הוא דשלחן הפנים דזהב נהוי ועוד דשם במקום מלוחו וחייבי' דלמא מתקרב ויפעל בו החוט נגרי וכן פי' רשב"ם ז"ל לא הוי במקום מלוחו ולא חייבי' דלמא מתקרב ויפעל בו החוט נגרי וכן פי' רשב"ם ז"ל שם מפני שהוא מרתיה את הלחם ומחממו וממהר להתעפש ע"כ והוא הולך על דרך שירושלמי ע"ל ז"ל. ובירוש' מפ' דאיכא נמי בהיכל עשר שלחנות שעשה שלמה והכא לא מני להו משום דלא חשיב אלא לאותם שמשתמשין בהן ובאותם של שלמה לא היו מסדרין אבל ר' יוסי ב"ר יהודה פליג התם דעל כולן היה מסדר ועטמייהו מפ' התם מקרא ואיתה נמי בגמ' דילן בפ' שתי הלחם ופי' שם רש"י ז"ל דמ"ד על כולם הייתו פעמים על זו ופעמים על זו ע"כ: **על של כסף נותנין לחם הפנים בכניסתו.** כהניו לוקי' אותו מע"ש היו נותנין אותו על אותו שלחן על לאחר עד שיסדרו אותו על השלחן בהיכל ולמ"ד אפייתו דוהה שבת אחר האפייה מסדרין אותו על אותו שלחן עד שיגיע זמן סדורו הרא"ש ז"ל: **שמעלין בקדש ולא מורידין.** ופקא לן מקרא דכתיב ויקם משה את המשכן בגלל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו ולא מורידין דכתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים לפוי למזבח כי הקרביהם לפני ה' ויקדשו וגו' כיון שהוקדשו הוקדשו וכן מצאתי ג"כ בתשובת רבינו חאיי גאון ז"ל (הגהה והובא ברש"י ז"ל בר"פ בני העיר): וכן הוא בפ' שתי הלחם אלא שם פי' רש"י ז"ל דמדרשיה וסיפיה דקרא בלשון הקמה ברישיה ויקם משה את המשכן בסיפיה ויקם את עמודיו לחפי' בלחות הלשון לא הוריד ס"מ אין מורידין א"ל דלא סייעותו אחיו הכהנים בהקמת האדנים והעמודים ס"מ אין מורידין לפיכך לא נתעסקו בו אחרים. ל"א מעיקרא ויקם משה את המשכן דהייתו יריעות שבתחלה פירש יריעות ולא הורידן בהקמת העמודים והאדנים אלא אחז יריעות בידו אחת עד שהקים כולם ע"כ: **שלשה עשר שופרות.** יומא פ' הוליאו לו דף י"ה ותמורה פ' ולד חטאת דף כ"ע וביד פ' שני דהלכות שקלים פי' ב' ג'. וכתב הר"ש שיריליו ז"ל דבירוש' בפירקין דלקמן מפ' שבעולה היו עומדין: **לכפורת.** כתוב בסמ"ג עשין סימן מ"ה אומר הרב רבינו יצחק בר אשר שפירוש לכפורת כלומר לבית קדש הקדשים לעשות שם לפני רקועי פחים וכן משמע בירוש' ע"כ. ונראה קשה שהרב רבינו שלמה שיריליו ז"ל היה נורס בסיפא דמתני' זהב לא יפחות מדינר זהב לכפורת וז"ל זהב לא יפחות מדינר זהב לכפורת מפ' מאי דתני בריש"א זהב לכפורת ופירוש לכפורת בתוספתא מפ' ליה הכי האומר הרי עלי זהב מנא דמי דינר זהב ונותן בכופר וכהנים לוקחין בהן זהב ועושין אותו רקועי זהב לפוי לבית קדש הקדשים וקרי לבית קדש הקדשים כפרת שהוא מקום בית הכפרת שהארון שבו הכפורת היה נתון שם ע"כ. וגם הרמב"ם ז"ל נראה מפירושו דנרים כפורת הכ"ף בפתח בפי' גם הוא ז"ל זהב לכפרת וכל מי שהתנדב זהב לעשות שם כפרת וקדשי הקדשים מעלין אותו שם ע"כ אבל שם ביד שהוא בלשון המבנה. ועיין שם ביומא דף מ"ה בפי' רש"י ז"ל דנראה דנרים בית הכפורות. והרא"ש ור"ע ז"ל נראה דנרסי לכפור: **ששה לנדבה.** פ' המנחות והנסכים דף ק"ד ופ' עשרון דף ק": ן **האומר הרי עלי עצים** וכו' פ"ז דהלכות מעשה הקרבנות פי' י"ג: **זהב לא יפחות מדינר זהב לכפרת.** כך ר"ל דנרים הרש"ם ז"ל כמו שכתבתי לעיל בסמוך: **ששה לנדבה.** ראיתי בספר כתיבת יד שעבר הקולמוס כאן על מלות ששה לנדבה ולפי זה מתני' דשם לנדבה דמייתי לה בפ"ב המנחות והנסכים דף ק"ד ובפ' הרי עלי עשרון דף ק"ו מתני' דלעיל היא והתם וגם בירוש' מפ' כמה טעמי כנגד מי הכי ששה וחד טעמא דאמר חזקיה הוא שהן כנגד ששה בתי אבות הכהנים של שבת ימי השבוע שתקנו להם חכמים שיהא להם שלום זה על זה פי' שעורות של בהמות המיקחות מן השופרות היו לכהנים שמקריבין השולות וכל זמן שאין המזבח בטל לא היו נוקחין מן השופרות ואם לא היה להם אלא שופר אחד אתו לאגויי דשמא באותו יום של בית אב ראשון או של בית אב שני יביאו נדרים ונדבות הרבה ולא יטול הבית אב מן השופר כלום ובשאר ימות השבוע של אלו בתי אבות לא מייתי נדרים ונדבות כ"כ ומצאתי אותם בתי אבות מקריבות מן השופר כדי שלא יהא המזבח בטל והוו עורות שלהן ומיגלו הכי קמאי בהדי הכי בתרתי ואמרי לכם יש עורות מן השופר ואנו אין לנו כלום ואי משום הכי עולות שהביאו הכי יחידים במשמרות משום מזלנו הוא א"כ יש שלמים שעורות לבעלים הלכך חקיבו ששה שלא יטול זה משופרו של זה וכשהמשות בשים חולקים אותם לששה חלקים ונותנין אותן לשופרות ע"כ והוא פי' רש"י ז"ל לשעמו של חזקיה. ומבעה טעמים אחרים איכא התם בפ' עשרון אמאי תקינו ששה ע"ש. ומפ' התם דכולהו כחזקיה לא אמרי משום דלאגויי לא חייבי' ולא הוה צריך לכולהו בתי אבות אלא חד שופר וכל חד וחד ביום אב קביב המוהרות שיזדמנו לו לביומו נותנין לשופר וכו ביום מקריבין ואינו מסיירין עד לערב דלאמרי' חזקה שאין כהנים מתעצלין עד שיכלו כל

משות שבשופר ע"כ: **נדבה מה היו עושין כו'.** ביד שם סי' ג'. ומצאתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל אשם לה' ואשם לכהן ואומר כסף וכו':

פרק ז מעות שנמצאו בין שקלים לנדבה.

ביד פ"ג דהלכות מעשר שני סי' י"ב. ופי' הר"ש פירלין ז"ל בין שקלים לנדבה בין שופר שקלים לשופר נדבה דתניא בפירקין דלעיל. ובירוש' פריך דאמאי לא תני בין שקלים לקנים דשלקא דעתך דהשופרות בשורה היו עומדין ושופרות נדבה לבסוף הן שטיין בסדרא דמתני' ומשני דבעינן היו עומדין כמה ובאולם הוא דבנה סמוך לשקלים: **מחצה על מחצה יפלו לגזולי עולה.** הכא שהם לן תנא כרבנן דס"ל דקנין אחד חטאת ואחד עולה וגזולי עולה כולם עולות ומש"ה תני במחצה על מחצה עולה דאי כר' יהודה הא קנין נמי כולן עולה נינהו ומאי קמ"ל ומש"ה כיון דמספקא לן בהני מעות אי דקנין אי דעולה פריך בירוש' היכי קרב עולה וליתוש דקנין מינהו ואיכא חטאת ודם חטאת

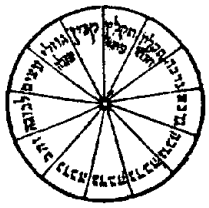

העוף קרב למפש ודם עולת העוף למעלה ואם שיהא פסל ומשני א"ר יצחק תנאי ב"ד המספק את הקנים הוא מספק את הפסולות ואת האובדות פי' ואת האובדות כגון פרחו הקנין לו כגון שנתערבו לו בשנין שהולכין המעות לקנין המזבח ולכפרת האשם ב"ד המונים על הקנים לוקחין קנים כמו אותן המעות האובדות מן המספק הקנין ומקריבין אחד לחטאת ואותו החטאת לא היה נאכל דשמא לא היא מצעלת הקן אלא משופר גזולי עולה וכן פי' הרא"ש ז"ל וקשה דמה חטאת הנעי הנייד ותירץ הרא"ש ז"ל דכיון דמקבל מעות מן הגזבר להספיק קנין כל השנה רמו ב"ד עליה לספק האבוד לפי שמשתכרין בכל הקנים. ועוד פריך בירוש' אמאי לא תנא בין גזלי עולה לעניים ובין לבונה לזהב ומייתי לה בזה הכלל הולכין אחר קרוב להקל מחצה על מחצה להחמיר דבהאי אלא סני ליה והשתא נמי ניחא אמאי לא תני בין תקנין חדתין לתקנין שתיקרן בתר מאן שדינן לה דכיון דלחומרא אזלינן בתר תקנין חדתין שדינן לה דגזלי עולות וחטאות מה שא"כ בעתיקי דאזלי לחומת העיר וכן אמאי דלא תנא בין עתיקין לקנין דודאי בתר קנין שדינן לה דהוו עולות והחטאות ואותו חטאת היא נאכל כדלעיל וכן ניחא הא דלא תנא בין זהב לנדבה דמחצה על מחצה ודאי בתר חמור שדינן ליה דהייתו נדבה דכולה כליל ועוד לנדבה מרובה ובתר מרובה שדינן לה כדאמרי' בירושלמי נבי תקנין חדתין ונדבה ולכאה ספיקא אלא בין שכן לשכן אבל לא בדלוג כיון דכמין תכשיט עגול הנקרא בקוליים עשויין כמו שניירנו ואם היה באמצע שהוא ספק לכולן פשיטא דבתר נדבה שדינן ליה להוא רוב וכל חד נמיא לגביה כך נ"ל עכ"ל ז"ל: **ב מעות שנמצאו.** פסחים פ"ק דף ז' ומציעא פ' אלו מציאות ד' כ"ו ותוס' פ' דם הנדה דף כ": **לפני סוחרי בהמה.** פי' בירושלם מקום שמוכרין הבהמות ובירושלם דסיפא מקום שאין נמכרין הבהמות שם והייתו מה שפירש ר"ע ז"ל. וביד ספ"ג דהלכות שקלים וכפ' שני דהלכות מעשר שני סי' י': **ובהר הבית חולין.** הקשו בתוס' והא תנן לא יכנס אדם בהר הבית במעות הלרוזין לו בסדינו א"כ מסתמא של הקדש הן ונפלו מן המזבחין לנשכה ביסון וי"ל דאין אסור ליכנס אלא במעות לרוזין לו בסדינו דנראה שמשא אותן לסחורה וגנאי הוא ובענין זה אפי' של הקדש אסור אבל בכיס שתחת בגדיו אפי' של חולין מותר ליכנס ובירוש' פריך וליחוש שמא נפלו מן הגזבר כשהוליא שקלי הלשכה לקנות קרבנות ומשני חוקה אין כהן מוליא מתרומת הלשכה על שהוא מחללו על הבשמה. ולשון הרמב"ם ז"ל שם והמלאות בהר הבית לעולם חולין שחזקתן מתרומת הלשכה מחלוט הנזבריס על הבהמה ע"כ וכן ג"כ בפירוש המשנה: **ובירושלם בשאר כל ימות השנה חולין ובשעת הרגל הכל מעשר.** כך היא הגרסא בירושלמי ובספר כתיבת יד. וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל. ובירוש' ובשעת הרגל הכל מעשר משום דאזלינן בתר בהרא ולא בתר רוב שהא דאי נפל מקודש כבר נמלאו בשעה שכבדו השוק שהרי בכל יום ויום היו רגילין לבבד בוקי ירושלם והתם בספחים דף ז' פרכינן ומי אזלינן בתר בהרא והתניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר תיבה שנשתמשו בה משות חולין ומעות מעשר שני ונמלאו שם משות ואין ידוע אם של חולין אם של מעשר אזלינן בתר רובא אם רוב חולין נשתמשו בה חולין אם רוב מעשר מעשר אלמא לא אזלינן בתר בהרא אלא בתר רובא ומשני אמר רב נחמן ב"ר יצחק הכ"ע כגון שנשתמשו משות חולין ומעות מעשר שני ואין ידוע איזה מהן בסוף רב זביד אומר כגון שנשתמשו בה לצורין של חולין ושל מעשר שני ביום א' חולין בשית ומעשר שני בזוית זו רב פפא אמר כגון דאשתכח בגומא לריכא למימר זיל בתר בהרא דקמאי הא שקלינהו דיש לחיש שמא בגומא נטמן ולא ראהו: **ג בשר שנמצא בעזרה** וכו'. ביד פי"ם דהלכות כפולי המוקדשין **סי' ד'** והתם מפ' דנפקא מינה לדעת אם הם עולות או חטאות או שלמים לענין שאם עבר **אחד** ואכל מהן מביא על כל א' כפרתו כפי חזקה זו ע"כ. וכתב שם הראב"ד ז"ל בהשגה דנפקא מינה לענין מעילה ע"כ. ופי' מהר"ר יוסף קארו ז"ל דהייתו לומר שאם הוא חטאת או שלמים אינו חייב עליהם קרבן מעילה שהרי הן מותרין לזרים ואם הוא עולה חייב קרבן מעילה ע"כ. אמנם כאן פירש הרמב"ם ז"ל ממלא שבבריתו תועלת כי אם הבשר חטאת או עולה או שלמים ועבר אדם ואכלו אם אכל שבראל מה שנמצא בירושלם אינו חייב כלום לפי שהוא הטאת ע"כ ולאו דוקא קתני חטאת אלא ר"ל חטאת או אשם וכמו שפי' ר"ע ז"ל: **תעובר צורתו.** הגיה ה"ר יהוסף ז"ל תעבור: **נמצא בגבולים** וכו'. פ' הרמב"ם ז"ל וזה בעיר שכולה ישראל אבל כשיש בעיר גוי אסור לאכלו כי העיקר אצלנו בשר שנתעלם מן העין אסור ע"כ משמע מתוך לשונו אפי' גוי אחד ואיתה בחולין פ' גיד הנשה דף ל"ט: **ד בהמה שנמצאת מירושלם ועד מגדל עדר** וכו'. בקלושין פ' האיש מקדש דף ל"ה ותוס' ר"פ יום הכפורים וכפ' כל הגט דף כ"ח ודפ' התערובות דף ע"ה ודף ע"ז ודפ"ק לחולין דף כ"ג וכפ"פ משנר שני בהמה ודפ' כל המנחות בלות מלה דף ס"ב ובירושלמי ס"פ האיש מקדש וביד פ' שני דהלכות

דהלכות פסולי המוקדשין סי' י"ח. והחם בקדושין. מוקמינן לה כר"מ דס"ל סקדם מתחלל במזיד לתנן ובהקדם במזיד קדם ויכול זה להוציאן לחולין ובמזיד מיתחפני הדמים בקדושת הבהמה ועל ידי תנאי יביא שני דמים אחד לעולה ואחד לנסכים ואמר אם עולה הוא הרי היא מתחללת על אלו ושני יהא שלמי נדבה ואם שלמים היא הרי היא מחוללת על של שלמים והלו לנדבת עולה אבל ר' יוחנן ס"ל התם דאין מותר לחלוה תמימה אלא ממתין עד שתומם וכתבו תוס' ז"ל בפ' התערובות דכיון דמשמע מהאי סוגיא דאי אפשרא בן שתי שנים דאיכא לספוקי בתמם אם ניח תקנתא אריך לומר דפליגא אדר' אליעזר דאמר בפ' בתרא דכריתות מתנדב אדם אפם תלוי דאי מתנדבין לייתי בהמה וליתני בתמם תלוי ע"כ: הראויין לפסח פסח. מותר פסח ומאכל ליום ולילה כדלאמרי' בפ' מערבין הר"ם מיריליו ז"ל וע"ע מגין לו לפרש כן: ה בראשונה וכו'. תוס' פ' התערובות דף ע"ה: את מוצאיה. פיה דגרסי את מוצאה: התקינו וכו'. ע"ם סי' ו' וביד פ"ד דהלכות שקלים סי' ג' ד' ובפ' שני דהלכות פסולי המוקדשין סי' י"ח: ן אר"ש שבעה דברים התקינו ב"ד וזו אחת מהן גוי ששלח עולתו וכן נר שמת וכו'. ולע"ד דמשום דהוו שתי תקנות נקט האי לישנא הכא בהאי בבא וכיון דרמזו בהאי בבא לא איצטריך ליה למיתני הכי ג"כ גבי פרה ולהאריך לשונו גם שם. ואיתה במנחות פ' התכלת דף כ"א ובפ' אלו מנחות דף ע"ג ותוס' רפ"ק דתמורה. ופי' רש"י ז"ל בתם בפ' התכלת וגם בפ' ואלו מנחות בכתיבת יד וזו לחת מהן זה שאמרנו שהתקינו ב"ד שיהו נסכים קרבין מטל צבור אחד מן התקנות והשתא מי לאיך שאה וכן כתב הרמב"ד ז"ל ואלו הן ז' תקנות המנא בהמה מביא נסכים פ'. ועוי שאלה עולתו ב'. וכן גר שמת ג'. כהן גדול שמת ד'. על המלח ועל מעלים ה'. ועל הפרה ו'. ועל הקינן ז'. ואף ר' יוסי מודה לז' תקנות אלא לת"ק מטל צבור ולר' יוסי על המספק ע"כ: וגוי ששלח. גרסי' כלומר וכן גוי: אם שלח עמה נסכיה. דמי נסכיה דילה דלא קרבי אלא מיוחנן ואתיה שעושין אותן על מסרת הקדם כדאיתא פי"ג בוספרות דאילו שלחיהו גוי שמתים דנוי לא מהימן אמומאה ופסרה: גר שמת. להכי נקט גר משום דאין לו יורשין דאי הוי ישראל הוו מקרבי יורשין נסכיו: יש לו נסכים קרבין משלו. אם יש נסכים אלא זהו בהן עדיין שום אדם ובאו ליד ב"ד מוציאין אותן לנסכים כל"ל והתוס' פירשו במנחות כגון שספרים הדמים בחייו ואקדישיהו: ותנאי ב"ד הוא על כ"ג שמת ולא מינו בהן אחר תחתיו שתהא מנחתו וכו'. כי' כ"ג שמת והקריב חני העבדון בשחרית ולא הקריב אחני הבני בערבית ולא מינו באותו היום שמת דאילו מינו הא תנן בפ' התכלת דהכהן האחר מביא לאותו היום עבדון אלא ואולהו ומקריב מחלה ומחלה אבל נמלאו שני חלפין קריבין ושני חלפין אובדין והכא מטום דלא מינו קרב מטל צבור עכ"ל הר"ם מיריליו ז"ל ומתוך מה שכתבנו תבין מה הוא הלשון שהאבר בגילסת המשנה. ובירושלמי לא סוף דבר שמת אלא אפי' נטמא ואפי' נלחה מטום הני ר' יהודה בן פזי דבר דלייא ואפי' נלחה מטום ופי' הר"ם מיריליו ז"ל אפי' נטמא הכהן ולא מני מקריב ליה מטל צבור לר"ם ולר' יהודה מטל יורשין ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג דהלכות תמידין ומוספין נראה דמפ' לה במינו אחר תחתיו דמביא עשרון אלה ולי נראה דאמתני' קאי וכמו שפירשתי ע"כ. וביד פ"ג דהלכות מעשה הקרבנות סי' ה' ובפ"ג דהלכות תמידין ומוספין. ומה שכתב הרמ"ם ז"ל ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה דמפרש לה במינו אחר תחתיו פי' קאי אטמא הכהן או מולד בו מום דהרמב"ם ז"ל ס"ל דקאי אמתני' דס"פ התכלת כדמשמע מלשונו שם סי' כ' והרש"ם ז"ל פ"ל דקאי אמתני' דהכא: ן על המלח וכו'. מנחות פ' הקומץ רבא ד' ע"א והתם מפ' דאי הוה מפרשינן דהאי דקתני לגב ב"ד מתנה דכהנים מלאתין במלח הייט למלוח קרבנותיהם אע"ג דישראל נמי מולחין קרבנותיהם מטל צבור כדילף הכא מנ"ם ברית מלח ברית מלח מלחם הפנים דכתיב ביה מלח בני ישראל דהייט צבור כהנים איצטריכא ליה ואליבא דבן בוכרי דאמר לעיל בפ"ק אין הכהנים חייבין בשקלים סד"א כי זכי להו רחמנא לשכה למלוח קרבנם מטל הקדם לישראל הוא דזכו להו משום שהם מתנו השקלים בלשכה שמהן נקנה המלח אבל כהנים שאין חייבין לשקול לא. להכי איצטריך תנאי לב ב"ד שיהו הכהנים נלחתין ממנו לקרבנותיהם. ואיתא נמי למתא' פ' התכלת דף נ"ח וביד פ"ז דהלכות כלי המקדש סי' ט"ו: ועל העצים פי' של לשכה שטורפין מהן במלוחת בית המוקד דתנן במסכת תמיד פ"ק עלה ונסתפג ותתחוש כנגד המזבח: ועל הפרה שלא יהיו מועלין באפרה. ירוש' וגם בגבלי במנחות פ' התכלת שהיו מזלזלין באפר הפרה לשים ע"ג מכותיהן שהאפר מרפא נגדו שימעלו בה וכיון שנגדרו כ"כ עד שכל מי שהיה בספק טומאת מת כגון סכלות ופרעות לא היה רואה לקבל האפר עליו מדאגה שמא הוא טהור ומגלה מתחייב משילה מדרבנן אוקמוה אדאוריתא אלא ימעלו בה: ומתוך מה שכתבנו תבין שאריך לגיס בפי' ר"ע ז"ל ולכתוב תחת מלת מספר מספק ותמהתי על ספר תוס' ז"ם שהגיה מאפר ושמא טעות דפוס היא דהכי איתא נמי אם התם טעות דפוס אחרת במה שכתב וזה שכתוב בפירוש בתבורותיהן ז"ל בתבורותיהן ע"כ נראה שאריך הגיהה להגיהה וכך ל"ל וז"ם בפי' הרמב"ם בתבורותיהן ז"ל בתבורותיהן וכוא הרבוי

של תבורה תחת תבורה וביד פ' שני דהלכות מעילה סי' ה' ובפ"ח סי' ו':

פרק ח כל הרוקים וכו' פסחים פ"ק דף י"ט וביד כולה מהני' ע"ם סי' ג' וביד פי"ג דהלכו' שחר אבות הטומאות סי' ה' ו' ז' ח' ופי' הר"ם מיריליו ז"ל אוידי דמיגיא לעיל מפקא דבר שאריך בירושלם ובהמה הנמלאה בירושלם הני נמי הכא מפיקא דרוקים הנמלאין ומפיקא דכלים ע"כ: ר' יוסי אומר בספר כתיבת ידי מלאתי וחכמי' אומרים בשאר ימות השנה שבחמלא טמאים ופי' הרש"ם ז"ל בנמלא כל שוק ושוק שבירושלם ואפי' שוק העליון ופליגי רבנן אדר"מ בין לקולא בין לחומרא וכן פי' הרמב"ם ז"ל בפי"ג דהלכות שאר אבות הטומאות ע"כ אבל בפי' הרמב"ם ז"ל וגם שם בכ"מ כתוב ר' יוסי: מפני שהן מועטין במשנת החכם הר"ר יהוסף אסכמי ז"ל הוגה מפני שהמועטין מסתלקין לגדלין וכן הוא בירוש' וגרסא נכונה היא בעיני: ב כל הכלים וכו' בפסחים פ"ק דף י"מ ואמרי' דרשא דוקא דדרך ירידה ממאים הם בכל העיר שהוריס לא גזרו על ספק כלים בירושלם והא דתנן בפיפא בדרך עליה שהורין אהי למעוטי גזיתא פי' רש"י ז"ל מבואות קטנים שהיו יורדין דרך אותן מבואות ופעמי' היו עולין וגהנו ממאים מספק שהרי מתחלה ממאים היו ספק נפלו בירידה ספק בעליה

ומספיקא לא נפקי ממומאה ואוקמוהו אחזקתייהו אבל שאר כלים בעיר ספק נמאה ספק לא נמאה לא גזרו עליהם מספק ע"כ: ובירוש' תני אבא שאול היה קורא נפרן מ"ד נפרן שהיא דומה לנפרן מ"ד מרילה שהיא מרילה את האתן לבית הקברות ופי' הר"ם מיריליו ז"ל מרילה הוא מטה ברזל ארוך כמו אמה ואתי לו שתים ולאתו חד כנפרן ועוקרין בו האבנים מן החומות הבצורות והכי איתא בילמדנו בפרשת פקודי מה עשה נטל את הנפרן של ברזל והיה מכניסו תחתיו אמת מתוך שאני מפיל את הבסים האדריאנטי טפל ע"כ. ומ"ד מרילה שהיא מרילה את האתן לבית הקברות פי' שמגדלין בו את האתן מעם מעם לביותה גולל על הקבר: ג סכין שנמצאת וכו' פסחים פ' אלו דברים דף ע' ומצאתי שהגיה הר"מ ז"ל שנמצאה הלדי בשבא נ"ב והאל"ף קמוצה: וכתב ס"ר יוסף ז"ל דמיירי בסכין שאין בו סימן כגון שהרגה סכינים נעשים כן דאל"כ היה אסור להשתמש בה ע"כ: בפי' ר"ע ז"ל ויעשו פסח בטומאה ואו אין מביאין הגיגה. אמר המלקט פי' לא הגיגת ר"ל ולא הגיגת ר"ו דאיכא אינם באין בטומאה: עוד בפירושו ז"ל ואף אם לא ימות שמא יהיו הפסחים מרובין ולא יעבו הגיגה ביר"ל. אמר המלקט ואי מטוס הגיגה מ"ע עדיין יש שהות להמציאה ביר"ל אלכך לא אמרלה מאריה ביר"ל: קופי ץ רובן אינם לשחיטה אלא לחתוך בהן בשר ולאכול בהן עצמות: קופים בשמך בכל מקום שהוא מוזכר: בפי' ר"ע ז"ל לפי שאין הקופים ראוי אלא לחגיגה. כתב עליו ה"ר יהוסף ז"ל פי' זה קשה מובא דאיך שייך לומר שאינו ראוי אלא לחגיגה ולא לשחיטה הפסח הא תנן בסיפא חל ר"ל בשבת שוחט בה מיד ואקופים קאי דאסכין אין ע"ל שהרי אפי' אלא שבת שוחט בה. וכן בהמשה עשר שוחט בה קאי אקופין. ול"כ אין שייך לומר שאינו ראוי אלא לחגיגה. על כן נראה דקופים היינו כלי של שני לדלין שלהו אחת היא בסכין והאחרת היא בקורדום כמו שפירש הוא ז"ל במסכת ביצה ול"כ הקופין אע"פ שנמצא בי"ל צריך להעביר בשבת אע"פ שלא נפלוהו לשחיטה ועל כן לא העבילוהו בי"ג אבל בשחל י"ל להיות בשבת אע"פ שלא נפלוהו נעלו שאבדוהו לשחיטה מ"מ בודאי העבילוהו עכ"ל ז"ל: נמצאת קשורה לסכין הרי זו כסכין בירוש' איכא בריתא דפלינא אמתני' דלדרבא שדינן סכין בתר קופין: ד פרכת שנטמאת וכו' על סוף פ' ה' ביד פ"ז דהלכות כלי המקדש והעובדין בו סי' י"ח ופ"ח וגם פה מצאתי שהגי' הר"מ ז"ל שנטמאה הס"ם בשב"א והאל"ף קמוצה: שנטמאת בולד הטומאה פי' ע"י מגעה להא אין ולד הטומאה ממש כלי אלא ע"י מגעה נזרה משום מגעה זב וזבה כדאיתא במסכת נדה: ומצאתי שכתב החכם הר"ר סולימאן ז"ל ויש לפרש דמיירי בשאר פרוכות שאינם תלויות אלא מנחות שהרי שאים היו עושין בכל שנה ואותם שהם מונחות יש עליהם תורת נגד. ומטמאות ולא דמו למטפחות ספרים המלויירות שהם טהורות לפי שאינם משמשי אדם לפי שאלו ברגלים הולין אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים והוו כאילו הם משמשי אדם ולקח לזה מדקתני ואם היתה חדשה שוחטין אותה וכו' ואם בתלוים עשיקין ולאי שהיא חדשה שהרי מחדשין אותה בכל שנה ואפי' אם תהיה מד' והמש שנים עליין היא חדשה אלא נראה דלא מיירי אלא באותם שכבר הניחם וגמו אותם עד כאן לשונו ז"ל: ופי' הר"ם מיריליו ז"ל מסבילין אותה בפנים מיירי בנטמאת בפנים ומסבילין אותה בבית העבילה של פנים לתנן בהמיק וביומא דעבילת בית הפרוס היתה בקדש ע"כ: ושוטחין אותה בחיל מפני שהיא צריכה הערב שמש כך ל"ל פי' ובחיל מותרין ממאים ליכנס כדתנן בפ"ק דכלים: ע"ג האיצטבא בהר הבית שעשו כולו אלפנבאות כדאמרי' הר הבית סטיו ע"ג סטיו: ומגילה שמעינן מינה דהכא דקסיון גב בנית: ברי שיראו העם את מלאכתה שהיא נאה פירש הרש"ם ז"ל דשתים היו צריכין כל שנה כדתנן לקמיה ויתנהבו מעות למעונה על הפרכת ע"כ: ה רשב"ג אומר משום ר"ש בן הסגן וכו' וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"ה ל"ג מלת רבי רק שמעון בן הסגן ע"כ: הולין פ' גיד הנשה דף ל' ובפ' שני דמס' תמיד דף כ"ט: על שבעים ושנים נירין נארגת ועל כל נירא ונירא עשרים וארבע חוטין כך מצאתי בספר כתיבת יד: אבן ה"ר יהוסף ז"ל הגיה ועל כל נימה ונימה בה"א ונמ"ב: עשרים וד' חוטין בירוש' איכא גרייתא דס"ל שלשים ושתים ותו איכא גרייתא אחרייתי דס"ל מ"ח וכולהו תלתא תנאי יפי טעמא מהד קרא: ומשמנים וכו' ס"א ובשמנים: ופי' הר"ם מיריליו ז"ל ע"ב מירין הן כלי האורגין שעולין ויורדין ושותחין השתי וכנגם הערב דרך הפתיחה לינם בלעז והיו לסם כל כך לינום מפני עובי החוטין שבעולין לכ"ל חוטין לכתפן ושוד מפני הכרוכים שמגיעין בה שני פרעטין אדי ונשר כדאיתא בירוש' ומפני הליוכין שיין ונפרדין לרוך מרוב הלינום כפי ידיעת האורגין ולא ובדוק ותמצא שכך הוא: על כל נירא כ"ד חוטין כלומר החוט העובר בכל מיר שזורין בו כ"ד חוטין כדליף בירוש' ובבבלי פ' בא לו לכהן גדול לקרות מקראי: ארכה מ' אמה ורחבה עשרים אמה כך נובה היכל עד התקרה ורחבה עשרים כנגד רוחב היכל והיא הפרכת המבדלת בין ההיכל ובין קדש הקדשים תחת אמה פרקסין שהיה בנית ראשון ושהיה היו ביניהם אמה: ושתים היו עושין בכל שנה ושנה שתים היו צריכין כדפרישנא להגדל אמה וצריכין הדשות בכל שנה שמתחת עשן הקטרת היו עמדתין: ושלש מאות כהנים מטבילין אותה מקום הכא אמה היתה מקבלת טומאה ולא ולין אינו מקבל [טומאה] מטמא אלא מפני שהשמש מתחמם בו כדאיתא בפ"ק דבאבא ואל"כ ברוכת דליכא למימר בה שאי טעמא שהרי אסורה בהנאה אמה היתה טמאה ותירץ הראב"ד ז"ל דלאו ברכא היא לאע"ג דאסורה בהנאה מ"מ כיון שאם היתה בא הול היתה ראויה לשמש להתחמם בה לפיכך אע"פ שהיא אסורה בהנאה מקבלת טומאה מפני שראוין להשמש ושם כלי עליהן והכי אמי הכא אע"ג דאסורין בהנאה מקבלין טומאה מפני שראוין להשמש ושם כלי עליהן והכי אמי הכא אע"ג ז"ל: וז"ל רש"י ז"ל שם פ' גיד הנשה בלשון שני ולי נראה שאף פרכת הדביר כך מדתו רחבה ורחבו של היכל שהוא עשרים ונבהה לגבהו מן העליה ועד הרצפה ע"כ וז"ל הרא"ם ז"ל אבכה מ' אמה כך הוא גובה ההיכל עד התקרה ורחבה עשרים אמה כנגד רוחב ההיכל והיא הפרכת המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים תחת אמה פרקסין בנית ראשון ושתים היו וביניהן אמה: וי"מ שהיתה הגובה בפתחו של אולם לגבוה מ' אמה וביחב עשרים אמה ורחבון ביתה שני לגבי' שני אמה שתים ולפי' ראשון שתים היו ומשתמרין מחמת עשן הקטרת והיו עושין חדשות בכל שנה ע"כ:

ומונן

אוכן סוא שצריך להניח בפי' ר"ע ז"ל כמדת פתח האוהל שהיה נגהו ארבעים ורחבו עשרים: **ומשמנים ושתי רבוא** פי' בערוך בלשון רלמסון פ"ז שמנים ומנים ככרין ע"כ: **רבוא** היא דנרסי ריבות כמו שכתב ר"ע ז"ל וכתב הר"מ דילונמאנו ז"ל דפי' זה לא מהיר דל"ב היל"ל ופי"ב ריבות עושות אותה ואני מלאתי רבואות ע"כ: **ושלש מאות בהנים מטבילין אותה** לשון הבמי' הוא כמו אחד מפלגה מקומות שדברו חכמים לשון הבמי' והאחד בר"ם שני דתמיד דתכן התם פעמים שיש עליו שלש מאות כור והאחרת בספ"ג דסמ' מדות דתכן התם נגי נפן של זהב מעשה היה ומנגו עליה שלש מאות כהנים לפמיה ונוחמה ולשון הבמי' הוא שלש היתה עטוגה כ"כ שעריכה נ' מאות כהנים לפטיה תשבר וכ"כ לא הי' ממתינין: ונגע"ל דבזה יובן הא דמייתי לה במדרש שמות רבה ס"פ ויקבל וקתני בה וכל הכהנים יורדין ומטבילין אותה: ועוד קתני בה התם ומל ע"ב נימין מאתנת ולא היה בה קשר ע"כ: **ן בשר קדשי קדשים שנטמא** וכו'. ביל פי"ש דהל' פסולי המוקדשין סי' ו'. ופי' הרש"ם ז"ל הך מתני' מתניית בת"כ בפ' לו וברישא תניא התם הכי בקדש בלא חשרף נימל על חטאת שנשרפין אותה בקדש אין לי אלא זו בלבד מנין פסולי קדשי קדשים ומוקדי קדשי' קנים ת"ל כל בקדש בלא חשרף מכלן אמרו בשר קדשי קדשים שנטמא וכו' כדאיתא במתני' וס"פ קרא כתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל בלא חשרף ומייתי בחטאת היצומה שנכנס דמה לפנים דנפסלה בפנים. שנשרפן אותה בקדש שנרפי' אותה בעזרה בבית הדשן שהיה שם כדאיתא בפ' שבול יום דבקדש דקרא קאי אבלא חשרף וכאילו כתיב בקדש בלא חשרף: פסולי קדשי קדשים בשר חטאת ואשם ומנחות ועולה שנטמאו או שנשפך דמם או שיצאו חוץ למחיצתן או נטמאו חוץ למחיצתן אע"ג דפסולן לא היה במקום הקדש כשרפין חוץ העזרה דהכי תנן בתלו עובדין מי שיצא בשר קדש בנפסלה בלאתו אם לא עבר עופיה חייב לחזור ושרפו לפני הבירה משום דקדשים קלים מחיצתן היא ירושלם וחייב לשרפם חוץ מחיצת קדושתן מקרא דכל הפסולו בקדש ישרף בקדש וכן פי' רש"י ז"ל בפ' כל שעה בהך ברייתא ודקדק בם לנקט לימודי קדשים קלים וז"ל דוקא נקט לימודי שהן הולכים הנקברין שמחיצתן חוץ חומת העזרה היא ומש"ה כשרפי' חוץ העזרה אבל בשר קדשים קלים שמחיצתן בכל העיר אף שריפתן אם נטמאו או נפסלו חוץ לעזרה הוא וה"ל תנן בתלו עובדין שורפו לפני הבירה ע"כ וא"כ לי קדשי קדשים הוא שורפן חוץ העזרה לשם הוא מחיצתן והתמא קתני פסולי קדשי קדשים חוץ המזרח פ' שבול יום והכי הוא דילפי' כי היכי דהשתא שנפסלה שיצאת חוץ למחיצתה ויש קדש קדשים שורפה חוץ מחיצת קדושתה ה"נ כל אלו שיצאו חוץ למחיצתן שורפם במקום הקדש בחוץ מחיצתן והך דרשא מוהו בה ב"ש וב"ה וכי פליגי במתני' בנזרה דרבנן פליגי דמפ' בירו' ור' עקיבא בלחוד הוא דס"ל דמיגה ומיגה ילפי' לכי פסולו במקום הקדש דוקא הוא דשרפי' במקום הקדש אבל לא כשנפסלו חוץ למחיצתן. ת"ל כל בקדש בלא חשרף בקדש ישרף כיון דכתיב אל אהל מועד לכפר אלא ה"ק קרא אבל בקדש ישרף בקדש כלומ' כל כפולי המוקדשין בקדש ישרפו ובקדש דכתיב קאי אבל דכתיב בריש דקרא ואחשרף לכתי' בסיפא והשתא מפרש' למתני' בלא הטומאה בגבילה או בשרן בולד הטומאה כגון נגע באוכל ראשון שנגע בגבלה וה"ה לשני או לשלישי או לרביעי דרביעי טמא בקדש כדאיתא פ' הטוחה: **הכל ישרף בפנים**. דכשנגע בלא בפנים הוי פסולו בקדש ושריפתו בקדש וכן נטמא בולד בחוץ שרפינן ליה במקום הקדש ואע"ג דאסור להכניס כך טומאה לעזרה ואפי' דבר שנטמא בטמא ארץ או בטמא נבלה אמרי הכא דרחמנא רבייה מקרא דכל בקדש ישרף בקדש וכ"ש כשנגע בולד בפנים וטעמא דב"ש בנגע בולד נחוץ ישרף בפנים מפ' בירושלמי: **חוץ משנטמא באב הטומאה**. בחוץ לטומאתו אמורה ולא היה פסולו במקום הקדש שרפי' ליה בחוץ ומדרבנן: **ובה"א הכל ישרף בחוץ**. כתב הראב"ד ז"ל בפי' תורת כהנים וז"ל טעמייהו דב"ה דכיון דמן הדין כולם שריפתן בקדש שדנו דומין לשאר טומאות דרחמנא רבייהו אלא מפני תומר שאר טומאות נזרו עליהם לשרפן בחוץ כיון שזה נטמא בולד הטומאה ובפנים לא נזרו עליו לטומאתו **בחוץ ע"כ**: ועיין שם בת"כ דמשמע דמתני' דלא כר' יהודה אלא כר"מ ואיתיה בילקוט **פ' לו רמז תל"ח**. אמ"כ ראיתי בתורת כהנים נופה וגראה דמתני' ר' יהודה היא דאילו **ר"מ קאמר** התם דב"ש ס"ל דהכל ישרף בפנים אפי' שנטמא בלא הטומאה בחוץ. ויש **נוהסין במתני' חוץ** ממה שנטמא וי"ג חוץ משנטמא בלא הטומאה בחוץ. ויש **את שנטמא באב הטומאה בין בפנים בין בחוץ ישרף בחוץ** ר' אליעזר אומר

ס"ל דנטמא בלא הטומאה אסור להכניסו בפנים דבר תורה שלכך אפי' בפסול הקדש אמי אסור להכניסו בפנים מגזרה דדבק אבל נטמא בולד הטומאה אפי' בשאר ממאי מדבריהם הוא דאסור להכניסו לפנים אבל לא מן התורה והכי ס"ל לבר קפרא בירושל' הלכך בפסול הקדש צריך להכניסו לפנים והא דאמרי בת"כ על בשר בנדים לוקה ומייתי לה בירושל' אפשר דטומאת בנדיו לא חשיב כטומאה בולד הטומאה דכיון דהוא לבוש בשעת נגיעה טומאה בתבורין היא והוי אמי שנטמאו בגבלה עצמה דטומאה בתבורין חמירא כדאמרי' בפ' שני דע"ז וכן פי' הראב"ד ז"ל בתורת כהנים בפירושיו: **ר' עקיבא אומר מקום טומאתו שם שריפתו**. ר"ע לא מפליג בין ולד הטומאה לאב הטומאה אלא כיון דדרשא דכל שפסולו בקדש שריפתו בקדש מהשתא שנכנס דמה לפנים הוא דילפינן הלכך מה השתא פיסולה קבלה במקום הקדש ושרפינן לה בקדש לענין טומאה אמי אם נטמא בפנים שריפתו בפנים ואם נטמא בחוץ שריפתו בחוץ דמינה ומינה ילפינן עכ"ל ה"ר שלמה שיריליו ז"ל: **ה איברי התמיד** וכו' סוכה פ' החליל דף נ"ל וכתבו שם תוס' ז"ל אברי התמיד מתני כבש ולמעה במערב ושל מוספין מיתנין מתני כבש ולמעה במזרח ושל ר"ח מתנין על כרכוב המזבח ולמעלה והיא שטויה כן בסוף מסכת שקלים ואין נרסת הספרים לגיסה ע"כ. ושם נראה דנרים רש"י ז"ל חלבי התמיד אם שמא אותה אינה בריאתא שפי' וז"ל חלבי התמיד ה"ה לכל אבריו דכל אברי עולה קרי חלבי ע"כ. אלא דנרים מזרח נגי אברי התמיד ומערב נגי מוספי' והרא"ד ז"ל נ"ל נרים במערב נגי אברי התמיד כנרסת התוס' וכן נרסי' בס"פ לא היו כופתין וכתב הוא ז"ל ולפי אותם נרסאות דנרסי במזרח מתני' דשלחי פ' לא היו כופתין דקתני הכהו ונהנוס מחלי כבש ולמעה במערבו ר"ח בן עקשיא היא דאית ליה הא סברא דיתנין ובלאיתא בתוספתא דשקלים ע"כ ורעז"ל נ"כ נראה דנרים הכא נגי אברי התמיד במערב אבן בסיפא נגי מוספים סתם ולא פירש מאומה משמע דסתמו כפירושו דנרים במזרח דאי בתרוייהו נרים במערב ה"ל לפרש דבריו ועוד דס"ל לתנא דמערביהו אבל בפ' שני דיומא משמע ד' פירש שם נגי אברי התמיד במזרח וכן היא נרסת רש"י ז"ל ביומא פ' שני דף כ"ו ובסוכה שם פ' החליל כמו שכתבתי ועיין עוד ב"ש שפ"ד דמסכת תמיד: מצאתי שפי' הר"ש שיריליו ז"ל ה"נ אברי התמיד מיתנין מתני כבש ולמערבו וכן כתבו התוס' ז"ל פ' החליל והכי תנן במסכת תמיד פ' לא היו כופתין ומותנין מתני כבש ולמעה במערבו וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ' שני דהלכות תמידין ומוספים וה"ם הכבש היה לדרומו של מזבח ואדרך שיפוטו ל"ב אמות ורחבו ס"ו אמה כלתנן במלות ותנן באמצע רוחב המזבח והמזבח ל"ב והכבש י"ו אמה אמנה אמות לכל לד ומתנין אברי התמיד בכבש מתני שפוטו ולמעה לגד מערבו של מזבח כי היכי דקריגן בהו לפני ה' שפי ומילחין אותן בם והולכין לנסכת הנוית כלתנן פ' לא היו כופתין: **ושל מוספין ניתנין מוחצי בבש ולמטה**. כנגד אברי התמיד אלא שמתנן לגד מזרח המזבח שפעמים היו מתעכבין בלשכה והיו מתערבין אברי התמיד עם המוסף והיה צריך להיכר שלא יקטירו אברי המוסף קודם עולת התמיד וקיימא לן שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר דכתיב העולה עולה דאבוה ע"כ: **מתחת ברכוב המזבח ולמטה**. כך היא בתוספתא נמי וכן גרלה דנרים רש"י ז"ל בסוכה אבן לפי מה שכתבתי לעיל בשם תוס' ז"ל גרלה דצריך לחיות על כרכוב המזבח ולמעלה וכן הוא נ"כ ביל בהלכות תמידין ומוספין פי' ב' דפ' שני וכן כתב הר"ם שיריליו ז"ל וז"ל ניתנין על כרכוב המזבח ולמעלה מפ' בירוש' דהאי כרכוב לאו הייט דקרא אלא אותו שבין קרן לקרן ואמה של היצוק רגלי הכהנים ולמעלה היו ניתנין והתם ונם בבבלי ס"פ החליל דף כ"ה מפ' טעמא דלילא שהוקבע החלב בזמנו אתו אותן למעלה מאחר אברים לבהמות שהן חצונין ולהודיע שהוקבע החלב בזמנו וכן פי' רש"י ז"ל ומשתברא דניתנין לגד מערבו של מזבח לשמאל העולה בכבש דהוו לפני ה' ותנא לגד מתני' הכא משום דתנא לעיל נבולין בבשר קדש אמא תנא נמי נבולין בבשר קדש שהור ע"כ ונם הרמב"ם ז"ל אחז בפירושו לכרכוב פי' הירוש': **השקלים** וכו' ביל פ"א דהלכות שקלים סי' ח' ורים פ"ב דהלכות בכורים וכתב בסמ"ג עשין סי' ה' השקלים אינן מוהנין אלא בבני הבית שנאמר ולקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אהל מועד בזמן שעבודת אהל מועד וכיוצא בו מוהנת ע"כ ורעז"ל לא הבית מקרא רק לבכורים אבל מעשר דגן וכו' ביל פ' שני דהל' ערכין סי' מ"ז ופ"א דהל' בכורות סי' ה': **ר' אומר** וכו'. ירוש' הני ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש בן שקלים בין בכורים לא קדשו והתם מקרא טעמא: **סליק פירקא וסליקא לה מסכת שקלים.**